

วารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น

Journal of Local Research and Innovation

ปีที่ 19 เล่ม 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม) 2567
Vol.19 No.2 (July - December) 2024

ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ขอบเขตเนื้อหาในบทความที่สามารถนำมาตีพิมพ์เผยแพร่
ในวารสารมีความครอบคลุมในเนื้อหาของสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องดังนี้
มานุษยวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา การศึกษา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์
สถาปัตยกรรมศาสตร์ การพัฒนาชุมชน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์
การบริหาร การจัดการทรัพยากร การท่องเที่ยว การตลาด นิเทศศาสตร์

ติดต่อขอลงบทความวิจัยได้ที่

งานวารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
โทร 044 611221 ต่อ 7301 มือถือ 084 2889336
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/RDIBRU/index>

Approved by TCI during 2020 - 2024

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์มาลินี จุโทปะมา
อาจารย์ ดร.พิสมัย ประชานันท์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย พัฒนา เครือข่ายและองค์กรสัมพันธ์

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.เชาวลิต สิมสวย

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์ณัฐพล วงษ์รัมย์

รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

กองบรรณาธิการ (ภายนอกและภายใน)

ศาสตราจารย์ ดร.วรรณศิลป์ พิรพันธุ์
ศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ
รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ทับจุมพล
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัคตตริย รัชสวัสดิ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ ท้ายเรือคำ
รองศาสตราจารย์ ดร.อดุลย์ อภินันท์
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยเสนอ ตริวิเศษ
รองศาสตราจารย์ ดร.พนิตสุภา ธรรมประมวธ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์มาศ สุขกลี
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ปัญญาพงษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรศักดิ์ อาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กระพัน ศรีงาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวมินทร์ ประชานันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา ภานุรักษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชกร วงศ์คำจันทร์
อาจารย์ ดร.สัญญา เกียรติทรงชัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ตรวจสอบภาษา

อาจารย์พุทธชาติ ลิ้มศิริเรืองโร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐวุฒิ ทะนันไธสง

สาขาวิชาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
สาขาวิชาภูมิสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์

ฝ่ายจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดมพงษ์ เกศศรีพงษ์ศา
อาจารย์บัญชา นวนสาย
นางธนกร จรุงรักษ์
นายมานะ สลูปพล
นางสาวพัชรียา รัตนพันธ์ศักดิ์
นายณัฐวัฒน์ โชคสุทธิสวัสดิ์

รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัย
รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัย
หัวหน้าสำนักงานผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
ประสานงานและการประชาสัมพันธ์
การเงินและการเบิกจ่าย
งานธุรการ

ผู้ประเมินอิสระ (Peer review) ประจำฉบับ

รองศาสตราจารย์ ดร.รัฐไท พรเจริญ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ พวงชมพู	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.มณฑา ชุ่มสุคนธ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.กฤตพา แสนชัยธร	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม วงศ์พงษ์คำ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.กัญญารัตน์ โคจร	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเลี้ยง ทุมทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิศักดิ์ จำปาแดง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชีรา ธนาวุฒิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชิต พระพินิจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยิ่งศักดิ์ คชโคตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานต์ธีรา นามวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พฐุ คุศรีพิทักษ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อโศก ไทยจันทารักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรีย์ ร่วมคิด	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุลิดา เหมตะศิลป์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพพร โลมารักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ราชา ธงภักดิ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา ไชยะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี สันฐิตวิณัย	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภชนกฤษ ยอดสละ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ บุญจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสุข ตันตระกูลโรจน์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วรัญญา ศรีบัว	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุจิตรา จำปาศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุษยมาส ชื่นเย็น	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลลิตา พิมพ์า	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม
พิมพ์จำนวน 100 ฉบับ

สำนักงาน

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ อาคาร 1 ชั้น 1
เลขที่ 439 ถ.จิระ ต.ในเมือง อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ 31000
โทรศัพท์ 0-4461-1221 ต่อ 7301 มือถือ 0-8502-38687
โทรสาร 0-4461-2858
เว็บไซต์ <http://research.bru.ac.th>
เว็บไซต์วารสาร <https://www.tci-thaijo.org/index.php/RDIBRU>

พิมพ์ที่ : บริษัท ไอพรีนธ์ แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด

433/8-9 ถ.จิระ ต.ในเมือง อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ 31000 โทรศัพท์ 0-4461-1392

ISSN : 3027-7566 (Print) ISSN : 3027-7574 (Online)

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่บทความวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมในสาขามานุษยวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา การศึกษา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ การพัฒนาชุมชน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ การบริหาร การจัดการ ทรัพยากร การท่องเที่ยว การตลาด นิเทศศาสตร์

ข้อกำหนดของวารสาร

1. ประเภทของบทความที่นำเสนอเพื่อตีพิมพ์ ต้องเป็นบทความวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเขียนได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องเขียนตามรูปแบบของวารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น และต้องผ่านกระบวนการพิจารณาถ้อยแถลงโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องก่อน ทั้งนี้บทความที่ตีพิมพ์จะต้องเป็นบทความที่ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่มาก่อนหรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาจากวารสารอื่นๆ หากพบว่าผู้เขียนส่งตีพิมพ์หรือเผยแพร่บทความในที่อื่นๆ กองบรรณาธิการถือว่าเป็นการกระทำคัดลอกผลงานตนเอง (Self Plagiarism) ซึ่งกองบรรณาธิการจะระงับการตีพิมพ์และแจ้งต้นสังกัดของผู้เขียนต่อไป
3. บทความที่ตีพิมพ์/เผยแพร่ทุกบทความต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ (Peer Review) ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง ไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ต่อ 1 บทความ ซึ่งทั้งผู้ประเมินบทความและผู้แต่งจะไม่ทราบชื่อซึ่งกันและกัน (Double-blind Peer Review) โดยบทความที่ลงตีพิมพ์ได้นั้นจะต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน
4. บทความที่จะตีพิมพ์/เผยแพร่ หากเป็นเรื่องที่เข้าข่ายได้รับการพิจารณาในจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ต้องแนบเอกสารการอนุญาตหรือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มาด้วยก่อนส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อ่านต่อไป
5. อัตราค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ 3,000 บาทต่อ 1 บทความ โดยให้ชำระหลังจากผู้พิมพ์ได้จัดเตรียมต้นฉบับและรายละเอียดอื่น ๆ ตามข้อกำหนดของวารสารเรียบร้อยแล้ว หรือ ภายหลังจากกองบรรณาธิการพิจารณาเห็นชอบก่อนส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ทั้ง 3 ท่าน

สารจากอธิการบดี

“การวิจัย” นับเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ในหลายประเทศที่กำลังพัฒนา จึงพยายามทุ่มงบประมาณจำนวนมากสำหรับพัฒนาบุคลากรของชาติให้เป็นทั้งนักวิจัยควบคู่ไปกับนักพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะ มีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ด้านการวิจัย จึงมีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาองค์กร ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ให้ต่อเนื่องสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในสภาพปัจจุบัน และเมื่อดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นตามกระบวนการแล้ว การตีพิมพ์เผยแพร่ผลการวิจัยยิ่งจะช่วยให้ผลงานวิจัยนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้สนใจ ชุมชน สังคมและประเทศชาติได้

วารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 ประจำปี 2567 นี้ เป็นวารสารเพื่อให้ผู้วิจัย คณาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิได้เผยแพร่ความรู้ ความคิด และผลงานการวิจัยให้แก่ผู้สนใจ และบุคคลทั่วไป ได้รับทราบ มหาวิทยาลัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนาที่ได้จัดทำวารสารฉบับนี้ขึ้น และหวังว่าวารสารวิจัยและพัฒนาฉบับนี้จะเกิดประโยชน์สำหรับผู้สนใจทุกท่าน

(รองศาสตราจารย์มาลิณี จุโฑปะมา)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Urberrnathar

วารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2567 ฉบับนี้ ถือเป็นความต่อเนื่องทางวิชาการของสถาบันวิจัยและพัฒนา ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานวิจัย บทความวิจัยให้กับอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย ทั้งจากแหล่งทุนภายในและแหล่งทุนภายนอกมหาวิทยาลัย รวมทั้งตีพิมพ์บทความวิจัยของนักวิจัยจากภายนอกมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ด้วยกองบรรณาธิการได้รวบรวมและคัดกรองบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่ จำนวนทั้งสิ้น 10 เรื่อง ได้แก่

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชรสู่เชิงพาณิชย์ภายใต้วิถีความปกติใหม่ กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง ตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี
2. การพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตำบลยางหย่อง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี
3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะการเรียนการสอนเพื่อสร้างนวัตกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม
4. การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์
5. การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามผ่านภาพเขียนและภาพถ่าย
6. การประยุกต์ใช้เทคนิค Active Learning ในการจัดการโภชนาการอาหาร เพื่อเสริมสร้างภาวะโภชนาการที่ดีของนักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเพชรประชาสามัคคี
7. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย
8. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เสื้ออกเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลโคกยาง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
9. ทิศนคติของผู้นำท้องถิ่นต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
10. การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาสงขลา จังหวัดสตูล

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น จะสามารถตอบสนองความสนใจของผู้อ่าน หากท่านผู้สนใจต้องการส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่นสามารถส่งต้นฉบับมายัง กองบรรณาธิการวารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่ผลงานการวิจัยต่อไป

บรรณาธิการ

ธันวาคม 2567

สารบัญ....

เรื่อง

หน้า

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชรสู่เชิงพาณิชย์ภายใต้วิถีความปกติใหม่ กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง ตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี
เยาวภา อินทเส, ณัฐประภา นุ่มเมือง, จรรยาพร บุญเหลือ และ กัลยา บุญธรรม 9
2. การพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตำบลยางหย่อง อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรี
คงขวัญ ศรีสอาด, โสภพร กล้าสกุล, สุธาสินี อัมพิลาศรัย และ กนกพร บุญธรรม 23
3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะการเรียนการสอนเพื่อสร้างนวัตกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม
อนุชิต วัฒนาพร, ณัฐธิดา ดวงแก้ว, ทศน์พล ชื่นจิตต์ และ ไอลดา มณีภาศ 37
4. การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์
ฤทัยภัทร ให้ศิริกุล 51
5. การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามผ่านภาพเขียนและภาพถ่าย
สิทธิศักดิ์ จำปาแดง, กล้า ศรีเพชร, เณนิมวงศ์ ธรรมพิชิตศึก, หวังเจียน หั่ว, วิศนี ศิลตระกูล, โฆสิต แพงสร้อย และ กล้า สมตระกูล 71
6. การประยุกต์ใช้เทคนิค Active Learning ในการจัดการโภชนาการอาหาร เพื่อเสริมสร้างภาวะโภชนาการที่ดี
ของนักเรียน กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเพชรประชาสามัคคี
สรพรเพชร เพียรจัด 85
7. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการคิดสร้างสรรค์
และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย
ณราดล บุตรโสม และ พรเทพ จันทราอุกฤษฎ์ 97
8. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์สื่ออกเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลโคกย่าง
อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
สินีนภา รามฤทธิ์ 111
9. ทศนคติของผู้นำท้องถิ่นต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหาร
ส่วนตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
อภิลาภา เอกาชัย และ ลดาวัลย์ ไข่คำ 121
10. การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาสงขลา จังหวัดสตูล
ธนภรณ์ วรรณะ และ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ 132

การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชรสู่เชิงพาณิชย์
ภายใต้วิถีความปกติใหม่ กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง
ตำบลช่องสะแกจังหวัดเพชรบุรี

Product and the digital marketing strategy development for Phetchaburi
sesame crackers to a commercialize under the new normal Case study:
Chong Sakae Sufficiency Community Enterprise Group Phetchaburi Province

เยาวภา อินทเส¹ ณัฐประภา นุ่มเมือง^{2*} จรรยาพร บุญเหลือ³ กัลยา ปุญญธรรม⁴

Yaowapa Intase¹ Natprapha Nummuang^{2*} Junyaporn Bunhlau³ Kunlaya Punyatham⁴

Received: August 15, 2024

Revised: December 2, 2024

Accepted: December 14, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ศักยภาพด้านการผลิตและการตลาดของผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชร 2) ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคและความต้องการรูปแบบการสื่อสารการตลาดดิจิทัล และ 3) พัฒนาราสินค้าและกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลสำหรับผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาสู่เชิงพาณิชย์ การวิจัยใช้วิธีผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคลากรภาครัฐ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง จำนวน 8 คน และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่นกับกลุ่มลูกค้าคาดหวังในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี เป็นแหล่งผลิตและจัดจำหน่ายข้าวเกรียบงาที่เน้นอัตลักษณ์ขนมเมืองเพชร โดยใช้วัตถุดิบหลัก เช่น น้ำตาลโตนด แป้งข้าวเจ้า มะพร้าว น้ำหอม และงาดำ ลูกค้านส่วนใหญ่เคยซื้อหรือรู้จักผลิตภัณฑ์จากหน้าร้านและสนใจซื้อผ่านเฟสบุ๊ค โดยมีปัจจัยในการตัดสินใจซื้อคือการดูรีวิวออนไลน์ บรรจุภัณฑ์ที่ต้องการคือกล่องกระดาษ สำหรับเครื่องมือสื่อสารการตลาดที่ต้องการคือ การส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล การใช้พนักงานขายผ่านสื่อดิจิทัล และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล การสร้างตราสินค้า “ปันรัก” พร้อมสโลแกน “อร่อยทุกคำ เพราะทำด้วยใจ” เน้นกลุ่มเป้าหมายคนรุ่นใหม่ในช่องทางโซเชียล คาดว่าจะช่วยสร้างการรับรู้ตราสินค้าและเพิ่มรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : ผลิตภัณฑ์ การตลาดดิจิทัล ข้าวเกรียบงา วิถีความปกติใหม่ เพชรบุรี

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Email: yaowapa.intase@gmail.com Tel. 081-5724724

^{2*} อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Email: natprapha.num@mail.pbru.ac.th Tel. 089-4685067

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Email: junyaporn.bunhlua@gmail.com Tel. 063-6629851

⁴ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Email: kunlaya.som@mail.pbru.ac.th Tel. 081-5511919

Abstract

This research aims to: 1) analyze the production and marketing potential of sesame rice cracker products from Phetchaburi; 2) study purchasing behavior and needs for digital marketing communication formats; and 3) develop a brand and digital marketing strategy for commercial sesame rice cracker products. The research employed a mixed-methods approach, combining qualitative research through in-depth interviews with 8 government personnel and members of the Sufficiency Economy Organic Agriculture Community Enterprise, and quantitative research using a reliable questionnaire with 400 prospective customers in Phetchaburi Province. The research results revealed that the Sufficiency Economy Organic Agriculture Community Enterprise of Chong Sakae Subdistrict in Phetchaburi Province is a source of production and distribution of sesame crackers emphasizing Phetchaburi's snack identity by using main ingredients like palm sugar, rice flour, fragrant coconut, and black sesame. Most customers have purchased or are aware of the products from front stores and express interest in buying via Facebook. Online reviews are a significant decision-making factor for purchasing. Cardboard boxes are the preferred packaging, and desired marketing communication tools include digital media sales promotion, digital media sales force, and digital media public relations. By creating the "Pan Rak" brand with the slogan "Delicious every bite because it's made with heart" and focusing on the new generation target group on social media channels, the strategy aims to enhance brand awareness and effectively increase revenue for entrepreneurs.

Keywords: Product, Digital Marketing, Sesame Crackers, New Normal, Phetchaburi

บทนำ

การดำเนินชีวิตของมวลมนุษยชาติหลังจากการวิกฤตการณ์โรคระบาดโควิด 19 นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 จะเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของโลก ซึ่งได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ต่างต้องต่อสู้เพื่อผ่านพ้นสถานการณ์อันเลวร้ายนี้ให้ได้ "ชาร์ลส์ ดาร์วิน กล่าวว่า คนที่อยู่รอดไม่ใช่คนที่ฉลาดที่สุด แต่เป็นคนที่รู้จักการปรับตัวที่สุด" ดังนั้นทั่วโลกจึงให้คำนิยามการปรับตัวครั้งยิ่งใหญ่นี้ว่ายุคความปกติใหม่ (New Normal) ซึ่งส่งผลกระทบด้านเศรษฐกิจทำให้ได้รับความเสียหายอย่างหนัก โดยเฉพาะเศรษฐกิจไทยในภาพรวมมีตัวเลข GDP ติดลบ - 5% กลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ได้รับผลกระทบอย่างทั่วถึง นอกจากนี้กำลังซื้อจากต่างประเทศก็ยังหายไปเนื่องจากกฎระเบียบต่าง ๆ ร้านค้า หรือ SME จะต้องปรับตัวอย่างมาก จึงต้องมองหาโมเดลธุรกิจ (Business Model) ใหม่ ๆ เพื่อตอบโจทย์สิ่งที่ลูกค้าอยากได้เราจะต้องสนองความต้องการลูกค้าอย่างไร หนึ่งในธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19 นั่นก็คือธุรกิจขนมขบเคี้ยว โดยในปี 2564 มีมูลค่าตลาดรวมประมาณ 37,500 ล้านบาท หดตัว 4.00% เมื่อเทียบกับปี 2563 ที่ขยายตัวราว 2.60% อันเป็น

ผลมาจากสถานการณ์โควิด-19 ทำให้ปริมาณการบริโภคลดลงจากกลุ่มเป้าหมายหลักที่มีความเปราะบางด้านกำลังซื้อ ในขณะที่การปรับราคาวัตถุดิบมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการที่ไม่สามารถผลักภาระค่าใช้จ่ายไปสู่ผู้บริโภคได้ เนื่องจากอุตสาหกรรมขนมขบเคี้ยวมีคู่แข่งจำนวนมาก ดังนั้นธุรกิจจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริหารต้นทุนแทนการผลักภาระสู่ผู้บริโภค รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคยุคดิจิทัลที่ใส่ใจสุขภาพ (ศูนย์วิจัยกสิกร, 2564)

การตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจให้เติบโต โดยเฉพาะภายใต้วิถีความปกติใหม่ (New Normal) ภายหลังจากระบาดของโควิด-19 ที่ทำให้พฤติกรรมผู้บริโภคและแนวทางการดำเนินธุรกิจเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง การสื่อสารสินค้าและบริการผ่านสื่อดิจิทัลเป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุม (Bontempi, 2020) เนื่องจากผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสื่อเหล่านี้ได้ง่าย ได้ทุกที่ตลอดเวลาตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้การตลาดดิจิทัลกลายเป็นกลยุทธ์สำคัญสำหรับการขยายธุรกิจและเพิ่มยอดขาย โดยเฉพาะในกลุ่มธุรกิจอาหารที่มีการปรับตัวโดยใช้โมเดลธุรกิจแบบขายตรงสู่ผู้บริโภค (Direct-to-Consumer) เน้นการขายสินค้าผ่านช่องทางดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นการใช้โซเชียลมีเดีย อาทิ ดั๊กต็อก เฟสบุ๊ค หรือ ไลน์ ฯลฯ เว็บไซต์ และแพลตฟอร์มการจัดส่งอาหาร (Chen et al., 2020) อย่างเช่นธุรกิจสุกี้ที่น้อยได้ปรับโมเดลธุรกิจจากการให้บริการเฉพาะในร้านสู่การจำหน่ายวัตถุดิบสำหรับทำสุกี้ที่บ้านผ่านบริการเดลิเวอรี่และออกชุดดีไอวาย (DIY) สุกี้ รวมทั้งยังใช้ช่องทางผ่านเฟสบุ๊คและอินสตาแกรม ส่งผลิตรายอดขายผ่านช่องทางเดลิเวอรี่เพิ่มขึ้นร้อยละ 75 (Thailand Business News, 2021) นอกจากนี้แล้วยังมีการประยุกต์ใช้การตลาดผู้ทรงอิทธิพล (Influencer Marketing) บนโลกออนไลน์ ถือเป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่ใช้สื่อสารข้อมูลสินค้าหรือบริการผ่านผู้ทรงอิทธิพลด้วยเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นการกระตุ้นความต้องการในการซื้อสินค้าหรือบริการ โน้มน้าวใจให้กลุ่มเป้าหมายให้คล้อยตามและสามารถกระจายข่าวสาร สร้างสรรค์วิธีการใหม่ที่ทันสมัยเพื่อช่วยให้ธุรกิจบรรลุเป้าหมายทางการตลาดและตอบสนองความต้องการของลูกค้า อาทิ น้ำพริกเผาแม่ประนอมนอกจากขยายช่องทางการขายสู่แพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ รวมทั้งร่วมมือกับแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่อาหารเพื่อให้ลูกค้าซื้อได้สะดวกขึ้น ยังสร้างสื่อการตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) และการให้ข้อมูลผ่านผู้ทรงอิทธิพลด้านการทำอาหารเพื่อสร้างการรับรู้ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ส่งผลให้มียอดขายผ่านช่องทางออนไลน์เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 60 ภายใน 6 เดือน และสามารถขยายฐานลูกค้าไปยังกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ยินยอมทำอาหารที่บ้าน (Modern Housewife) (Suwannaporn & Linnemann, 2020) ดังนั้นการตลาดดิจิทัลจึงเป็นทางเลือกที่สำคัญของธุรกิจ ทำให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้จำนวนมาก ธุรกิจทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นธุรกิจเดิม ธุรกิจใหม่ หรือตราสินค้าใหม่ ๆ มีโอกาสที่จะเป็นที่รู้จักและเติบโตได้อย่างรวดเร็วผ่านช่องทางและเครื่องมือการสื่อสารของการตลาดแบบดิจิทัล ซึ่งยืนยันได้จากการศึกษาล่าสุดจาก Digital Marketing Trends Report 2021 ที่ได้ระบุว่า ร้อยละ 76 ของผู้บริโภคหันมาใช้ช่องทางดิจิทัลในการซื้อสินค้าและบริการมากขึ้น (Statista, 2021) อีกทั้งงานวิจัยของ Narayan (2020) ได้ชี้ให้เห็นว่าหลังสถานการณ์โควิด-19 การใช้กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลสามารถเพิ่มโอกาสในการขยายตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นถึงร้อยละ 40

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมทางการตลาด การตลาดดิจิทัลได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน ประกอบกับความต้องการในการพัฒนาต่อยอดด้านการตลาดของชุมชน นักวิจัยจึงมีความมุ่งมั่นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการต่อยอดการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกษตร

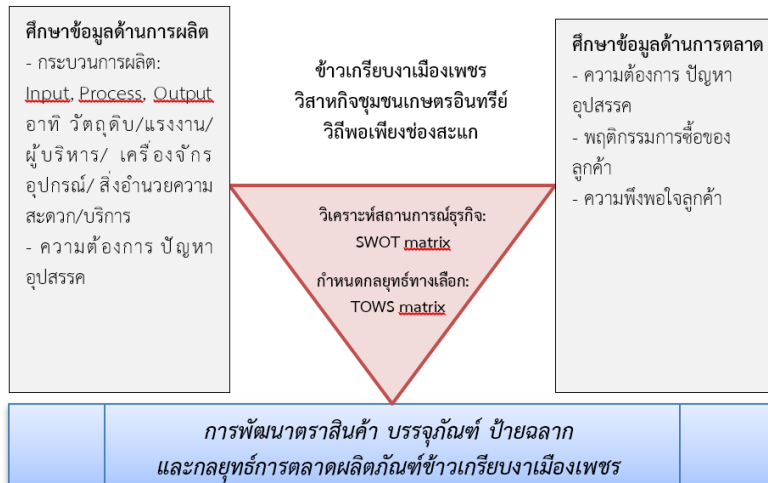
อินทรีย์วิถีพอเพียง ตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี เป้าหมายหลักของการวิจัยคือ การพัฒนากลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะการสร้างการจดจำตราสินค้าผ่านสัญลักษณ์ โลโก้ บรรจุภัณฑ์ และป้ายฉลากที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นและแตกต่างอย่างชัดเจน เพื่อเพิ่มการจดจำและสร้างความแข็งแกร่งให้กับแบรนด์ นอกจากนี้ยังมุ่งพัฒนากลยุทธ์การตลาดดิจิทัลสำหรับผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงา เพื่อผลักดันสู่ตลาดเชิงพาณิชย์ภายใต้วิถีความปกติใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์การตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยวัตถุประสงค์ของโครงการนี้คือการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นไปตามมาตรฐาน สร้างความเข้มแข็ง และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้สามารถพัฒนาเข้าสู่เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน โดยนักวิจัยมีความพร้อมและศักยภาพในการดำเนินโครงการให้สำเร็จเนื่องจากมีความรู้ความสามารถที่ตรงกับงานวิจัย รวมถึงมีข้อมูลพื้นฐานและเครือข่ายความร่วมมือที่ดีกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเกษตรกร จากการดำเนินงานบริการวิชาการในโครงการก่อนหน้านี้

คณะนักวิจัยจากคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ได้เข้าร่วมในโครงการบริการวิชาการ “ออมสินยุวพัฒนรักษ์ถิ่น” เมื่อปี พ.ศ.2562 โดยมีเป้าหมายในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง ตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี หนึ่งในความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากโครงการนี้คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงา ซึ่งใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการปรับปรุงสูตร โดยนำมะพร้าว น้ำหอมเข้ามาผสมเพื่อเพิ่มความหอม และทำการละเลงแป้งให้เป็นแผ่นเล็ก ทำให้ข้าวเกรียบงามีรสชาติที่หอม นุ่มนวล และไม่หวานเกินไป จากสูตรดั้งเดิมที่เหนียวและแข็ง ซึ่งต้องผ่านการปรุงก่อนจึงจะรับประทานได้ ผลการพัฒนานี้ทำให้นักกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาใหม่ที่เหมาะสำหรับการผลิต อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มพบว่า ยังมีความต้องการพัฒนาต่อไปในด้านตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ ป้ายฉลาก และโลโก้ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่น นอกจากนี้กลุ่มยังต้องการนำกลยุทธ์การตลาดใหม่ ๆ มาใช้เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ และเพิ่มการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายด้วยต้นทุนที่ต่ำ แต่สมาชิกกลุ่มยังขาดความรู้ในด้านเหล่านี้ ทำให้การพัฒนาการตลาดยังไม่เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพด้านการผลิตและการตลาดผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชรภายใต้วิถีความปกติใหม่ ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคและความต้องการรูปแบบการสื่อสารการตลาดดิจิทัลผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชรของผู้บริโภคในจังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อสร้างตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ ป้ายฉลาก และพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดดิจิทัลผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชรสู่เชิงพาณิชย์ภายใต้วิถีความปกติใหม่ ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การเลือกพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยได้เลือกวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี เป็นพื้นที่ทำวิจัย เนื่องจากเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ผู้วิจัยเคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชาวกรียบงาในโครงการบริการวิชาการออมสินยุวพัฒน์รักษ์ถิ่น และทางชุมชนยังมีความต้องการพัฒนาราคาสินค้า บรรจุภัณฑ์ ป้ายฉลากให้มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น รวมถึงการนำกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลเข้ามาส่งเสริมชาวกรียบงาให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายให้เพิ่มมากขึ้นด้วยต้นทุนที่ต่ำ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาประชากรที่ศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม 1. สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 43 คน 2. บุคลากรภาครัฐ เจาะจงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมด้านการตลาด ได้แก่ หัวหน้าสำนักงานพาณิชย์จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 1 คน หัวหน้าสำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 1 คน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแก จำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 3 คน และ 3. ลูกค้าคาดหวัง ได้แก่ ผู้ที่มีความสนใจหรือต้องการบริโภคผลิตภัณฑ์ชาวกรียบงาเมืองเพชร อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง แบ่งตามวิธีวิจัย ได้ดังนี้

2.2.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในครั้งนี้มีจำนวน 8 คน ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จำนวน 5 คน บุคลากรภาครัฐ (หัวหน้าสำนักงานพาณิชย์จังหวัดเพชรบุรี หัวหน้าสำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแก) จำนวน 3 คน

2.2.2 การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ลูกค้าคาดหวัง ได้แก่ ผู้ที่มีความต้องการบริโภคผลิตภัณฑ์ชาวกรียบงาเมืองเพชร อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ในจังหวัดเพชรบุรี กำหนดขนาด

ของกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรของ คอแครน (W.G. Cochran, 1953, p.178) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 384 คน และเพื่อความสะดวกในการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตามสะดวก (Convenience Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประเด็นเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อสถานการณ์ด้านการผลิตและการตลาดข้าวเกรียบงาเมืองเพชร ปัจจัยความสำเร็จหรือปัญหาต่อผลิตภัณฑ์ และความต้องการพัฒนาด้านการตลาดข้าวเกรียบงาเมืองเพชร 2) แบบสอบถาม จำนวน 2 ชุด ชุดที่ 1 แบบสอบถามพฤติกรรม การซื้อและความต้องการรูปแบบการสื่อสารการตลาดดิจิทัลผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชรของผู้บริโภคในจังหวัด เพชรบุรี แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับ เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ 2) พฤติกรรม การซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชรและการซื้อสินค้าออนไลน์ เกี่ยวกับ ช่องทางที่ท่านซื้อหรือรู้จักข้าวเกรียบงาเมืองเพชร วัตถุประสงค์ในการซื้อ แหล่งข้อมูล เหตุผลหลักในการซื้อ ช่องทางออนไลน์ที่ซื้อ จำนวนครั้งที่ซื้อ ค่าใช้จ่ายที่ซื้อต่อครั้ง เหตุผลที่ซื้อผ่านช่องทางออนไลน์ ช่องทางที่ต้องการซื้อข้าวเกรียบงาเมืองเพชร และรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ต้องการนำมาพัฒนา ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ 3) ความต้องการเครื่องมือสื่อสารการตลาดดิจิทัลที่มีผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชร ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วน 5 ระดับของ ลิเคิร์ต (Likert) และ 4) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด ชุดที่ 2 แบบประเมินความพึงพอใจตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ และป้ายฉลากผลิตภัณฑ์ ข้าวเกรียบงาเมืองเพชร แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ 2) ความพึงพอใจต่อต้นแบบตราสินค้า ความพึงพอใจต่อต้นแบบป้ายฉลาก และความพึงพอใจต่อต้นแบบบรรจุภัณฑ์ ลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert)

4. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์งานวิจัย จากนั้นนำเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC = 0.50 ขึ้นไป ผลการประเมินคุณภาพได้ค่าดัชนีความสอดคล้องโดยรวมเท่ากับ 0.850 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นและเชื่อถือได้ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ จำนวน 30 ชุด และตรวจหาความเชื่อมั่นของคอเรนบาช (Cronbach's Alpha) ผลการทดสอบได้ค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของพฤติกรรม การซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชรและการซื้อสินค้าออนไลน์ เท่ากับ 0.843 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความต้องการเครื่องมือสื่อสารการตลาดดิจิทัลที่มีผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชร ด้านการโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล เท่ากับ 0.863 ด้านการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล เท่ากับ 0.841 ด้านการขายโดยใช้พนักงานขายผ่านสื่อดิจิทัล เท่ากับ 0.822 ด้านการส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล เท่ากับ 0.892 และด้านการตลาดทางตรงผ่านสื่อดิจิทัล เท่ากับ 0.873 ซึ่งทั้งหมดมีค่ามากกว่า 0.70 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นและเชื่อถือได้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งวิธีการวิเคราะห์และประมวลผลไว้ 2 วิธี ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการเขียนวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

โดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ตามระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธี Investigator Triangulation โดยการนำข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสอบถาม แล้วนำมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยตัวแปร ต่าง ๆ จะถูกนำมาลงรหัสเพื่อเปลี่ยนสภาพข้อมูลให้อยู่ในรูปตัวเลข แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ผลการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพด้านการผลิตและการตลาดผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชรบุรีภายใต้วิถีความปกติใหม่ ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี

1.1 สถานการณ์ด้านการผลิต พบว่า ด้านปัจจัยการผลิต (Input) ของผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชร มีวัตถุดิบหลักที่สำคัญ คือ แป้งข้าวเจ้า มะพร้าว น้ำหอม น้ำตาลโตนด งาดำ และมีเกลือเป็นส่วนผสมเล็กน้อย ซึ่งวัตถุดิบเหล่านี้สามารถหาได้ง่ายในพื้นที่ โดยเฉพาะน้ำตาลโตนด ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ 100% คุณภาพดี มีกลิ่นหอม และความหวานจากธรรมชาติ แต่พบปัญหาด้านต้นทุนสินค้าที่สูงกว่าน้ำตาลทรายที่ส่วนใหญ่คู่แข่งนิยมแต่มีจุดด้อยด้านความหอม กลุ่มได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์การผลิตจากหน่วยงานภาครัฐ อาทิ โรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ แต่มีปัญหาในการใช้งานเนื่องจากสมาชิกผลิตที่บ้านซึ่งไม่สะดวกในการนำสินค้ามาตาก ด้านกระบวนการ (Process) พบว่ากระบวนการผลิตยังไม่ถูกสุขลักษณะและเหมาะสม เช่น ในขณะปฏิบัติการผลิตไม่มีการควบคุมสุขลักษณะส่วนบุคคล ไม่สวมหมวกคลุมผม ผ้าปิดจมูก เป็นต้น ด้านผลผลิต (output) พบว่า ผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาจะผลิตตามคำสั่งซื้อของลูกค้าเป็นหลัก แรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้ผลิตสินค้าได้ช้า และปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาการเก็บรักษาข้าวเกรียบงา โดยแบบสดเก็บรักษาได้นาน 2-3 วัน ในอุณหภูมิห้องปกติ และข้าวเกรียบงาแห้งเก็บรักษาได้นาน 30 วัน ในอุณหภูมิห้องปกติ ถ้าเก็บไว้นานกว่านี้จะมีกลิ่นเหม็นหืน เนื่องจากมีส่วนผสมของมะพร้าว

1.2 สถานการณ์ด้านการตลาด พบว่า กลุ่มขาดความรู้ความเข้าใจด้านการตลาดดิจิทัล ไม่มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางการตลาด ไม่รู้กลยุทธ์ของคู่แข่ง ไม่รู้ข้อมูลความต้องการของลูกค้าและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ขาดการสร้างตราสินค้าและผลิตภัณฑ์ไม่มีตำแหน่งหรือจุดขายที่ชัดเจน บรรจุภัณฑ์ยังอยู่ในรูปแบบเดิม ๆ คือเป็นพลาสติกแบบใสหรือสีห่อข้าวเกรียบงาเป็นมัด ๆ ทำให้เกิดความซ้ำซ้อน ป้ายฉลากไม่มีการแสดงรายละเอียดใด ๆ ช่องทางการจำหน่ายยังกระจายไม่ทั่วถึงส่วนใหญ่จะขายในรูปแบบออฟไลน์ให้กับลูกค้าเดิม ๆ ที่เคยสั่งซื้อกันประจำ ซึ่งถ้าลูกค้ากลุ่มนี้ไม่มีคำสั่งซื้อเข้ามาจะไม่เกิดยอดขาย กลุ่มจะเน้นการออกร้านจำหน่ายของหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น แม้ว่าทางกลุ่มจะมีการจำหน่ายผ่านเพจเฟซบุ๊ก แต่ขาดการสร้างคอนเทนต์ที่น่าสนใจและขาดความต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถกระตุ้นหรือดึงดูดใจลูกค้าให้รับรู้ในตราสินค้าหรือสินค้าได้

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์สถานการณ์ทางการตลาดเพื่อกำหนดโอกาสทางธุรกิจ โดยการวิเคราะห์ SWOT เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ผลลัพธ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชร

จากนั้นระดมความคิดเห็นเพื่อเสนอทางเลือกกลยุทธ์ด้วย TOWS matrix ซึ่งมีข้อเสนอแนะว่า ควรใช้กลยุทธ์เชิงรุก (SO) โดยใช้จุดเด่นด้านผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ต้นทุนต่ำ และรับประทานเป็นอาหารว่างได้ทุกเวลา จับคู่กับกระแสความนิยมสินค้าสุขภาพ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการสื่อสารการตลาด และพฤติกรรมผู้บริโภคซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ที่เพิ่มมากขึ้น ในการสร้างตราสินค้า ป้ายฉลาก และบรรจุภัณฑ์ให้มีความโดดเด่น เพิ่มช่องทางการจำหน่ายออนไลน์ผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย รวมทั้งการส่งเสริมการตลาดผ่านสื่อออนไลน์เพื่อสร้างการรับรู้และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เพิ่มขึ้น

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมซื้อและความต้องการรูปแบบการสื่อสารการตลาดดิจิทัลผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชรของผู้บริโภคในจังหวัดเพชรบุรี

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 52.00 อายุระหว่าง 21-37 ปี ร้อยละ 73.80 จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน ร้อยละ 53.50 ประกอบอาชีพเป็น นักเรียนหรือนักศึกษา ร้อยละ 41.00 และมีรายได้เฉลี่ย น้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 45.50

2.2 พฤติกรรมการซื้อข้าวเกรียบงาเมืองเพชร และการซื้อสินค้าออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม 400 คน เคยซื้อหรือรู้จักข้าวเกรียบงาเมืองเพชรจากหน้าร้านหรือออฟไลน์ ร้อยละ 60.00 วัตถุประสงค์การซื้อเพื่อบริโภค ร้อยละ 56.00 ต้องการทราบข้อมูลจากโซเชียลมีเดีย ร้อยละ 65.00 เหตุผลหลักในการเลือกซื้อคือคุณภาพสินค้าและวัตถุดิบที่ใช้ผลิต ร้อยละ 38.00 ต้องการเลือกซื้อสินค้าผ่านช่องทางเฟซบุ๊ก ร้อยละ 85.25 รองลงมา ตึกตอก ร้อยละ 57.75 ความถี่ในการซื้อผ่านช่องทางออนไลน์ 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ ร้อยละ 62.00 ค่าใช้จ่ายในการซื้อแต่ละครั้ง 300-500 บาท เหตุผลในการตัดสินใจซื้อเพราะดูรีวิว ร้อยละ 76.25 รองลงมา ดูไลฟ์สด 41.50 ช่องทางที่ต้องการซื้อข้าวเกรียบงาเมืองเพชร เฟซบุ๊ก ร้อยละ 64.00 หน้าร้าน ร้อยละ 51.75 บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมคือกล่องกระดาษ ร้อยละ 64.00

2.3 ความต้องการเครื่องมือสื่อสารการตลาดดิจิทัลต่อการซื้อข้าวเกรียบงาเมืองเพชร ดังแสดงในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นโดยรวมต่อรูปแบบการสื่อสารการตลาดดิจิทัล
ผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชร

ความคิดเห็นต่อรูปแบบ การสื่อสารการตลาดดิจิทัล	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
การโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล	4.40	0.57	มากที่สุด	4
การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล	4.48	0.54	มากที่สุด	3
การขายโดยใช้พนักงานขายผ่านสื่อดิจิทัล	4.48	0.60	มากที่สุด	2
การส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล	4.51	0.59	มากที่สุด	1
การตลาดทางตรงผ่านสื่อดิจิทัล	4.35	6.57	มากที่สุด	5
รวม	4.44	2.67	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1.1 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อรูปแบบการสื่อสารการตลาด
ผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงา เมืองเพชร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ($\bar{X}$ = 4.44, S.D. =2.67) เมื่อพิจารณารายด้าน
พบว่า อันดับที่ 1 คือ การส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัล ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.59) รองลงมา การขายโดยใช้พนักงานขาย
ผ่านสื่อดิจิทัล ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.60) และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.54) ตามลำดับ

3. เพื่อสร้างตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ ป้ายฉลาก และกลยุทธ์สื่อสารการตลาดดิจิทัลผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชร
สู่เชิงพาณิชย์ภายใต้วิถีความปกติใหม่ (New Normal) ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัด
เพชรบุรี

3.1 การสร้างตราสินค้า ดังภาพที่ 3 ที่แสดงรายละเอียดในส่วนชื่อของชื่อตราสินค้า (Brand Name)
“ปันรัก”แสดงถึงความห่วงใย ใส่ใจในทุกรายละเอียดจึงแบ่งปันสิ่งที่ดีต่อสุขภาพ โลโก้ (Logo) สัญลักษณ์รูปดอกไม้
โดยนำข้าวเกรียบงา 2 สี มาพับจีบเพื่อสร้างสัญลักษณ์ที่โดดเด่น สะดุดตา และจดจำว่าเป็นข้าวเกรียบงา และสโลแกน
(Slogan) “อร่อยทุกคำ เพราะทำด้วยใจ”

ภาพที่ 3 ผลการสร้างชื่อตราสินค้า โลโก้ และสโลแกนข้าวเกรียบงาเมืองเพชร

3.2 การสร้างบรรจุภัณฑ์ และป้ายฉลาก พบว่า ผู้บริโภคเลือกรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่เป็นกล่องกระดาษ วัสดุจากธรรมชาติ ปลอดภัยต่อสุขภาพ ทรงสี่เหลี่ยม ใช้งานได้สะดวกสบาย ด้านหน้าใสมองเห็นตัวสินค้า มีบรรจุภัณฑ์พลาสติกใสด้านในอีกชั้นสำหรับใส่สินค้า ภายในซองประกอบด้วยฉลากพลาสติกใสที่รองสินค้า และใส่สารดูดความชื้นเข้าไป ด้านในซองอยู่ด้านหลังฉลากพลาสติกใส และปิดผนึกด้วยเครื่องซีล บรรจุภัณฑ์ ด้านนอกประกอบด้วยฉลากสินค้ามีชื่อ ยี่ห้อ ตรายี่ห้อ ส่วนประกอบ น้ำหนักสินค้า ผู้ผลิต ช่องทางการติดต่อและวิธีรับประทาน ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 เปรียบเทียบบรรจุภัณฑ์ ป้ายฉลากข้าวเกรียบงาปันรักอดีตและปัจจุบัน

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21-37 ปี มีสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน อาชีพนักเรียนนักศึกษา และมีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่า 10,000 บาท

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อข้าวเกรียบงาเมืองเพชรและการใช้เครื่องมือสื่อสารการตลาดดิจิทัล พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังคงรู้จักและซื้อข้าวเกรียบงาเมืองเพชรจากช่องทางออฟไลน์ เช่น การซื้อผ่านหน้าร้านต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ความต้องการในการใช้เครื่องมือสื่อสารการตลาดดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการขายกำลังเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

การสำรวจพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัลมากที่สุด เนื่องจากสามารถเข้าถึงข้อมูลและข้อเสนอพิเศษได้อย่างรวดเร็วและสะดวก รองลงมาคือการขายผ่านพนักงานขายที่สื่อสารกับลูกค้าผ่านช่องทางดิจิทัล ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นในการตัดสินใจซื้อ นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล การโฆษณาและการตลาดทางตรงผ่านสื่อดิจิทัลก็ได้รับความสนใจจากผู้บริโภคตามลำดับ ในด้านการพัฒนาตราสินค้า ข้าวเกรียบงายังคงเป็นสินค้าที่มีความเป็นเอกลักษณ์และเป็นสัญลักษณ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี เพื่อสร้างความโดดเด่นและความจดจำในตราสินค้า นักวิจัยได้ออกแบบตราสินค้าใหม่โดยใช้ชื่อ “ปันรัก” ซึ่งเป็นชื่อที่สั้น กระชับ และอ่านออกเสียงได้ง่าย ตราสินค้านี้ถูกออกแบบให้มีภาพข้าวเกรียบงา 2 สี มาพับจีบเป็นรูปดอกไม้ เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าใจและรับรู้ถึงสินค้าได้อย่างชัดเจนว่าเป็นข้าวเกรียบงา สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์และความงามของผลิตภัณฑ์ที่มีมาช้านาน

อภิปรายผล

1. ศักยภาพด้านการผลิตและการตลาดผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาเมืองเพชรของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัยพบว่า ข้าวเกรียบงาเป็นสินค้าที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก และยังคงเป็นสินค้าที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี มีจุดแข็งด้านกระบวนการผลิตที่ได้รับการสืบสานมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านบุคลากรที่ผู้ประกอบการมีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในการผลิตข้าวเกรียบงา รวมทั้งด้านปัจจัยการผลิตที่ใช้วัตถุดิบหาได้ง่ายในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กานต์มณี ไวยครุฑ และพัชรภรณ์ จันทระฆาฏ (2565) ที่พบว่าจุดแข็งของกลุ่มแม่บ้านคือด้านบุคลากร และจุดอ่อนด้านการส่งเสริมการตลาด โดยกลุ่มแม่บ้านขาดความรู้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและช่องทางการตลาด รวมทั้งด้านกระบวนการผลิตที่ยังไม่ได้รับรองมาตรฐาน และยังสอดคล้องกับ อนันตพร พุทธิสสะ (2563) ที่พบว่า จุดอ่อนของกลุ่มสมาชิกคือขาดความรู้ในการส่งเสริมการตลาด ไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านระบบดิจิทัล รวมทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัลลภา พัฒนา และอันธิกา ทิพย์จามรงค์ (2563) ที่พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มผลิตภัณฑ์ขนมเปียะกึ่งการยังไม่มีความชัดเจนจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทำให้ไม่เกิดการกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภคในพื้นที่อื่น ๆ และประสิทธิภาพด้านผลิตภัณฑ์ ความสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาดได้ค่อนข้างน้อย ยังไม่ทันกับความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากยังขาดแรงงานคนในการผลิตขนม ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ชุมชนได้ประกอบอาชีพนี้มาเป็นเวลานานจากการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและใช้ทรัพยากรหลักในพื้นที่ที่หาได้ง่ายมาเป็นส่วนประกอบ ทำให้การดำเนินงานไม่ยุ่งยากซับซ้อน จึงต้องการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ส่วนจุดอ่อนเป็นด้านกระบวนการผลิตที่ยังไม่ถูกสุขลักษณะและเหมาะสม ฤดูกาลก็มีปัญหากับการเก็บรักษาข้าวเกรียบงาคือช่วงฤดูฝนเพราะจะทำให้ข้าวเกรียบงาเกิดความชื้นและขึ้นรา และด้านการตลาดที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการกำหนด กลยุทธ์การตลาดโดยเฉพาะการตลาดในยุควิถีความปกติใหม่ บรรจุภัณฑ์ไม่น่าสนใจ ไม่มีป้ายฉลากแสดงรายละเอียดสินค้า รวมทั้งช่องทางการจัดจำหน่ายยังไม่หลากหลาย

2. พฤติกรรมการซื้อและความต้องการรูปแบบการสื่อสารการตลาดดิจิทัลชาวเกรียงงาเมืองเพชรของผู้บริโภคในจังหวัดเพชรบุรี

การศึกษาพฤติกรรมการซื้อและความต้องการรูปแบบการสื่อสารการตลาดดิจิทัลชาวเกรียงงาเมืองเพชร ผลการวิจัยพบว่า ลูกคาคาดหวังส่วนใหญ่ต้องการทราบข้อมูลสินค้าจากโซเชียลมีเดีย และต้องการซื้อสินค้าผ่านช่องทางเฟสบุ๊กและดีแทค เหตุผลในการตัดสินใจซื้อจากการดูรีวิว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยา แดงเดช (2565) ที่พบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคในปัจจุบันมีผลต่อการเลือกช่องทางในการซื้อสินค้าและบริการ งานวิจัยของ รวิสร่า ศรีบรรจง และ นันทวัน เหลี่ยมปรีชา (2564) ที่พบว่าพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคภายใต้วิถีปกติใหม่ส่วนใหญ่หันมาซื้อสินค้าออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งน่าจะได้รับผลกระทบมาจากวิกฤตการณ์โควิด-19 ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของผู้คน หรือที่เรียกกันว่า วิถีความปกติใหม่หรือนิวอร์มอล (New Normal) นั่นเอง ผู้บริโภคนิยมใช้ช่องทางเฟสบุ๊ก เพราะเป็นบริการที่สามารถค้นหาและโพสต์สินค้าและบริการที่ต้องการซื้อหรือขายระหว่างผู้คนที่อยู่ในละแวกเดียวกัน โดยใช้การส่งข้อความผ่านบริการข้อความ (Messenger) เพื่อติดต่อและนัดพบกันตามสถานที่ ต่าง ๆ ที่จะใช้ในการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าหรือบริการนั้น ซึ่งมีความสะดวกในการสั่งซื้อ อีกทั้งสอดคล้องกับ พัฒนิตา เหมือนบุญ (2565) ที่พบว่าผู้บริโภคจะค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ชมคลิปวิดีโอแนะนำสินค้าเพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจซื้อ แต่ผลวิจัยด้านช่องทางการขายไม่สอดคล้องกับ งานวิจัยของ รวิสร่า ศรีบรรจง และนันทวัน เหลี่ยมปรีชา (2564) พบว่า ช่องทางการซื้อส่วนใหญ่ของผู้บริโภคอยู่บนชอปปี้ (Shopee) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าลักษณะด้านประชากรศาสตร์และพื้นที่ที่อยู่อาศัยมีความแตกต่างกัน รวมถึงนักศึกษาวิจัยที่แตกต่างกัน จึงส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อที่แตกต่างกันอีกด้วย

3. กลยุทธ์ตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ และป้ายฉลากผลิตภัณฑ์ชาวเกรียงงาเมืองเพชรของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี

การพัฒนากลยุทธ์ตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ และป้ายฉลาก ผลการวิจัยพบว่า ได้มีการร่วมกันออกแบบตราสินค้าโดยใช้ชื่อตราสินค้าว่า “ปันรัก” ซึ่งเป็นชื่อตราที่สั้น กระชับ อ่านออกเสียงได้ง่าย สร้างอัตลักษณ์ตราสินค้าด้วยการใช้ภาพชาวเกรียงงา 2 สี มาพับจีบเป็นรูปดอกไม้เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจความหมายและสื่อถึงสินค้าได้ชัดเจนว่าเป็นสินค้าอะไร มีการใช้โทนสีแดงชมพูเพื่อสื่ออารมณ์ถึงอาหารและของฝาก กระตุ้นความหิว ความอร่อย ความสดชื่น และความมีชีวิตชีวา และตัดด้วยโทนสีเขียวรูปใบไม้เพื่อสื่อให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติ ใช้สโลแกน “อร่อยทุกคำ เพราะทำด้วยใจ” เพื่อบ่งบอกถึงระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ ผลความพึงพอใจโดยรวมต่อตราสินค้าอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนันต์ สุนทราเมธากุล และคณะ (2564) ที่พบว่ามีการพัฒนาตราสินค้าโดยใช้ชื่อที่มีความหมาย สั้น ออกเสียงง่าย ใช้สีส้ม และแดงเพื่อสื่ออารมณ์ถึงอาหารและของฝากที่ทำมาจากปลา สร้างเอกลักษณ์เฉพาะของตราสินค้าด้วยปลาตะเพียน แต่อันดับความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อตราสินค้าไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐประภา นุ่มเมือง และคณะ (2565) ที่ประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อตราสินค้าเกษตรปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรปลอดสารพิษตำบลยางหย่องพบว่า ความพึงพอใจอันดับแรกคือ มีความสวยงาม โดดเด่น น่าสนใจ ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ผลิตภัณฑ์และพื้นที่แตกต่างกันจึงทำให้ความชอบหรือความพึงพอใจต่อตราสินค้าของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้บริโภคส่วนใหญ่นิยมค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะการซื้อสินค้าผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก

ซึ่งมีความถี่ในการซื้ออยู่ที่ 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ การตัดสินใจซื้อส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากการดูรีวิวสินค้า เพื่อให้ผลการวิจัยนี้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการดังนี้

สำหรับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน ควรใช้ข้อมูลจากการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนากลยุทธ์การตลาดออนไลน์สำหรับวิสาหกิจชุมชน โดยประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อปรับเปลี่ยนกิจกรรมด้านการตลาดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคนิวอร์มอล การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยให้ชุมชนสามารถเข้าถึงตลาดออนไลน์ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพิ่มโอกาสในการขายและขยายฐานลูกค้า

สำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ควรนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าออนไลน์มากขึ้น โดยเฉพาะผ่านแพลตฟอร์มที่ผู้บริโภคนิยมใช้ เช่น เฟสบุ๊ก นอกจากนี้ ควรมีการสร้างคอนเทนต์ที่เน้นการแนะนำหรือรีวิวสินค้า เพื่อสร้างการรับรู้ในกลุ่มเป้าหมาย กระตุ้นความสนใจและความต้องการซื้อ การนำกลยุทธ์ดังกล่าวมาใช้จะช่วยให้ยอดขาย และสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าในสินค้าของวิสาหกิจชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

2.1 การเก็บข้อมูลและการออกแบบสอบถาม ควรดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและออกแบบสอบถามเฉพาะกลุ่ม โดยแยกชุดคำถามสำหรับผู้ที่เคยบริโภคข้าวเกรียบงาเมืองเพชรและผู้ที่ไม่เคยบริโภค การทำเช่นนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน และมีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากขึ้น

2.2 การขยายขอบเขตของประชากรในการวิจัย ควรขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างให้กว้างขึ้นในการศึกษาครั้งถัดไป เพื่อให้สามารถศึกษาและเปรียบเทียบความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างกลุ่มประชากรที่หลากหลายได้อย่างละเอียด

2.3 การศึกษาเปรียบเทียบกับแบรนด์อื่น ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบข้าวเกรียบงากับแบรนด์อื่น ๆ เพื่อทำความเข้าใจความแตกต่างและข้อได้เปรียบเสียเปรียบ ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบงาให้ดีขึ้นและมีการแข่งขันที่ดียิ่งขึ้น

2.4 การศึกษากระบวนการยืดอายุสินค้าและการผลิต ควรศึกษากระบวนการยืดอายุสินค้าเพื่อเพิ่มระยะเวลาในการเก็บรักษา และศึกษาแนวทางในการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพผลิตภัณฑ์และเพิ่มความพึงพอใจของผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

กานต์มณี ไวยครุฑ และพัชรารณ จันทราภฏ. (2565). การพัฒนากลุ่มแม่บ้านหมี่กรอบรามัญ ชุมชนบ้านจั่ว

อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 24(1), 11-20.

จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/msaru/article/view/257604/173220>

ณัฐประภา นุ่มเมือง พรรณทิพย์ ทองแย้ม กัลยา ปุญญธรรม ภาวนา อังกินันท์ และโสฬภาพร กล้าสกุล. (2565).

การสร้างตราสินค้าผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัยของกลุ่มเกษตรปลอดสารพิษตำบลยางหย่อง จังหวัดเพชรบุรี.

วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 24(1), 157-162. จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/msaru/article/view/258435>

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2560). *กลยุทธ์การวางแผนและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส (2989) จำกัด.

- ปิยภา แดงเดช. (2565). กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการออนไลน์บนแพลตฟอร์มในประเทศไทย.
วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 1(1), 61-70. จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/RPUBAJOURNAL/article/view/261832/174076>
- พัฒนิตา เหมือนบุญ. (2565). กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม)
สืบค้นจาก <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/4531/1/631220071.pdf>
- วรวิสา ศรีบรรจง และนันทวัน เหลี่ยมปรีชา. (2564). พฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคภายใต้วิถีความปกติใหม่ (New Normal) ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกที่มีผลต่อส่วนประสมการตลาดออนไลน์, โครงการนำเสนอผลงานวิชาการระดับชาติ พ.ศ.2564, NPSC: National Post Graduate Student colloquium.
- วัลลภา พัฒนา และอันธิกา ทิพย์จำนงค์. (2563). แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลท่าข้าม. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 113-114
- ศุภณีย์จัยกสิกรไทย. (2564). ธุรกิจขนมขบเคี้ยวปี 64 “กำลังซื้อแผ่ว...ต้นทุนพุ่ง”. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2566, จาก <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Snack-FB-23-07-21.aspx>
- อนันตพร พุทธิสสะ. (2563). การพัฒนากลยุทธ์ส่งเสริมการตลาดดิจิทัล เพื่อสร้างรายได้เปรียบใน การแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ, 1(2), 12-21.
จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jomt/article/view/252403>
- อนันท์ สุนทรเมธากุล. (2564). การพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนคำครตา อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร. วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 8(1), 1-13.
จาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JMDUBRU/article/view/249693/168927>
- Bontempi, E. (2020). Commercial and Economic Impact of the COVID-19 Pandemic and Strategies for Digital Growth. *Journal of Business Research*, 112, 492-497.
- Chen, Y., Wang, Y., & Liang, Q. (2020). The Shift to Direct-to-Consumer Business Models in The Digital Era. *Journal of Business Models*, 8(3), 45-60.
- Cochran, W.G. (1953). *Sampling Techniques*. New York : John Wiley & Sons.
- Kotler, P., & Keller, K.L. (2012). *Marketing management (14th ed.)*. Upper SaddleRiver, New Jersey: Prentice Hall.
- Narayan, P. (2020). *Post-Pandemic Growth Opportunities for Local Businesses*. *Harvard Business Review*.
- Statista. (2021). Digital Marketing Trends Report 2021. Statista Research Department.
- Suwannaporn, P., & Linnemann, A. (2020). The Adaptation of Local food Brands to Digital Marketing in Thailand. *Journal of Food Products Marketing*, 26(8), 790-804.
- Thailand Business News. (2021). *How Suki Teenoi Adapted to the Pandemic with a DIY Delivery Model*. Retrieved December 20, 2023, from <http://www.thailand-business-news.com>

การพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตำบลยาง ห้อย อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี

Developing Value-Added Organic Rice Products Based on the Philosophy of Sufficiency Economy in Yangyong Subdistrict, Tha Yang District, Phetchaburi Province

คงขวัญ ศรีสอาด^{1*} โสภาพร กล้าสกุล² สุธาสิณี อัมพิลาศรัย³ กนกพร บุญธรรม⁴
Kongkwan Srisa-Ard^{1*} Sopaporn Klamsakul² Suthasinee Ampilasai³ Kanokporn Boontham⁴

Received: August 15, 2024

Revised: December 2, 2024

Accepted: December 14, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์และข้อค้นพบ ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพการปลูกข้าวของเกษตรกรในรูปแบบเดิมและการปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง 2) การเปรียบเทียบปัจจัยทางการผลิต และปัจจัยทางเศรษฐกิจระหว่างการปลูกข้าวรูปแบบเดิม และการปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวตำบลยางห้อย อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี 10 แปลงนา จาก 4 หมู่บ้าน และในขั้นตอนสุดท้ายได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลบริบทการทำนาชุมชนยางห้อย ข้อมูลด้านต้นทุนการผลิต และจัดทำแบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาข้อมูลด้านต้นทุนและผลผลิตตอบแทนจากการปลูกข้าวรูปแบบเดิมและการปลูกข้าวรูปแบบเกษตรอินทรีย์ตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การปลูกข้าวในรูปแบบปลอดสารพิษ มีต้นทุนการปลูกรวมต่อไร่น้อยกว่าการปลูกข้าวรูปแบบเดิมเป็นจำนวนเงิน 3,220 บาท หรือต้นทุนการปลูกลดลงคิดเป็นร้อยละ 44.35 การพัฒนารูปแบบการเพิ่มผลผลิตข้าวในระบบเกษตรปลอดสารพิษตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า แนวทางในการพัฒนารูปแบบการเพิ่มผลผลิตข้าวปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อรูปแบบการเพิ่มผลผลิตข้าวในระบบเกษตรของเกษตรกรตำบลยางห้อย อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี นั่นคือ เกษตรกรต้องมีความความรู้ ความเข้าใจในพันธุ์ข้าวแต่ละพันธุ์ ประยุกต์ใช้วิธีการปลูกที่เหมาะสมกับพันธุ์ข้าวที่ปลูก วิเคราะห์ต้นทุนในการปลูกข้าวได้อย่างถูกต้อง รวมถึงพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการ

^{1*} อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Email: kongkwans@gmail.com Tel. 082-2491989

² อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Email: sopaporn11@gmail.com Tel. 086-7507119

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Email: suthasinee.amp@mail.pbr.ac.th Tel. 065-3982414

⁴ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Email: jane_boontham@hotmail.com Tel. 091-0753550

คำสำคัญ : เกษตรปลอดสารพิษ เศรษฐกิจพอเพียง การเพิ่มผลผลิต การทำนาข้าว การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

Abstract

This research aimed to 1) study the current rice farming practices of farmers and their transition to organic rice farming in line with the Sufficiency Economy Theory, 2) compare production and economic factors between conventional and organic rice farming based on the same principles, and 3) enhance the value of organic rice products through a Participatory Action Research (PAR) process involving a group of rice farmers from Yang Yong Subdistrict, Tha Yang District, Phetchaburi Province, focusing on 10 rice fields across 4 villages. The final step included conducting a content analysis to gather contextual data on rice farming in the Yang Yong community, collecting production cost data, and developing quantitative interview and survey tools to analyze the costs and returns of conventional versus organic rice farming aligned with the Sufficiency Economy Theory. It was found that organic rice farming incurred a lower total production cost per rai (unit area) than conventional rice farming by 3,220 baht, representing a 44.35% cost reduction. Furthermore, the development of a model to improve rice production in the organic farming system based on the Sufficiency Economy Philosophy revealed that key factors influencing productivity improvement included farmers' knowledge and understanding of each rice variety, the application of appropriate farming methods tailored to specific rice varieties, accurate analysis of production costs, and product and packaging development to meet market demands.

Keywords: Organic farming, Sufficiency economy, Increased yield, Rice cultivation, Value addition to products

บทนำ

“ข้าว” เป็นอาหารหลักของคนไทยมาช้านาน นอกจากนี้ยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ข้าวจึงอยู่คู่คนไทยจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต การพัฒนารูปแบบการปลูกข้าวและคุณภาพผลผลิตข้าว จึงเป็นนโยบายระดับชาติที่ทางภาครัฐบาลให้ความสำคัญและส่งเสริมอย่างต่อเนื่องเสมอมา จากยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2565) ที่ส่งเสริมการปรับโครงสร้างการผลิตและการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วงของห่วงโซ่มูลค่า เน้นสร้างความเข้มแข็งให้กับปัจจัยพื้นฐาน ทูทางเศรษฐกิจให้สนับสนุนการเพิ่มศักยภาพของฐานการผลิตและฐานรายได้เดิม และยกระดับห่วงโซ่มูลค่าด้วยการใช้เทคโนโลยีวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมทั้งสร้างสังคมผู้ประกอบการให้มีทักษะการทำธุรกิจที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ที่กำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคงมั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันมีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติบนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ 1) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปพิจารณาแนวทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้ง

ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ 2) “ปรับปรุงจูน” เพื่อปูทางสู่อนาคตผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคต และ 3) “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคูณรุ่นใหม่ รวมถึงปรับปรุงแบบธุรกิจเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคตบนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปรุงจูน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้ ทั้งในส่วนการเกษตรสร้างมูลค่า เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูปและเกษตรอัจฉริยะ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีมีพันธกิจสำคัญในการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยส่งเสริมการทำงานในรูปแบบบูรณาการ มุ่งเน้นสร้างกระบวนการพัฒนาเครือข่ายชุมชนภายใต้รากฐานของความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมรวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อสร้างสินค้าให้มีคุณภาพและมูลค่าสูงขึ้น เสริมสร้างสังคมวิจัยในระดับท้องถิ่นและชุมชนที่มีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและตอบสนองการพัฒนาประเทศมากขึ้น โดยกำหนดกลยุทธ์การวิจัยที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติโดยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ สู่ทิศทางการเติบโตในรูปแบบใหม่ สร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการชุมชนในภาคเกษตรให้ใช้ ภูมิปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อยกระดับสู่การผลิตและการให้บริการบนฐานความรู้ จึงเป็นสิ่งที่ต้องหนุนเสริมเพื่อสร้างความได้เปรียบจากความหลากหลายทางชีวภาพ ฐานวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แข็งแกร่งเป็นทุนเดิมทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้ว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเสริมสร้างสินค้าชุมชนให้ยืนอยู่บนจุดแข็งของตนเองใช้องค์ความรู้ในการผลิตสินค้าให้มีความน่าสนใจและเพิ่มมูลค่าตอบโจทยตรงตามความต้องการของผู้บริโภค สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและท้องถิ่นซึ่งเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นฐานคิดสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมศักยภาพทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จึงนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติ โดยบูรณาการบริการวิชาการ การวิจัยและการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนำภูมิปัญญาทั้งในส่วนบุคคลและชุมชนมาสร้างสรรค์ สร้างเอกลักษณ์ทางเศรษฐกิจ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ ให้สามารถเพิ่มรายได้แก่ประชาชนของประเทศและสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ

ตำบลยางหย่อง อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี เป็นพื้นที่บริการวิชาการของคณะวิทยาการจัดการ ในปีงบประมาณ 2565 จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและทุนทางปัญญาของตำบลยางหย่องอำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร และพืชที่นิยมปลูกเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวมากที่สุด คือ “ข้าว” ปัจจุบันชาวนาประสบปัญหาความเสี่ยงเกี่ยวกับราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอน เสี่ยงต่อผลกระทบทางสุขภาพจากการใช้เกษตรเคมีภัณฑ์ ความเสี่ยงเกี่ยวกับการแปรปรวนของสภาพอากาศ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง นโยบายการจัดการน้ำ ในระบบชลประทาน ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ที่ไม่แน่นอนตามไปด้วย กอปรกับต้นทุนด้านการผลิตที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเพราะชาวนา หรือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเน้นการปลูกโดยใช้เคมีในการบำรุงพืช และกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรผู้ปลูกข้าวจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวในการประกอบอาชีพ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ในยุคการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน จากนโยบายของจังหวัดเพชรบุรีและนโยบายการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ส่งเสริมให้พื้นที่ทำการเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัยเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ทางคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดภัยตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลยางหย่อง อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร

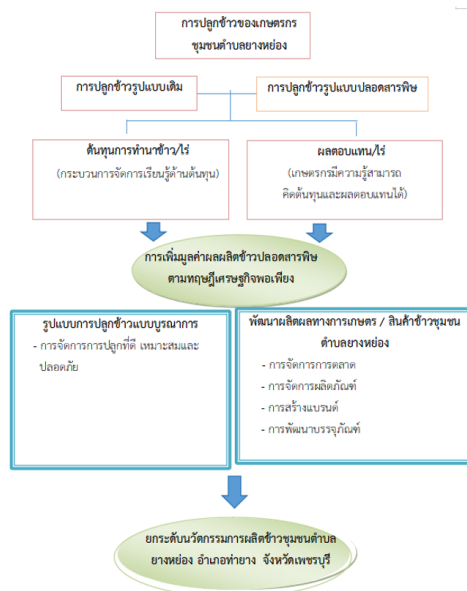

(เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษ) ซึ่งประยุกต์ใช้กระบวนการปลูกข้าวที่ไม่ซับซ้อน ลดการใช้สารเคมีซึ่งตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคในปัจจุบัน (กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566) ส่งเคราะห์รูปแบบการปลูกข้าวเพื่อเพิ่มผลผลิต และลดต้นทุนการปลูก รวมถึงทราบต้นทุนที่แท้จริงในการปลูกข้าว โดยงานวิจัยนี้กลุ่มเกษตรกรปลอดสาร อาหารปลอดภัย “เพชรยางหย่อง” ส่วนฐานแปลงนาสาธิต ผู้ปลูกข้าวตำบลยางหย่องจะมีส่วนสำคัญในกระบวนการร่วมคิด ร่วมพัฒนา โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ควบคู่กับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนของเกษตรกรตำบลยางหย่อง ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สามารถเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษ สร้างรายได้อย่างยั่งยืน และพัฒนาสู่การเป็นชุมชนต้นแบบเกษตรปลอดสารอาหารปลอดภัยตามแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการปลูกข้าวของเกษตรกรในรูปแบบเดิมและการปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยทางการผลิต และปัจจัยทางเศรษฐกิจระหว่างการปลูกข้าวรูปแบบเดิม และการปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลยางหย่อง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยและพัฒนา (The Research and Development) โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้กระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นลักษณะหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ มุ่งพัฒนาทางเลือกหรือวิธีการใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการปลูกข้าว โดยการลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าผลผลิต ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการปลูกข้าวของเกษตรกรในรูปแบบเดิมและการปลูกข้าวรูปแบบเกษตรปลอดภัยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมของเกษตรกร ผู้ปลูกข้าว ตำบลยางหย่อง อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี

ขั้นตอนที่ 2 เปรียบเทียบปัจจัยทางการผลิต และปัจจัยทางเศรษฐกิจ ระหว่างการปลูกข้าวรูปแบบเดิม และการปลูกข้าวรูปแบบเกษตรปลอดภัยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยการสำรวจเชิงปริมาณด้วยการจัดหางบการเงินเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลด้านต้นทุนการผลิต และจัดทำแบบสำรวจเพื่อรวบรวมข้อมูลด้านผลผลิตที่ได้จากการปลูกข้าวรูปแบบเดิมและการปลูกข้าวรูปแบบปลอดภัยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 3 สังเคราะห์ รูปแบบการปลูกข้าวแบบบูรณาการยกระดับนวัตกรรมการผลิตข้าว เพื่อใช้แนวทางพัฒนาผลิตผลทางการเกษตร / สินค้าข้าวชุมชนตำบลยางหย่อง การเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวปลอดภัยตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 4 สรุปและรายงานผลการศึกษาแก่องค์กรบริหารส่วนตำบลยางหย่อง สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอยางเพื่อนำไปใช้ประโยชน์และเป็นแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ต่อไป

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการปลูกข้าวรูปแบบเดิมและการปลูกข้าวรูปแบบใหม่ของเกษตรกร ผู้ปลูกข้าวตำบลยางหย่อง อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเรื่องสภาพการปลูกข้าวรูปแบบเดิมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ตำบลยางหย่อง อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 10 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคนแสดงความคิดเห็นถึงวิธีปลูกข้าวที่ตนทำในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็นการเตรียมดิน เกษตรกรจะเตรียมดินด้วยการไถตากหน้าดิน เป็นระยะเวลา 1 เดือน จากนั้นจะทำการเปิดน้ำเข้านา โดยหมักน้ำทิ้งไว้ 1 สัปดาห์ แล้วตีเทือกและทำการปรับเทือกเพื่อให้พื้นที่ดินนาในแปลงของตนเกิดความสม่ำเสมอ จากนั้นซักร่องดินเพื่อระบายน้ำออกจากนา

ประเด็นการเตรียมเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรจะคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพให้เหลือคงไว้ จำนวน 3 ถังและนำไปแช่น้ำเปล่า ระยะเวลา 1 คืน จากนั้นยกเมล็ดพันธุ์ข้าวออกจากน้ำใช้ผ้าคลุมอีก 1 คืน เพื่อให้เมล็ดพันธุ์ข้าวงอก

ประเด็นการปลูก หลังจากดินในแปลงนาที่เตรียมไว้แห้ง เกษตรกรจะทำการหว่านเมล็ดพันธุ์ โดยใช้เครื่องหว่าน

ประเด็นการบำรุงรักษา ฉีดยาคลุมเลน เพื่อเป็นการควบคุมไม่ให้หญ้าขึ้น (ฉีดหลังหว่าน 1 วัน) เมื่อข้าวมีอายุครบ 30 วัน ข้าวเริ่มงอก ทำการฉีดยาคลุมฆ่า เพื่อฆ่าหญ้าที่ขึ้นมาและเป็นป้องกันไม่ให้หญ้าขึ้นใหม่ จากนั้นเริ่มใส่ปุ๋ยครั้งที่ 1 เมื่อข้าวอายุ 30 วัน โดยใช้ปุ๋ยเคมี สูตร 25-5-5 ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 เมื่อข้าวอายุ 60 วัน เมื่อข้าวมีอายุครบ 75 วัน ฉีดยาฆ่าแมลงเพื่อกำจัดศัตรูพืช จากนั้นเปิดน้ำเข้านา เพื่อคุมไม่ให้หญ้าขึ้น

การเก็บเกี่ยว เมื่อข้าวเริ่มกม (อายุระยะประมาณ 80 วันข้าวเริ่มโน้มรวง) ทำการระบายน้ำออกให้หมดรอเวลาเก็บเกี่ยว เมื่อข้าวอายุครบ 120 วัน ทำการเก็บเกี่ยว โดยใช้รถเกี่ยวข้าว

กระบวนการปลูกข้าวปลอดสารพิษได้ดำเนินการสัมภาษณ์ตรงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 บ้านยางชุม นายปราโมทย์ พุ่มทอง) ที่ทำแปลงนาสาธิตโดยสามารถสรุปความตามประเด็นต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบกับวิธีการปลูกข้าวรูปแบบเดิมได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบขั้นตอนและกระบวนการปลูกข้าว

วิธีการปลูกข้าวแบบเดิม	วิธีการปลูกข้าวปลอดสารพิษ
การเตรียมดิน 1. ไถตากหน้าดิน 1 เดือน 2. เปิดน้ำเข้านา โดยหมักน้ำทิ้งไว้ 1 สัปดาห์ ตีเทือกและทำการปรับเทือกเพื่อให้พื้นที่เกิดความสม่ำเสมอ 3. ชักร่องทิ้งน้ำ เพื่อช่วยระบายน้ำ	การเตรียมดิน 1. คัดเลือกที่นา ที่สามารถเก็บน้ำได้ดี และห่างไกลจากแปลงนาที่ใช้สารเคมี 2. ใส่ปุ๋ยขี้วัวและไถตากหน้าดิน 1 เดือน 2. เปิดน้ำเข้านา โดยหมักน้ำทิ้งไว้ 1 สัปดาห์ ตีเทือกและทำการปรับเทือกเพื่อให้พื้นที่เกิดความสม่ำเสมอ
วิธีการปลูกข้าวแบบเดิม	วิธีการปลูกข้าวปลอดสารพิษ
การเตรียมเมล็ดพันธุ์ คัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ จำนวน 3 ถัง แขน้ำ 1 คิน ยกออกจากน้ำใช้ผ้าคลุมอีก 1 คิน เพื่อให้เมล็ดงอก	การเตรียมเมล็ดพันธุ์ คัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ จำนวน 1 ถัง แขน้ำในกระเบเพาะกล้า ใช้เวลาประมาณ 20 วัน ต้นกล้าเริ่มงอกสามารถนำไปใช้ได้ การตกกล้า (เพาะเมล็ด) ให้เตรียมการก่อนการตีเทือก
การปลูก หลังจากแปลงนาที่เตรียมไว้แห้ง ทำการหว่านเมล็ดพันธุ์โดยใช้เครื่องหว่าน	การปลูก นำต้นกล้าที่เตรียมไว้มาปักดำในแปลงที่เตรียมไว้ ปล่อยน้ำเข้านาสูงประมาณ 5 ซม. โดยรักษาระดับน้ำไว้ตลอด เพื่อเป็นการป้องกันหญ้า
การบำรุงรักษา 1. ฉีดยาคลุมเลน เพื่อเป็นการควบคุมไม่ให้หญ้าขึ้น (ฉีดหลังหว่าน 1 วัน) 2. เมื่อข้าวมีอายุครบ 30 วัน ข้าวเริ่มงอก ทำการฉีดยาคลุมฆ่า เพื่อฆ่าหญ้าที่ขึ้นมาและเป็นป้องกันไม่ให้หญ้าขึ้นใหม่ 3. ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 1 เมื่อข้าวอายุ 30 วัน โดยใช้ปุ๋ยเคมี สูตร 25-5-5 ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 เมื่อข้าวอายุ 60 วัน 4. เมื่อข้าวมีอายุครบ 75 วัน ฉีดยาฆ่าแมลงเพื่อกำจัดศัตรูพืช 5. เปิดน้ำเข้านา เพื่อคลุมหญ้า	การบำรุงรักษา 1. ควบคุมการเจริญเติบโตของหญ้า ด้วยการปล่อยน้ำใส่นาไว้ตลอด 2. หากหญ้าขึ้นใช้แรงงานคนถอนหญ้า (ควบคุมหญ้าให้ได้ภายใน 1 เดือนจะถือว่าพ้นช่วงวิกฤติการควบคุมวัชพืช) 3. ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 1 เมื่อข้าวอายุ 30 วัน ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 เมื่อข้าวอายุ 60 วัน (ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือจุลินทรีย์สังเคราะห์แสงแทนปุ๋ยเคมี) 4. หากพบศัตรูพืช ใช้การกำจัดโดยใช้น้ำหมักต่าง ๆ หรือเหล้าขาวแทนยาฆ่าแมลง

การเก็บเกี่ยว 1. เมื่อข้าวเริ่มกัม (อายุระยะประมาณ 80 วันข้าวเริ่มโน้มรวง) ทำการระบายน้ำออกให้หมดรอเวลาเก็บเกี่ยว 2. เมื่อข้าวอายุครบ 120 วัน ทำการเก็บเกี่ยว โดยใช้รถเกี่ยวข้าว	การเก็บเกี่ยว 1. เมื่อข้าวเริ่มกัม (อายุระยะประมาณ 80 วันข้าวเริ่มโน้มรวง) ทำการระบายน้ำออกให้หมดรอเวลาเก็บเกี่ยว 2. เมื่อข้าวอายุครบ 120 วัน ทำการเก็บเกี่ยว โดยใช้รถเกี่ยวข้าว
---	---

2. การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยทางการผลิต และปัจจัยทางเศรษฐกิจระหว่างการปลูกข้าวของเกษตรกรในรูปแบบเดิมและการปลูกข้าวแบบปลอดภัยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกร ผู้ปลูกข้าวตำบลยางหย่อง อำเภอนาทายาง จังหวัดเพชรบุรี ได้ข้อมูลดังนี้

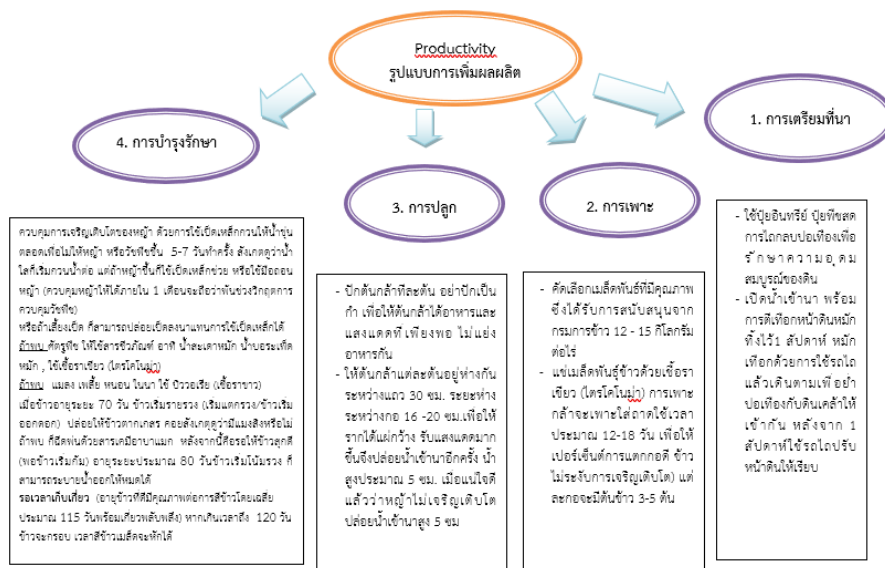
ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบต้นทุนทางการทำนาข้าว

วิธีปลูกข้าวแบบเดิม		วิธีปลูกข้าวแบบปลอดภัย	
รายการ	ค่าใช้จ่าย : ไร่	รายการ	ค่าใช้จ่าย : ไร่
1. ค่าไถดะ	350 บาท	1. ค่าไถดะ	350 บาท
2. ค่าตีเทือก	800 บาท	2. ค่าตีเทือก	800 บาท
3. ค่าซักร่อง	100 บาท	3. ค่าดำนาพร้อมต้นกล้า	1,600 บาท
วิธีปลูกข้าวแบบเดิม		วิธีปลูกข้าวแบบปลอดภัย	
รายการ	ค่าใช้จ่าย : ไร่	รายการ	ค่าใช้จ่าย : ไร่
4. ค่าจ้างหว่าน	100 บาท	4. ค่าปุ๋ย	400 บาท
5. ค่าจ้างฉีดยาคลุมเลน	100 บาท	5. ค่าแรงใส่ปุ๋ย	200 บาท
6. ค่ายาคลุมเลน ขวดละ	400 บาท	6. ค่ารถเกี่ยว	550 บาท
7. ค่าจ้างฉีดยาคลุมฆ่า	100 บาท	7. ค่าขนส่ง	140 บาท
8. ค่ายาคลุมฆ่า ขวดละ	400 บาท		
9. ค่าปุ๋ยเคมี	3,500 บาท		
10. ค่าแรงใส่ปุ๋ย	200 บาท		
11. ค่ายาฆ่าแมลง	500 บาท		
12. ค่ารถเกี่ยว	550 บาท		
13. ค่าขนส่ง	160 บาท		
รวมต้นทุนต่อไร่	7,260 บาท	รวมต้นทุนต่อไร่	4,040 บาท
จำนวนผลผลิตต่อไร่	800 กิโลกรัม	จำนวนผลผลิตต่อไร่	700 กิโลกรัม

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบต้นทุนทางการทำนาข้าว พบว่า การปลูกข้าวในรูปแบบปลอดสารพิษ มีต้นทุนเฉลี่ยต่ำกว่าการปลูกข้าวรูปแบบเดิม 3.28 บาท รายละเอียดดังนี้ การปลูกข้าวในรูปแบบเดิม มีต้นทุนรวมต่อไร่คิดเป็นต้นทุนเฉลี่ยกิโลกกรัมละ 9.08 บาท ส่วนการปลูกข้าวในรูปแบบปลอดสารพิษ ต้นทุนรวมต่อไร่คิดเป็นต้นทุนเฉลี่ยกิโลกกรัมละ 5.80 บาท

3. การศึกษาเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาแสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบการเพิ่มผลผลิตข้าว ในระบบเกษตรอินทรีย์ตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

4. การออกแบบบรรจุภัณฑ์และฉลากผลิตภัณฑ์ข้าว

การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์และฉลากผลิตภัณฑ์ข้าวชุมชนยางหย่อง มีขั้นตอนดังนี้

1) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางที่ได้จากกระบวนการวิจัยโดยกระบวนการประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคณะผู้วิจัย ผู้เชี่ยวชาญทางการตลาดและเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยได้ข้อเสนอความคิดเห็นจาก ความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีความต้องการจำหน่ายข้าวขาว (ข้าวสาร) ในปริมาณ 1 กิโลกรัม โดยใช้ฐานแนวทางบวรวิถีชุมชนยางหย่อง กล่าวคือ เกษตรผู้ปลูกข้าว ต้องการทดลองการปรับวิธีการปลูกข้าวเป็น แบบปลอดภัย เดิมนั้นชาวบ้านโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 เป็นแกนนำในการปลูกข้าวปลอดสารพิษ เพื่อใช้บริโภคในครัว เรือนอยู่แล้ว ในครั้งนี้ได้แบ่งที่ดินจำนวน 1 ไร่ เพื่อทำแปลงนาสาธิตในการวิจัยครั้งนี้ด้วย อีกทั้งผู้เชี่ยวชาญยังมีข้อเสนอให้ ทดลองตลาดให้ตรงกับความต้องการเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าคนเมือง กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มครอบครัวมากขึ้น ลูกค้ กลุ่มดังกล่าวมีความต้องการซื้อเพื่อบริโภคในปริมาณน้อย หรืออาจซื้อเพื่อเป็นสินค้าของฝากจากแหล่งชุมชน แต่ก็ต้องการ ให้มีความสวยงามด้วยฉลากที่มีข้อมูลเด่นชัด สีสวยงามน่าซื้อ จากข้อมูลที่ได้พบจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้างต้น สามารถนำผลการวิจัยมาพัฒนาบรรจุภัณฑ์ต้นแบบข้าว “ข้าวปลอดสาร”

การออกแบบตราสินค้า (Brand Logo) ออกแบบโดยสานความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นตรา

สัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนยางหย่องกับชื่อผลิตภัณฑ์ สร้างรูปแบบให้จดจำง่าย และ สามารถใช้เพื่อการสื่อสารทางการตลาดผ่านช่องทาง ต่าง ๆ โดยออกแบบให้ผู้บริโภคเลือกแบบที่ชอบมากที่สุด จำนวน 4 รูปแบบ

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนความชอบ ร้อยละ และลำดับจำแนกตามความชอบในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษชุมชนยางหย่อง

รูปแบบผลิตภัณฑ์	จำนวนความชอบ	ร้อยละ	จัดลำดับความชอบ
	95	23.75	2
	71	17.75	4
	152	38	1
	82	20.5	3

จากตารางที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นจากตัวแทนผู้บริโภคจำนวน 400 คน เกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ข้าวชุมชนยางหย่อง ผู้บริโภคส่วนใหญ่ชอบรูปแบบที่ 3 จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมารูปแบบที่ 1 จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 รูปแบบที่ 4 จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50 และรูปแบบที่ 2 จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 ตามลำดับ โดยให้ปรับตัวอักษรให้สวยงามและคมชัดขึ้น ทางคณะผู้วิจัยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดออกแบบและปรับตัวอักษรให้สวยงาม เพื่อนำไปใช้เป็นสื่อสัญลักษณ์ ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงบรรจุภัณฑ์และฉลากผลิตภัณฑ์ต้นแบบข้าวปลอดสารพิษชุมชนยางหย่อง

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตำบลยางหย่อง อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรีผลการวิจัยพบว่า สภาพการปลูกข้าวของเกษตรกรในรูปแบบเดิมและการปลูกข้าวรูปแบบข้าวปลอดสารพิษ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวตำบลยางหย่อง เป็นดังนี้

1) การเตรียมดิน วิธีการปลูกข้าวแบบเดิม วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์และวิธีการปลูกข้าวปลอดภัย มีวิธีการเตรียมดินที่คล้ายคลึงกันคือ ต้องมีการไถนาหน้าดิน มีการหมักน้ำ ตีเทือก และปรับเทือกให้เรียบ มีความแตกต่างกันตรงที่วิธีการปลูกข้าวปลอดสารพิษจะมีการบำรุงดินในขั้นตอนการเตรียมดิน ด้วยน้ำหมักชีวภาพ และ/หรือปุ๋ยชีวภาพตาม

2) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ วิธีการปลูกข้าวแบบเดิม วิธีการปลูกข้าวปลอดสารพิษ มีวิธีการเตรียมเมล็ดพันธุ์ที่ต่างกันคือ วิธีการปลูกข้าวแบบเดิมต้องเตรียมเมล็ดพันธุ์ในปริมาณที่มากกว่า วิธีปลูกข้าวปลอดสารพิษ ถึง 2 ถัง แต่ใช้ระยะเวลาในการแช่เมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อเพาะกล้า น้อยกว่าวิธีปลูกข้าวปลอดสารพิษ โดยทั้งนี้การเตรียมกล้าพันธุ์ข้าวแบบปลอดสารพิษ สามารถเริ่มเตรียมข้าวได้ตั้งแต่ระยะเวลาในการเตรียมดิน ตีเทือก เพื่อให้ทันต่อการปลูกหลังการเตรียมดิน

3) การปลูก พบความแตกต่างในการปลูก ดังนี้ วิธีการปลูกข้าวแบบเดิม ใช้วิธีการหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าวส่วนวิธีการปลูกข้าวปลอดสารพิษ ใช้วิธีการปักดำ การควบคุมการเจริญเติบโตของหญ้าในนาวิธีการปลูกข้าวแบบเดิมใช้ยาเคมีในการควบคุม ส่วนวิธีการปลูกข้าวปลอดสารพิษ ใช้สารชีวภัณฑ์ หรือวิธีการทางชีวภาพ โดยไม่ใช้สารเคมีในการควบคุมการเจริญเติบโตของหญ้าและกำจัดวัชพืช ศัตรูพืช ในนาด้วยการปล่อยน้ำเข้านาสูงระยะ 5 เซนติเมตรเพื่อควบคุมการเจริญเติบโตของหญ้าในระยะข้าวขึ้นต้น (ประมาณ 1 เดือน) และเมื่อข้าวอายุระยะ 80 วันข้าวจะเริ่มโน้มรวง ก็สามารถระบายน้ำออกให้หมดได้

4) การบำรุงรักษา พบความแตกต่างในการบำรุงรักษา ดังนี้ วิธีการปลูกข้าวแบบเดิม จะใช้ปุ๋ยเคมีในการบำรุงข้าวและดิน กำจัดศัตรูพืชด้วยสารเคมี และยาฆ่าแมลง มีการฉีดยาเคมีป้องกันเชื้อรา ส่วนวิธีการปลูกข้าวปลอดสารพิษ ใช้สารชีวภัณฑ์ หรือวิธีการทางชีวภาพ โดยไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดวัชพืช และศัตรูพืช หากพบศัตรูพืช ใช้การกำจัดโดยใช้ น้ำหมักต่าง ๆ หรือเหล้าขาวแทนยาฆ่าแมลง

5) การเก็บเกี่ยว การปลูกข้าวแบบเดิมและการปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษมีระยะเวลาเก็บเกี่ยวข้าวที่เหมือนกัน อายุข้าวที่ดีมีคุณภาพต่อการสีข้าวโดยเฉลี่ยจะมีอายุประมาณ 115 วัน หากเกินเวลาถึง 120 วันข้าวจะมีสภาพแห้งกรอบ เวลาสีข้าวเมล็ดจะหักได้ ซึ่งพบว่า ข้าวที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวตำบลยางหย่อง (แปลงนาของผู้ใหญ่โมทย์) เมล็ดข้าวถูกสีด้วย

เครื่องสีข้าวด้วยมือ ซึ่งเป็นเครื่องสีข้าวในครัวเรือนมีไว้สีข้าวเพื่อการบริโภคเพียงอย่างเดียว เมล็ดข้าวขาวหลักจากสีมีลักษณะ เมล็ดแตกหัก ไม่สวยงาม เนื่องด้วยระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวข้าวที่กระชั้นเกินไปเพราะสภาพอากาศและปริมาณน้ำในคลองชลประทานทำให้เกษตรกรต้องรีบเก็บเกี่ยว อีกทั้งเครื่องสียังไม่ได้มาตรฐานดีทำให้เมล็ดข้าวสารไม่สวยงาม

เมื่อมีการเปรียบเทียบปัจจัยทางการผลิต และปัจจัยทางเศรษฐกิจ ระหว่างการปลูกข้าวรูปแบบเดิม และการปลูกข้าวรูปแบบปลอดสารพิษ พบว่า ต้นทุนทางการผลิตข้าวใน 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) วิธีการปลูกข้าวแบบเดิม และ 2) วิธีการปลูกข้าวปลอดสารพิษ พบว่า การปลูกข้าวที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงสุดได้แก่วิธีการปลูกข้าวแบบเดิม 800 กิโลกรัมต่อไร่ และวิธีการปลูกข้าวปลอดสารพิษ 700 กิโลกรัมต่อไร่ หากพิจารณาตามต้นทุนต่อไร่ พบว่า วิธีการปลูกข้าวปลอดสารพิษ ใช้ต้นทุนต่อไร่ (4,040 บาท) น้อยกว่าวิธีการปลูกข้าวแบบเดิมใช้ต้นทุนต่อไร่ (7,260 บาท) จากการวิเคราะห์ผลผลิตต่อต้นทุนการผลิต พบว่า วิธีการปลูกข้าวปลอดสารพิษให้ผลผลิตคุ้มค่าที่สุดคิดเป็นร้อยละ 44.35 ต่อไร่

การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตำบลยางหย่อง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี โดยการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสาร และฉลากผลิตภัณฑ์ เป็นดังนี้ ฉลากมีการแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของข้าวปลอดสารชุมชนยางหย่องด้วยการออกแบบโทนสีฉลากผลิตภัณฑ์ให้สื่อถึงความเป็นสินค้าเกษตร มีข้อความบนฉลากที่จำเป็นต่อผู้บริโภค รวมถึงสื่อถึงความรู้สึกที่ดีของเกษตรกร สู่มือผู้บริโภค ด้วยคำว่า “ข้าวปลอดสาร มาตราฐานชุมชน ปลูกด้วยใจ มอบให้ด้วยรัก”

ภาพที่ 4 แสดงผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษชุมชนยางหย่อง (สายคาดแนวตั้ง)

ภาพที่ 5 แสดงผลิตภัณฑ์ข้าวปลอดสารพิษชุมชนยางหย่อง (สายคาดแนวนอน)

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบการเพิ่มผลผลิตข้าว ในระบบเกษตรอินทรีย์ตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า สาเหตุประการสำคัญที่ทำให้ผลผลิตข้าวของเกษตรกรต่ำเนื่องจาก ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำเพราะพฤติกรรมเดิมของเกษตรกรใช้สารเคมีจำนวนมากในการปลูกข้าว ระบบน้ำชลประทานไม่เพียงพอเนื่องจากนโยบายการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐ พันธุ์ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ข้าวที่ได้รับจากการสนับสนุนโดยกรมการข้าว ประชาสัมพันธ์สู่ศูนย์ข้าวชุมชนทำให้การบริหารจัดการผลิตในแต่ละปีควบคุมดิน และปัจจัยการผลิตข้าวเป็นไปได้ยาก การเพาะปลูกข้าวได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ และการปลูกข้าวของเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ถูกต้อง ๆ และขาดการพัฒนาความรู้ความสามารถในการผลิตข้าวและการ

บริหารจัดการอย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับ โอลิน พัทธ (2556) กล่าวว่าปัญหาต่าง ๆ ที่ชาวนาส่วนใหญ่ประสบอยู่ในปัจจุบันมีตั้งแต่มิติของการผลิต คือ ระดับผลผลิตยังอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่สูงนัก มิติของการบริหารจัดการ จากต้นทุนที่สูงส่งผลให้ระดับรายได้เกษตรกรมีอัตราเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ จึงไม่สามารถยึดการปลูกข้าวเป็นแหล่งรายได้ที่มั่นคง ถึงแม้ว่ารายได้สุทธิครัวเรือนของเกษตรกรจะเพิ่มขึ้นจากความช่วยเหลือของรัฐบาล ทว่ารายจ่ายการผลิตและค่าครองชีพก็ขยับสูงขึ้นตาม นอกจากนี้ ราคาผลผลิตที่จำหน่ายยังผันผวน ส่งผลให้หนี้สินเกษตรกรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สาเหตุหลักเกิดจากการที่เกษตรกรไม่มีความรู้เพียงพอ ขาดข้อมูลเชิงลึกด้านการตลาดสำหรับวางแผนการผลิต รวมทั้งความรู้ในการผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพสูง ที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และขาดทักษะของการแก้ปัญหา

ศักยภาพการผลิตข้าวปลอดภัยของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวตำบลยางหย่อง อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่าสภาพภูมิประเทศของชุมชนตำบลยางหย่องจัดเป็นพื้นที่กลางน้ำของจังหวัดเพชรบุรี ยากต่อการควบคุมสภาพน้ำ อากาศ และดิน ให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขอรับรองขึ้นทะเบียนข้าวอินทรีย์ หรือข้าวปลอดภัย 100% ทั้งนี้จึงได้มีการปรับขั้นตอนวิธีการปลูกข้าวเพื่อช่วยปรับสภาพน้ำ และดินให้เหมาะสมกับการทำเกษตรปลอดภัยในพื้นที่ตำบลยางหย่อง ด้วยการพักน้ำในบ่อก่อนปล่อย เชื้อนา ลดใช้สารเคมี เลือกใช้ในปริมาณน้อยในบางแปลงนาสาธิต

การคำนวณต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว มีการคำนวณที่ต้นทุนจริงต่อการปลูกข้าวในแต่ละครั้ง ทำให้ทราบถึงต้นทุนที่แท้จริงอันประกอบไปด้วย ต้นทุนวัตถุดิบ ต้นทุนในการบริหารจัดการ และต้นทุนค่าแรงซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริการวิชาการของนักวิจัย และทีมงานบริการวิชาการคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ในหัวข้อโครงการ “การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การวิเคราะห์ต้นทุนผลิตภัณฑ์ชุมชนยางหย่อง จังหวัดเพชรบุรี ณ ห้องประชุม องค์การบริหารส่วนตำบลยางหย่อง อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี และยังสอดคล้องกับการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ การคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ที่ผลิตแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ คือ การคำนวณต้นทุน ผลิตภัณฑ์ตามวิธีต้นทุนจริงและคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ตามวิธีต้นทุนปกติ (ดวงณี โกมารัตน์, 2555) การคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ตามวิธีต้นทุนจริง ส่วนประกอบของต้นทุนผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วยต้นทุนวัตถุดิบที่เบิกใช้ในการผลิต ค่าแรงงานทางตรงที่ใช้ในการผลิตจริง และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการผลิตทั้งหมด

รูปแบบการเพิ่มผลผลิตข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวตำบลยางหย่อง อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี อาจกล่าวได้ว่า จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ทำให้ทราบได้ว่าการทำนาข้าวแบบเดิมที่เกษตรกรใช้สารเคมี และปุ๋ยเคมีนั้น นอกจากจะทำให้ต้นทุนข้าวเพิ่มขึ้นแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรเอง ดินขาดสารอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อการเพาะปลูก เมื่อได้ทำการปรับขั้นตอนการปลูกแบบเกษตรปลอดภัย ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรคาดหวังว่าจะสามารถฟื้นฟูสภาพดิน ระบบนิเวศในท้องนา และสุขภาพของเกษตรกรให้ดีขึ้น ทั้งยังสามารถลดต้นทุนข้าวในช่วงปีแรกได้ อีกทั้งผลผลิตข้าวก็ไม่มากพอสำหรับการค้ำหนุนการผลิต

เกษตรกรยังไม่เกิดการกลุ่มกันเพื่อจัดสวัสดิการต่าง ๆ ในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนเพื่อพึ่งพาตนเอง ทำนาข้าวตามกำลังที่ดินมี เกษตรกรยังไม่ให้ความสำคัญต่อการปรับพฤติกรรมลดใช้สารเคมีเพื่อสุขภาพที่ดี เพราะหวังเพียงผลผลิตที่มากพอต่อการทำกำไรในการทำเกษตร มีการทำการเกษตรปลูกพืชอื่นนอกฤดูการทำนาเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านนโยบายการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐ และภัยธรรมชาติ เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันทั่วทั้ง สอดคล้องกับองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ อันเรียบง่ายของคนไทย ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ ใช้ให้เหมาะสมกับประชาชนทุกระดับ ทั้งระดับ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และ

ระดับประเทศได้ โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อ ความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไปและต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจ ดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตามหลัก วิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม คิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ้วนถี่ โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
- ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีหมายถึง การเตรียมตัว ให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันท่วงที เงื่อนไขสำคัญเพื่อให้เกิดความพอเพียง การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องอาศัย ทั้งเงื่อนไขคุณธรรม หลักวิชา และเงื่อนไขชีวิตเป็นพื้นฐาน
- เงื่อนไขคุณธรรม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้รัก สามัคคี ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น
- เงื่อนไขหลักวิชา อาศัยความรู้รอบรู้รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน
- เงื่อนไขชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติ และปัญญา บริหารจัดการ การใช้ชีวิตโดยใช้หลัก วิชาและคุณธรรม เป็นแนวทางพื้นฐานและการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในระดับชุมชน กล่าวคือ ความพอเพียงในระดับชุมชน คนในชุมชน เกิดการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน บนหลักของความรู้จัก สามัคคีสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันภายในชุมชน และนอกชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ องค์การการเงินสวัสดิการชุมชน การช่วยดูแลรักษาความสงบ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชน มาสร้างประโยชน์ได้อย่าง เหมาะสม เพื่อสร้างเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาวิจัยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดใช้สารเคมีในการปลูกข้าวและพืชชนิดอื่นเพื่อการเพิ่มผลผลิตข้าวและการทำการเกษตรในพื้นที่ตำบลยางหย่อง อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลและรูปแบบ การผลิตข้าวและการทำการเกษตรที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในด้านต้นทุน สำหรับใช้เป็นแนวทางในการ คืบคลานความรู้สู่ชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร
2. ควรศึกษาศักยภาพและปัจจัยที่มีผลต่อการสนับสนุนเพื่อขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัย อาหาร ปลอดภัยชุมชนอย่างหย่อง เพื่อให้ผลผลิตข้าวเป็นที่ยอมรับของตลาดผู้บริโภคสุขภาพและนำไปสู่การพัฒนาการผลิตเชิง พาณิชย์ต่อไป
3. ควรบูรณาการศาสตร์ทางวิชาการเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวสู่การขอมาตรฐานเกษตร ปลอดภัย
4. ควรศึกษาเชิงลึกโดยการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) เพื่อสร้างรูปแบบโครงสร้างธุรกิจชุมชน รูปแบบการจัดการที่เหมาะสม รวมถึงแผนการตลาดที่ประชาชนในท้องถิ่นสามารถดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จได้

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน. (2566). กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.ความสำคัญของการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2566, จาก <http://www.sceb.doae.go.th/data/ktank/ความสำคัญของการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร.pdf>
- ดวงมณี โกมารทัต. (2551). การบัญชีต้นทุน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (3) ประเด็น การเกษตร (พ.ศ. 2561 - 2580). สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2567, จาก <https://www.senate.go.th/view/181/แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ๒๓ด้าน/TH-TH>
- โอฟาร พัททะ. (2549). วิสาหกิจชุมชน บุรณาการชุมชนยุคใหม่. สยามรัฐ, 12.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2559). เศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2566, จาก <https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html>

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะการเรียนรู้การสอนเพื่อสร้างนวัตกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม

Competency-Based Learning Management Model for Developing Innovators through Community-Based Participatory Approach

อนุชิต วัฒนาวพร^{1*} ไอลดา มณีภาศ² ณัฐธิดา ดวงแก้ว³ ทศน์พล ชื่นจิตต์⁴
Thatsapol chuenchit^{1*} Ailada Maneekard² Nuttida doungeaw³ Anuchit Wattanaporn⁴

Received: August 5, 2024

Revised: December 2, 2024

Accepted: December 15, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหาและความต้องการ ของชุมชนบ้านค่ายเจริญ 2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ นักเรียนโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ) จำนวน 41 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม แบบทดสอบวัดความรู้และแบบวัดความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลวิจัยพบว่า

1. สภาพบริบทของชุมชนบ้านค่ายเจริญอาศัยภูมิปัญญาพัฒนาตนเอง มีวิถีชีวิตถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน การเข้าใจในสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของตนและปัญหาที่พบในชุมชน คือ ปัญหาดินเสื่อมโทรม ปัญหาการจัดการขยะ ปัญหาการระบายน้ำ ขาดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ ขาดการส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชน

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม มี 3 องค์ประกอบ คือ การพัฒนาเป้าหมายนวัตกรรม กระบวนการสร้างนวัตกรรม และการเพิ่มสมรรถนะความเป็นนวัตกรรม ผลการใช้รูปแบบพบว่า หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และผลการประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.56 อยู่ในระดับมาก และผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ต่อกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.59 อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ นวัตกรรม การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

^{1*} อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Email: thatsapol2015@gmail.com Tel. 089-9680871

² อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Email: ilada.maneekard@gmail.com

³ อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Email: ning141414@gmail.com

⁴ อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Email: ed_anuchit@cr.ru.ac.th

Abstract

The objectives of this research are: 1. to study the context, problems, and needs of the Ban Khai Charoen community, and 2. to develop a competency-based learning management model to create innovators using a participatory community-based approach. The sample group consisted of 41 students from Wiang Nue Subdistrict Municipality School (Khai Charoen), selected through purposive sampling. The tools used included interviews, an innovator characteristic assessment form, a knowledge test, and a satisfaction survey. Data were analyzed using content analysis, means, and standard deviation.

Research findings indicate that:

1. The context of the Ban Khai Charoen community is centered on self-development through local wisdom. The community emphasizes a lifestyle of mutual support and environmental awareness that aligns with their way of life. However, the community faces several challenges, including soil degradation, waste management issues, water drainage problems, insufficient development of learning resources and local wisdom into learning centers, and inadequate promotion of the community's culture and traditions.

2. The competency-based learning management model for creating innovators through community-based participation consists of three components: the development of innovation goals, the process of creating innovators, and the enhancement of innovator competencies. The results of implementing the model revealed that post-learning scores were significantly higher than pre-learning scores, with a statistically significant difference at the 0.01 level. The evaluation of innovator characteristics yielded an average score of 3.56, indicating a high level, while the evaluation of student satisfaction with learning activities showed an average score of 4.59, indicating the highest level.

Keywords: Competency-based learning management, Innovators, Community Based Learning

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลและสารสนเทศเชื่อมต่อกันในทุกมิติ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงถือเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน รัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติในด้านการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพื่อให้คนไทยมีความพร้อมทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการส่งเสริมให้เป็นนวัตกรรมที่สามารถคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ อันมีคุณค่าต่อสังคมและชุมชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557)

การสร้างนวัตกรรม (Innovator) เป็นกระบวนการพัฒนานักคิดที่มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ความรู้ และพัฒนานวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน นวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จต้องมีความกล้าคิด กล้าลงมือทำสิ่งใหม่ๆ โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความทันสมัยเป็นฐาน นอกจากนี้ แนวคิดของ “นวัตกรรมท้องถิ่น”

ซึ่งถูกอธิบายโดยจามรี พระสุนิล (2563) ให้คำจำกัดความของคำว่า “นวัตกรรมท้องถิ่น” ไว้ว่า หมายถึง ผู้นำชุมชนในการพัฒนาและริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อใช้กระบวนการหรือวิธีการส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเองอย่างมีสุขและภาวะระดับบุคคลและครอบครัวอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับภานนท์ คัมสุภา (2562) กล่าวถึง นวัตกรรมท้องถิ่น เป็นคนท้องถิ่นที่ เป็นผู้สร้างนวัตกรรมสำหรับแก้ปัญหาให้กับชุมชนตนเอง ดังนั้นสำหรับ “นวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นรุ่นใหม่” เป็นบุคคลที่มีความเป็นผู้นำทางด้านการอนุรักษ์ สืบสานคุณค่าความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดภูมิปัญญา ตลอดจนการเป็นผู้นำการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

ในบริบทของประเทศไทย การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทั้งในฐานะทรัพยากรและพื้นที่ปฏิบัติการ ซึ่งเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความรู้และทักษะของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ช่วยทำให้แก้ปัญหาในชุมชนอย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและชุมชน และการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติและการพัฒนาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นพื้นที่เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในทุกช่วงวัย ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ท้องถิ่น

ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Learning) ซึ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในด้านการคิด การแก้ปัญหา และการปฏิบัติจริง การเชื่อมโยงแนวทางดังกล่าวเข้ากับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชน เป็นฐาน จะช่วยยกระดับการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของชุมชน และสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำความรู้ไปพัฒนาชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

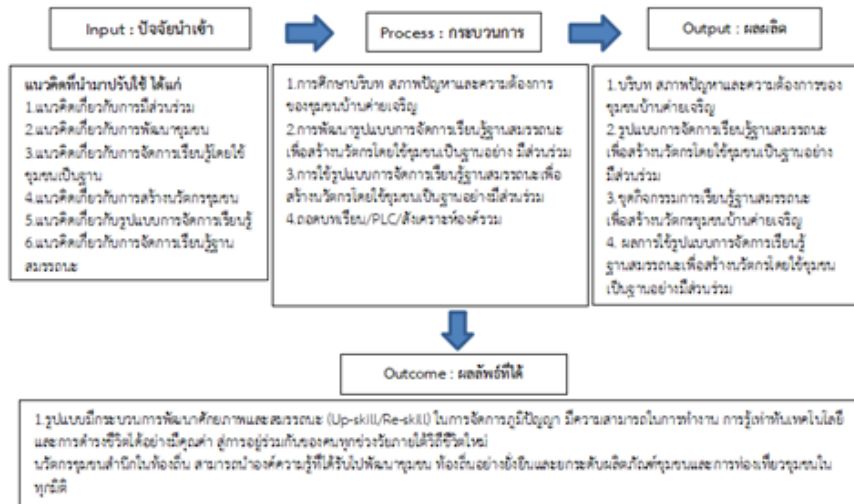
ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่เน้นการสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม โดยเลือกชุมชนบ้านค่ายเจริญ ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย เป็นพื้นที่ศึกษา ชุมชนนี้มีโรงเรียนเทศบาลเวียงเหนือที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีและมีคุณธรรมตามวิสัยทัศน์ของโรงเรียน การศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียน ชุมชน และการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ
- 2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ทูทางสังคมบ้านค่ายเจริญ ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ การรวมกลุ่มทางสังคม
- รายวิชาตามหลักสูตรโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือที่บูรณาการการเรียนรู้เชิงสมรรถนะโดยมีชุมชนเป็นฐาน

ขอบเขตด้านพื้นที่

- พื้นที่ชุมชนบ้านค่ายเจริญ ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย
- พื้นที่โรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ) ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชนบ้านค่ายเจริญ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน โรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ)

กลุ่มตัวอย่าง

- ผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงซึ่งเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านค่ายเจริญ ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงรายและมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกับชุมชนอย่างน้อย 10 ปี ได้แก่

- 1) ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน บ้านค่ายเจริญ จำนวน 20 คน
- 2) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน
- 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ครูโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ) จำนวน 5 ท่าน

- นวัตกรรมชุมชน ได้แก่

นักเรียนโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ) จำนวน 41 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ใช้วิธีการเปิดรับสมัคร ตามคุณสมบัติของคณะผู้วิจัยเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย โดยมีเงื่อนไขการรับสมัคร ดังนี้

- 1) ต้องเป็นบุคคลในพื้นที่ ชุมชนบ้านค่ายเจริญ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย
- 2) ต้องเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ)

3) เปิดรับสมัคร จำนวน 41 คน เพื่อเหมาะสมต่อการบริหารจัดการของโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม เป็นไปอย่างมีศักยภาพและคุณภาพ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมี 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การศึกษาบริบทพื้นที่ ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ

- กระบวนการศึกษาบริบทพื้นที่ในปัจจุบัน

1.ศึกษาเอกสารเอกสาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องการใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม

2.สร้างเครื่องมือแบบสำรวจข้อมูลชุมชน และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกของชุมชนบ้านค่ายเจริญ ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย

จ.เชียงราย

3.ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC) ของแบบสำรวจข้อมูลชุมชน และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ

3 ท่าน พบว่ามีความสอดคล้องและสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

4.ทำการสำรวจข้อมูลชุมชนและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ) กระบวนการมีส่วนร่วมและการยอมรับของชุมชน

1. การสนทนากลุ่มอย่างมีส่วนร่วมกับผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ)เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ

2. การถอดบทเรียน การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานวัตกรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม

1. การสังเคราะห์คุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม มีขั้นตอนดังนี้

1.1 สร้างแบบสังเคราะห์คุณลักษณะของนวัตกรรม มีลำดับดังนี้

- ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย คุณลักษณะของนวัตกรรม เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้าง

แบบวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร

- สร้างแบบสังเคราะห์คุณลักษณะของนวัตกรรมโดยเรียงลำดับประเด็นตามทฤษฎี หลักการ

และแนวคิดที่ได้

- เสนอแบบสังเคราะห์คุณลักษณะของนวัตกรรม ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเที่ยงตรงด้าน

เนื้อหา โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีความสอดคล้องและสามารถนำไปใช้ได้แล้วนำ

มาสร้างเป็นแบบสังเคราะห์คุณลักษณะของนวัตกรรมที่สมบูรณ์

- ดำเนินการเก็บข้อมูลและสรุปผลคุณลักษณะของนวัตกรรม จากเอกสาร และงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคุณลักษณะของนวัตกรรม 3 ด้าน ได้แก่ มิติด้านความรู้ มิติด้านทักษะ มิติด้านเจตคติและ

การแสดงออกด้านพฤติกรรมความเป็นนวัตกรรม

1.2 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเป็นขั้นการนำแนวคิดคุณลักษณะนวัตกรรม

ที่สังเคราะห์และประมวลผลจากความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ มาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมของโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ (ค่ายเจริญ) มีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างโครงร่างหลักสูตรการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมขึ้นตอนการดำเนินการดังนี้

1.1 กำหนดโครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้ของรายวิชาท้องถิ่น จากหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ (ค่ายเจริญ) โดยพิจารณาจากบริบทชุมชน การกำหนดสภาพปัญหาความต้องการจำเป็นของชุมชน จากบทสรุปและจากข้อมูลการสังเคราะห์คุณลักษณะของนวัตกรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางกำหนดรูปแบบของการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรม

1.2 กำหนดวัตถุประสงค์ โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน การกำหนดสภาพปัญหาความต้องการของชุมชน จากบทสรุป จากข้อมูลการสังเคราะห์คุณลักษณะของนวัตกรรม

1.3 กำหนดเนื้อหาวิชา ตามกรอบคำอธิบายรายวิชา และเน้นพัฒนาคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมที่สังเคราะห์ได้

1.4 วิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.5 จัดทำโครงร่างหน่วย และแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยแล้วนำมาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

2. ตรวจสอบโครงร่างรูปแบบการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนานวัตกรรม โดยตรวจสอบความเหมาะสมสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.0

3. ปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในรายวิชาท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้เรื่อง บ้านฉันเจริญ ให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. นำหน่วยการเรียนรู้เรื่อง บ้านฉันเจริญ ที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานไป Try out เพื่อหาประสิทธิภาพผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับเนื้อหา สื่อมีความเหมาะสม การวัดและประเมินผลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะการเรียนการสอนเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม

1.จัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเวลา 5 สัปดาห์ รวม 10 ชั่วโมงซึ่งการทดลองใช้รูปแบบการทำการวัดผลก่อนการทดลองโดยมีการประเมินความรู้เข้าใจหน่วยการเรียนรู้เรื่อง บ้านฉันเจริญและการประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม โดยกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ (ค่ายเจริญ) จำนวน 41 คน

2. ดำเนินการสอบเพื่อประเมินความรู้เข้าใจหน่วยการเรียนรู้เรื่อง บ้านฉันเจริญและการประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมหลังเรียน โดยใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการหาค่าค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยใช้เกณฑ์แปลความหมายของการประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม

3.ทำการวัดความพึงพอใจของนักเรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาบริบท สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

บริบทชุมชนบ้านค่ายเจริญ ม.5 ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย เดิมได้มีราษฎรอพยพมาจากบ้านปล้อง อ.เทิง จ.เชียงราย และบ้านปายางมน เมื่อประมาณปี พ.ศ.2475 ต่อมาได้มีราษฎรอพยพมาจาก อ.ร้องกวาง จ.แพร่ อ.พาน และ อ.แม่ใจ ซึ่งขณะนั้นอยู่ในเขตการปกครองของ จังหวัดเชียงราย ได้มารวมกัน ทางราชการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้น เมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2543 ได้ให้ชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านป่าสักขวาง” ม. 14 ต.สันทราย อ.เมืองเชียงราย จ.เชียงราย ต่อมากรมการปกครอง ได้แยกเขตการปกครองเป็น ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย โดยอาชีพของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความผูกพันกับการทำการเกษตรเนื่องจากสภาพดินและน้ำเอื้อต่อการทำการเกษตรกรรมได้ตลอดทั้งปี มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่สำคัญ คือ ร่องแม่ตาแมว ส่วนสภาพความเป็นอยู่ คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์ บ้านเรือนจะอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกันหรืออยู่ในบริเวณรั้วเดียวกัน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เป็นแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างเด่นชัด คนในชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการทำในระดับครัวเรือน มีรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงแบบผสมผสาน เช่น การทำสวนผลไม้ สวนยางพารา และอาชีพรับจ้าง ประเพณีที่สำคัญของชุมชน เช่น ประเพณีหล่อเทียนจำนำพรรษา พิธีกินอ้อผญาพื้นฟูภูมิปัญญาล้านนา ประเพณีถวายสลากภัต ประเพณีสืบทอดแม่บ้าน เป็นต้น

สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ ประกอบไปด้วย

1) ดินเสื่อมโทรมหรือเสื่อมสภาพ

คุณสมบัติทางเคมีของดินมีสภาพเป็นกรดจัด เค็มจัด ความอุดมสมบูรณ์ หรือปริมาณธาตุอาหารพืชลดลงและอยู่ในสภาวะไม่สมดุล ส่วนด้านกายภาพ ดินมีการสูญเสียโครงสร้างทำให้เกิดการอัดตัวแน่น ขาดความโปร่งพรุน สาเหตุเกิดจากการเผาขยะ และการใช้สารเคมีจากการทำเกษตรกรรม ทำให้ดินไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืช คนในชุมชนใช้ประโยชน์จากดินได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ

2) ปัญหาการจัดการขยะ

ในชุมชนไม่มีพื้นที่สำหรับจัดการขยะของเทศบาล ทำให้แต่ละครัวเรือนจัดการขยะด้วยตนเอง ทำให้เกิดปัญหาหมอกควัน กลิ่นเหม็นและเกิดมลพิษทางอากาศ คนในชุมชนขาดความรู้ในการกำจัดขยะที่ถูกวิธี จึงส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชนและสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นปัญหาการสะสมเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค การทำให้ดินเสื่อมสภาพ และยังเป็นการทำลายระบบนิเวศได้ดิน รวมถึงการทำลายพืชพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง

3) ปัญหาการระบายน้ำภายในชุมชนทำให้เกิดน้ำท่วมขังในฤดูฝน

ปัญหารางระบายน้ำไม่ระบายน้ำ โดยเฉพาะในฤดูฝนมักจะพบปัญหารางน้ำตันเป็นประจำ เนื่องจากฝนตกลงมาทำให้ท่อระบายน้ำสาธารณะมีปริมาณน้ำที่เยอะเป็นพิเศษ จึงทำให้บ้านเรือนของชาวบ้านที่มีรางน้ำอยู่หน้าบ้านเกิดน้ำเอ่อล้นออกมาบริเวณหน้าบ้าน และจากการลงพื้นที่สำรวจรางน้ำภายในหมู่บ้านพบว่า บริเวณรางน้ำ และที่ระบายน้ำมีหญ้าขึ้นเต็มไม่ได้มีการถางหญ้าออก อีกทั้งมีเศษขยะบางส่วน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้น้ำระบายช้า หรืออุดตัน รวมไปถึงลักษณะทางกายภาพของชุมชนบ้านค่ายเจริญเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำในหน้าฝนจึงทำให้เกิดน้ำท่วมขังได้ง่าย

4) ขาดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้

ในชุมชนบ้านค่ายเจริญมีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นกระจายทั่วทุกครัวเรือน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างมาก เช่น การทำน้ำหมักเพื่อสุขภาพ การเลี้ยงหมูปแบบธรรมชาติ เลี้ยงปลาในบ่อดิน การผลิตของใช้จากเศษผ้า การประดิษฐ์บายศรี ดอกไม้ประดิษฐ์และงานจักสาน

แปลงผักสวนครัวพอเพียง การทำปุ๋ยหมัก การเพาะเห็ดโคนญี่ปุ่น เต่ากลับประหยัดพลังงาน การเลี้ยงไก่ไข่ แปลงผักสวนครัว การปลูกหน่อไม้ไผ่ตง และหน่อหมาจูไต้หวัน ซึ่งแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวพบว่าเป็นการจัดทำขึ้นภายในครัวเรือนเท่านั้นยังขาดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนในการบริหารจัดการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดึงดูดให้ผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ และขาดการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

5) ขาดการส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี

ภายในชุมชนมีความเชื่อในด้านของการนับถือผีบรรพบุรุษ ซึ่งในแต่ละรอบปีจะมีงานที่จัดขึ้นโดยชุมชนมีส่วนร่วมด้วย ได้แก่ กิจกรรมวันเข้าพรรษา สงกรานต์บูชาสิ่งน้อยในเดือนเมษายน การบวชภาคฤดูร้อน ประเพณีชักเสียวบ้าน ประเพณีสงเคราะห์บ้านในเดือนเมษายน ประเพณีการข้าวใหม่ในเดือนกุมภาพันธ์ ประเพณีตานกล้วยสลากในเดือนพฤศจิกายน ตักบาตรเทโวโรหณะในเดือนตุลาคม จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนขึ้นพบว่าปัจจุบันคนที่สนใจเข้าร่วมมักจะเป็นผู้สูงอายุในชุมชน ขาดการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในชุมชนซึ่งอาจทำให้วัฒนธรรมและประเพณีที่ดั้งเดิมขาดการสืบทอดและกำลังจะเลือนหายไปจากคนรุ่นใหม่

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาเป้าหมายนวัตกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) เข้าใจหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) 2) เข้าใจหลักการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Learning) 3) มีความคิดที่แตกต่าง (Divergent Thinking) 4) มีความอยากรู้อยากเห็น (Insatiable Curiosity) 5) มีความมุ่งมั่น (Stamina) 6) ความเป็นผู้นำ (Compelling Leadership) 7) มีความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น (Respect for Innovators) 8) มีความกล้าที่จะคิดและยอมรับความคิดตนเองและผู้อื่น (Courage) องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) สร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรม (Establish University – Industry Linkages) 2) ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน (Use Technology to Facilitate Teaching and Learning) 3) การจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษา โดยใช้ทุนทางสังคม แหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน การบริหารจัดการองค์ความรู้ชุมชน โดยองค์ประกอบที่ 2 นี้มีปัจจัยในการเสริมสร้างพัฒนานวัตกรรม คือ การพัฒนานวัตกรรมให้เป็นไปตามฐานสมรรถนะโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ 5 ขั้นตอน คือ กระตุ้นความสนใจ ตั้งปัญหา คิดและค้น นำเสนอและการประเมินผล , และชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรม กระบวนการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อการจัดการเรียน องค์ประกอบที่ 3 สมรรถนะความเป็นนวัตกรรม (Innovatorship Competency) ประกอบด้วย 1) วิธีการสร้างนวัตกรรม (Innovations) ได้แก่ S-Share: เป็นกระบวนการเริ่มต้นที่การระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ของบุคลากร แล้วร่วมสกัดออกมาเป็นแนวคิดในการพัฒนา P-Plan: การวางแผนพัฒนานวัตกรรมตามแนวคิดที่ได้ A-Action: การดำเนินงาน หรือปฏิบัติตามแผน เพื่อเสริมสร้างนวัตกรรมใหม่ในการทำงาน R-Reinforcement : การเสริมแรง และสร้างขวัญกำลังใจ ให้การพัฒนางานบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ M-Monitoring : การติดตามหรือสังเกตผลของกิจกรรมเพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้า ประสิทธิภาพ หรือปัญหาที่เกิดขึ้น E-Evaluation : การประเมินผลที่ได้จากกิจกรรมหรือโครงการ โดยการสร้างนวัตกรรม ต้องอิงกับสมรรถนะความเป็นนวัตกรรม (Innovatorship Competency) ได้แก่ 1.มีแรงบันดาลใจ (Inspiration) 2.มีจินตนาการ (Imagination) 3.มีความคิดริเริ่มหลากหลาย (Ideation) 4.มีความสามารถในการวางแผนเชิงองค์รวม (Integration) 5.มีความสามารถในการนำผลไปปฏิบัติและ ขยายผล(Implementation)

ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานระยะเวลา 5 สัปดาห์ รวม 10 ชั่วโมงพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ความเข้าใจในเนื้อหารายวิชาท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ บ้านฉัน เจริญ พบว่าก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 8.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.55 และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 22.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.02 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และผลการประเมิน คุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม 5 ครั้ง พบว่าคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมของนักเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.56 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.68 มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านเจตคตินวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.60 ด้านการ แสดงออกด้านพฤติกรรมความเป็นนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ย 3.59 ด้านความรู้นวัตกรรม 3.57 และด้านทักษะนวัตกรรม 3.50 ตามลำดับ ซึ่งระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก จากนั้นทำการประเมินระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.59 อยู่ในระดับมากที่สุดด้านการนำไปประยุกต์ใช้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.70 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน เท่ากับ 0.42 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านวิธีการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.68 และมีค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.37 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียน การสอน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.55 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.43

สรุปผลการวิจัย

1. บริบท สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญสรุปได้ว่า ชุมชนบ้านค่ายเจริญอาศัยภูมิปัญญา พัฒนาตนเอง จากวิถีชีวิตที่ยึดถืออาศัยกัน การเข้าใจในสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต ทั้งค้นหากฎ ระเบียบ จารีตประเพณีของท้องถิ่น นำมาประยุกต์ปรับใช้และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยใช้ความรัก ความร่วมมือ ความ สามัคคี ความเกี่ยวพันเป็นญาติมิตรในชุมชนมาส่งเสริมเกื้อหนุนการอยู่ร่วมกันของชุมชน สำหรับการอนุรักษ์และสืบสาน ภูมิปัญญาของชุมชนบ้านค่ายเจริญกำลังขาดหายไป เนื่องจากขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญา ทำให้วัฒนธรรมของสังคมเมืองที่เข้า มากล้นเกินวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดีของชุมชน ประกอบกับปราชญ์ชาวบ้านผู้สั่งสม ภูมิปัญญานับวันจะลดจำนวนน้อยลงไปตาม อายุขัย รวมทั้งการขาดระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ดีและขาดวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับยุคสมัย ส่วนปัญหาที่พบในชุมชน ได้แก่ ดินเสื่อมโทรมหรือเสื่อมสภาพ ปัญหาการจัดการขยะ ปัญหาการระบายน้ำภายในชุมชนทำให้เกิดน้ำท่วมขังในฤดูฝน ขาดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ ตลอดจนขาดการส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี ให้แก่คนรุ่นหลัง

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบอยู่ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาเป้าหมายนวัตกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการเข้าใจหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เข้าใจหลักการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การคิดที่แตกต่าง ความอยากรู้อยากเห็น การมีความมุ่งมั่น (มีความเป็นผู้นำ มีความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น และ มีความกล้าที่จะคิดและ ยอมรับความคิดเห็นตนเองและผู้อื่น องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม โดยปัจจัย ในการเสริมสร้างพัฒนานวัตกรรม คือ การพัฒนานวัตกรรมให้เป็นไปตามฐานสมรรถนะโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ สร้างสรรค์ 5 ขั้นตอน คือกระตุ้นความสนใจตั้งปัญหา คิดและค้น นำเสนอและการประเมินผล โดยมีวิธีการสร้างนวัตกรรม ที่เกิดจากนวัตกรรมต้องอาศัย SPARME-Model ในการพัฒนานวัตกรรมให้เป็นไปตามฐานสมรรถนะ องค์ประกอบที่ 3 สมรรถนะ ความเป็นนวัตกรรม แยกออกเป็น 2 ส่วน โดยมีกระบวนการสร้างนวัตกรรม SPARME-Model และ สมรรถนะความเป็น นวัตกรรม ได้แก่ มีแรงบันดาลใจ มีจินตนาการ มีความคิดริเริ่มหลากหลาย มีความสามารถในการวางแผนเชิงองค์กรวม และ มี ความสามารถในการนำผลไปปฏิบัติและขยายผล ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้

ชุมชนเป็นฐานพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้บ้านฉันทะริญ พบว่า ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.78 และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.02 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และผลการประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม พบว่า คุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมของนักเรียน มีการพัฒนาขึ้นโดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.56 มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และการประเมินระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.59 อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. บริบท สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ อธิบายได้ว่า ลักษณะการดำรงชีวิตจะอยู่ร่วมกันเป็นเครือญาติบ้านเรือนจะอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกันหรืออยู่ในบริเวณรั้วเดียวกัน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เป็นแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันคนในชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการทำในระดับครัวเรือน มีรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงแบบผสมผสาน เช่น การทำสวนผลไม้ สวนยางพารา และอาชีพรับจ้าง ประเพณีที่สำคัญของชุมชน เช่น ประเพณีหล่อเทียนจำนำพรรษา พิธีกินอ้อผญาพื้นฟูภูมิปัญญาล้านนา ประเพณีถวายสลากภัต ประเพณีสืบทอดแม่บ้าน เป็นต้น ส่วนสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ ได้แก่ ปัญหาดินเสื่อมโทรมหรือเสื่อมสภาพ ดินไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชทำให้ไม่เอื้อต่อการทำการเกษตร ชุมชนไม่มีพื้นที่สำหรับการจัดการขยะของเทศบาล ทำให้แต่ละครัวเรือนจัดการขยะด้วยตนเองทำให้เกิดปัญหาหมอกควันและกลิ่นเหม็นไหม้ เกิดมลพิษทางอากาศเป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพของคนในชุมชน และทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนอีกปัญหาหนึ่งที่คนในชุมชนต้องเผชิญในทุก ๆ ปีคือ ปัญหาระบายน้ำไม่ระบายน้ำ เนื่องจากฝนที่ตกลงมาทำให้ท่อระบายน้ำสาธารณะมีปริมาณน้ำที่เยอะเป็นพิเศษประกอบกับการมีเศษกิ่งไม้ วัชพืชและการสร้างสิ่งปลูกสร้างขวางทางน้ำ รวมไปถึงลักษณะทางกายภาพของชุมชนบ้านค่ายเจริญเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ในฤดูฝนจึงทำให้เกิดน้ำท่วมขังได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับมณฑล สุดประเสริฐ (2560) กล่าวถึง สภาพปัญหาการเกิดน้ำท่วมของจังหวัดต่าง ๆ คือ ฝนตกหนัก ปริมาณฝนตกหนักถึงหนักมากในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง มีสิ่งกีดขวางทางน้ำจากการพัฒนาเมืองทำให้พื้นที่ที่น้ำสามารถซึมผ่านลงดินลดน้อยลง ปัญหาขาดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ ขาดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนในการบริหารจัดการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดึงดูดให้ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะแก้ไขได้ก็ต่อเมื่อ การส่งเสริมให้คนในชุมชนมีกระบวนการในการร่วมมือ ร่วมคิด และร่วมเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาไม่ปล่อยให้เป็นที่ของใครคนใดคนหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งนำไปสู่การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับประเวศ วะสี (2540) ที่กล่าวว่า ความเข้มแข็งของชุมชน การที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ มีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของชุมชนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ซึ่งกระบวนการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นแนวทางการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนและสมดุล สอดคล้องกับ สุริยพร ธรรมิกพงษ์ (2552) ที่ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนมีส่วนทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพ ซึ่งชุมชนมักจะมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันอย่างหลวมๆอยู่เป็นประจำหากนำกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมก็จะเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังพบว่าในชุมชนยังขาดการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปัจจุบันคนที่สนใจเข้าร่วมมักจะเป็นผู้สูงอายุในชุมชน ขาดการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในชุมชนซึ่งอาจทำให้วัฒนธรรมและประเพณีที่ดั้งเดิมขาดการสืบทอดและกำลังจะเลือนหายไปจากคนรุ่นใหม่

2. ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม จากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม โดยได้จากการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารต่าง ๆ กำหนดเป้าหมายความเป็นนวัตกรรม ประกอบด้วย มีความคิดที่แตกต่าง มีความอยากรู้ อยากเห็น มีความมุ่งมั่น ความเป็นผู้นำ มีความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น มีความกล้าที่จะคิดและยอมรับ ความคิดตนเอง และผู้อื่น ซึ่งเป็นการกำหนดเป้าหมายในระดับนโยบายการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อพัฒนาให้เป็นนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ วสันต์ สุธาวาส และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2558) ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาครัฐ พบว่า นวัตกรรม คือ ผู้ที่ริเริ่ม ประดิษฐ์ คิดค้น สร้างสรรค์ และสนับสนุน ให้เกิดเทคนิควิธีการ รูปแบบ เครื่องมือ กระบวนการ หรือผลงานที่เป็นนวัตกรรม สำหรับใช้ในการปฏิบัติงานของตนเอง องค์การ และส่งมอบไปยังระบบการจัดการศึกษา ซึ่งมีประโยชน์ มีคุณค่า เหมาะสมต่อการพัฒนาและแก้ปัญหาทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถ ประกอบด้วย การแสวงหาความรู้ การระดมทรัพยากร การมองเห็นปัญหาและโอกาส การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การเสนอ ผลักดัน และทำความคิดให้เป็นจริง การสร้างเครือข่าย การทำงานรวมกับผู้อื่น และการส่งมอบเชิงวิชาการ ด้านพฤติกรรม ประกอบด้วย ความกระหายในการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ความช่างสังเกต การมีข้อสงสัย ตั้งคำถาม และหาคำตอบ ความละเอียดรอบคอบ การเปิดใจและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นความมุ่งมั่นและปฏิบัติงานต่อเนือง ความอดทนไม่ย่อท้อ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบอยู่ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาเป้าหมายนวัตกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการเข้าใจหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เข้าใจหลักการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การคิดที่แตกต่าง ความอยากรู้ อยากเห็น การมีความมุ่งมั่น ความเป็นผู้นำ มีความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น และมีความกล้าที่จะคิดและยอมรับความคิดตนเองและผู้อื่น ดังที่ Hargreaves, A. (2012). กล่าวในงานวิจัย “Professional Capital: Transforming Teaching in Every School” ถึงบทบาทของครูและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกระตุ้นให้นวัตกรรมพัฒนาไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม โดยดำเนินการดังนี้ 1. สร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรม (Establish University – Industry Linkages) 2. การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน (Use Technology to Facilitate Teaching and Learning) โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เช่น การเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (E-Learning) หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยส่งเสริมการเข้าถึงความรู้ได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล สอดคล้องกับ Laurillard, D. (2012). กล่าวถึง ว่าการใช้เทคโนโลยีจะช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และ Sun, A., & Chen, X. (2016). ได้ชี้ให้เห็นว่าแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยสนับสนุนการพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติและสร้างการมีส่วนร่วม 3. การจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน และสถานศึกษา โดยใช้ทุนทางสังคม แหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน สอดคล้องกับ Woolcock, M., & Narayan, D. (2000). ได้กล่าวว่า ทุนทางสังคม จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาในระดับชุมชน การบริหารจัดการองค์ความรู้ชุมชน โดยปัจจัยในการเสริมสร้างพัฒนานวัตกรรม คือ การพัฒนานวัตกรรมให้เป็นไปตามฐานสมรรถนะโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ 5 ขั้นตอน คือกระตุ้นความสนใจตั้งปัญหา คิดและค้น นำเสนอและการประเมินผล โดยมีวิธีการสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากนวัตกรรมต้องอาศัย กระบวนการ SPARME-Model ในการพัฒนานวัตกรรมให้เป็นไปตามฐานสมรรถนะ ดังที่ Kolb, D. A. (1984) ได้เสนอ “การเรียนรู้เชิงประสบการณ์” (Experiential Learning Theory) ซึ่งเน้นว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดจากวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ Concrete Experience (ประสบการณ์จริง): เรียนรู้จากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ตรง Reflective Observation (การสังเกตและไตร่ตรอง): วิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้น Abstract Conceptualization (การสรุปเป็นองค์ความรู้): แปลง

ประสบการณ์เป็นแนวคิดหรือทฤษฎี Active Experimentation (การนำไปใช้): ทดสอบและนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง จึงความสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนานวัตกรรม 5 ขั้นตอน โดยกระตุ้นความสนใจและตั้งปัญหา คล้ายกับการเริ่มต้นจาก Concrete Experience โดยให้ นวัตกรรมเริ่มต้นจากประสบการณ์ตรงหรือปัญหาที่ต้องการแก้ไข การคิดและค้นหาคำตอบ ตรงกับ Reflective Observation และ Abstract Conceptualization ซึ่งเป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์และหาทางแก้ไข การสร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นกระบวนการต่อยอดที่เกิดขึ้นจากการสร้างแนวคิดและการสรุปนำเสนอแนวคิดและการปฏิบัติ เชื่อมโยงกับ Active Experimentation ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทดลองและลงมือทำจริง การประเมินผลและปรับปรุง ต่อยอดจากวงจรของ Kolb ซึ่งผลลัพธ์จะถูกนำกลับมาใช้ปรับปรุงในวงจรใหม่ และสอดคล้องกับ Barron, B., & Darling-Hammond, L. (2008) วิธีการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง เช่น การเรียนรู้แบบ Problem-Based Learning (PBL) หรือ Project-Based Learning (PjBL) ความสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนานวัตกรรม 5 ขั้นตอน กระตุ้นความสนใจและตั้งปัญหา ตรงกับแนวคิด PBL ที่เริ่มต้นจากการตั้งปัญหาที่ท้าทาย คิดและค้นหาคำตอบ ใช้การทำงานร่วมกันในทีมเพื่อหาข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหา สร้างองค์ความรู้ใหม่: คล้ายกับกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่มีการสรุปและต่อยอดความรู้ นำเสนอแนวคิดและการปฏิบัติ สอดคล้องกับ PjBL ที่เน้นการนำเสนอผลงานหรือโครงการ การประเมินผลและปรับปรุง เน้นการประเมินแบบองค์รวมที่คำนึงถึงกระบวนการพัฒนาผู้เรียน ทั้งงานวิจัยของ Kolb (1984) และ Barron & Darling-Hammond (2008) เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและเชิงปฏิบัติที่พัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์จริงและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Competency-Based Innovation Development ที่พัฒนานวัตกรรมด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ 5 ขั้นตอน โดยเฉพาะการกระตุ้นความสนใจ การคิดวิเคราะห์ และการนำเสนอแนวคิดที่ตอบโจทย์ความต้องการของโลกจริง และองค์ประกอบที่ 3 สมรรถนะความเป็นนวัตกรรม แยกออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรก มีวิธีการสร้างนวัตกรรมเกิดจากนวัตกรรมต้องอาศัย กระบวนการ SPARME-Model ประกอบด้วย S-Share: เป็นกระบวนการเริ่มต้นที่การระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ของบุคลากร แล้วร่วมสกัดออกมาเป็นแนวคิดในการพัฒนา P-Plan: การวางแผนพัฒนานวัตกรรมตามแนวคิดที่ได้ A-Action: การดำเนินงานตามแผน เพื่อเสริมสร้างนวัตกรรมใหม่ในการทำงาน R-Reinforcement: การเสริมแรงสร้างกำลังใจ ให้การพัฒนางานบรรลุผลตามเป้าหมาย M-Monitoring : การติดตามหรือสังเกตผลของกิจกรรมเพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้า ประสิทธิภาพ หรือปัญหาที่เกิดขึ้น E-Evaluation : การประเมินผลที่ได้จากกิจกรรมหรือโครงการและสมรรถนะความเป็นนวัตกรรม ได้แก่ 1. มีแรงบันดาลใจ 2. มีจินตนาการ 3. มีความคิดริเริ่มหลากหลาย 4. มีความสามารถในการวางแผนเชิงองค์รวม 5. มีความสามารถในการนำผลไปปฏิบัติและขยายผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้

1. กิจกรรมที่เสนอไว้ในหลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์เป็นเพียงแนวทางในการจัดกิจกรรมเท่านั้น ครูผู้สอนหรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่นควรศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรและแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยละเอียดและสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรม เพื่อให้ความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและชุมชนของผู้เรียนได้ตามสภาพโอกาสของการนำไปใช้

2. เวลาในการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม เพราะบางกิจกรรมเด็กมีความสนใจและสนุกกับการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมกระบวนการรวมกลุ่มของนวัตกรรมชุมชนให้เข้มแข็งอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากอดีตถึงปัจจุบัน
3. การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมชุมชนในการจัดระบบทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ที่นำมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การสืบทอดประเพณี ศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
4. การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- จามรี พระสุนิล. (2563). การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ชุมชนมีสุขด้วยภูมิปัญญาของพระราชาในพื้นที่ตำบลป่าตึง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*, 16(2), 31-44.
- ประเวศ วะสี. (2540). *เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพริกพื้นเศรษฐกิจและสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ภานนท์ คัมสุภา. (2562). นวัตกรรมท้องถิ่นรุ่นใหม่กับการแพร่กระจายนวัตกรรมสู่ชุมชน. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยนครปฐม*, 13(2), 258-299.
- มณฑล สุดประเสริฐ. (2560). *การแก้ไขปัญหาหนี้ท่วมภาคใต้อย่างยั่งยืน ตามแนวพระราชดำริในหลวง ร.9*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรมโยธาธิการและผังเมือง.
- วสันต์ สุทธาวาส, และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2558). ความเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาครัฐ: การศึกษาทฤษฎีฐานราก. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 8(2), 281-300.
- สุริย์พร ธรรมิกพงษ์. (2552). *รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *รายงานการวิจัย สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ.
- Barron, B., & Darling-Hammond, L. (2008). *Teaching for meaningful learning: A review of research on inquiry-based and cooperative learning*. In L. Darling-Hammond (Ed.), *Powerful learning: What we know about teaching for understanding* (pp. 11-70). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Hargreaves, A. (2012). *Professional capital: Transforming teaching in every school*. New York, NY: Teachers College Press.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Laurillard, D. (2012). *Teaching as a design science: Building pedagogical patterns for learning and technology*. New York, NY: Routledge.

-
- Sun, A., & Chen, X. (2016). Online education and its effective practice: A research review. *Journal of Information Technology Education: Research*, 15, 157–190.
- Woolcock, M., & Narayan, D. (2000). *Social capital: Implications for development theory, research, and policy*. *World Bank Research Observer*, 15(2), 225–249.

การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหม ของชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์

The Application of Cultural Capital in Creating Value for Silk Patterns in Buriram Communities

ฤทัยภัทร ใหศรีกุล
Ruthaiphath Haisirikul

Received: August 4, 2024

Revised: December 9, 2024

Accepted: December 12, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้นำเสนอการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหม ของชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีร่วมกับชุมชน เพื่อศึกษาองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนและการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษา พบว่า การทอผ้าไหมเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสำคัญเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยการศึกษาเน้นที่การเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหม โดยกลุ่มผู้ทอผ้าในแต่ละชุมชนได้พัฒนาลวดลายผ้าไหมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และความเชื่อท้องถิ่น การใช้เทคนิคการทอแบบโบราณควบคู่กับการนำแรงบันดาลใจจากธรรมชาติมาปรับปรุงลวดลายทำให้ผ้าไหมมีคุณค่าทางวัฒนธรรมและสามารถแข่งขันในตลาดได้ การวิจัยพบว่าผ้าไหมของชุมชนบุรีรัมย์มีลายที่เป็นเอกลักษณ์และมีการพัฒนาลวดลายใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถรักษาและถ่ายทอดภูมิปัญญานี้สู่คนรุ่นใหม่ผ่านการฝึกอบรมและสร้างศูนย์การเรียนรู้ การส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเข้าถึงตลาดที่กว้างขึ้นยังช่วยเพิ่มรายได้และส่งเสริมความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของชุมชน

คำสำคัญ : การประยุกต์, ทุนทางวัฒนธรรม, การสร้างคุณค่าลายผ้าไหม, จังหวัดบุรีรัมย์

Abstract

This research examines the application of cultural capital in creating value for silk patterns in Buriram Province communities. A qualitative research approach was employed, with data collected through in-depth interviews, focus group discussions, and community forums. The study explores the role of cultural capital in the creation of silk pattern value and how it can be applied to enhance the cultural and economic value of silk patterns in these communities. The findings reveal that silk weaving

is a key form of local wisdom with significant cultural and economic importance. The study highlights the connection between cultural capital and the development of silk products. Weavers from various communities have developed silk patterns that reflect their way of life, history, and local beliefs. The integration of traditional weaving techniques with inspiration from nature has resulted in silk products that hold cultural value and are competitive in the market. It was also found that Buriram's silk features unique patterns, with ongoing development of new designs to increase the value of the products. This encourages the community to preserve and transmit this knowledge to younger generations through training programs and the establishment of learning centers. Moreover, expanding access to broader markets for silk products contributes to higher income levels and supports the economic sustainability of the community.

Keywords: application, cultural capital, value creation of silk patterns, Buriram province

บทนำ

วัฒนธรรมถือได้ว่าเป็นแก่นของสังคมซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิต ประเพณี ค่านิยมและความเชื่อของชุมชน ท้องถิ่น ทั้งหมด มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์และความเข้าใจของทุกคนในสังคม วัฒนธรรมให้ความรู้ถึงตัวตนและความเป็นเจ้าของ โดยเชื่อมโยงแต่ละบุคคลเข้ากับประวัติศาสตร์ บรรพบุรุษ และชุมชนของตนเกี่ยวกับแนวปฏิบัติทางวัฒนธรรม ภาษาและพิธีกรรม ขณะเดียวกันวัฒนธรรมยังทำหน้าที่ส่งเสริมความสามัคคี ประสพการณ์และค่านิยมทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันสร้างความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและอัตลักษณ์ส่วนรวมในหมู่สมาชิกของสังคม นอกจากนี้วัฒนธรรมมีส่วนช่วยอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ หรือ อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ได้แก่ ศิลปะ ดนตรี วรรณกรรมและการท่องเที่ยว เป็นต้น (Thomas, 2001)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้มีกลยุทธ์การพัฒนาความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานราก โดยการสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชนเพิ่มมูลค่าของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ทุนทางสังคม และวัฒนธรรม รวมถึงศักยภาพของพื้นที่ ส่งเสริมการพัฒนาการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ มาตรฐานมีความปลอดภัย โดยใช้งานวิจัย เทคโนโลยี นวัตกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการจัดทำฐานข้อมูลและแพลตฟอร์มบริการดิจิทัลเพื่อการวางแผนการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน ให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน สนับสนุนการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งเพื่อให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในภาวะวิกฤตทุกรูปแบบ อาทิ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กลุ่มเกษตรกรรวมทั้งส่งเสริมการถือหุ้นโดยสมาชิกในชุมชน สร้างความเข้มแข็งสถาบันการเงินในระดับชุมชน เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนของผู้ประกอบการ และธุรกิจชุมชน เกี่ยวกับการส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

จากคำแถลงการณ์ของนโยบายของรัฐบาลที่นำโดยนายเศรษฐา ทวีสิน ได้มีแนวนโยบายที่จะสร้างพลังสร้างสรรค์ หรือ Soft Power ของประเทศเพื่อยกระดับและพัฒนาความสามารถด้านความรู้ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของคนไทยให้สร้างมูลค่าและสร้างรายได้รวมทั้งการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาต่อยอดศิลปะ วัฒนธรรมและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาต่อยอดในการสร้างมูลค่าเพิ่ม ลายผ้าไหมถือเป็นหนึ่งในทุนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในประเทศไทยโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลายผ้าไหมไม่เพียงแต่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ

แต่ยังสะท้อนถึงภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นซึ่งถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านกระบวนการทอผ้าที่ประณีตและมีทักษะชั้นสูงการผลิตและจำหน่ายผ้าไหมช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนและส่งเสริมเศรษฐกิจในท้องถิ่น (เศรษฐา ทวีสิน, 2566)

จังหวัดบุรีรัมย์มีคำขวัญประจำจังหวัด คือ “เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม เลิศล้ำเมืองกีฬา” โดยเฉพาะคำว่า “ผ้าไหมสวย” เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ขณะเดียวกันเป็นการสะท้อนถึงประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อท้องถิ่น รวมถึงทักษะและความชำนาญสูงผ่านการทอด้วยมือมีกระบวนการละเอียดและประณีตทำให้ผ้าไหมที่ได้มีคุณภาพสูงและมีเอกลักษณ์เฉพาะ นอกจากนี้การย้อมสีมาจากธรรมชาติ เช่น สีที่ได้จากพืช สมุนไพร และดิน สะท้อนถึงความรู้และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ผ้าไหมมักถูกใช้ในโอกาสสำคัญ เช่น งานแต่งงาน งานบุญและพิธีทางศาสนา เพื่อแสดงถึงความเคารพและการรักษาประเพณีการสวมใส่ผ้าไหมในชีวิตประจำวันยังเป็นการแสดงถึงความภูมิใจในวัฒนธรรม จากการลงพื้นที่สนทนากับผู้ร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 20 คน พบว่า ปัจจุบันผ้าไหมบุรีรัมย์ถือได้ว่ามีลายผ้าที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น จนทำให้ประชาชนทั้งในจังหวัดและนอกจังหวัดให้ความสนใจสั่งซื้อผ้าไหมจำนวนมาก เพื่อเป็นของขวัญ ของที่ระลึกให้กับบุคคลที่ตนเองให้ความเคารพ

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าหากไม่ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูล หรือ ศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นรูปธรรม แนวโน้มในอนาคตอาจจะขาดข้อมูลที่สำคัญต่อการนำเสนอองค์ความรู้ให้บุคคลที่สนใจท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจและส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลอดจนส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจทรัพยากร จึงเห็นความจำเป็นที่จะทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์” ผ้าไหมของจังหวัดบุรีรัมย์ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องประดับที่มีค่า แต่ยังเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น สะท้อนถึงภูมิปัญญาและความสามารถของคนบุรีรัมย์ที่ต้องการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมอันมีค่าให้กับคนทั่วโลกได้รู้จักและชื่นชมของตนเองในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตการวิจัย

สำหรับขอบเขตเนื้อหาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชน การสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนโดยการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมถือเป็นกระบวนการที่สำคัญและมีประโยชน์ในหลายด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการศึกษาองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น เทคนิค กระบวนการผลิต การตลาดและการสร้างอัตลักษณ์ของสินค้า การบริหารจัดการและความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน และการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชน เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมให้มีคุณค่าและสามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะการทอผ้าไหมจากรุ่นสู่รุ่นผ่านการจัดการฝึกอบรมและการสร้างศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้คนรุ่นใหม่สามารถเรียนรู้และสืบทอดวิชาชีพได้ในอนาคต ขณะเดียวกันได้มีการพัฒนาเทคนิคการทอผ้าไหมที่ทันสมัยและสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์

ย่อมสืบทอดมาและการออกแบบลายผ้าใหม่ใหม่ ๆ ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดให้กับกลุ่มในปัจจุบันและอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าใหม่ของชุมชน ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น เทคนิคกระบวนการผลิต การตลาด การสร้างอัตลักษณ์ของสินค้า การบริหารจัดการและความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมการสร้างคุณค่าลายผ้าใหม่ของชุมชน การเก็บรวบรวมโดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล การสัมภาษณ์รายบุคคล การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีประชาคม การเดินสำรวจ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การรวบรวมข้อมูลจากทุติยภูมิของการวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documents) เกี่ยวกับองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าใหม่ของชุมชน จากเอกสารสิ่งพิมพ์ สถิติ รายงาน บันทึกการประชุมของสภาราชการและชุมชน รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าใหม่ของชุมชน เป็นต้น มีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview technique) โดยใช้แนวสัมภาษณ์ (Interview guide) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าใหม่ของชุมชน สำหรับการศึกษาองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น เทคนิคและกระบวนการผลิต การตลาด การสร้างอัตลักษณ์ของสินค้า การบริหารจัดการและความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมการสร้างคุณค่าลายผ้าใหม่ของชุมชน

2.2 การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview schedule) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น เทคนิค กระบวนการผลิต การตลาด การสร้างอัตลักษณ์ของสินค้า การบริหารจัดการและความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมการสร้างคุณค่าลายผ้าใหม่ของชุมชน

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focused group) โดยใช้ประเด็นการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น เทคนิค กระบวนการผลิต การตลาด การสร้างอัตลักษณ์ของสินค้า การบริหารจัดการ และความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมการสร้างคุณค่าลายผ้าใหม่ของชุมชน โดยมีผู้ร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 8-10 คน พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะต่อการสร้างคุณค่าลายผ้าใหม่ของชุมชน

2.4 การจัดเวทีร่วมกับชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัย สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด ผู้ประกอบการผ้าไหม กลุ่มทอผ้าไหม ผู้อาวุโสในชุมชน ผู้ประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อค้นหาการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมการสร้างคุณค่าลายผ้าใหม่ของชุมชน

กลุ่มเป้าหมายการวิจัย

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ 4 ชุมชน ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านหนองไผ่ใหญ่ ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 2. ชุมชนบ้านตลาดชัย ตำบลสองห้อง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 3. ชุมชนบ้านหนองไทรงาม ตำบลชุมเห็ด

อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 4. ชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการ เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีศักยภาพและมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สำหรับการเลือกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 70 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องเกี่ยวกับองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าสายผ้าไหมของชุมชน และมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น เทคนิคกระบวนการผลิต การตลาด การสร้างอัตลักษณ์ของสินค้า การบริหารจัดการและความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1. แกนนำอาสาสมัครชุมชนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยและมีส่วนสำคัญกับการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 10 คน
2. ผู้ประกอบการผ้าไหม ที่มีความรู้เกี่ยวกับช่องทางตลาด การบริหารจัดการเครือข่าย จำนวน 10 คน
3. กลุ่มทอผ้าไหมทั้ง 4 ชุมชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านการจัดการปัญหาด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและศึกษาองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าสายผ้าไหมของชุมชน และมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น เทคนิคกระบวนการผลิต การตลาด การสร้างอัตลักษณ์ของสินค้า การบริหารจัดการและความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 20 คน
4. ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าสายผ้าไหมของชุมชน จำนวน 10 คน
5. ผู้อาวุโสที่มีปราชญ์ที่มีความรู้และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม จำนวน 10 คน
6. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด จำนวน 10 คน

ผลการวิจัย

1. องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าสายผ้าไหมของชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์

ทุนทางวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่ Pierre Bourdieu เป็นผู้ริเริ่มขึ้น โดยกล่าวถึงทรัพย์สินที่ไม่ใช่ทางเศรษฐกิจ (Non-Economic Assets) ทำให้เกิดการสร้างความค่าให้กับสังคมผ่านการกระทำของบุคคล เช่น การศึกษา ทักษะและความรู้ทางวัฒนธรรม (Cultural knowledge) ได้ถูกนำมาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ ของสังคม เช่น การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรบนฐานวัฒนธรรม เป็นต้น (Fauteux, Dahlman & deWaard, 2013) สิ่งเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงทุนทางวัฒนธรรมในฐานะเครื่องมือสร้างความค่าให้กับสังคม ผ้าไหมเป็นหนึ่งในสินค้าที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ถูกนำเสนอภายใต้คำว่าขวัญของจังหวัดที่ว่า “เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม เลิศล้ำเมืองกีฬา” ดังนั้นคำว่า “ผ้าไหมสวยและรวยวัฒนธรรม” เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการนำงานฝีมือการทอผ้าไหมที่ได้สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศิลปะท้องถิ่น สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ ค่านิยมและความเชื่อในชุมชนของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์ ความรู้ในการทอผ้าไหมเกิดขึ้นจากทักษะ ประสบการณ์รวมถึงความเข้าใจในความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ฝังอยู่ในรูปแบบ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ สำหรับการศึกษาค้นคว้าวิจัยจะขอนำเสนอองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าสายผ้าไหมของชุมชน 4 ชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าสายผ้าไหมของชุมชนบ้านหนองไผ่ใหญ่ ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองไผ่ใหญ่ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2543 โดยนางสมบูรณ์

สระภู ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการจัดตั้งกลุ่ม เนื่องจากเล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาการทอผ้าไหมที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ถือเป็นวัฒนธรรมที่ควรอนุรักษ์ไว้ ด้วยความตระหนักถึงศักยภาพของภูมิปัญญานี้ นางสมบุญจึงนำมาพัฒนาเพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มสตรีในชุมชน โดยเริ่มจากการใช้เวลาว่างหลังการเก็บเกี่ยวทางการเกษตร มีสมาชิกที่สนใจเข้าร่วมกลุ่มในระยะแรกจำนวน 10 คน

จากให้ข้อมูลของนางสมบุญ สระภู (ประธานกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองไผ่ใหญ่) ได้กล่าวกล่าวว่า “ตั้งแต่เด็ก ๆ ยากับยายของแม่ก็ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และนำเส้นไหมมาทอผ้า ยายเป็นคนสอนแม่เลี้ยงหม่อนและทอผ้า แม้ในช่วงแรกแม่จะไม่ได้สนใจมาก แต่เมื่อเริ่มโตขึ้น แม่ก็เห็นว่าการทอผ้าไหมสามารถช่วยสร้างรายได้ และเป็นกิจกรรมที่เพื่อนบ้านสามารถทำร่วมกันได้ ช่วงเวลาว่างจากการเกษตรก็จะมีเพื่อนทำกิจกรรมร่วมกัน จึงตัดสินใจชวนคนในหมู่บ้านมาตั้งกลุ่มทอผ้าไหมด้วยกัน ซึ่งเพื่อน ๆ ของแม่ต่างก็เห็นด้วยและได้ร่วมกันก่อตั้งกลุ่มนี้”

จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความรู้และทักษะที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและสะท้อนถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ถือเป็น “ทุน (Capital)” ที่มีคุณค่าในเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจเนื่องจากสามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาชุมชนและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น (Phuangsuwan, Siripipatthanakul, Praesri, Pariwongkhuntorn & Khemapanya, 2024) การยกระดับผ้าไหมในฐานะเครื่องมือของภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นเป็นทุนทางวัฒนธรรมถือเป็นการช่วยรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและยังสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นเครื่องมือที่สามารถเชื่อมโยงคนในชุมชนเข้าด้วยกัน ส่งเสริมความสามัคคีและความร่วมมือในการอนุรักษ์และพัฒนาารมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต ซึ่งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ (Parameswara & Wulandari, 2020) ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาการทอผ้าไหมไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้กับชุมชน แม้ว่าจะเป็นรายได้ไม่มากนัก แต่ยังช่วยส่งเสริมความรักและความสามัคคีในชุมชนอีกด้วย ในปี 2553 กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองไผ่ใหญ่ได้รับการสนับสนุนเงินทุนจำนวน 10,000-20,000 บาท จากเทศบาลเมืองชุมเห็ด เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้าไหม และในปี 2557 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองบุรีรัมย์ได้จัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้าไหม ทั้งด้านการออกแบบและการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ พร้อมทั้งสนับสนุนให้กลุ่มนำผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไปจัดจำหน่ายตามงานต่าง ๆ เช่น งาน OTOP ส่งผลให้ผ้าไหมของชุมชนเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยมียอดสั่งซื้อเฉลี่ยเดือนละ 5-10 ผืน ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีรายได้เฉลี่ย 3,000-4,000 บาทต่อเดือน ในปี 2559 จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 20 คน

นางสมบุญ สระภู ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า “ในปี 2559 มีเงินทุนเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ทำให้การจัดการด้านการเงินซับซ้อนมากขึ้น สมาชิกในกลุ่มจึงร่วมกันหาวิธีจัดการปัญหานี้ จนได้ข้อเสนอให้เปิดบัญชีรวมและจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างโปร่งใส เพื่อให้สมาชิกทุกคนสามารถตรวจสอบได้”

การพัฒนาของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองไผ่ใหญ่ ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้เกิดการสร้างงานและสร้างอาชีพให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในปี 2561 กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยกรมวิทยาศาสตร์บริการ ได้สนับสนุนงบประมาณ 10,000 บาท เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้าไหมให้เพียงพอกับจำนวนสมาชิก พร้อมทั้งให้ความรู้ด้านการย้อมสีผ้าให้มีความสวยงามตามความต้องการของตลาด และในปี 2564 สำนักงานพัฒนาชุมชนได้สนับสนุนงบประมาณเพิ่มอีก 25,000 บาท เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์เพิ่มเติมและเป็นเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม

จะเห็นได้ว่าการทอผ้าไหมถือเป็นหนึ่งในศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีความเฉพาะตัวและทรงคุณค่า

ของจังหวัดบุรีรัมย์ การส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยรักษาและพัฒนาอุตสาหกรรมให้เติบโตในยุคสมัยใหม่ได้ ซึ่งผ้าไหมถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ การที่หน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองเทศบาลตำบลชุมเห็ด กรมวิทยาศาสตร์บริการ ล้วนมีส่วนสำคัญช่วยสร้างความตระหนักรู้และปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าในการสืบสานศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสนับสนุนให้เกิดการซื้อเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย พร้อมทั้งสนับสนุนให้เข้าถึงสถานที่จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่หลากหลาย

1.2 องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนบ้านตลาดชัย ตำบลสองห้อง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านมีสมาชิกทั้งหมด 12 คน เกิดขึ้นจากความร่วมมือของคนในชุมชน เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าพื้นบ้าน โดยมีการสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มแม่บ้านและประชาชนในพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการทอผ้าให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

จากการให้ข้อมูลของนางอุดร (นามสมมติ) ได้ข้อมูลว่า “กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านนี้ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากบรรพบุรุษ โดยมีการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบผ้าพื้นบ้านต่าง ๆ ให้มีความหลากหลายและเป็นที่นิยมมากขึ้น ผ้าพื้นบ้านเหล่านี้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการผลิตเครื่องนุ่งห่ม ของที่ระลึก และของฝากให้กับผู้หลักผู้ใหญ่ อีกทั้งยังสร้างรายได้ให้กับครอบครัวในชุมชนอีกด้วย การทอผ้าพื้นบ้านของชุมชนตลาดชัยจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมที่สืบทอดต่อกันมา และยังเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า”

ในปี 2551 กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลสองห้อง เพื่อใช้ในการบริหารและจัดตั้งกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านให้ได้มาตรฐาน อีกทั้งงบประมาณดังกล่าวยังถูกนำมาใช้ในการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการทอผ้า เช่น สีย้อมไหม สีย้อมด้าย และเส้นไหมเส้นด้าย เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในการทอผ้าอย่างเต็มที่ กลุ่มแม่บ้านทอผ้าพื้นบ้านยังได้ร่วมกันคิดค้นแบบและเทคนิคใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ทั้งในด้านคุณภาพและความพึงพอใจ นอกจากนี้การทอผ้าของกลุ่มยังได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ซึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผ้าทอมือ จนกลายเป็นสินค้าหลักที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนบ้านตลาดชัย ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านของชุมชนได้รับการยอมรับให้เป็นสินค้า OTOP (One Tambon One Product) ซึ่งเป็นสินค้าที่ได้มาตรฐานระดับชุมชนนำไปสู่การพัฒนาในด้านอัตลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ ความสามารถในการทอผ้าและการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ถูกนำมาใช้เพื่อยกระดับให้ผลิตภัณฑ์มีความแปลกใหม่ เหมาะสมสำหรับเป็นของฝากและของที่ระลึกที่มีเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าได้มีการพัฒนาการผลิต ส่งผลให้ราคาผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าฝ้าย และผ้าซิ่นตีนแดง จากราคาเดิม 500-700 บาท เป็น 500-800 บาท ในขณะที่ผ้าไหมจากราคาเดิม 1,500-2,500 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 1,500-3,000 บาท การปรับราคาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อกำไรของกลุ่มทอผ้าในปัจจุบัน โดยเป็นปัจจัยที่ต้องพิจารณาในการบริหารจัดการต้นทุนและรายได้ของกลุ่ม จะเห็นได้ว่าทุนทางวัฒนธรรมช่วยให้อาชีพมีแนวโน้มไปสู่การสร้างรายได้ผ่านการสื่อความหมายด้านเทคนิค วัสดุและเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ การทอผ้าไหมไทยแบบดั้งเดิมไม่เพียงแต่ช่วยรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังทำให้คนรุ่นใหม่มองเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างงาน สร้างอาชีพให้กลุ่มสตรีได้มีอาชีพเพิ่มขึ้น (ณัฐชา รัตนพันธุ์ ไสวศิริ ณ ถลางและภัทรพรณ ทาดี, 2566)

ดังนั้นผ้าไหมของชุมชนมีคุณค่าอย่างมากทั้งในด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมการทอผ้า ซึ่งได้รับการสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน การส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายผ้าไหมไม่เพียงแต่ช่วยรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่นและประเพณีที่มีมาอย่างยาวนาน แต่ยังเป็นแหล่งสร้างรายได้สำคัญสำหรับกลุ่ม

แม่บ้านและผู้สูงอายุ ที่ใช้ทักษะการทอผ้าในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ผ้าไหมไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น แต่ยังส่งเสริมเศรษฐกิจในพื้นที่และช่วยลดปัญหาการย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมือง นอกจากนี้ ผ้าไหมยังสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์หลากหลาย เช่น เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ของที่ระลึก หรือของตกแต่งบ้าน การเพิ่มมูลค่าด้วยการออกแบบ ลวดลายที่ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดสมัยใหม่ ทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยมีศักยภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่ม และดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.3 องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนบ้านหนองไทรงาม ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ในปี 2557 กลุ่มสตรีทอผ้าไหมได้รับการสนับสนุนงบประมาณจำนวน 20,000 บาท จากองค์การบริหารส่วนตำบลชุมเห็ด (ปัจจุบันเป็นเทศบาลตำบลชุมเห็ด) ซึ่งมีนโยบายมุ่งเน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชุมชน งบประมาณที่ได้รับดังกล่าวถูกนำไปใช้ในการจัดซื้ออุปกรณ์ เครื่องมือ และวัตถุดิบในการทอผ้าไหม ส่งผลให้กระบวนการผลิตมีความสะดวกและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังขาดแคลนอุปกรณ์บางประการ จึงมีการระดมทุนจากสมาชิกในอัตราปีละ 600 บาท เพื่อนำมาใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียน ภายในกลุ่มกลุ่มทอผ้าไหมผลิตสินค้าหลากหลายประเภท เช่น ผ้าไหม ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าสันทินแดง และผ้าแพรวา โดยผลิตภัณฑ์เหล่านี้ถูกนำไปจำหน่ายในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวชนาค และงานประเพณีทางศาสนาในช่วงเข้าพรรษาและออกพรรษา เพื่อให้ลูกค้าได้เลือกซื้อสินค้าตามความต้องการ ภูมิปัญญาด้านการผลิตผ้าไหมถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาอย่างยาวนาน ในอดีตการทอผ้าไหมมักจะทำเพื่อใช้ภายในครัวเรือน โดยเฉพาะผู้หญิงซึ่งได้รับการถ่ายทอดความรู้จากมารดา และเมื่อมีครอบครัวก็สามารถทอผ้าใช้เองได้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ชุมชนได้มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพเสริมในช่วงนอกฤดูกาลเก็บเกี่ยว เป็นการสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน รวมถึงเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

สำหรับองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนบ้านหนองไทรงามนั้นเริ่มแรกการทอผ้าไหมนั้นถูกใช้ในครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในงานวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานกลั่น งานเข้าพรรษา ออกพรรษา รวมถึงงานแต่งงาน โดยผ้าไหมมักใช้สำหรับการแต่งกายของคู่บ่าวสาว และยังเป็นของที่ระลึกที่ใ้หมอบให้ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าวอีกด้วย ดังนั้นผ้าไหมจึงมีบทบาทสำคัญและมีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้นั้นในบ้านหนองไทรงาม ผ้าไหมเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความสวยงามและโดดเด่นด้วยกระบวนการทอที่ต้องอาศัยความประณีตและความละเอียดอ่อนสูง กระบวนการทอผ้าไหมนี้เป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้และพัฒนาต่อยอด ดัดแปลง ปรับปรุงจนกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับและสืบทอดต่อเนื่องมาทุกยุคทุกสมัย

จากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์นางงาม (นามสมมติ) ระบุว่า “การทอผ้าไหมในอดีตนั้นเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เริ่มต้นจากปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง ในสมัยก่อน ผู้หญิงมักใช้เวลาอยู่ที่บ้าน เมื่อมีเวลาว่างจึงมีการสอนทอผ้าไหม เพื่อให้สามารถทอใช้เองในครัวเรือน หรือบางครั้งทอเพื่อขายและใช้เป็นของฝาก การทอผ้าไหมนั้นต้องใช้ความละเอียดและความประณีตอย่างมาก กว่าจะได้ผ้าไหมที่สมบูรณ์ ดังนั้นการมอบผ้าไหมเป็นของฝากให้ญาติผู้ใหญ่จึงถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งในสายตาของผู้นั้นในชุมชน”

ดังนั้นทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับสร้างคุณค่าลายผ้าไหมนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการผลิตผ้าไหมที่ซับซ้อนตั้งแต่การเลี้ยงหนอนไหมไปจนถึงการทอผ้าต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญทางเทคนิคนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากรูปแบบการทอผ้าไหมจะให้ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศาสนาหรือวัฒนธรรม

1.4 องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า บ้านโคกเมืองมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน คำว่า “โคกเมือง” มาจากทำเลที่

ตั้งของชุมชนซึ่งอยู่บนเนินหรือพื้นที่สูง คำว่า “โคก” สื่อถึงที่ราบสูง ส่วนคำว่า “เมือง” มาจากปราสาทเมืองต่ำที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง ซึ่งมีความคล้องจองกันในเชิงเสียง จึงเรียกรวมกันว่า “โคกเมือง”

จากการให้ข้อมูลของผู้นำชุมชน ได้กล่าวว่า “บ้านโคกเมือง เล่าถึงจุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานว่า ประมาณปี พ.ศ. 2480 ได้มีครอบครัวจากตำบลต่าง ๆ อพยพเข้ามาหาพื้นที่ทำมาหากิน หนึ่งในครอบครัวเหล่านั้นคือ ครอบครัวของนายเพชรและนางจุง โพธิ์นวลศรี ซึ่งย้ายมาจากตำบลตาจางและมาตั้งถิ่นฐานทางทิศใต้ของปราสาทเมืองต่ำ”

ในปี 2484 กลุ่มนายฮ้อยที่เดินทางค้าขายผ่านเส้นทางนี้ได้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพ ในช่วงเวลานั้นเกิดการอพยพของประชากรจากจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และร้อยเอ็ด เนื่องจากปัญหาน้ำท่วม โดยประชาชนได้รับข่าวสารจากกลุ่มนายฮ้อยและถูกชักชวนให้ย้ายมาอยู่ในพื้นที่นี้ ประมาณ 30 - 40 ครอบครัวได้ย้ายมาอยู่ร่วมกันในชุมชนบ้านโคกเมือง ทำให้ชุมชนขยายตัวอย่างรวดเร็ว ชุมชนบ้านโคกเมืองเดิมเป็นชุมชนของชาวเขมร ซึ่งต่อมาชาวไทยอีสานที่อพยพเข้ามาได้ขยายพื้นที่ตั้งถิ่นฐานไปยังชุมชนใกล้เคียง เช่น บ้านบัว ในขณะนั้นการปกครองของชุมชนบ้านโคกเมืองยังขึ้นตรงกับบ้านบัว ในปี 2529 บ้านโคกเมืองได้รับการยกย่องจากหน่วยงานราชการให้เป็น “หมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเติบโตของชุมชน เมื่อชุมชนขยายตัวจึงได้แบ่งการปกครองออกเป็นหมู่ที่ 15 และหมู่ที่ 18 ตามลำดับ ในปี 2545 บ้านโคกเมืองได้กลายเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงในการผลิตผ้าไหม กระบวนการผลิตผ้าไหมในทุกขั้นตอนเริ่มพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับการก่อตั้งกลุ่มผ้าไหมและการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวพื้นเมือง นอกจากนี้ ชุมชนยังมีการผลิตและแปรรูปเสื่อกก รวมถึงผลิตเสื่อกกยกยกลายปราสาทเมืองต่ำ ซึ่งถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ได้รับการวางจำหน่ายที่ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP โดยการรวมกลุ่มกันเป็น “กลุ่มพัฒนาสตรีบ้านโคกเมือง หมู่ 9” ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ในปี 2549 ชุมชนบ้านโคกเมืองได้รับรางวัลจากการประกวดหมู่บ้าน OVC (OTOP Village Champion) ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหม โดยมีนางพินดา เขียวรัมย์ เป็นหัวหน้ากลุ่มและได้รับการสนับสนุนจากโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP จากนั้นการพัฒนาผ้าไหมในชุมชนก็เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นสินค้าภายใต้แบรนด์ OTOP ที่มีชื่อเสียงของชุมชน นอกจากนี้ กลุ่มผ้าไหมบ้านโคกเมืองยังได้เข้าร่วมประกวดในโครงการต่าง ๆ และได้รับรางวัลหลายรายการ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2550 องค์การบริหารส่วนตำบลจรเข้มากเห็นความสำคัญในการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว จึงสนับสนุนการพัฒนาโฮมสเตย์และผลิตภัณฑ์ OTOP ของบ้านโคกเมืองให้มีมาตรฐานสากล ในปีเดียวกัน บ้านโคกเมือง หมู่ 9 ได้รับรางวัลหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ ผ้าไหมที่ผลิตจากชุมชนยังได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ระดับ 4 ดาว และมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

จากการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นักพัฒนาชุมชนอำเภอประโคนชัย ได้กล่าวว่า “ในช่วงปี 2555 - 2557 บ้านโคกเมืองได้รับรางวัลโฮมสเตย์ไทยระดับประเทศ โฮมสเตย์ของชุมชนนี้มีความโดดเด่นในฐานะสถานที่ท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตชุมชนอย่างแท้จริง บ้านโคกเมืองมีคำขวัญที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นว่า “โมโสบายเหลาหลายผู้มาเยือน เขาเขื่อนบ้านโคกเมือง ลือเลื่องปราสาทเมืองต่ำ ตามรอยอารยธรรมขอม” ซึ่งสะท้อนถึงเอกลักษณ์และความโดดเด่นของชุมชน จุดเด่นของบ้านโคกเมืองคือความเป็นมิตรไมตรีของชาวบ้านที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างอบอุ่น โฮมสเตย์ในชุมชนเป็นจุดเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ บ้านโคกเมืองยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือปราสาทเมืองต่ำ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมศิลปะขอมตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ทำให้ผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ชุมชนบ้านโคกเมืองยังยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต โดยเน้นการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ แนวคิดนี้ได้ถูกขยายเป็นองค์ความรู้ที่สามารถถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ นักท่องเที่ยวหรือผู้มาศึกษาดูงานสามารถเรียนรู้จากฐานการเรียนรู้จำนวน 14 ฐาน ซึ่งครอบคลุมแนวทาง

การดำเนินชีวิตตามหลักพอเพียง ฐานการเรียนรู้เหล่านี้เปิดให้ผู้สนใจได้เข้าชมและศึกษาได้ตลอดทั้งปี”

ในปี 2561 รัฐบาลได้มีความพยายามในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน โดยจัดโครงการ “ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี” ซึ่งมุ่งเน้นการบูรณาการพัฒนากองท่องเที่ยวเข้ากับการส่งเสริมสินค้า OTOP ภายในชุมชน โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โครงการนี้ได้สนับสนุนการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้า การจักสาน และการทอเสื่ออก เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน สำหรับกลุ่มทอผ้าไหมได้มีการพัฒนาลวดลายผ้าไหมใหม่ ๆ เพื่อสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชน โดยมีการวิเคราะห์และสำรวจชุมชน เพื่อค้นหาสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและเป็นที่รู้จัก “ปราสาทหินเมืองต่ำ” ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ของชุมชน ได้ถูกนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบลายผ้าไหม โดยมี อาจารย์จารุณี จากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้เข้ามาช่วยออกแบบลายผ้าไหมที่ได้รับแรงบันดาลใจจากชุมชนของ “ปราสาทหินเมืองต่ำ” ลวดลายดังกล่าวมีลักษณะคล้ายดอกผักกูดหรือต้นก้านต่อดอก ซึ่งถูกพัฒนาจากการทดลองด้วยทักษะการผู้มัดจนกลายเป็นลายดอกผักกูด ซึ่งเป็นลายผ้าที่สร้างขึ้นด้วยฝีมืออันประณีตของชาวบ้าน นอกจากนี้ลายดอกผักกูดยังได้ถูกพัฒนาต่อยอดมาเป็นลายปราสาท แต่เนื่องจากปราสาทเมืองต่ำเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน ลายปราสาทจึงไม่ได้ถูกนำมาทำเป็นผ้าที่ใช้สวมใส่ แต่เป็นที่นิยมในการนำไปใช้ประดับตกแต่งผนังเป็นงานศิลปะแทน

2. การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์

การทอผ้าไหมเป็นงานฝีมือเก่าแก่ที่ปฏิบัติกันของคนบุรีรัมย์ถือเป็นเครื่องเครื่องมือทางวัฒนธรรมได้รับการยอมรับมายาวนานจนกลายเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด เนื่องจากการคิดค้น ดัดแปลงลายผ้าไหมไม่เพียงแต่แสดงถึงงานฝีมือทางศิลปะเท่านั้น แต่รวมถึงเรื่องราวทางวัฒนธรรมลวดลายไหมถือเป็นตัวแทนของประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ค่านิยมทางสังคมและอัตลักษณ์ของชุมชนการผสมผสานระหว่างทุนทางวัฒนธรรมกับการทอผ้าไหมของชุมชนไม่เพียงแต่จะรักษาความรู้และทักษะแบบดั้งเดิมไว้เท่านั้น แต่ยังเปลี่ยนให้เป็นทรัพย์สินอันมีค่าที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนได้อีกด้วย (Sawatdi, Yodmalee & Paengsoi, 2013) การนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ ไม่ได้เป็นเพียงการอนุรักษ์วัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการที่มีทางประเพณีถูกนำมาใช้เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมความสามัคคีทางสังคมและส่งเสริมพลังของช่างฝีมือ สำหรับการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมทั้ง 4 ชุมชนนั้นมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนบ้านหนองไผ่ใหญ่ ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

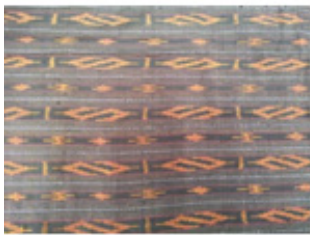
พบว่า ลายผ้าไหมของชุมชนบ้านหนองไผ่ใหญ่เรียกว่า “ลายผ้าไหมมัดหมี่โบราณ” เป็นลวดลายที่ปรากฏบนผ้าไหมมัดหมี่ซึ่งเป็นเทคนิคการทอผ้าไหมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมวิถีชีวิต และความเชื่อของชุมชนท้องถิ่น สำหรับผ้าไหมมัดหมี่ เป็นผ้าที่ใช้เทคนิคการย้อมสีเส้นด้ายก่อนนำมาทอ โดยจะมัดหรือมัดมัดเส้นด้ายบางส่วนให้แน่นก่อนย้อมสี เพื่อให้เกิดลวดลายเฉพาะเมื่อทอผ้าเสร็จ ลายผ้าไหมมัดหมี่โบราณมีการออกแบบและสร้างสรรค์และซับซ้อนสะท้อนถึงความรู้ ความเชี่ยวชาญและทักษะของภูมิปัญญาของคนในอดีต ได้รับอิทธิพลจากจากธรรมชาติ ความเชื่อทางศาสนาและเรื่องราวในชีวิตประจำวัน เช่น ลายสัตว์ ลายดอกไม้ ลายเครื่องมือเครื่องใช้ และลายที่สะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางและการปกป้องคุ้มครอง

จากการให้ข้อมูลนางสมคิด นามปัญญา (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ความเป็นมาของลายผ้าส่วนใหญ่เกิดจากการจดจำและการเลียนแบบธรรมชาติเป็นลวดลายผ้าไหมส่วนใหญ่เกิดขึ้นเมื่อปี 2462 ตั้งแต่ก่อตั้งชุมชนและถ่ายทอดผ่านรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน เพราะจังหวัดบุรีรัมย์ในอดีตถือว่ามีความโดดเด่นในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้าเพื่อไปแลกสินค้าจากพ่อค้าคนจีนที่นำของมาขายตามเส้นทางรถไฟสายอีสาน บางคนก็ขายบ้าง แลกสินค้าต่าง ๆ

บ้าง สำหรับในชุมชนมีลายนาคน้อย ลายต้นสน ลายนกยูง ลายหางกระรอก ถือว่าเป็นลายที่เก่าแก่เป็นการนำสัญลักษณ์ ต้นไม้ สัตว์ที่มีความสวยงามลงไปบันทึกลงในลายผ้า ถือเป็นทักษะของบรรพบุรุษในอดีต”

จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าลวดลายผ้าไหมมัดหมี่โบราณเป็นเอกลักษณ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การทอผ้าไหมจะใช้เวลานานและต้องอาศัยความประณีต ทำให้ผ้าไหมหนึ่งผืนเป็นเสมือนงานศิลปะที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน ผ้าไหมมัดหมี่โบราณไม่ได้เป็นเพียงผ้าสำหรับใช้สวมใส่เท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีต่าง ๆ งานบวช งานศพ การขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน เป็นต้น ถือได้ว่าลายผ้ามัดหมี่โบราณจึงเป็นตัวแทนของความเคารพต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการสนทนากลุ่มกับสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองไผ่ใหญ่ ได้กล่าวว่า “ลายผ้าไหมของชุมชนบ้านหนองไผ่ใหญ่มี 4 ลาย ได้แก่ ลายนาคน้อย ลายต้นสน ลายนกยูง ลายหางกระรอก” มีรายละเอียดดังนี้

ลายนาคน้อย

ลายต้นสน

ลายนางนกยูง

ลายหางกระรอก

ภาพที่ 1 ลายผ้าไหมมัดหมี่โบราณชุมชนบ้านหนองไผ่ใหญ่

1. ลายนาคน้อย ลายนาคน้อยเป็นหนึ่งในลวดลายที่มีความหมายและความงดงามที่โดดเด่นในศิลปะได้รับการถ่ายทอดผ่านความทรงจำและสังเกตจากธรรมชาติ “นาค” ในความเชื่อของชุมชนเป็นสัตว์มงคลมีความสัมพันธ์กับศาสนา เป็นตัวแทนสัญลักษณ์ของพลังและอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ชุมชนจึงได้นำมาประยุกต์ดัดแปลงให้กลายเป็นลายผ้าไหม เรียกว่า “ลายนาคน้อย”

2. ลายต้นสนเป็นลวดลายที่เกิดขึ้นจากการจินตนาการและแรงบันดาลใจที่ได้จากธรรมชาติเป็นต้นไม้ที่มีลักษณะโดดเด่นและสง่างามมีใบที่เรียงตัวเป็นชั้นอย่างสวยงามทำให้ต้นสนกลายเป็นสัญลักษณ์ของความแข็งแรงและความสงบ การนำลวดลายต้นสนมาประยุกต์ในการทอผ้าจึงสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์และธรรมชาติได้อย่างลงตัว

3. ลายนกยูง เป็นลวดลายที่สวยงามสะท้อนถึงความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชนที่ผูกพันกับธรรมชาติและสัตว์พื้นบ้าน นกยูงซึ่งเป็นสัตว์ที่มีลักษณะโดดเด่นด้วยหางที่สวยงามและสง่างามกลายมาเป็นจินตนาการในการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าไหม นกยูงไม่เพียงแต่เป็นสัญลักษณ์ของความงดงามเท่านั้น แต่เป็นสัญลักษณ์เกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์และความโชคดีตามความเชื่อของชุมชน การสร้างลายนกยูงบนผืนผ้าไหมจึงเป็นการแสดงถึงความเคารพและการให้คุณค่าแก่สัตว์พื้นบ้าน รวมถึงเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ในท้องถิ่นผ่านศิลปะการทอผ้าไหมอีกด้วย

4. ลายหางกระรอก เป็นลวดลายผ้าพื้นบ้านที่มีความสวยงามและโดดเด่นประยุกต์ดัดแปลงลาย “ตาคัน” ซึ่งเป็นลายโบราณที่มีความละเอียดและซับซ้อน โดยลายตาคันเป็นลายพื้นฐานที่ใช้ในการตกแต่งผ้ามาอย่างยาวนาน ลายหางกระรอกมีลักษณะให้ดูละเอียดอ่อนและเรียบง่าย เป็นการออกแบบและจัดวางลวดลายใหม่แล้ว รูปทรงของลายมีลักษณะคล้ายกับหางของกระรอกที่เรียวยาวและโค้งงออย่างเป็นธรรมชาติจึงได้รับการตั้งชื่อว่า “ลายหางกระรอก”

จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการทอผ้าไหมมัดหมี่โบราณเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น การทอผ้าจะต้องมีความรู้ทั้งด้านการมัดหมี่ ย้อมสีและทอผ้าและต้องใช้ทักษะและความชำนาญเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันลวดลายบางชนิดยังมีการพัฒนามาจากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ

2.2 การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนบ้านตลาดชัย ตำบลสองห้อง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนเป็นกระบวนการที่นำทรัพยากรทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาพัฒนาและต่อยอด เพื่อสร้างความเป็นเอกลักษณ์และมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ลายผ้าไหมของชุมชนความรู้ด้านการทอผ้าและลวดลายดั้งเดิมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของลายผ้าไหมจะเห็นได้ว่าการนำทุนทางวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ในเชิงสร้างสรรค์นำไปสู่การพัฒนาลวดลายใหม่ที่น่าสนใจอัตลักษณ์ของชุมชน การนำแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ ประเพณี หรือความเชื่อของท้องถิ่นมาสร้างลวดลายใหม่ เป็นการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมให้ดียิ่งขึ้น ขณะเดียวกันยังตอบสนองต่อความต้องการของตลาดในปัจจุบัน

จากการให้ข้อมูลของ นางสาว ใบบัว (นามสมมติ) อายุ 58 ปี ประธานกลุ่ม ได้กล่าวว่า “สำหรับการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนบ้านตลาดชัย มีจำนวน 6 ลาย ได้แก่ ลายต้นสน ลายกระต่าย ลายตาคัน ลายเข็มขัด ลายนกยูง ลายหางกระรอก” มีรายละเอียดดังนี้

ลายต้นสน

ลายกระต่ายน้อย

ลายตาคัน

ลายเข็มขัด

ลายนกยูง

ลายหางกระรอก

ภาพที่ 2 ลายผ้าไหมของชุมชนบ้านตลาดชัย

1. ลายต้นสนมีที่มาจากแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ โดยผู้สร้างสรรค์ลายได้มองเห็นความงดงามของต้นสน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์และความเป็นธรรมชาติ จึงนำแนวคิดนี้มาร้อยเรียงเป็นลวดลายที่สื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ในธรรมชาติ และลวดลายนี้ยังคงถูกถ่ายทอดผ่านการออกแบบและการทอผ้าจนถึงปัจจุบัน
2. ลายกระต่ายเกิดจากความผูกพันของคนในชุมชนที่นิยมเลี้ยงกระต่ายเป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลินด้วยความรักและความชื่นชมในกระต่าย ทางกลุ่มจึงได้เกิดการออกแบบลวดลายกระต่ายบนผืนผ้า เพื่อสะท้อนถึงการอนุรักษ์สัตว์ในท้องถิ่นและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตที่เป็นธรรมชาติของชุมชน ลายกระต่ายจึงเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างคน สัตว์ และธรรมชาติที่ยังคงถ่ายทอดผ่านการทอผ้าพื้นบ้านมาจนถึงปัจจุบัน
3. ลายตาคัน มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษเป็นลายผ้าโบราณที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนรุ่นก่อน โดยเฉพาะในยุคของปู่ย่าตายายที่นิยมสวมใส่ผ้าลายนี้อย่างแพร่หลาย ลายตาคันจึงเป็นสัญลักษณ์ของความงามแบบดั้งเดิมและการรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน
4. ลายเข็มขัด มีต้นกำเนิดจากการนำแรงบันดาลใจจากเข็มขัดที่ใช้รัดเอวมาสร้างสรรค์เป็นลวดลายบน

ผืนผ้า ด้วยความที่เข็มขัดเป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันจึงเกิดภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำลักษณะของเข็มขัดมาประดิษฐ์เป็น ลวดลายผ้า ลายเข็มขัดจึงสะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์และการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งของในชีวิตประจำวันกับงานหัตถกรรม พื้นบ้านของชุมชนนั่นเอง

5. ลายนกยูงมีที่มาจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทอผ้าพื้นบ้าน โดยได้รับแรงบันดาลใจจากการอนุรักษ์สัตว์ ประจำถิ่น ในอดีตนกยูงเคยอาศัยอยู่บริเวณวัดเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดแนวคิดในการสร้างสรรค์ลวดลายนกยูงบนผืนผ้า เพื่อสะท้อนถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สัตว์พื้นบ้านและเป็นการสืบทอดความงามของธรรมชาติที่เป็นส่วนหนึ่งของ วิถีชีวิตชุมชน

6. ลายหางกระรอก มีต้นกำเนิดจากการดัดแปลงลายตาข่าย ซึ่งเป็นลายผ้าโบราณที่งดงาม หลังจากที่ได้ รับการปรับแต่ง ลวดลายที่ได้จะมีลักษณะคล้ายหางกระรอก จึงถูกเรียกว่า “ลายหางกระรอก” ผ้าไหมพื้นบ้านลายนี้ได้รับความ นิยมเป็นพิเศษในยุคของปู่ย่าตายายมักสวมใส่กันจำนวนมากทำให้ลายหางกระรอกเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทาง วัฒนธรรมที่มีความหมายในวิถีชีวิตของคนในอดีตบ้านตลาดชัย

ดังนั้นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างลายผ้าไหมสะท้อนถึงการเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติ วิถีชีวิต และภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ลวดลายต่าง ๆ บนผืนผ้าไหมไม่เพียงแต่แสดงถึงความสวยงามเชิงศิลปะเท่านั้น แต่ยังเป็น ตัวแทนของความหมายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนในอดีตลายผ้าไหมบ้านตลาดชัยทั้ง 6 ลายได้แสดงถึงการใช้ทุน ทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนในการออกแบบลายผ้าไหม ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นศิลปะแต่ยังสื่อถึงความเป็น มาทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งและการรักษามรดกของชุมชน

2.3 การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนบ้านหนองไทรงาม ตำบล ชุมเห็ด อำเภอมือ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัจจุบันชุมชนได้นำสัณฐานภาพวัฒนธรรมมาผสมผสานกับสัณฐานภาพจากท้องตลาดในการ ย้อมผ้าไหม ทำให้ผ้ามีสีสันสดใส และยังคงความเป็นธรรมชาติไว้เช่นเดิม ซึ่งเป็นการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้ กระบวนการผลิตมีความสะดวกและเหมาะสมกับยุคสมัยมากขึ้น นอกจากนี้ กลุ่มสตรีทอผ้าไหมยังได้คิดค้นลวดลายผ้าไหม ๆ เช่น ลายดาวล้อมเพชร ลายขอสระออน ลายหางนกยูง ลายนาคระโจม ลายเจ้าบัวทรงเครื่อง ลายหมี่ลาย และลายหมี่ ปลาชิว โดยได้รับแรงบันดาลใจจากการศึกษาดูงาน แล้วนำความรู้ที่ได้มาปรับปรุงดัดแปลงจนเกิดลวดลายเฉพาะของกลุ่ม เช่น ลายแมงมุม ซึ่งประธานกลุ่มสตรีทอผ้าไหมเป็นผู้คิดค้นขึ้นหลังจากการไปกราบไหว้สักการะที่ศาลาพระบาท โดยได้นำภาพ พญานาคมาประยุกต์เป็นลวดลายผ้าไหม ลายแมงมุมและลายนาคระโจมได้รับความสนใจจากลูกค้าเป็นอย่างมาก โดยมี ยอดขายเฉลี่ยเดือนละ 15-20 ผืน ในราคาผืนละ 2,500 บาท สร้างรายได้เดือนละ 37,500 – 50,000 บาท ซึ่งสะท้อนให้ เห็นว่าการคิดค้นลวดลายใหม่ของกลุ่มสตรีทอผ้าไหมสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างดี ไม่เพียงแต่ผ้า ไหมจะมีสีสันสดใสและทันสมัยเท่านั้น แต่ยังสามารถรับกับนโยบายของจังหวัดบุรีรัมย์ที่ส่งเสริมให้หน่วยงานราชการแต่งกาย ด้วยชุดไทยทุกวันอังคารอีกด้วย สำหรับการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนบ้านหนอง ไทรงามมีลักษณะสำคัญ 6 ลาย มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 3 ลายผ้าไหมของชุมชนบ้านหนองไทรงาม

1. ลายเจ้าบัวทรงเครื่องเป็นลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากเครื่องแต่งกายของเจ้าบัวในพิธีแต่งงานแบบโบราณชุมชน โดยลายนี้มักจะมีลวดลายที่สวยงาม เป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นชีวิตคู่ใหม่และมีการใช้สีที่เป็นมงคล เช่น ทอง แดง หรือขาว
2. ลายหมี่ล่ายเป็นลายผ้าที่เกิดจากเทคนิคการทอหมี่ หรือ การใช้ด้ายมัดย้อมในการสร้างลวดลายที่ละเอียดอ่อน เป็นลายพื้นฐานที่นิยมใช้กันในชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์และมีลักษณะเด่นที่การถักทอลวดลายต่าง ๆ ลงในผ้าไหมที่เรียบง่ายแต่สวยงาม
3. ลายหมี่ปลาชิวเป็นปลาขนาดเล็กที่พบมากในภาคอีสานลวดลายบนผ้าจะเลียนแบบรูปแบบและการเคลื่อนไหวของปลาชิวในน้ำซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและแหล่งน้ำของคนในชุมชนนั่นเอง
4. ลายขอสะออนเป็นลายแบบดั้งเดิมที่มีกพบในผ้าไหมมัดหมี่ของคนอีสาน ลักษณะของลายเป็นการใช้สัญลักษณ์ “ขอ” ซึ่งเป็นลายไทยดั้งเดิมที่ได้แรงบันดาลใจจากธรรมชาติ เช่น เขากวางหรือรูปร่างของเครื่องประดับ ลายขอสะออนเป็นลายผ้าที่เรียบง่ายมีใช้ฝีมืออันประณีต
5. ลายหางนกยูง ลวดลายนี้มาจากการเลียนแบบรูปทรงของหางนกยูงซึ่งเป็นสัตว์ที่มีความสวยงามลายผ้าใช้เทคนิคการมัดหมี่และการย้อมสีให้เกิดความสดใส เพื่อให้ลายหางนกยูงดูมีชีวิตชีวาและสมจริง
6. ลายนาคกระโจน ได้รับแรงบันดาลใจจากความเชื่อเรื่องนาคโดย “นาค” เป็นสัตว์ในตำนานที่มีความเกี่ยวข้องกับน้ำและความอุดมสมบูรณ์ ลายผ้านาคกระโจนจึงเป็นลายที่สื่อถึงการคุ้มครองและความเจริญรุ่งเรือง มีการใช้ลายนี้ในผ้าไหมที่ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานบุญขึ้นบ้านใหม่ การมงคลสมรส เป็นต้น

ดังนั้นทุนทางวัฒนธรรมนำมาใช้กับการทอผ้าไหมทำให้เกิดการเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ผ้าไหมจากสิ่งทอธรรมดาให้กลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูงทางวัฒนธรรมรวมถึงถ่ายทอดเรื่องราวความเชื่อท้องถิ่นผ่านลายผ้าไหม ขณะเดียวกันทุนทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาอัตลักษณ์และส่งเสริมความสามัคคีทางสังคม การทอผ้าไหมเป็นกิจกรรมของชุมชนโดยคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การทอผ้า การคิดค้นลายผ้ามีส่วนเสริมสร้างสายสัมพันธ์และเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนร่วมกัน

2.4 การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ลายผ้าไหมของชุมชนบ้านโคกเมืองได้รับอิทธิพลจากปราสาทเมืองต่ำ เป็นปราสาทหินที่มีสัดส่วนงดงามและถือเป็นหนึ่งในปราสาทที่สำคัญที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โครงสร้างประกอบด้วยปรางค์หินทราย 5 องค์ มีสระพญานาคล้อมรอบทั้ง 4 ทิศ และระเบียงคดกับกำแพงหินที่โอบล้อมปราสาทไว้ทั้งหมด ปราสาทเมืองต่ำแสดงถึงสถาปัตยกรรมแบบปาปวนซึ่งเป็นศิลปะของอาณาจักรขอม ส่วนชื่อ “เมืองต่ำ” ไม่ใช่ชื่อดั้งเดิมของโบราณสถานแห่งนี้ แต่เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกเนื่องจากปราสาทตั้งอยู่บนที่ราบต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับปราสาทพนมรุ้งที่ตั้งอยู่บนเนินเขาสูง ปราสาทเมืองต่ำเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย เนื่องจากการค้นพบศิลาจารึกซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระศิวะ เทพเจ้าสูงสุดในลัทธิไศวนิกาย นอกจากนี้ พระวิษณุยังได้รับการเคารพบูชาในฐานะเทพเจ้าชั้นรองเนื่องจากภาพสลักหลายส่วนของปราสาทเมืองต่ำบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการอวตารของพระวิษณุ

สำหรับภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านโคกเมืองมีรากฐานจากการเลียนแบบธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชน นำมาประยุกต์เป็นลวดลายผ้าไหมที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ลวดลายผ้าไหมเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของช่างทอผ้าท้องถิ่นและได้รับการสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ลายที่เป็นที่รู้จัก เช่น ลายจะบก ลายผักแว่น ลายดอกแก้ว ลายสร้อยดอกหมาก หรือ ลายคมสาม ล้วนแสดงถึงการเชื่อมโยงกับธรรมชาติและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ผลงานผ้าไหมไม่เพียงแต่เป็นงานหัตถกรรมที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรม แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของภูมิปัญญาที่ถูกสืบทอดและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในปี 2561 ชุมชนได้พัฒนา “ลายปราสาทหินเมืองต่ำ” ลวดลายดังกล่าวมีลักษณะคล้ายดอกผักกูดหรือต้นก้านต่อดอก ได้รับแรงบันดาลใจจากชุมประดูหน้าบันของปราสาทเมืองต่ำ ปราสาทหินโบราณที่เป็นสัญลักษณ์ของชุมชน ผ้าไหมนี้เป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีเทคนิคการทอผ้าเฉพาะที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ทั้งรูปแบบและลวดลายที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ทำให้ผ้าไหมบ้านโคกเมืองเป็นที่สนใจในระดับประเทศและถือเป็นสินค้าท้องถิ่นที่สำคัญ สำหรับการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนโคกเมืองมีลักษณะสำคัญ 5 ลาย ได้แก่ ลายจะบก ลายผักแว่น ลายดอกแก้ว ลายสร้อยดอกหมาก หรือ ลายคมสาม และลายปราสาทหินเมืองต่ำ มีรายละเอียดดังนี้

ลายจะบก

ลายผักแว่น

ลายดอกแก้ว

สร้อยดอกหมาก หรือ ลายคมสาม

ลายปราสาทเมืองต่ำ

ภาพที่ 4 ลายผ้าไหมของชุมชนบ้านโคกเมือง

1. ลายจะบก จากการให้ข้อมูลของ “นางมะลิวัลย์ (นามสมมติ) อายุ 43 ปี พบว่า ลาย “จะบก” เป็นลายผ้าไหมโบราณที่ไม่ทราบแน่ชัดว่ามีต้นกำเนิดเมื่อใด แต่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษของชุมชนบ้านโคกเมือง ซึ่งบรรพบุรุษเหล่านี้ได้อพยพมาจากจังหวัดอุบลราชธานี ลายนี้เป็นลายที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน

ลายจะบกเกิดจากการสังเกตลวดลายขีดบนหมอน ซึ่งมีลักษณะคล้ายผลของจะบก (ผลไม้พื้นถิ่น) ชาวบ้านได้นำลวดลายนี้มาทดลองทอบนผืนผ้าไหมและกลายเป็นลายผ้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะจนชุมชนได้เรียกขานว่า “ลายจะบก” ลายผ้าไหมนี้เป็นตัวแทนของการสืบทอดภูมิปัญญาและการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนบ้านโคกเมือง

2. ลายผักแว่น จากข้อมูลของนางสมศรี (นามสมมติ) อายุ 43 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ในอดีตพื้นที่ชุมชนบ้านโคกเมืองมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ และเต็มไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ผักแว่น” ซึ่งเป็นผักพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมในการใช้ประกอบอาหาร เช่น น้ำพริกกะทิ แกงหน่อไม้ และอาหารพื้นบ้านอื่น ๆ อีกมากมาย จากการสังเกตและการเชื่อมโยงวิถีชีวิตกับธรรมชาติ ชาวบ้านได้นำความรู้จากธรรมชาติมาปรับใช้ในการออกแบบลวดลายผ้าไหม โดยทดลองสร้างสรรค์ลายใหม่ขึ้นมา และเรียกว่าลายนี้ว่า “ลายผักแว่น” ลายดังกล่าวไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับธรรมชาติ แต่ยังสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ลายผ้าที่มีเอกลักษณ์”

3. ลายดอกแก้ว จากการให้ข้อมูลของกลุ่มผู้ทอผ้าไหมได้กล่าวว่า “ลายดอกแก้วเป็นลายที่มีต้นกำเนิดจากจังหวัดอุบลราชธานี สืบเนื่องจากพ่อแม่บรรพบุรุษของชาวบ้านในชุมชนบ้านโคกเมืองที่ย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดอุบลราชธานี ชาวบ้านได้สังเกตธรรมชาติ โดยเฉพาะดอกแก้วที่มีลักษณะเด่นคือดอกที่ประกอบด้วย 5 กลีบและเกสรสีเหลืองตรงกลาง ชาวบ้านจึงแกะลายจากดอกแก้วและนำมาประยุกต์ใช้ในการทอผ้าไหม เพื่อสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นธรรมชาติของชุมชน ผลลัพธ์คือผ้าไหมที่มีลายคล้ายดอกแก้ว ซึ่งได้รับการตั้งชื่อว่า “ลายดอกแก้ว”

4. ลายสร้อยดอกหมาก หรือ ลายคมสาม เป็นลายผ้าเก่าแก่ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคอีสาน เช่น จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งชาวบ้านได้นิยามทอกันอย่างแพร่หลาย บรรพบุรุษของชุมชนบ้านโคกเมืองได้นำลายนี้มาใช้และถ่ายทอดต่อกันมาเรื่อย ๆ จนถึงรุ่นลูกหลาน แต่ในภายหลัง ลายเก่าแก่นี้เริ่มสูญหายไป เนื่องจากความยากในการทอ

จากการให้ข้อมูลของนางทองศรี (นามสมมติ) อายุ 53 ปี ได้กล่าวว่า “ลายสร้อยดอกหมาก” หรือ “ลายคมสาม” เป็นลายที่มีความละเอียดมาก การทอต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับลายและความชำนาญอย่างสูงทั้งในด้านการมัดหมี่และการทอ การย้อมสีของผ้าก็ต้องมีความแม่นยำ หากไม่มีความชำนาญในการทอ อาจทำให้ลายผ้าผิดเพี้ยนไป นอกจากนี้ ลายนี้ยังใช้เวลาในการทอนาน จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านไม่นิยมทอผ้าลายนี้ในปัจจุบัน”

5. ลายปราสาทหินเมืองต่ำ พบว่า ในปี พ.ศ. 2560 อาจารย์จารุณี จากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้เข้ามาช่วยออกแบบลายผ้าไหมให้กับกลุ่มทอผ้าไหมในชุมชนบ้านโคกเมือง เพื่อพัฒนาลวดลายที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน โดยมีการระดมความคิดและการเดินสำรวจชุมชนเพื่อวิเคราะห์หาเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ปราสาทหินเมืองต่ำ ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นปราสาทขอมโบราณทั้งดง ถูกเลือกเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบลายผ้าไหมหน้าบันปราสาทหินเมืองต่ำมีชุมชนประตู่ที่มีลวดลายม้วนงอหรือต้นก้านต่อดอกคล้ายกับดอกผักกูด จึงได้นำลวดลายนี้มาออกแบบผ้าไหม โดยใช้การนับตารางและทฤษฎีการมัดหมี่ จากการทดลองหลายครั้งจนสำเร็จ ลายผักกูดจึงเกิดขึ้น ลายนี้เป็นงานฝีมือแบบ Handmade หรือ ลายผ้าที่ทำด้วยมือ สะท้อนถึงความประณีตและความชำนาญของช่างทอผ้าในชุมชน ซึ่งต่อมาได้ตั้งชื่อลายผ้าใหม่นี้ว่า “ลายผักกูด” ในปี พ.ศ. 2561 ลายผ้าไหมที่พัฒนาต่อยอดจาก “ลายผักกูด” ได้ถูกพัฒนามาเป็น “ลาย

ปราสาทเมืองต่ำ” ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากปราสาทหินเมืองต่ำ อย่างไรก็ตามลายปราสาทเมืองต่ำนี้ไม่สามารถนำมาทำเป็นผ้าสำหรับนุ่งห่มได้ เนื่องจากปราสาทเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นถิ่นบสถิของคนในชุมชน การใช้ลายนี้จึงจำกัดอยู่ที่การนำไปประดับตกแต่ง เช่น ห้อยตามผนังบ้าน หรือใช้ในการตัดเสื้อผ้าเท่านั้นเพื่อแสดงถึงความเคารพต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และสัญลักษณ์สำคัญของชุมชน

ทุนทางวัฒนธรรมเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ การศึกษาและทรัพย์สินทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่บุคคลหรือชุมชนมีสามารถนำมาใช้สร้างมูลค่าทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมได้ เมื่อนำไปใช้กับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์และความสามารถในการทำตลาดของผลิตภัณฑ์ด้วยการฝังความหมายมรดกและเอกลักษณ์ในตัวตนทำให้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างมูลค่าโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เช่น งานหัตถกรรมพื้นบ้าน สิ่งทอ ดนตรี หรืออาหาร มักมีประวัติศาสตร์และประเพณีของชุมชนฝังแน่นอยู่ ผลิตภัณฑ์เหล่านี้จะมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นเมื่อทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบของความรู้เกี่ยวกับต้นกำเนิดและความสำคัญของผลิตภัณฑ์ได้ทำหน้าที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น (Prajnawrdhi, Karuppannan, & Sivam, 2015) ทุนทางวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างประเพณีและตลาดสมัยใหม่ โดยเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันที่เป็นเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมพร้อมทั้งรักษามรดก ความรู้ และเอกลักษณ์ของชุมชนไว้อีกด้วย

อภิปรายผล

ทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพามรดก งานฝีมือและความรู้ในท้องถิ่น การนำทุนทางวัฒนธรรมมาผสมผสานกับผลิตภัณฑ์ไม่เพียงแต่เพิ่มมูลค่าทางการเงินเท่านั้น แต่ยังสร้างความเชื่อมโยงกับผู้บริโภคด้วย ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณสมบัติเฉพาะตัวแตกต่างจากสินค้าที่ผลิตจำนวนมาก เช่น ลวดลายผ้าไหม เช่น ลายดาวล้อมเพชร และลายหางนกยูง ไม่ใช่เพียงชิ้นส่วนของผ้าเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์และงานฝีมืออีกด้วย ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมถือได้ว่ามีความสำคัญทางวัฒนธรรมทำให้ผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ ความเป็นเอกลักษณ์ที่ได้จากทุนทางวัฒนธรรมช่วยเพิ่มมูลค่าที่รับรู้ของผลิตภัณฑ์ ทำให้ผู้บริโภคได้หาสินค้าที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อนำไปเป็นสินค้าของฝากอีกด้วย (Cheng, 2006) ทุนทางวัฒนธรรมได้รับการยอมรับมากขึ้นเรื่อย ๆ ว่าเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่ความรู้ ประเพณีและมรดกของท้องถิ่นเชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ แนวคิดนี้ซึ่งมีรากฐานมาจาก Pierre Bourdieu ถือเป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจว่าชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตน สำหรับทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (Embodied Cultural Capital) นั้นคือความรู้และทักษะทางวัฒนธรรมที่ส่งต่อกันภายในชุมชน เช่น งานหัตถกรรมดั้งเดิม เทคนิค และแนวทางปฏิบัติ ตลอดจนสิ่งประดิษฐ์ที่ชุมชนผลิต เช่น สิ่งทอ เครื่องปั้นดินเผา หรือผลิตภัณฑ์อาหาร วัตถุเหล่านี้มีความสำคัญทางวัฒนธรรมได้แสดงถึงเอกลักษณ์และมรดกของชุมชน มูลค่าของผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นด้วยเรื่องราวทางวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีความน่าดึงดูดใจสำหรับผู้บริโภคมากขึ้น (Sullivan, 2008) สำหรับการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์นั้น ผู้วิจัยขออภิปรายผล เพื่อเป็นการทำความเข้าใจ อธิบายปรากฏการณ์ พร้อมทั้งนำเสนอองค์ความรู้และข้อค้นพบที่โดดเด่น มีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การสร้างคุณค่าลายผ้าไหมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดบุรีรัมย์ มีความเชื่อมโยงกันหลายด้าน ทั้งในด้านวัฒนธรรม การอนุรักษ์ประเพณีและการสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนบ้านหนองไผ่ใหญ่ บ้าน

ตลาดชัย บ้านหนองไทรงาม และบ้านโคกเมือง สำหรับชุมชนบ้านหนองไผ่ใหญ่ได้นำภูมิปัญญาการทอผ้าไหมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาสร้างรายได้ให้กับกลุ่มสตรีในชุมชน การจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหมในปี พ.ศ. 2543 มีจุดประสงค์เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาเทคนิคการทอผ้าไหมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะในช่วงเวลาว่างจากการทำเกษตรกรรม ความร่วมมือของชุมชนทำให้กลุ่มทอผ้าไหมได้รับการยอมรับจากหน่วยงานรัฐ ส่งผลให้ได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์ ส่วนชุมชนบ้านตลาดชัยเช่นเดียวกันโดยเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นบ้าน สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นบ้านจนกลายเป็นสินค้าที่เป็นที่ยอมรับระดับชุมชน เช่น สินค้า OTOP โดยกลุ่มทอผ้าได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและท้องถิ่นให้มีการพัฒนาวัสดุและเทคนิคการทอเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ สำหรับชุมชนบ้านหนองไทรงามมีการพัฒนากลุ่มทอผ้าไหมก็ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและงานประเพณีต่าง ๆ ภูมิปัญญาเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนผ่านกิจกรรมการทอผ้าไหมและการแบ่งปันความรู้จากรุ่นสู่รุ่น และบ้านโคกเมืองนับเป็นอีกหนึ่งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยการผลิตผ้าไหมของชุมชนได้รับการสนับสนุนจากโครงการต่าง ๆ นอกจากนี้ การทอผ้าไหมยังมีการพัฒนาตลาดใหม่ ๆ ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากศิลปะและประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น เช่น ปราสาทเมืองต่ำ ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจ

ทุนทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนคือความสามารถทำหน้าที่เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อดึงดูดความต้องการของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ถือเป็นตัวแทนของทุนทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงงานฝีมือแบบดั้งเดิม การใช้วัสดุในท้องถิ่นและสืบทอดวิธีปฏิบัติทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการถ่ายทอดอารมณ์และสัญลักษณ์ให้กับผู้บริโภคได้เรียนรู้คุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อท้องถิ่นผ่านสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชน (นลินี ทองประเสริฐ ปิยนิษฐ์ โชติวนิชและศุภกัญญา เกษมสุข, 2563) ดังนั้นการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทอผ้าไหมไม่เพียงแต่เป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน แต่ยังเป็นแหล่งสร้างรายได้ที่สำคัญ ซึ่งช่วยลดปัญหาการย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองและส่งเสริมเศรษฐกิจในพื้นที่

2. การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าลายผ้าไหมของชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เป็นการนำผ้าไหมผสมผสานระหว่างประเพณี วัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชน การทอผ้าไหมในท้องถิ่นไม่เพียงแต่เป็นการรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิม แต่ยังเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ (ชยภรณ์ บุญเรืองศักดิ์ และสิริพรบูรณาภิรัตน์, 2567) โดยการดัดแปลงลวดลายจากธรรมชาติ ความเชื่อ และประเพณีท้องถิ่นมาใช้ในการออกแบบผ้าไหม ลวดลายเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องประดับศิลปะ แต่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อและอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น การสร้างลวดลายผ้าไหมในบ้านหนองไผ่ใหญ่ เช่น ลายนาคน้อย ลายนกยูง และลายต้นสน สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและความเชื่อทางศาสนา การทอผ้าไหมมัดหมี่ที่บ้านหนองไทรงามนั้นก็แสดงถึงการพัฒนาต่อยอดทางวัฒนธรรมผ่านการสร้างลวดลายใหม่ ๆ ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากประเพณีและความเชื่อท้องถิ่น เช่น ลายดาว ล้อมเพชร ลายขอสะออน และลายนาคระโถม ล้วนเป็นการดัดแปลงจากธรรมชาติและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นลวดลายผ้าไหมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว นอกจากนี้ลายผ้าไหมชุมชนบ้านโคกเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำศิลปะและภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาสร้างสรรค์ลวดลายผ้าไหมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะได้รับอิทธิพลจากธรรมชาติ วิถีชีวิต และศิลปะขอมโบราณที่ปราสาทเมืองต่ำ ซึ่งเป็นโบราณสถานสำคัญของภูมิภาค การเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าผ่านลวดลายผ้าไหม เช่น ลายจะบก ลายผักแว่น และลายปราสาทหินเมืองต่ำ สะท้อนถึงการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนเพื่อนำเสนอ

ผลิตภัณฑ์ที่มีความหมายลึกซึ้งมากกว่าความสวยงาม

ทุนทางวัฒนธรรมที่ได้ถ่ายทอดผ่านการทอผ้าไหมในลายต่าง ๆ ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ โดยสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนผ่านการขายผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ที่มีความสวยงามและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม การผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมและความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ จึงทำให้ผ้าไหมไม่ได้เป็นเพียงเครื่องแต่งกาย แต่ยังเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบัน การนำทุนทางวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้กับการทอผ้าไหมทำให้ลวดลายผ้าไหมมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ เช่น “ลายนาคน้อย” ซึ่งเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องพลังอำนาจของนาค หรือ “ลายต้นสน” ที่สะท้อนถึงความสง่างามและความแข็งแกร่งจากธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงการดึงเอาองค์ประกอบจากธรรมชาติและวิถีชีวิตมาสร้างสรรค์เป็นงานฝีมือ ซึ่งสะท้อนถึงความผูกพันระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ความสวยงามของลวดลายต่าง ๆ เช่น “ลายนกยูง” ที่นำมาจากความเชื่อเกี่ยวกับความโชคดีและความอุดมสมบูรณ์ สื่อถึงการสรรค์สร้างที่ไม่เพียงแต่แสดงถึงความงดงามของผ้าไหม แต่ยังสร้างความผูกพันทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน การทอผ้าไหมของชาวบุรีรัมย์ยังเป็นตัวอย่งที่ชัดเจนของการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านรุ่นสู่รุ่น การอนุรักษ์ลวดลายผ้าไหมโบราณ เช่น “ลายหางกระรอก” ที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน แสดงถึงความมุ่งมั่นในการรักษามรดกวัฒนธรรมให้คงอยู่

การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมไม่ได้เพียงแต่ช่วยส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์และส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน กระบวนการทอผ้าไหมเป็นกิจกรรมที่ผสมผสานคนในชุมชนเข้าด้วยกัน ตั้งแต่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม จนถึงการออกแบบลายผ้า ซึ่งไม่เพียงสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น แต่ยังสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชุมชนและทำให้การทอผ้าไหมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- ชยภรณ์ บุญเรืองศักดิ์ และ สิริพรบุรณศิริพันธ์. (2567). การยกระดับนวัตกรรมชุมชนสู่การขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารศิลปการจัดการ*, 8(2);45-62
- ณัฐชา รัตนพันธุ์ ไสวตรี ณ ถลาง และภัทรพรรณ ทำดี. (2566). การพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาผ้าไหมทอมือบ้านครัวโดยครอบครัวมูทศน์ เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 15(1);1-17.
- นลินี ทองประเสริฐ ปิยกนิษฐ์ โชติวนิชและศุภกัญญา เกษมสุข. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ Premium OTOP ด้วยทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นกรณีผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านหัวเมืองอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์*, 15(1) ;95-108.
- เศรษฐา ทวีสิน. (2566). *คำแถลงนโยบายนายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาของคณะรัฐมนตรี*. กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- Cheng, S. W. (2006). Cultural goods creation, cultural capital formation, provision of cultural services and cultural atmosphere accumulation. *Journal of Cultural Economics*, 30 ; 263-286.

- Fauteux, B., Dahlman, I., & deWaard, A. (2013). The Cultural Capital Project: Radical monetization of the music industry. *IASPM Journal*, 3(1) ; 35-47.
- Parameswara, A., & Wulandari, A. (2020). Sustaining local communities through cultural industries based on local wisdom in Tigawasa village. *Journal of Sustainable Development*, 13(6); 139-150.
- Phuangsuwan, P., Siripipatthanakul, S., Praesri, S., Pariwongkhuntorn, N., & Khemapanya, V. (2024). Enhancing Community Economic Sustainability Based On Cultural Capital And Local Wisdom Knowledge Management: A Case Of Klong Maduea, Samut Sakhon. *Journal Of Mcu Buddhapanya Review Vol*, 9(2) ; 1-13
- Prajnawrdhi, T. A., Karuppannan, S., & Sivam, A. (2015). *Preserving cultural heritage of Denpasar: local community perspectives*. *Procedia Environmental Sciences*, 28 ;557-566.
- Sawatdi, K., Yodmalee, B., & Paengsoi, K. (2013). Thai Silk Pattern: Conservation and Manufacturing Development to Create Added Value in the Province of Khon Kaen. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 3(9); 776.
- Sullivan, A. (2008). *Cultural capital, cultural knowledge and ability*. *Sociological Research Online*, 12(6) ; 91-104.
- Thomas, N. D. (2001). *The importance of culture throughout all of life and beyond*. *Holistic nursing practice*, 15(2) ; 40-46.

การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคาม ผ่านภาพเขียนและภาพถ่าย A Study of the History of Maha Sarakham through Drawings and Photographs

สิทธิศักดิ์ จำปาแดง^{1*}, กล้า ศรีเพชร², เฉลิมวงศ์ ธรรมพิชิตสีก³, หวังเจียน หัว⁴,
วิศนี ศิลตระกูล⁵, โสมสิต แพงสร้อย⁶, กล้า สมตระกูล⁷
Sitthisak Champadaeng^{1*}, Kla Sriphet², Chalermwong Thampichitsuek³,
Wang Jianhua⁴, Wisanee Siltragool⁵, Kosit Phaengsoi⁶, Kla Somtrakool⁷

Received: October 10, 2024

Revised: December 12, 2024

Accepted: December 12, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามผ่านภาพเขียนและภาพถ่ายมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามผ่านภาพเขียนและภาพถ่าย 2) เพื่อจัดระบบภาพถ่ายทางวัฒนธรรมและบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดมหาสารคาม โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารและภาคสนามด้วยวิธีการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ สทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 95 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้จำนวน 20 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 35 คน และกลุ่มทั่วไป จำนวน 40 คน ข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ตามความมุ่งหมาย เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์ของจังหวัดมหาสารคามก่อนที่จะมีภาพถ่ายอาศัยการเขียนตามคำบอกเล่าภาพเหตุการณ์ในครั้งอดีต เมืองมหาสารคาม ตั้งในปี 2408 คือเมื่อประมาณ 150 ปีมาแล้ว ตรงกับในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยพระยาขัติยวงศา (สาร) เจ้าเมืองร้อยเอ็ด มีใบบอกกราบทูลไปยังกรุงเทพฯ ขอตั้งบ้านลาดกุดยางใหญ่ (นางไย) เป็นเมืองมหาสารคาม ให้ท้าวหาไชย (กวด) บุตรของอุปฮาดสิงห์ เมืองร้อยเอ็ด เป็นพระเจริญราชเดชวรเชษฐ์ ขัติยพงศ์ เจ้าเมืองมหาสารคามคนแรก ให้ท้าวบัวทอง บุตรอุปฮาดภู เป็นอัครฮาด ให้ท้าวไชยวงศา (ฮึง) บุตรพระขัติยวงศ์พิสุทธิบดี (สีลัง) เป็นอัครวงศา ให้ท้าวเถื่อน บุตรพระขัติยวงศา (จัน) หลาน พระขัติยวงศา (สุทน) เป็นอัครบุตร ขึ้นกับเมืองร้อยเอ็ด โดยตั้งที่ทำการเมืองอยู่ที่หนองกระพุ่ม ด้านเหนือวัดโพธิ์ศรี (วัดมหาชัย) 2) การจัดระบบภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดมหาสารคาม คือได้จัดระบบหมวดหมู่ของภาพไว้ดังนี้ 1) สถานที่สำคัญ 2) ประเพณีความเชื่อ และเทศกาล 3) ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต 4) หัตถกรรม 5) ดนตรีศิลปะการแสดง 6) แหล่งกสิกรรม 7) ทรัพยากรธรรมชาติ 8) สาธารณูปโภค นอกจากนี้นำภาพและเรื่องราวในอดีตมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมผ่านภาพเขียนและภาพถ่าย จึงเป็นการบันทึกภาพเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ไปในตัว

คำสำคัญ : ประวัติศาสตร์, จังหวัดมหาสารคาม, ภาพเขียน, ภาพถ่าย

ABSTRACT

The study of the history of Maha Sarakham Province through drawings and photographs aims to: 1) explore the history of Maha Sarakham Province through drawings and photographs; and 2) organize cultural photographs and document historical events of Maha Sarakham Province. Data were collected from documents and fieldwork using several methods such as surveys, observations, interviews, and group discussions. The sample group consisted of 95 people, including 20 experts, 35 practitioners, and 40 members of the general public. The collected data were analyzed according to the study's objectives, and the research findings were presented using descriptive analysis methods.

The research findings revealed that: 1) The recording of historical events in Maha Sarakham Province before the advent of photography relied on written accounts based on oral narratives and depictions of past events. The establishment of Maha Sarakham as a city occurred in 2408 BE, approximately 150 years ago, during the reign of King Rama IV. Phya Khattiyawongsa (Sarn), the Governor of Roi Et, sent a letter to Bangkok requesting the establishment of Kud Yang Yai Village (Nang Yai) as Maha Sarakham, and appointed Tawa Maha Chai (Kuat), the son of Viceroy Singha of Roi Et, as the first governor of Maha Sarakham. Tawa Buathong, the son of Viceroy Phu, was appointed as the chief assistant, while Tawa Chaiwongsa (Hueng), the son of Phra Khattiyawongphisuttibadee (Srilang), was made assistant governor. Tawa Theuan, the son of Phra Khattiyawong (Chan) and the nephew of Phra Khattiyawongsa (Suthon), was appointed assistant governor of the small city. The government office was located at Nong Krathum, north of Phosri Temple (Mahachai Temple). 2) The historical photograph system of Maha Sarakham Province categorized the images into the following sections: 1) Important places, 2) Traditions, beliefs, and festivals, 3) Traditions related to life, 4) Handicrafts, 5) Music and performing arts, 6) Agricultural resources, 7) Natural resources, and 8) Public utilities. Additionally, images and stories from the past were compared to reveal cultural changes through drawings and photographs, thus serving as a record of historical events.

Keywords: History, Maha Sarakham, Drawings, Photographs

บทนำ

จังหวัดมหาสารคามมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สืบค้นเรื่องราวโดยผ่านการเขียนภาพและการถ่ายภาพซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวในอดีต จากการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเริ่มขึ้นตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์และเผยแพร่ไปในทุกวัฒนธรรมและทุกประเทศในโลกถึงจนปัจจุบัน (สกนธ์ ภูงามดี. 2555) มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์นั้นนิยมเขียนภาพไว้บนผนังถ้ำ หรือหน้าผาหิน ภาพเขียนสีกลุ่มนี้ (ROCK PAINTING) ถือว่าเป็นงานศิลปกรรมที่มนุษย์ในสมัยนั้นเขียนขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการดำรงชีวิต หรือความเชื่อต่าง ๆ ได้มีการเขียนภาพสีสืบเนื่องมาจนถึงในยุคปัจจุบัน มีการพบหลักฐานต่าง ๆ อยู่กระจายทั่วไปในภาคอีสาน การศึกษาภาพเขียนสีเป็นงานศิลปกรรมที่มนุษย์ในสมัยนั้นเขียนขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นการดำรงชีวิต ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ดังเช่นชาวบ้านเชียงหลังจากทำหม้อไหสำหรับเป็นเครื่องเซ่นได้เป็นอย่างดีแล้ว ก็คงคิดดัดแปลงวิธีทำ คือแทนที่จะใช้สีแดงโรยลงไปในศพ

กลับใช้สีทาลงไป บนผิวหม้อทั้งใบ ทำให้หม้อมีสีแดงสวยงาม (พัชรี สาริกบุตร. 2552) มนุษย์ในสมัยโบราณให้ความสำคัญเกี่ยวกับเขียนภาพเพราะเป็นสิ่งที่ใช้แสดงความรู้สึกลึกซึ้งตลอดจนถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตในช่วงเวลานั้น

เมื่อมนุษย์มีวิวัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น จึงได้รู้จักประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เพื่อที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงไป เช่น เดียวกับการวาดภาพเช่นกันมนุษย์ในครั้งอดีตมีบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์โดยผ่านการวาดภาพ แต่ในปัจจุบันวิวัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีได้มีการพัฒนามากขึ้นในการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ โดยมีการถ่ายภาพเกิดขึ้น ภาพถ่ายนั้นบ่งชี้ว่ามีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของประชากรในสังคมอย่างยิ่ง เพราะสามารถใช้เป็นเครื่องมือการสื่อสารในกิจการต่าง ๆ เช่น ศิลปะ การศึกษา การทหาร การแพทย์ ระบบสารสนเทศ การประชาสัมพันธ์และการโฆษณาสินค้า วิชาการถ่ายภาพมีมานานตั้งแต่ นักประดิษฐ์ชาวยุโรปได้พยายามศึกษาอยู่นานนับร้อย ๆ ปีที่มัลลาคิวได้ถ่ายภาพได้สำเร็จคือถ่ายแล้วได้รูปชัดเจนและรูปไม่เลือนหายไป เมื่อประมาณ 150 ปีมาแล้วแต่ในประเทศไทยเริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2367 - 2394) ตามหลักฐานที่ปรากฏ “จอห์น ทอมสัน ได้เข้ามาประเทศไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2408 ทอมสันได้ถ่ายรูปชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพบ้านเรือนของไทยในสมัยนั้น แล้วนำไปเผยแพร่ในประเทศอังกฤษ ทอมสันได้ถ่ายรูปพระราชพิธีโสกันต์ ร.4 เมื่อยังทรงพระเยาว์” (สุภาณี ก่อสุวรรณศิริ และสมิตรา ชันตยาภรณ์. 2531) และวิชาถ่ายภาพได้แพร่หลายในประเทศไทย การเขียนภาพและการถ่ายภาพในจังหวัดมหาสารคามยังไม่ได้มีการเรียบเรียงและเก็บข้อมูลบันทึกเรื่องราวให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัด โดยการมองประวัติศาสตร์ผ่านภาพเขียนและภาพถ่ายเพื่อที่จะทำให้เห็นประวัติศาสตร์ได้ชัดมากยิ่งขึ้น จึงทำให้บทความนี้สามารถเป็นข้อมูลเพิ่มเติมในการศึกษาประวัติศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนักวิจัยมีความคิดที่จะสร้างคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดมหาสารคาม และเป็นกลไกให้เห็นถึงความสำคัญและวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ ให้มีความชัดเจนมากขึ้นจึงเน้นไปที่การเขียนภาพและการถ่ายภาพเป็นประเด็นที่ยังไม่ได้มีการศึกษา จะเห็นได้ว่าภาพเป็นงานศิลปะที่มนุษย์ใช้สื่อสารความเข้าใจในด้านประวัติศาสตร์ สังคมวัฒนธรรม ด้านวิถีชีวิต ทำให้เข้าใจเรื่องราวของกลุ่มคนในอดีตของคนในจังหวัดมหาสารคาม เป็นแหล่งการศึกษาทางด้านประเพณีวัฒนธรรม มีการบันทึกภาพสถานที่และเหตุการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันทำให้ภาพมีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์ซึ่งในอนาคตสามารถนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาปรับใช้ทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามผ่านภาพเขียนและภาพถ่ายครั้งนี้ได้กำหนดความมุ่งหมายไว้เพื่อศึกษา

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามผ่านภาพเขียนและภาพถ่าย
2. เพื่อจัดระบบภาพถ่ายทางวัฒนธรรมและบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามผ่านภาพเขียนและภาพถ่ายได้แบ่งขั้นตอนวิธีการดำเนินการในการทำวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเนื้อหาเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคาม เนื้อหาเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้เกี่ยวกับภาพเขียนและภาพถ่าย ความหมาย ความสำคัญของการเขียนภาพและการถ่ายภาพ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยตลอดจนการวิเคราะห์ผลของการวิจัยจะได้มีความถูกต้องและมีความแม่นยำ

มากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาข้อมูลในภาคสนามโดยเลือกพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดมหาสารคาม อยู่ในภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทยและพื้นที่เกี่ยวข้องกับการเขียนภาพและการถ่ายภาพความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคาม

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนดำเนินการวิจัยการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มคือ

1) ผู้รู้ (Key Informant) 5 คน ได้แก่ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเขียนภาพและการถ่ายภาพ เลือกโดยวิธีการเฉพาะเจาะจงโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 2) ผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) จำนวน 25 คน นักเรียนนักศึกษา นักศิลปะ นักถ่ายภาพ เลือกโดยวิธีการเฉพาะเจาะจงโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 3) ประชาชนทั่วไป (General Informant) 20 คน ประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม รวมทั้งหมด 50 คน ศึกษาตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยประกอบด้วย 1) การสังเกต 2) การสัมภาษณ์ 3) การสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการการศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ต้องอธิบายรายละเอียดเชิงลึก เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ แบบสังเกต สำหรับรวบรวมข้อมูลได้ครอบคลุม

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็นด้านเอกสาร ด้านภาคสนาม นิทานตำนาน เรื่องบอกเล่าจากผู้รู้ในพื้นที่วิจัย พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ที่จะลงพื้นที่ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าตามประเด็นที่กำหนดในวัตถุประสงค์การวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นวิจัยที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์จากข้อมูลเอกสารด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามผ่านภาพเขียนและภาพถ่ายการสังเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูล ที่มีความสัมพันธ์กันเชื่อมโยงตามหมวดหมู่กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ นำเสนอตามกรอบแนวคิด อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัยวิเคราะห์เรียบเรียงเอกสารตามประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ โดยนำข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ ที่ผ่านการกระทำข้อมูลอย่างถูกต้อง มาทำการนำเสนอข้อมูลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามผ่านทางภาพเขียนและภาพถ่ายมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามผ่านภาพเขียนและภาพถ่าย พบว่า จังหวัดมหาสารคามมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ภาพเหตุการณ์ในอดีตโดยผ่านการเขียนภาพและการถ่ายภาพทำให้เห็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ ของชาวจังหวัดมหาสารคาม ก่อนที่จะมีการถ่ายภาพ ภาพลายเส้นจากคำบอกเล่าเมือง โดย อาจารย์วิสิทธิ์ ไม่ทราบว่าเป็นมาตั้งแต่เมืองมหาสารคามส่วนใหญ่การเลือกตั้งถิ่นฐาน ซึ่งในตำแหน่งเมืองสารคามอยู่กลุ่มแม่น้ำชีตอนกลาง ตั้งแต่ต้นแม่น้ำชี จากอุบล ส่วนใหญ่การตั้งถิ่นฐาน ซึ่งพื้นที่เมืองมหาสารคามเป็นชัยภูมิจนถึงอุบล จะถูกแบ่งออกเป็นสามช่วง ชัยภูมิถึงโกสุมพิสัยเรียกว่าชีตอนต้น โกสุมถึงโสธรเรียกว่าชีตอนกลาง และจากโสธรถึงอุบลที่ไปบรรจบกับแม่น้ำมูลเรียกว่าชีตอนล่างแม่น้ำชีทั้งสามแห่งนี้มีความแตกต่างกัน ชีตอนบนและกลางอาจจะร่วมกันได้ เพราะสายแม่น้ำไม่ใหญ่มืดที่สูงและชันช่วงชีตอนบนและชีตอนกลางไม่เหมาะสำหรับการตั้งถิ่นฐาน แต่ตั้งแต่วิถีชีตอนล่างถึงอุบล พื้นที่สองฝั่งเป็นที่ราบเหมือนภาคกลางเป็นพื้นที่ที่คนชอบอยู่กัน จะสังเกตได้ว่าเมืองที่อยู่ริมแม่น้ำจะท่วม แล้วในการเมืองสารคามที่บริเวณปัจจุบันนี้บริเวณนี้ก็มีข้อดีในตัวไม่ใช่พื้นที่ว่างเปล่าที่ไร้ประโยชน์อย่างเดียว

พื้นที่นี้อาจจะมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ด้วยเพราะเป็นที่ราบ ไม่ไกลจากป่า ต้องเข้าใจว่าเมื่อก่อนการจะตั้งเมืองจะต้องส่งส่วย เมืองมหาสารคามตั้งในปี 2408 จะต้องมีคนอยู่ในพื้นที่ก่อนแล้ว ถ้าอย่างนั้นก็คงไม่มีปูผ้าง ปูผ้างมีมาก่อนสารหลักเมือง สันนิษฐานว่าจะเลือกพื้นที่ตั้งที่ไม่ห่างไกลจากร้อยเอ็ด แต่ก่อนหน้ามีคนอาศัยอยู่ก่อนแล้วแต่ยังไม่สามารถตั้งเป็นเมืองได้ แล้วก็กลุ่มคนเข้ามา เมืองหรือคำว่าเมืองอาจจะเป็นความคิดของคนสมัยใหม่ ต้องมี ดึก บ้าน รถ เยอะเป็นแบบเมืองที่เรา เห็นทุกวันนี้แต่เมือง 160 ปีก่อน ตามประวัติความเป็นมาของการตั้งเมืองมหาสารคาม ซึ่งตั้งในปี 2408 คือเมื่อประมาณ 160 ปีมาแล้ว ตรงกับในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยพระยาขัติยวงศา (สาร) เจ้าเมืองร้อยเอ็ด มีใบบอกกราบทูลไปยังกรุงเทพฯ ขอ ตั้งบ้านลาดกุดยางใหญ่ (นางไย) เป็นเมืองมหาสารคาม ให้ท้าวหาไชย (กวด) บุตรของอุปฮาดสิงห์ เมืองร้อยเอ็ด เป็นพระ เจริญราชเดชวรเชษฐขัติยวงศ์ เจ้าเมืองมหาสารคามคนแรก ให้ท้าวบัวทอง บุตรอุปฮาดภู เป็นอัครฮาด ให้ท้าวไชยวงศา (ฮึง) บุตรพระขัติยวงศ์พิสุทธิบดี (สีลัง) เป็นอัครวงศ์ ให้ท้าวเถื่อน บุตรพระขัติยวงศา (จัน) หลาน พระขัติยวงศา (สุทนต์) เป็น อัครบุตร ขึ้นกับเมืองร้อยเอ็ด โดยตั้งที่ทำการเมืองอยู่ที่หนองกระพุ่ม ด้านเหนือวัดโพธิ์ศรี (วัดมหาชัย) จากภาพเล่าเรื่อง ภาพฉายทำให้เราเห็นถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. จัดระบบภาพถ่ายทางวัฒนธรรมและบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ในการ จัดระบบภาพถ่ายทางวัฒนธรรมทำให้ประวัติศาสตร์ของจังหวัดมหาสารคามมีความชัดเจนและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีความเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 1) สถานที่สำคัญ 2) ประเพณีความเชื่อ และเทศกาล 3) ประเพณี เกี่ยวกับชีวิต 4) หัตถกรรม 5) ดนตรีศิลปะการแสดง 6) แหล่งกสิกรรม 7) ทรัพยากรธรรมชาติ 8) สาธารณูปโภค โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 สถานที่สำคัญ จังหวัดมหาสารคามเป็นเมืองที่ถือว่าเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญและยาวนานมา หลายร้อยปี เพราะได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยคุปตะตอนปลายและปัลลวะ ของอินเดียผ่านเมืองพุกามมาในรูปแบบของโบราณวัตถุสมัยทวารวดีมีสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่น บริเวณเมืองกันทรวิชัย (โคกพระ) และเมืองนครจำปาศรี โดยพบหลักฐาน เป็นพระยืนกันทรวิชัย พระพิมพ์ดินเผาตลอดทั้งพระบรมสารีริกธาตุ นอกจากนั้นแล้วยังได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ผ่านทางชนชาติขอม ในรูปแบบสมัยลพบุรี เช่น กู่สันตรัตน์ กู่บ้านเขว กู่บ้านแดง และกู่อื่น ๆ รวมไปถึงจนถึงเทวรูปและเครื่องปั้นดินเผาของขอมอยู่ตามผิวดินทั่ว ๆ ไปในจังหวัด มหาสารคาม

สถานที่สำคัญในจังหวัดมหาสารคามปัจจุบันได้แก่ 1) ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง 2) หอนาฬิกา 3) วัดพุทธ มงคล และวัดสุวรรณาวาส 4) พิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคาม 5) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 6) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 7) วิทยาลัยเทคนิคมหาสารคาม 8) โรงเรียนสารคามพิทยาคม 9) โรงเรียนผดุงนารี 10) โรงพยาบาล 11) สถานีตำรวจ 12) ศาลากลาง 13) ที่ว่าการอำเภอ เป็นต้น

ภาพที่ 1 ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองในอดีตและศาลเจ้าพ่อหลักเมืองปัจจุบันจังหวัดมหาสารคาม

ภาพที่ 2 สถานีตำรวจจังหวัดมหาสารคามในอดีต กับปัจจุบัน

ภาพที่ 3 หอนาฬิกาเมืองมหาสารคาม พ.ศ. 2526 หอนาฬิกาปัจจุบัน

2.2 ประเพณีความเชื่อ และเทศกาล ปัจจุบันชาวจังหวัดมหาสารคามยังได้มีประเพณีความเชื่อ 12 เดือนเหมือนภาคอีสาน และยังมีประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ดังนี้ 1) เดือนอ้าย-บุญเข้ากรรม หรือบุญเข้ากรรม(บุญเดือนอ้าย) เป็นบุญที่ทำในเดือนอ้าย(เจียง) เดือนแรกของปีที่ชาวอีสานทำกันจนเป็นประเพณี ทำในวันข้างขึ้น/แรมก็ได้ 2) เดือนยี่-บุญคูณลาน เป็นบุญที่ทำขึ้นเพื่อแสดงความเคารพ ในปัจจัยยังชีพของคน คือข้าวที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับลูกหลานในการที่จะได้ข้าวมานั้นยากลำบากและถือว่าปีใดบุญลานมีข้าวเยอะแสดงว่าปีนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ดีและเป็นการทำให้เกิดสิริมงคลแก่ชาวบ้านและขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ผีปู่ตา ผีตาแฮก เจ้าแม่โพสพ ที่ประทานข้าวมาอย่างอุดมสมบูรณ์ 3) เดือนสาม-บุญข้าวจีข้าวจีเป็นข้าวเหนียวปั้นเท่าไข่เป็ดทาเกลือแล้วเสียบไม้ย่างไฟด้วยถ่าน ที่สุกเหลืองพอดีทาไข่แล้วย่างอีกครั้งบางแห่งนิยมใส่น้ำอ้อยดังคำโบราณว่า เดือนสามค้อยเจ้าหัวคอยปั้นข้าวจี ข้าวจีมีน้ำอ้อยจวนน้อยเข็ดน้ำตา ซึ่งการทำบุญข้าวจีในเดือนสามเป็นช่วงที่ชาวนาหมดภาระในการทำนาแล้วข้าวขึ้นยุ้งฉางใหม่จึงอยากร่วมทำบุญถวายพระ 4) เดือนสี่-บุญผะเหวดเป็นบุญที่ทำเกี่ยวกับเรื่องพระเวสสันดรนิยมนำในเดือนสี่ ซึ่งก่อนจัดงานมีการประชุมจัดเตรียมอาหารคาวหวานเพื่อถวายแก่พระสงฆ์ และแขกผู้มาร่วมงานและปัจจัยไทยทานสำหรับใส่ภัณฑ์เทศน์ ทางวัดก็มีการแบ่งหน้งเป็นภัณฑ์มอบให้พระภิกษุสามเณรวัดต่าง ๆ เตรียมไว้เทศน์ 5) เดือนห้า-บุญฮุดตงบุญมหาสงกรานต์หรือตรุษสงกรานต์ ของภาคอีสานกำหนดขึ้นในเดือนห้า มี3วัน ตั้งแต่13วันมหาสงกรานต์ 14 วันเนา 15 วันสุดท้ายเป็นวันเถลิงศก ชาวอีสานถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ พิธีในแต่ละท้องถิ่นอาจต่างกัน เหมือนกันก็คือการสงน้ำ 6) เดือนหก-บุญบั้งไฟบุญบั้งไฟมีความสำคัญต่อชาวอีสานมาก เพราะเชื่อว่าบุญประเพณีนี้จะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของฟ้าฝนข้าวปลาอาหารพืชพรรณเจริญเติบโตงอกงามดีและนำมาซึ่งความสนุกสนาน เกิดความหวังในชีวิต เหมือนมีที่พึ่ง อยู่ใกล้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีความเชื่อมาจากเรื่องพญาแถน(เวทดาชาวอีสาน)ที่ตกลงบันดาลให้ความอุดมสมบูรณ์จึงมีการทำบุญบูชาพระยาแถน และบูชาเมศศักดิ์หลักเมืองทุกปี เพราะเชื่อว่าหากไม่ทำจะทำให้ฝนตกไม่ตามฤดูกาล เกิดโรคระบาดต่าง ๆ 7) เดือนเจ็ด-บุญซำเซ เป็นบุญที่จัดขึ้นเพื่อทำพิธีปัดรังควาน ขับ

ไล่ความเสนียดจัญไรภูตผีปีศาจออกจากหมู่บ้าน บางแห่งเรียกว่า บุญเบิกบ้าน หรือ บุญบ้านเป็นบุญที่แต่ละหมู่บ้านจะทำไม่ขาด เป็นบุญเกี่ยวกับภูตผีปีศาจ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ผีปู่ตา ผีตาแฮก มเหศักดิ์หลักเมือง ที่คอยคุ้มครองหมู่บ้าน ชาวบ้านเชื่อว่าจรรวมผีบรรพบุรุษอยู่ด้วยที่ช่วยดลบันดาลให้ชาวบ้านเมืองมีความสุข 8) เดือนแปด-บุญเข้าพรรษา พรรษา คือ ถูฝน ฝน ปี ซึ่งชาวอีสานออกสำเนียง บุญเข้าวัดสา ส่วนไทยปัจจุบันนิยมใช้คำว่า พรรษา ซึ่งเป็นบุญที่สำคัญแก่ทุกคนในไทย เป็นช่วงที่พระต้องจำพรรษา เพื่อศึกษาธรรมไม่ต้องเดินทางไปค้างคืนที่ไหน และเชื่อว่าการทำบุญช่วงนี้จะได้กุศลมากเหมือนบุญออกพรรษาเพราะเป็นช่วงที่พระมีเจตนาสร้างบุญ สะสมบารมีจิตแน่วแนในคำสอน ซึ่งการทำบุญกับพระที่มีเจตนาดีจึงถือว่าได้อานิสงส์มาก 9) เดือนเก้า-บุญข้าวประดับดินเป็นบุญสิ้นเดือนเก้า ที่เรียกอีกอย่างว่า บุญข้าวสาก นำอาหารคาวหวาน หมากพลูบุหรืจัดใส่กระหวางไว้บนพื้น ใต้ต้นไม้เพื่อเป็นการเซ่นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ที่มีความสำคัญต่อชาวอีสานเพราะเชื่อว่าเป็นบุญที่ต้องส่งส่วยให้กับผีฮักและผีบรรพบุรุษ เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ ทรัพย์สิน ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ไม่มีภัยร้ายใด ๆ มา 10) เดือนสิบ-บุญข้าวสาก บุญข้าวสากเป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตายหรือเปรต โดยมีเวลาห่างจากบุญข้าวประดับดินเพียง 15 วันเป็นเวลาที่เปรตต้องกลับไปอยู่ที่ของตน ซึ่งทั้งสองบุญนี้จะมีลักษณะคล้ายๆ กันคือการห่อข้าวส่งให้เปรต รวมทั้งบรรพบุรุษญาติพี่น้องของผู้ทำบุญด้วยและเปรตไม่มีญาติด้วย 11) เดือนสิบเอ็ด-บุญออกพรรษา บุญออกพรรษา วันออกพรรษาหรือวันปวารณา เป็นวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 เป็นวันออกพรรษา วันปวารณาเป็นบุญที่มีความสำคัญเพราะเชื่อว่าพระสงฆ์ได้อยู่จำพรรษาเป็นเวลาไตรมาส (3 เดือน) ย่อมมีความบริสุทธิ์ จริยธรรมงดงามจะมาซึ่งบุญและได้บุญมาก ชาวอีสานเชื่อว่าเหมือนได้บุญจาก นิโรธสมาบัติ (การออกจากการพักผ่อนของพระอรหันต์) ดังนั้นลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นจึงนิยมกลับบ้านเพื่อมาทำบุญนี้และออกพรรษากับ พ่อธรรม หรือ ของฮักษา ที่ได้เข้าไปในช่วงบุญ 12) เดือนสิบสอง-บุญกฐิน บุญกฐิน กฐิน คือไม้สะดึง ที่ใช้สำหรับซึ่งผ้าเวลาจะเย็บผ้าจีวรพระในการเย็บให้สะดวกขึ้น จึงเป็นที่มาของผ้ากฐิน คือ ผ้าจีวร สบงหรือผ้านุ่งห่มที่จะนำไปถวายพระนั่นเองบุญกฐินจึงคือบุญที่ต้องนำเข้าไปถวายพระเป็นสำคัญ บุญกฐินเป็นบุญฮิตที่สุดท้ายของฮิตเดือนสิบสองของชาวอีสานชาวอีสานจึงรู้ว่าช่วงนี้เป็นช่วงที่ต้องนำจีวรไปถวายในช่วงนี้ซึ่งมีกาลเวลา ที่เรียกว่าเทศกาลกฐิน ที่กลายเป็นประเพณีขึ้น ซึ่งมีความสำคัญต่อชาวอีสานมากที่ถือว่าเป็นให้อานิสงส์แก่ผู้ทำบุญอย่างมากเพราะจะได้ถวายจีวรให้แก่ภิกษุที่ครบไตรมาส เท่านั้นและเป็นบุญที่อยู่ในช่วงข้าวใหม่ปลามัน

2.3 ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เป็นประเพณีเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตของตนเอง ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งนี้เพื่อทำให้เกิดความสุขทางจิตใจ เป็นการสร้างบุญกุศลให้กับชีวิตในโอกาสต่าง ๆ เช่น การเกิด การตาย การบวช การแต่งงาน และการทำบุญในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น 1) ประเพณีการเกิด การเกิดเป็นเรื่องที่สังคมไทยให้ความสำคัญ ส่วนจะมีพิธีตองมากน้อยเพียงไรก็แล้วแต่ความเชื่อของแต่ละคน หรือสังคมที่ตนอยู่ร่วมด้วย คนสมัยก่อนทำพิธีต่าง ๆ ก็เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดในระหว่างตั้งครรภ์ เพื่อให้สอดคล้องได้ง่าย แม้จะได้ไม่เป็นอันตรายถึงตาย เพื่อคุ้มครองปกป้องรักษาทารกที่คลอดให้ออกมาโดยปลอดภัยเนื่องจากในระยนี้เด็กมีร่างกายบอบบางอ่อนแอ ความต้านทานโรคต่ำ 2) ประเพณีการบวช การบวชถือเป็นสิ่งที่ช่วยอบรมสั่งสอน ให้เป็นคนดี ตลอดจนเป็นการทดแทนคุณพ่อแม่ที่ให้นิเิดเพื่อให้พ่อแม่เป็นสุข และตัวผู้บวชเองก็จะได้มีโอกาสศึกษาธรรมวินัย สวดมนต์ภาวนาทำใจให้สงบ เป็นต้น 3) ประเพณีการแต่งงาน การแต่งงานเกิดขึ้นภายหลังเมื่อผู้ชายได้บวชเรียนแล้ว เพราะ เป็นเวลาที่ได้เรียนรู้มนุษยธรรมแล้วตามทางที่ชอบจนถึงเวลาที่คิดตั้งตนและวงศ์ตระกูลเองได้ เมื่อเลือกหาหญิงดีตามสมควรแก่ฐานะแล้วฝ่ายชายก็ให้ผู้ใหญ่ช่วยจัดการสู่ขอต่อผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงเป็นการประกันสัญญาว่าจะไม่ทิ้งขว้างหย่าร้าง 4) ประเพณีการเผาศพ ตามคติของพระพุทธศาสนาถือตามความจริงที่ว่าร่างกาย มนุษย์ประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน (เนื้อ หนัง กระดูก) น้ำ (เลือด เหงื่อ น้ำลาย) ไฟ (ความร้อน ความอบอุ่นในตัว) ลม (อากาศหายใจเข้าออก) ฉะนั้นเมื่อชีวิตสิ้นไปแล้ว สิ่งขารที่เหลืออยู่จึงไม่มีประโยชน์อันใด

การเผาเสียจึงเป็นสิ่งที่ดี เพราะทำให้ผู้อยู่เบื้องหลังไม่มีห่วงใย ทำให้หมดเชื้อโรคด้วย ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาโดยมากจึงมักเก็บศพไว้ทำบุญให้ทานชั่วคราวเพื่อบรรเทาความโศกเศร้า เมื่อคลายความโศกเศร้าแล้ว และเห็นความจริงที่ว่าความตายเป็นของธรรมดา ก็มักจะคิดถึงการเผาศพซึ่งเป็นพิธีสุดท้ายของชีวิตมนุษย์โดยปกติมักทำการเผาศพหลังจากทำบุญ 100 วันแล้ว เพราะได้ทำบุญให้ทานครบถ้วนตามที่ควรแล้ว 5) ประเพณีไทยอีสานงานบุญ บุญแจกข้าว ประเพณีไทยบุญแจกข้าวเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว เฉพาะญาติสนิท เช่น บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา เป็นต้นปกติจะทำบุญอุทิศให้เมื่อถึงแก่กรรมไปแล้วประมาณไม่เกิน 1 ปี นานที่สุดไม่เกิน 3 ปี ซึ่งทำกันเป็นการใหญ่โตเป็นพิเศษ และการทำบุญจะปลงศพไปเลยว่าการทำบุญแจกข้าวหาใครคือทำบุญอุทิศให้แก่ใครนั่นเอง การทำบุญแจกข้าวนิยมทำกันหนหนึ่งต่อคนตายคนหนึ่งเท่านั้น นิยมทำกันในเดือนสามและเดือนสี่จะเป็นข้างขึ้นหรือข้างแรมก็ได้และมักจะทำบุญให้ตรงกับวันโกนหรือวันพระ 6) พิธีสะเดาะเคราะห์(แต่งแก้)การสะเดาะเคราะห์ การเสียเคราะห์ เสียเชื้อ และเสียลง แก้ไขเคราะห์ร้ายกลายเป็นดี 7) ประเพณีบุญเบิกฟ้ามหาสารคาม เนื่องจากชาวอีสานมีความเชื่อ และถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณว่าเมื่อถึงเดือนสาม ขึ้น 3 ค่ำ ฟางจะไขประตูน้ำให้ตกลงสู่โลกมนุษย์ จึงให้คนทั้งปวงคอยสังเกตและฟังเสียงฟาร้องในวันนี้ ถ้ามีเสียงฟาร้องมาจากทิศใดก็จะทำนaylorลักษณะของฝนประจำปีของทิศนั้นตามตำราโบราณที่กล่าวไว้ในเดือนสามขึ้น 3 ค่ำนี้เช่นกัน ชาวอีสานเชื่อว่าเป็นวันสำคัญ เพราะเป็นวันกบไม่มีปาก นากไม่มีหู (ทวารหนัก) จึงถือเป็นฤกษ์สำคัญ ชาวนาชนปุ๋ยคอก (ขี้วัว ขี้ควาย) ไปกองไว้ในนาของตนเองแต่เช้า เพื่อให้ดินอุดม ซึ่งเป็นประเพณีพื้นบ้านมาแต่เดิม

2.4 หัตถกรรม ชาวจังหวัดมหาสารคาม มีการรวมกลุ่มอยู่หลายกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้มีความรู้ในด้านหัตถกรรมที่หลากหลาย และสั่งสมองค์ความรู้มาแต่โบราณ สืบทอดต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันได้แก่ 1) งานปั้นหม้อ บ้านหม้อเป็นหมู่บ้านซึ่งห่างจากตัวจังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 5 กิโลเมตร มีราษฎรอาศัยอยู่ประมาณ 160 ครอบครัว ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือ การทำนา และเป็นชาวบ้านที่อพยพหนีความแห้งแล้งหวั่นภัยของท้องถื่นจากอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ในตอนแรกมีประมาณ 3-9 หลังคาเรือน มีความรู้เรื่องการปั้นหม้อมาก่อน เมื่อหนีความแห้งแล้งก็มาเจอปัญหาดินเค็ม ผลผลิตจากการเก็บเกี่ยวจึงไม่สามารถทำรายได้เพื่อจ้บจ่ายเป็นการยังชีพตลอดปีได้ จึงได้ยึดอาชีพการปั้นหม้ออีกอาชีพหนึ่ง เพื่อเป็นการแก้ปัญหาในฤดูที่ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล 2) จักสาน จักสานจอบ้านโคกสี บ้านโคกสี ม.4 มีอาชีพหลักคือ การทำนา จอบ้านโคกสีเป็นที่รู้จักกันทั่วประเทศไปแล้วและในปี พ.ศ.2532 – 2534 จอบ้านโคกสีได้ถูกเผยแพร่ทางโทรทัศน์ ช่อง 7, 9, 4 และ 8 ทั่วทั้งประเทศรู้จัก เคยมีคนมาศึกษาดูงาน ดูการจักสานเป็นประจำและปัจจุบัน 3) ถักทอ ทอผ้าบ้านหนองเขื่อนช้าง กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านหนองเขื่อนช้าง นี้ได้ทำกันมาอย่างสม่ำเสมอ ทุกครอบครัวจนเป็นที่รู้จักกันทั่วของหน่วยงานต่าง ๆ และวงการธุรกิจทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศได้มาเยี่ยมชม และศึกษาดูงานอยู่เป็นประจำซึ่งในปัจจุบันบ้านหนองเขื่อนช้างยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรมการทอผ้าพื้นเมือง ผ้าไหม ของจังหวัดมหาสารคาม แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และยังให้บริการอบรม เป็นวิทยากรเกี่ยวกับงานหัตถกรรมทอผ้า และงานประดิษฐ์จากผ้าทอ อีกด้วย

ภาพที่ 4 การปั้นหม้อ ที่บ้านหม้อ ตำบลเขาวา อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม

2.5 ดนตรีศิลปะการแสดง จังหวัดมหาสารคาม มีการแสดงกลองยาวเฉลิมพระเกียรติ กิจกรรมเฉลิมฉลองที่บริเวณอุทยานการเรียนรู้จังหวัดมหาสารคาม สิ่งที่จะสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับนักท่องเที่ยวคือ การร่วมฟ้อนรำระบำจำปาศรีเฉลิมฉลอง 150 ปี มหาสารคาม ด้วยนางรำชาวมหาสารคามทุกอำเภอกว่า 40,000 คน เป็นงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

ภาพที่ 5 ฟ้อนจำปาสี งาน 150 ปีเมืองมหาสารคาม

2.6 แหล่งกิจกรรม จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการผลิตสินค้าเกษตรที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ข้าว เป็นต้น ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดมหาสารคาม เป็นพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาด พื้นที่โดยทั่วไปมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 130 - 230 เมตร ด้านทิศตะวันตกและทิศเหนือเป็นที่สูง ในเขตอำเภอกุสุมาลย์ อำเภอยะฮี และอำเภอกันทรวิชัย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณครึ่งหนึ่งของพื้นที่จังหวัด และค่อย ๆ ลาดเทมาทางทิศตะวันออกและทิศใต้ มีลำน้ำสำคัญหลายสายไหลผ่าน สภาพพื้นที่สามารถแบ่งออกได้ 3 ลักษณะ คือ 1) พื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มริมน้ำ เช่น ที่ราบลุ่มริมแม่น้ำชี ในบริเวณอำเภอมือง มหาสารคาม อำเภอกุสุมาลย์ และทางตอนใต้ของจังหวัดแถบชายทุ่งกุลาร้องไห้ 2) พื้นที่ค่อนข้างราบเรียบสลับกับลูกคลื่นลอนลาด พบทางบริเวณตอนเหนือของอำเภอยะฮีและอำเภอกุสุมาลย์ เป็นแนวยาวไปทางตะวันออกถึงอำเภอมืองมหาสารคาม 3) พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดสลับกับพื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน พบทางตอนเหนือและตะวันตกของจังหวัด บริเวณนี้มีเนื้อที่ประมาณครึ่งหนึ่งของเนื้อที่ของจังหวัด

2.7 ทรัพยากรธรรมชาติ ในด้านทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดมหาสารคามยังมีความอุดมสมบูรณ์อันได้แก่ 1) ป่าดุนลำพัน ซึ่งป่าดุนลำพันเป็นพื้นที่ขนาดเล็กสูงจากระดับน้ำทะเล 180 ถึง 200 เมตร ลักษณะโดยทั่วไปเป็นที่ลุ่มสลับที่ดอนมีคลองชลประทานตัดผ่านกลางพื้นที่ ส่วนบนของพื้นที่ที่อยู่ติดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 219 (บรบือ-นาเชือก

-พืชมกภูมิพิสัย) มีลักษณะของพื้นที่ที่เป็นที่ดอนลาดเท ลงสู่แนวคลองชลประทาน ลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทรายความเค็มสูงมีสีแดง ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เนื่องจากผิวหน้าดินถูกนำไปก่อสร้างถนนแผ่นดินหมายเลข 219 พื้นที่บริเวณนี้จึงจัดเป็นพื้นที่บริการไว้คอยบริการต้อนรับนักท่องเที่ยวมีอาคาร สำนักงาน และบ้านพักของเจ้าหน้าที่ ส่วนพื้นที่ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของคลองชลประทานคิดเป็น 60% ของพื้นที่ ลักษณะเป็นที่ราบลุ่มมีหนองน้ำขนาดใหญ่ที่เรียกว่า “หนองขุน” ซึ่งมีตม่านไผ่ผุดขึ้นมาตามธรรมชาติ ดินบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์มีและความชื้นสูงระดับน้ำใต้ดินมีความลึกจากผิวดินโดยเฉลี่ยประมาณ 1-2 เมตร พื้นที่บริเวณนี้จึงเป็นที่อยู่อาศัยของปูทูลกระหม่อม 2) แหล่งน้ำ คือลำน้ำชี เป็นแม่น้ำสายสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีต้นกำเนิดมาจากทิวเขาพังเหย ซึ่งเป็นต้นน้ำของลุ่มน้ำป่าสักและลุ่มน้ำชีไหลผ่านจังหวัดมหาสารคาม ที่อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอเมือง ปัจจุบันมีการใช้น้ำลำน้ำชีในเขตจังหวัดมหาสารคามมีทั้งเพื่อการอุปโภคและผลิตน้ำประปาเพื่อการอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีฟาร์มสุกรและไก่อยู่กระจัดกระจายทั่วไป และกำลังมีการก่อสร้างฝายชนบท เช่น ฝายมหาสารคาม (ฝายคุยเชือก) มีคลองชลประทานผันน้ำไปเข้าพื้นที่เพาะปลูกจากฝายมหาสารคาม (ฝายคุยเชือก) ถึงจุดบรรจบแม่น้ำมูล ก็มีโครงการก่อสร้างฝายที่กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินงานอีกหลายโครงการ ซึ่งได้แก่ ฝายท่าตูมในเขตอำเภอมหาสารคามเป็นต้น 3) บ่อเกลือ บ่อเกลือกันทรวิชัยจังหวัดมหาสารคาม อำเภอกันทรวิชัยจังหวัดมหาสารคามเป็นพื้นที่ที่มีเกลือเป็นจำนวนมากในทั้งใต้ดิน และบนดิน ปัจจุบัน ก็ยังได้มีการต้มเกลือโดยการสูบน้ำจากใต้ดินขึ้นมาแล้วนำมาต้ม บ่อต้มเกลือของอำเภอกันทรวิชัยนั้น สามารถผลิตเกลือได้ถึง 4-5 ตันต่อวัน และได้ส่งขายเกลือทั่วทั้งจังหวัดมหาสารคาม

ภาพที่ 6 ปูทูลกระหม่อมเป็นปูที่พบเฉพาะในเขตอนุรักษ์สัตว์ป่าดูลำพัน

2.8 สาธารณูปโภค 1) คมนาคม ระหว่างอำเภอ จะมีรถโดยสารประจำทางวิ่งให้บริการหลายสาย ระหว่างจังหวัดจะมีรถโดยสารประจำทางวิ่งให้บริการหลายเส้นทาง รวมทั้งมหาสารคามยังเป็นทางผ่านไปหลายจังหวัดจึงทำให้มีรถโดยสารจำนวนมาก ทางรถยนต์ : ทางที่สะดวกและสั้นที่สุด คือใช้เส้นทางถนนพหลโยธินเข้าสู่สระบุรี และเลี้ยวขวาเข้าสู่ถนนมิตรภาพ ผ่านนครราชสีมา เมืองพล บ้านไผ่ แล้วเลี้ยวขวาเข้าสู่ถนนแจ้งสนิท เข้าสู่มหาสารคาม ทางรถโดยสารประจำทาง:โดยที่สถานีขนส่งมหาสารคาม ตั้งอยู่บริเวณถนนเลียบคลองสมถวิล โดยมีหลายบริษัทที่บริการเที่ยวรถจากกรุงเทพฯ สู่มหาสารคาม เช่น บริษัท ขนส่ง จำกัด เชิดชัยทัวร์ รุ่งประเสริฐทัวร์ ชาญทัวร์ 2) ชลประทาน คลองสมถวิล คลองสมถวิลเป็นคลองที่ ชาวจังหวัดมหาสารคามรู้จักดี เป็นคลองที่ไหลผ่าน โรงพยาบาลมหาสารคาม สถานีขนส่ง ผ่านห้างเสริมไทย ผ่านโรงแรมดักศิลา ไปจนถึง กุดนางไย วิทยาลัยอาชีวศึกษา , คลองสมถวิลเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญแห่งหนึ่งที่เทศบาลใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเทศบาล 3) ประปา การประปา : การประปาส่วนภูมิภาคจังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ให้บริการ

น้ำประปา รวมทั้งสิ้น 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอกันทรวิชัย อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอบรบือ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย และอำเภอนาคู โดยแบ่งแยกการบริหารออกเป็น 2 สาขา คือ 1 การประปาส่วนภูมิภาค 2 การประปาส่วนภูมิภาคพยัคฆภูมิพิสัย

ภาพที่ 7 ภาพวาดคลองสมถวิล

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาประวัติศาสตร์ของจังหวัดมหาสารคามโดยผ่านภาพเขียนและภาพถ่าย ผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม สืบเนื่องมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดภาพตัวแทนในการเขียนประวัติศาสตร์สามารถแบ่งได้เป็น 1) สถานที่สำคัญ 2) ประเพณีความเชื่อ และเทศกาล 3) ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต 4) หัตถกรรม 5) ดนตรีศิลปะการแสดง 7) ทรัพยากรธรรมชาติ 8) สาธารณูปโภค ได้นำเสนอประวัติความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งทำให้เห็นภาพด้านประวัติได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เป็นกลวิธีหนึ่งในการศึกษา เขียนภาพและการถ่ายภาพซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากในยุคปัจจุบัน สามารถเห็นได้จากการใช้กล้องถ่ายภาพ การถ่ายภาพผ่านมือถือ ที่เป็นที่ยอมรับ เนื้อหาของภาพไม่เพียงแสดงให้เห็นในเรื่องความงามสุนทรียศาสตร์เท่านั้นแต่ทำให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ด้วย

อภิปรายผล

การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามผ่านภาพเขียนและภาพถ่าย อภิปรายผลปรากฏดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามผ่านภาพเขียนและภาพถ่าย ภาพเหตุการณ์สถานที่นั้น ในประเด็นดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ด้านสถานที่ ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ สังคมและวัฒนธรรมของบุคคลจังหวัดมหาสารคามโดยผ่านทางเขียนและภาพถ่าย ซึ่งสอดคล้องกับ (Johnson, 1962) แหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ (historical sources) เป็นสิ่ง สำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เขาได้จำแนกแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ออกเป็น แหล่งข้อมูลขั้นต้น (Primary sources) หมายถึงแหล่งข้อเท็จจริงซึ่งปรากฏอยู่ในเหตุการณ์นั้น เช่น ภาพวาด โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นต้น สิ่ง เหล่านี้เป็นหลักฐานขั้นต้นที่ช่วยให้สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้เที่ยงตรง โดยผ่านส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ประวัติศาสตร์มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในสมัยเมื่อร้อยกว่าปีมานี้ได้มีการถ่ายภาพซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ สำหรับบุคคลที่ใช้กล้องถ่ายภาพรุ่นเก่าในจังหวัดมหาสารคาม ผู้ที่ตระเวนถ่ายภาพเดินตามชุมชน หมู่บ้าน ถ่ายภาพบุคคลแล้วนำมาล้างภาพในเมือง

เช่น นายศรี ศรีสารคาม ชาวบ้านสองนางใย สายตระกูลหลวงอภิสิทธิ์สารคาม (จารย์ บุตรดี เป็นนายอำเภอตำแหน่งอำมาตย์ไทย) คัมภีร์ดุษฎีพิศปัจจุบัน ในช่วงระยะเวลานี้มีการใช้กล้องที่มีฟิล์มแล้ว

ร้านถ่ายภาพเป็นของชาวญวนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในตัวเมืองมหาสารคาม เจ้าของชื่อ ่องตาม เป็นเจ้าของเก่าแก่ของร้านภาพศิลป์ พ.ศ.2494-2495 สมัยนั้นนักเรียนนักศึกษาถ่ายติดใบสุทธิและภาพหมู่ ต่อมาอีกร้านหนึ่งชื่อ ศรีอรุณ เป็นชาวจังหวัดมหาสารคามโดยกำเนิด (คัมภีร์ดกลาง) นายศรี ศรีสารคาม ที่ออกถ่ายภาพตามที่ต่าง ๆ อาจเริ่มต้นก่อน พ.ศ.2490 คาดว่าคงมีเครื่องถ่ายภาพเองที่บ้าน เป็นภาพขาวดำ ราคาสมัยนั้น โหลละ 5 บาท (พ.ศ.2495) ส่วนร้านคิวคัลเลอร์แลฟ สมัยใหม่ราวปี พ.ศ.2530 ต่อมาก็มีการถ่ายภาพสี และต่อมาปัจจุบันใช้กล้องดิจิตอลที่มีความละเอียดของภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ (จารย์ สุขประเสริฐ, 2550 : 20) นับตั้งแต่ที่มีการคิดค้นการถ่ายภาพ จนปรากฏภาพถ่ายแรกของโลกที่เรารู้จักและมีหลักฐานมาถึงวันนี้ ในปี ค.ศ. 1825 หรือเกือบ 200 ปีมาแล้ว กล้องถ่ายภาพมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงมาอย่างช้า ๆ เริ่มจากกล้องตัวแรกของโลก คือ Daguerreotype ในปี ค.ศ. 1839 กระทั่งปี 1900 หรือประมาณหนึ่งร้อยปีที่ผ่านมา โกดักก็เปิดตัวกล้องถ่ายภาพรุ่น Brownie สามารถโหลดฟิล์มได้ และมีช่องมองภาพเป็นอุปกรณ์เสริมใส่ไว้ด้านบน ราคากล้องรุ่นนี้เพียง 1 ดอลลาร์สหรัฐได้รับความนิยมอย่างมาก แต่ก็เป็นกล้องที่หายากมาก ราคากล้องรุ่นนี้เพียง 1 ดอลลาร์สหรัฐได้รับความนิยมมาก มีการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จนเป็นกล้องดิจิตอลและการพัฒนาขึ้นอย่างมาก ในแต่ละปีมีกล้องรุ่นใหม่ ๆ จากหลายสืบยี่ห้อขึ้นร้อยรุ่น ตั้งแต่กล้องคอมแพคต์ตัวเล็ก ๆ จนถึงกล้องรุ่นใหญ่สำหรับมืออาชีพ ความละเอียดเพิ่มมากขึ้นจาก 3, 5, 10 เป็น 100 ล้านพิกเซล ในปัจจุบัน

2. จัดระบบภาพถ่ายทางวัฒนธรรมและบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดมหาสารคามทำให้เห็นถึงสภาพบริบทของเมืองมหาสารคาม ในส่วนต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตและภาพเหตุการณ์สถานที่ปัจจุบันของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ประเด็นดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงเรื่องราวจากเหตุการณ์ในอดีต เปลี่ยนแปลงจนมาถึงเหตุการณ์ปัจจุบัน ทั้งด้านสถานที่ สิ่งปลูกสร้าง สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ หัตถกรรม ศิลปกรรม ดนตรีศิลปะการแสดง แหล่งสักรม ทรัพยากรธรรมชาติ สาธารณูปโภค เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ สน สิมাত্রัง. (2526) กล่าวว่า จิตรกรรมไม่เพียงแต่มีคุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์เท่านั้น แต่ยังแสดงคุณค่าทางด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณี การนันทนาการ สภาพทางสังคม วิถีความเป็นอยู่ จะเห็นได้จากวัฒนธรรมการปั้นหม้อของบ้านหม้อ ซึ่งเป็นชาวบ้านที่อพยพหนีความแห้งแล้งทั่วทุกนาคของท้องถิ่นจากอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา มาอยู่ที่บ้านหม้อ จังหวัดมหาสารคาม ในตอนแรกมีประมาณ 3-9 หลังคาเรือน มีความรู้เรื่องการปั้นหม้อมาก่อน เมื่อหนีความแห้งแล้งก็มาเจอปัญหาดินเค็ม ผลผลิตจากการเก็บเกี่ยวจึงไม่สามารถทำรายได้เพื่อจ้บจ่ายเป็นการยังชีพตลอดปีได้ จึงได้ยึดอาชีพการปั้นหม้ออีกอาชีพหนึ่ง เพื่อเป็นการแก้ปัญหาในฤดูที่ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม นิยพรรณ วรณศิริ. (2540) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากที่หนึ่งหรือแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง เกิดขึ้นตอนปลายศตวรรษที่ 19 และแพร่หลายในศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นช่วงที่ทฤษฎีวิวัฒนาการของ Edward B. Tylor และ Lewis H. Morgan กำลังได้รับความนิยม โดยเกิดจากการปฏิเสธแนวความคิดของทฤษฎีวิวัฒนาการในขณะนั้น ซึ่งมีด้วยกันหลายความคิด เช่น สำนักอังกฤษปฏิเสธแนวคิดที่ว่า วัฒนธรรมต่างเกิดได้ทุกอย่างอย่างอิสระไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม สำนักนี้เชื่อว่า คนมีความต้องการพื้นฐานเหมือนกันแม้จะอยู่ต่างถิ่นกัน ดังนั้นวัฒนธรรมพื้นฐานก็จะเหมือนๆ กัน ส่วนวัฒนธรรมที่ต่างกันย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน ทั้งยังเชื่อว่าวัฒนธรรมที่ดีและเจริญที่สุดแล้วจะแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่น ๆ ที่ยังไม่เจริญ ส่วนสำนักเยอรมันเชื่อว่า มนุษย์มักจะหยิบยืมวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้านจึงเน้นในเรื่องการหยิบยืมวัฒนธรรมมากกว่าการสร้างวัฒนธรรม สำหรับสำนักอเมริกันเชื่อว่า วัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลาง (จุดกำเนิด) ไปตามพื้นที่เท่าที่วัฒนธรรมนั้นจะแพร่กระจายไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกันและยุคสมัยใกล้เคียง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะ

1.1 งานวิจัยนี้ สามารถนำไปเป็นองค์ความรู้สำหรับวิเคราะห์วิถีชีวิตของกลุ่มคน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และประวัติความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคามได้

1.2 สามารถสื่อให้เห็นภาพในอดีตจนถึงปัจจุบัน และยังสามารถสนับสนุนเป็นข้อมูลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับชาติต่อไป

1.3 สามารถนำไปประยุกต์เป็นหนังสือภาพเพื่อสื่อให้เห็นถึงเมืองมหาสารคามตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยเล่มนี้มุ่งเน้นไปยังการศึกษาประวัติของจังหวัดมหาสารคามโดยผ่านการเขียนภาพและการถ่ายภาพ หากมีการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาอัตลักษณ์ของจังหวัดเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม

2.2 เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้เครื่องมือในการเขียนภาพและถ่ายภาพของจังหวัดมหาสารคาม

2.3 สามารถนำไปเขียนปรับเป็นความรู้ในการวิเคราะห์ภาพเขียนและภาพถ่ายของจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่ให้ทุนสนับสนุนในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้งานวิจัยสำเร็จตามจุดประสงค์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจากชาวจังหวัดมหาสารคาม คุณพรชัย ศรีสารคาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในด้านประวัติความเป็นมาของจังหวัดโดยผ่านภาพเขียนและภาพถ่าย และผู้นุเคราะห์ข้อมูลในจังหวัดมหาสารคามซึ่งไม่สามารถเอ่ยนามได้ทั้งหมด คณะผู้วิจัยขอขอบคุณอย่างสูงยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

จารุณี สุขประเสริฐ. (2550). การเปรียบเทียบแนวโน้มพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อกล้องถ่ายภาพระบบดิจิทัลยี่ห้อ

Sony และ Canon ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

นิยพรรณ วรรณศิริ. (2540). มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พัชรี สาริกบุตร. (2552). “ภาพเขียนสีและภาพสลักภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุดรธานี” สี และภาพสลักศิลปะสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย.

สกนธ์ ภูงามดี. (2555). การศึกษางานจิตรกรรมฝาผนังวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

สน สีมাত্রัง. (2526). โครงสร้างจิตรกรรมฝาผนังลานนา เล่ม 1- 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุภาณี ก่อสุวรรณศิริ และสุมิตรา ชันตยาภักต. (2531). จากอดีตถึงปัจจุบันการถ่ายภาพ. กรุงเทพฯ : สารมวลชน.

Johnson, H. (1962). *Teaching of History*. N.Y.: The Macmillan Company.

การประยุกต์ใช้เทคนิค Active Learning ในการจัดการโภชนาการอาหาร เพื่อเสริมสร้าง ภาวะโภชนาการที่ดีของนักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเพชรประชาสามัคคี

Application of Active Learning Techniques in Nutrition Management to Enhance Good Nutritional Status of Students: A Case Study of Ban Phet Pracha Samakkhi School

สรพรเพชร เพียรจัด
Sanphet Peanjad

Received: October 10, 2024

Revised: December 16, 2024

Accepted: December 19, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาผลของการประยุกต์ใช้เทคนิค Active Learning ในการจัดการโภชนาการอาหารเพื่อเสริมสร้างภาวะโภชนาการที่ดีของนักเรียนโรงเรียนบ้านเพชรประชาสามัคคี จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 116 คน ผู้ปกครอง ครู และชุมชน การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะเตรียมการ ระยะดำเนินการ และระยะประเมินผล โดยในระยะดำเนินการได้ใช้เทคนิค Active Learning ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมโภชนาการ ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง นักเรียนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริโภคอาหารหลักโภชนาการเพิ่มขึ้นร้อยละ 96.55

การวิเคราะห์ SWOT แสดงให้เห็นว่าโครงการมีจุดแข็งในการใช้เทคนิค Active Learning และการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่ยังมีคามท้าทายจากข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและเวลาของผู้ปกครอง รวมถึงอิทธิพลของการตลาดอาหารที่ไม่เหมาะสม ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้เทคนิค Active Learning ร่วมกับการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนสามารถส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ดีและภาวะโภชนาการที่เหมาะสมในเด็กนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการขยายผลการดำเนินงานไปยังโรงเรียนอื่นๆ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเช่น การสนับสนุนการบูรณาการเทคนิค Active Learning ในหลักสูตร การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนานโยบายสนับสนุนทางการเงินสำหรับครอบครัวที่มีรายได้น้อย และการควบคุมการโฆษณาอาหารที่ไม่เหมาะสมที่มุ่งเป้าไปที่เด็ก

คำสำคัญ : Active Learning, โภชนาการ, พฤติกรรมการบริโภคอาหาร, การมีส่วนร่วมของชุมชน, เด็กวัยเรียน

Abstract

This research aimed to study the effect of applying Active Learning techniques in food nutrition management to enhance the good nutritional status of students at Ban Phet Pracha Samakkhi School, Buriram Province, using a participatory action research model. The sample comprised 116 students in grades 1-6, parents, teachers, and the community. The research was divided into 3 phases: preparation, implementation, and evaluation. Active Learning techniques were used to organize nutrition promotion activities in the implementation phase. The research results showed that after the experiment, students had significantly better food consumption behaviors in all aspects, especially the consumption of nutritious food increased to 96.55 percent.

The SWOT analysis revealed that the project had strengths in using Active Learning techniques and community participation. However, it faced challenges from parents' economic and time constraints, as well as the influence of inappropriate food marketing. The results of this study showed that the application of Active Learning techniques with family and community participation could effectively promote good food consumption behavior and proper nutrition in school children and expand the implementation to other schools. In addition, policy recommendations were made, such as supporting the integration of Active Learning techniques in the curriculum, promoting community participation, developing financial support policies for low-income families, and controlling inappropriate food advertising targeting children.

Keywords: Active Learning, Nutrition, Food Consumption Behavior, Community Participation, School-Age Children

บทนำ

ภาวะทุพโภชนาการในเด็กวัยเรียนเป็นปัญหาสำคัญระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโต พัฒนาการทางสมอง และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (World Health Organization [WHO], 2020) องค์การอนามัยโลกรายงานว่าในปี 2019 มีเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปีทั่วโลกประมาณ 144 ล้านคนที่มีภาวะเตี้ยแคระแกร็น 47 ล้านคนมีภาวะผอม และ 38.3 ล้านคนมีภาวะน้ำหนักเกิน (WHO, 2020) แม้ว่าสถานการณ์โดยรวมจะดีขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แต่ความก้าวหน้าในการแก้ไขปัญหา ยังคงช้าเกินไปที่จะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals)

ในประเทศไทย แม้ว่าสถานการณ์โภชนาการโดยรวมจะดีขึ้น แต่ยังคงพบปัญหาภาวะทุพโภชนาการในเด็กวัยเรียนจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2562 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าเด็กอายุ 5-14 ปี มีภาวะเตี้ยแคระแกร็นร้อยละ 7.7 ภาวะผอมร้อยละ 5.4 และภาวะอ้วนร้อยละ 10.8 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) นอกจากนี้ ยังพบว่าเด็กไทยมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสม เช่น การรับประทานผักและผลไม้ไม่เพียงพอ การบริโภคอาหารว่างและเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลสูง และการไม่รับประทานอาหารเช้า (กรมอนามัย, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจในโรงเรียนบ้านเพชรประชาสามัคคี จังหวัดบุรีรัมย์ ที่พบว่านักเรียนร้อยละ 15.75 ไม่รับประทานอาหารเช้า การไม่รับประทานอาหารเช้าส่งผลเสียต่อสุขภาพและการเรียนรู้ของเด็ก โดยมีการศึกษาจำนวนมากที่แสดงให้เห็นความ

สัมพันธ์ระหว่างการรับประทานอาหารเข้ากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมในชั้นเรียนที่ดีขึ้น

ในบริบทของการศึกษา การใช้เทคนิค Active Learning ได้รับความสนใจอย่างมากในการส่งเสริมการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน Active Learning เป็นวิธีการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้มากกว่าการเป็นผู้รับความรู้เพียงอย่างเดียว Dudley et al. (2015) ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบและวิเคราะห์ห่อภิณของงานวิจัย 49 เรื่อง เกี่ยวกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ดีในเด็กประถมศึกษา พบว่าวิธีการสอนแบบ Active Learning เช่น การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ (experiential learning) และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning) มีประสิทธิภาพในการเพิ่มความรู้ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กมากกว่าการสอนแบบบรรยาย

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าการใช้เทคนิค Active Learning ในการส่งเสริมโภชนาการมีศักยภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กนักเรียน อย่างไรก็ตาม การศึกษาในบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่มีทรัพยากรจำกัด ยังมีไม่มากนัก นอกจากนี้ การศึกษาที่ผ่านมาเน้นที่การดำเนินงานในโรงเรียนเป็นหลัก โดยขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

โรงเรียนบ้านเพชรประชาสามัคคี ตำบลห้วยราชา อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นโรงเรียนขนาดกลางในชนบทที่ประสบปัญหาภาวะทุพโภชนาการในนักเรียน จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2566 พบว่านักเรียนร้อยละ 32.19 มีภาวะทุพโภชนาการ ประกอบด้วยนักเรียนที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ (ผอม) ร้อยละ 10.96 น้ำหนักเกินเกณฑ์ (อ้วน) ร้อยละ 17.12 และเตี้ยร้อยละ 4.11 นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนร้อยละ 15.75 ไม่รับประทานอาหารเช้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมโภชนาการที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการประยุกต์ใช้เทคนิค Active Learning ในการจัดการโภชนาการอาหารเพื่อเสริมสร้างภาวะโภชนาการที่ดีของนักเรียนโรงเรียนบ้านเพชรประชาสามัคคี โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมโภชนาการในโรงเรียนและชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการประยุกต์ใช้เทคนิค Active Learning ต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักเรียนโรงเรียนบ้านเพชรประชาสามัคคี
2. เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงภาวะโภชนาการของนักเรียนหลังการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมโภชนาการที่ใช้เทคนิค Active Learning
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความท้าทายในการดำเนินโครงการส่งเสริมโภชนาการแบบมีส่วนร่วมในชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้:

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร: นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนบ้านเพชรประชาสามัคคี จำนวน 116 คน

กลุ่มตัวอย่าง: นักเรียนทั้งหมด จำนวน 116 คน ผู้ปกครองของนักเรียน จำนวน 116 คน ครูประจำชั้น และ ครูที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน ตัวแทนชุมชน (ผู้นำชุมชน, อสม. เจ้าหน้าที่ รพ.สต.) จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร (สำหรับนักเรียน) 2) แบบบันทึกภาวะโภชนาการ (น้ำหนัก ส่วนสูง และดัชนีมวลกาย) 3) แบบทดสอบความรู้ด้านโภชนาการ (สำหรับนักเรียนและผู้ปกครอง) 4) แบบสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างสำหรับผู้ปกครองและครู 5) แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม 6) แบบบันทึกการประชุมกลุ่ม

3. การดำเนินการวิจัย

3.1 ระยะเตรียมการ (2 เดือน) ประกอบด้วยการจัดตั้งคณะทำงานวิจัย ศึกษาบริบทชุมชนและสำรวจสถานการณ์โภชนาการในโรงเรียน พัฒนาและทดสอบเครื่องมือวิจัยจัดประชุมชี้แจงโครงการและขอความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3.2 ระยะดำเนินการ (8 เดือน) ประกอบด้วย 1) การเก็บข้อมูลพื้นฐาน ด้านพฤติกรรมการบริโภคอาหาร และภาวะโภชนาการของนักเรียน จัดอบรมให้ความรู้ด้านโภชนาการแก่ครูและผู้ปกครอง 2) ดำเนินกิจกรรม Active Learning ในการส่งเสริมโภชนาการ เช่น การทำอาหารและจัดจานอาหาร การประกวดปิ่นโตอาหารเข้า เกมและการแข่งขันเกี่ยวกับอาหารและโภชนาการ การบูรณาการความรู้เรื่องโภชนาการในวิชาต่างๆ 3) จัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน เช่น: การจัดตลาดนัดอาหารสุขภาพในชุมชน การรณรงค์ส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวในครัวเรือนและติดตามและประเมินผลระหว่างดำเนินโครงการ

3.3 ระยะประเมินผลและสรุปผล (2 เดือน) ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลหลังดำเนินโครงการ วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย จัดประชุมนำเสนอผลการวิจัยและรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พฤติกรรมการบริโภคอาหาร และภาวะโภชนาการ ใช้สถิติอนุมาน (Paired t-test, Repeated Measures ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการบริโภคอาหารและภาวะโภชนาการก่อนและหลังการทดลอง

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่ม ใช้การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) เพื่อค้นหาประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความท้าทายในการดำเนินโครงการ

5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งด้านข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูล และผู้วิจัยให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและการตีความ (Member Checking)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีจำนวนทั้งสิ้น 116 คน เป็นชาย 65 คน (ร้อยละ 56.03) หญิง 51 คน (ร้อยละ 43.97) อายุเฉลี่ย 9.5 ปี (SD = 1.8) ผู้ปกครองที่เข้าร่วมโครงการมีจำนวน 116 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 72.41) อายุเฉลี่ย 42.3 ปี (SD = 8.6)

2. ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักเรียน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง (N = 116)

พฤติกรรม	ก่อนทดลอง	หลังทดลอง	t	p-value
	n (%)	n (%)		
บริโภคอาหารครบ 3 มื้อ	98 (84.48)	114 (98.28)	3.94	<0.001*
บริโภคอาหารมื้อเช้า	93 (80.17)	114 (98.28)	4.58	<0.001*
บริโภคผักและผลไม้เพียงพอ	68 (58.62)	106 (91.38)	6.27	<0.001*
บริโภคอาหารถูกหลักโภชนาการ	64 (55.17)	112 (96.55)	8.39	<0.001*

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 1 พบว่าหลังการทดลอง นักเรียนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้าน ($p < 0.001$) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริโภคอาหารถูกหลักโภชนาการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 55.17 เป็นร้อยละ 96.55

3. ผลการเปลี่ยนแปลงภาวะโภชนาการของนักเรียน

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบภาวะโภชนาการของนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง (N = 116)

ภาวะโภชนาการ	ก่อนทดลอง	หลังทดลอง	t	p-value
	n (%)	n (%)		
น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ (ผอม)	16 (13.79)	8 (6.90)	2.83	0.005*
น้ำหนักเกินเกณฑ์ (อ้วน)	25 (21.55)	18 (15.52)	2.15	0.034*
ส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ (เตี้ย)	6 (5.17)	4 (3.45)	1.42	0.158
สมส่วน	69 (59.48)	86 (74.14)	3.76	<0.001*

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 2 พบว่าหลังการทดลอง นักเรียนมีภาวะโภชนาการที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจำนวนนักเรียนที่มีภาวะน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และน้ำหนักเกินเกณฑ์ลดลง ($p < 0.05$) ในขณะที่จำนวนนักเรียนที่มีภาวะสมส่วนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.001$)

4. ผลการเปลี่ยนแปลงความรู้ด้านโภชนาการ

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนความรู้ด้านโภชนาการของนักเรียนและผู้ปกครองก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่ม	ก่อนทดลอง	หลังทดลอง	t	p-value
	Mean (SD)	Mean (SD)		
นักเรียน	6.2 (2.1)	8.7 (1.5)	9.86	<0.001*
ผู้ปกครอง	7.1 (2.3)	9.2 (1.7)	7.54	<0.001*

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 3 พบว่าทั้งนักเรียนและผู้ปกครองมีคะแนนความรู้ด้านโภชนาการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลังการทดลอง ($p < 0.001$)

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่ม พบประเด็นสำคัญดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเตรียมอาหารเข้าให้นักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยก่อนเริ่มโครงการมีผู้ปกครองเพียงร้อยละ 45 ที่เตรียมอาหารเข้าให้นักเรียนเป็นประจำ แต่หลังจากดำเนินโครงการได้ 6 เดือน สัดส่วนนี้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 82 นอกจากนี้ ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมโภชนาการมากขึ้น โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมตลาดนัดอาหารสุขภาพเฉลี่ย 250 คนต่อครั้ง ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ที่ 200 คนต่อครั้ง

5.2 ประสิทธิภาพของเทคนิค Active Learning นักเรียนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น โดยมีอัตราการเข้าร่วมกิจกรรมเฉลี่ยร้อยละ 95 ซึ่งสูงกว่าอัตราการเข้าเรียนปกติที่ร้อยละ 90 กิจกรรมที่ได้รับความสนใจมากที่สุด ได้แก่ การประกวดปั้นโตอาหารเข้าและการทำอาหารร่วมกัน โดยมีนักเรียนเข้าร่วมร้อยละ 98 และ 96 ตามลำดับ

5.3 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน นักเรียนเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์มากขึ้น โดยการบริโภคผักและผลไม้เพิ่มขึ้นจากเฉลี่ย 2 ส่วนต่อวัน เป็น 3.5 ส่วนต่อวัน นอกจากนี้ การบริโภคขนมขบเคี้ยวและเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลสูงลดลงจากเฉลี่ย 5 ครั้งต่อสัปดาห์ เหลือเพียง 2 ครั้งต่อสัปดาห์

5.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นปัจจัยสำคัญ โดยพบว่าห้องเรียนที่มีผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าร้อยละ 80 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ดีขึ้นถึงร้อยละ 75 เทียบกับห้องเรียนที่มีผู้ปกครองเข้าร่วมน้อยกว่าร้อยละ 50

5.5 ความท้าทายและอุปสรรค การขาดเวลาของผู้ปกครองในการเตรียมอาหารเข้ายังคงเป็นปัญหาสำคัญ โดยร้อยละ 35 ของผู้ปกครองระบุว่าไม่มีเวลาเพียงพอในการเตรียมอาหารเข้าทุกวัน นอกจากนี้ ข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของครอบครัวยังเป็นอุปสรรค โดยร้อยละ 28 ของครอบครัวรายงานว่ามียกงบประมาณจำกัดในการซื้ออาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง

6. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อโครงการ

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจต่อโครงการของผู้มีส่วนร่วม (N = 252)

กลุ่ม	จำนวน (คน)	คะแนนเฉลี่ย (SD)	ระดับความพึงพอใจ
นักเรียน	116	4.52 (0.48)	มากที่สุด
ผู้ปกครอง	116	4.38 (0.56)	มาก
ครู	10	4.75 (0.35)	มากที่สุด
ตัวแทนชุมชน	10	4.60 (0.42)	มากที่สุด
รวม	252	4.49 (0.51)	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่าผู้มีส่วนร่วมในโครงการมีความพึงพอใจต่อโครงการในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.49, SD = 0.51) โดยครูมีความพึงพอใจสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.75, SD = 0.35) รองลงมาคือตัวแทนชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.60, SD = 0.42) และนักเรียน (ค่าเฉลี่ย 4.52, SD = 0.48)

7. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ

7.1 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านโภชนาการและพฤติกรรมการบริโภคอาหาร พบว่าคะแนนความรู้ด้านโภชนาการของนักเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ ($r = 0.68$, $p < 0.001$)

7.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักเรียน พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ดีของนักเรียน ($r = 0.57$, $p < 0.001$)

8. ผลการวิเคราะห์ SWOT ของโครงการจากการวิเคราะห์ SWOT ของโครงการ โดยการประเมินจากผู้มีส่วนร่วมทั้งหมด 252 คน ประกอบด้วยนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และตัวแทนชุมชน พบประเด็นสำคัญดังนี้

8.1 จุดแข็ง (Strengths): การใช้เทคนิค Active Learning ได้รับการประเมินว่ามีประสิทธิภาพสูง โดยร้อยละ 92 ของผู้มีส่วนร่วมเห็นว่าเป็นวิธีการที่น่าสนใจและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยอัตราการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 40 เป็นร้อยละ 75 การบูรณาการความรู้ด้านโภชนาการในหลักสูตรการเรียนการสอนได้รับการยอมรับจากครูร้อยละ 95 ว่าช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน

8.2 จุดอ่อน (Weaknesses) 1) ข้อจำกัดด้านเวลาของผู้ปกครองในการเตรียมอาหารเข้ายังคงเป็นปัญหา โดยร้อยละ 35 ของผู้ปกครองระบุว่าไม่สามารถจัดเตรียมอาหารเข้าให้บุตรหลานได้ทุกวัน 2) ข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของครอบครัวบางส่วน โดยร้อยละ 28 ของครอบครัวรายงานว่ามียังงบประมาณจำกัดในการซื้ออาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง 3) การขาดความรู้และทักษะด้านโภชนาการของผู้ปกครองบางส่วน โดยร้อยละ 40 ของผู้ปกครองยังมีความรู้ด้านโภชนาการในระดับที่ต้องปรับปรุง

8.3 โอกาส (Opportunities) 1) นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมสุขภาพและโภชนาการในเด็กวัยเรียน โดยมีงบประมาณสนับสนุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 ในปีงบประมาณถัดไป 2) ความตื่นตัวของสังคมในเรื่องอาหารเพื่อสุขภาพ โดยพบว่าร้อยละ 80 ของครอบครัวในชุมชนให้ความสำคัญกับการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพมากขึ้น 3) การพัฒนาเทคโนโลยีและแอปพลิเคชันที่สนับสนุนการเรียนรู้ด้านโภชนาการ โดยร้อยละ 65 ของนักเรียนและผู้ปกครองแสดงความสนใจในการใช้แอปพลิเคชันเพื่อติดตามพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร

8.4 อุปสรรค (Threats) 1) การโฆษณาและการตลาดของอาหารขยะที่มุ่งเป้าไปที่เด็ก โดยพบว่านักเรียนร้อยละ 70 ยังคงได้รับอิทธิพลจากสื่อโฆษณาในการเลือกซื้ออาหาร 2) ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพอาหารในครัวเรือน โดยร้อยละ 25 ของครอบครัวรายงานว่ามียารายได้ลดลงในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา 3) วัฒนธรรมการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสมในสังคม โดยร้อยละ 55 ของครอบครัวยังคงมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสมอย่างน้อย 3 วันต่อสัปดาห์

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษาผลของการประยุกต์ใช้เทคนิค Active Learning ในการส่งเสริมโภชนาการของนักเรียนโรงเรียนบ้านเพชรประชาสามัคคี ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง นักเรียนมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะการบริโภคอาหารถูกหลักโภชนาการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 55.17 เป็นร้อยละ 96.55 ภาวะโภชนาการของนักเรียนดีขึ้น โดยจำนวนนักเรียนที่มีภาวะสมส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 59.48 เป็นร้อยละ 74.14 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ โดยพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่ดีของนักเรียน อย่างไรก็ตาม ยังพบความท้าทายด้านเวลาและเศรษฐกิจของผู้ปกครองในการจัดเตรียมอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้เทคนิค Active Learning ร่วมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่ดีและภาวะโภชนาการที่เหมาะสมในเด็กนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการประยุกต์ใช้เทคนิค Active Learning ในการจัดการโภชนาการอาหารเพื่อเสริมสร้างภาวะโภชนาการที่ดีของนักเรียนโรงเรียนบ้านเพชรประชาสามัคคี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารและภาวะโภชนาการของนักเรียน ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง นักเรียนมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริโภคอาหารถูกหลักโภชนาการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 55.17 เป็นร้อยละ 96.55 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Dudley et al. (2015) ที่พบว่าการใช้วิธีการสอนแบบ Active Learning ในการสอนเรื่องโภชนาการสามารถเพิ่มความรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของเด็กได้ดีกว่าการ

สอนแบบบรรยาย นอกจากนั้นการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักเรียนที่รับประทานอาหารเช้าจากร้อยละ 80.17 เป็นร้อยละ 98.28 แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของโครงการในการแก้ไขปัญหาการไม่รับประทานอาหารเช้า ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการพัฒนาของเด็ก สอดคล้องกับการศึกษาของ Adolphus et al. (2013) ที่พบว่าการรับประทานอาหารเช้ามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมในชั้นเรียนที่ดีขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงภาวะโภชนาการ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าหลังการทดลอง นักเรียนมีภาวะโภชนาการที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจำนวนนักเรียนที่มีภาวะน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และน้ำหนักเกินเกณฑ์ลดลง ในขณะที่จำนวนนักเรียนที่มีภาวะสมส่วนเพิ่มขึ้น ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Wang et al. (2015) ที่พบว่าโปรแกรมส่งเสริมโภชนาการในโรงเรียนที่ใช้วิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสามารถปรับปรุงภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ประสิทธิภาพของเทคนิค Active Learning การใช้เทคนิค Active Learning ในการส่งเสริมโภชนาการได้รับการตอบรับเชิงบวกจากทั้งนักเรียน ครู และผู้ปกครอง โดยกิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ได้แก่ การประกวดปิ่นโตอาหารเช้าและการทำอาหารร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Rosi et al. (2016) ที่พบว่า การใช้กิจกรรม Active Learning เช่น การทำอาหารและการเล่นเกมเกี่ยวกับอาหาร สามารถเพิ่มความรู้และทัศนคติที่ดีต่อการบริโภคผักและผลไม้ในเด็กได้

4. การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการ โดยพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ดีของนักเรียน ($r = 0.57, p < 0.001$) สอดคล้องกับแนวคิดของ Pérez-Rodrigo และ Aranceta (2003) ที่เสนอว่าการแก้ไขปัญหาโภชนาการในเด็กนักเรียนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนทั้งโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

5. ความท้าทายและอุปสรรคแม้ว่าโครงการจะประสบความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารและภาวะโภชนาการของนักเรียน แต่ยังพบความท้าทายบางประการ เช่น การขาดเวลาของผู้ปกครองในการเตรียมอาหารเช้า และข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของครอบครัวในการจัดหาอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง ปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Scaglioni et al. (2018) ที่พบว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็ก

6. ความยั่งยืนของโครงการการวิเคราะห์ SWOT ของโครงการแสดงให้เห็นถึงโอกาสในการพัฒนาโครงการให้มีความยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์จากนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมสุขภาพและโภชนาการในเด็กวัยเรียน และความตื่นตัวของสังคมในเรื่องอาหารเพื่อสุขภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีอุปสรรคสำคัญ เช่น อิทธิพลของสื่อโฆษณาและวัฒนธรรมการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสมในสังคมซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Birch และ Fisher (1998) ที่พบว่าปัจจัยแวดล้อมมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็ก

โดยสรุป ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้เทคนิค Active Learning ร่วมกับการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนสามารถส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ดีและภาวะโภชนาการที่เหมาะสมในเด็กนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาโครงการให้มีความยั่งยืนจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาควรบูรณาการเทคนิค Active Learning ในการสอนเรื่องโภชนาการเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบพัฒนาแผนการสอนและสื่อการเรียนรู้ด้านโภชนาการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

1.2 ชุมชนและท้องถิ่นส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมโภชนาการอย่างต่อเนื่องสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายผู้ปกครองเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านโภชนาการร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นในการจัดหาแหล่งอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการในราคาที่เข้าถึงได้

1.3 ผู้กำหนดนโยบายพิจารณารูปแบบการส่งเสริมโภชนาการโดยใช้เทคนิค Active Learning ไปขยายผลในโรงเรียนอื่น ๆ สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโครงการส่งเสริมโภชนาการในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโภชนาการของเด็กนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาผลของโครงการในระยะยาว (Longitudinal study) เพื่อประเมินความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมารีโภชนาการและภาวะโภชนาการของนักเรียน

2.2 ขยายการศึกษาไปยังโรงเรียนในบริบทที่แตกต่าง เช่น โรงเรียนในเมือง หรือโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของโปรแกรมในบริบทที่หลากหลาย

2.3 วิจัยเชิงทดลองแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุม (Randomized Controlled Trial) เพื่อยืนยันประสิทธิผลของการใช้เทคนิค Active Learning ในการส่งเสริมโภชนาการ

2.4 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคในการดำเนินโครงการส่งเสริมโภชนาการในโรงเรียนเชิงลึก โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย. (2563). รายงานการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2562-2563.

นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

Adolphus, K., Lawton, C. L., & Dye, L. (2013). The effects of breakfast on behavior and academic performance in children and adolescents. *Frontiers in Human Neuroscience*, 7, 425.

<https://doi.org/10.3389/fnhum.2013.00425>

Birch, L. L., & Fisher, J. O. (1998). Development of eating behaviors among children and adolescents. *Pediatrics*, 101(Supplement 2), 539-549.

Dudley, D. A., Cotton, W. G., & Peralta, L. R. (2015). Teaching approaches and strategies that promote healthy eating in primary school children: a systematic review and meta-analysis.

International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, 12(1), 28.

<https://doi.org/10.1186/s12966-015-0182-8>

Pérez-Rodrigo, C., & Aranceta, J. (2003). Nutrition education in schools: experiences and challenges.

European Journal of Clinical Nutrition, 57(S1), S82-S85. <https://doi.org/10.1038/sj.ejcn.1601824>

- Rosi, A., Scazzina, F., Ingrosso, L., Morandi, A., Del Rio, D., & Sanna, A. (2015). The “5 a day” game: a nutritional intervention utilising innovative methodologies with primary school children. *International Journal of Food Sciences and Nutrition*, 66(6), 713-717.
<https://doi.org/10.3109/09637486.2015.1077793>
- Vongsaiya, K., Kruger, S. D., Trakulworakul, P., Chaisalee, S., & Banharak, S. (2019). Breakfast consumption behaviors among primary school children in Northeastern Thailand. *Journal of Health Research*, 33(4), 314-323. <https://doi.org/10.1108/JHR-09-2018-0092>
- Wang, D., Stewart, D., Chang, C., & Shi, Y. (2015). Effect of a school-based nutrition education program on adolescents’ nutrition-related knowledge, attitudes and behaviour in rural areas of China. *Environmental Health and Preventive Medicine*, 20(4), 271-278.
<https://doi.org/10.1007/s12199-015-0456-4>
- World Health Organization. (2020). *Malnutrition*. Retrieved from <https://www.who.int/health-topics/malnutrition>

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ที่มี
ต่อความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของ
นักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย

The Effects of Learning Activities Based on STEM-BCG for Science Education
on Creative Thinking Ability and Environmental Awareness of Upper
Elementary Students

ณราดล บุตรโสม^{*}, พรเทพ จันทราอุทฤษฎ์²
Naradol Bootsom^{*}, Pornthep Chantraukrit

Received: August 20, 2024

Revised: December 6, 2024

Accepted: December 12, 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจี 2) เปรียบเทียบความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจี และ 3) ศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมจากผลงานของนักเรียนหลังเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจี กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย เป็นนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย 1 ห้องเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ 1) แผนการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์จำนวน 3 แผนการเรียนรู้ 2) แบบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ 3) แบบสอบถามความตระหนักในสิ่งแวดล้อม 4) แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อม ผลการดำเนินงานพบว่า 1) นักเรียนมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนมีความตระหนักในสิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนแสดงออกถึงความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมผ่านผลงานที่สร้างขึ้น โดยนักเรียนสามารถเสนอแนวคิดได้อย่างหลากหลาย สามารถให้รายละเอียดพร้อมบอกประโยชน์การใช้งาน และสามารถบอกข้อจำกัดและบอกแนวทางการพัฒนาผลงานของตนเองได้

คำสำคัญ : สะเต็มปีซีจี ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ความตระหนักในสิ่งแวดล้อม

^{1*} ภาควิชาการศึกษาวิทยาศาสตร์ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Science Education, Curriculum and Instruction Division, Faculty of Education, Chulalongkorn University

^{*}Corresponding author, e-mail: naradol16@gmail.com

Abstract

The purposes of this research were: 1) to compare the creative thinking abilities of upper elementary students before and after engaging in STEM BCG-based activities for science education; 2) to compare the environmental awareness of upper elementary students before and after engaging in STEM BCG-based activities for science education; and 3) to examine the creative thinking abilities and environmental awareness demonstrated through students' products after engaging in STEM BCG-based activities for science education. The sample group consisted of one class of upper elementary students from an extended school in Nachaluai District, Ubon Ratchathani Province, selected via simple random sampling. The research instruments included: 1) STEM BCG-based science education lesson plans, 2) creative thinking ability tests, 3) environmental awareness questionnaires, and 4) creative thinking and environmental awareness interview forms. The results of the study showed that: 1) the creative thinking ability score after engaging in STEM BCG-based activities was significantly higher at the 0.05 level; 2) the environmental awareness score after engaging in STEM BCG-based activities was also significantly higher at the 0.05 level; and 3) both creative thinking ability and environmental awareness were demonstrated through students' products after engaging in STEM BCG-based activities. Students first generated multiple ideas, then selected a feasible idea, elaborated on the details, and created products under the specified conditions. They were also able to propose ideas for further developing their products.

Keywords: STEM-BCG, Creative thinking ability, Environmental awareness

บทนำ

การพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยดำเนินการอย่างสอดคล้องกับการพัฒนาของสังคมโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired outcomes of education) คือได้ผู้เรียนที่มีคุณลักษณะ 3 ประการ ประกอบด้วย 1) ผู้เรียนรู้ 2) ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และ 3) พลเมืองที่เข้มแข็ง ประกอบกับรายงานสมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2563 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) กล่าวว่าองค์ประกอบของทักษะที่ผู้เรียนควรมีในศตวรรษที่ 21 คือ สมรรถนะที่นักเรียนจะใช้ตอบสนองต่อความซับซ้อน เช่น ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) เป็นต้น อีกทั้งสภาวิทยาศาสตร์ระหว่างประเทศได้เสนอว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนของมนุษย์คือ การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ (International science council, 2020) สอดคล้องกับหนึ่งในสมรรถนะหลัก (Core competency) ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ ให้เป็นพื้นฐานที่นักเรียนทุกคนต้องได้รับการพัฒนา คือ การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการหาแนวทางการแก้ปัญหาที่หลากหลาย เพื่อออกแบบ เลือกหรือสร้างนวัตกรรม และพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

จากการสังเกตในรายวิชาวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนที่ผู้วิจัยปฏิบัติงาน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่เสนอแนวคิดใหม่ ๆ นอกเหนือจากตัวอย่างได้น้อย อธิบายปรากฏการณ์ที่พบเห็นได้ไม่ละเอียด ไม่กล้าที่จะตอบคำถาม และอาจใช้เวลาใน

การคิดคำตอบ สอดคล้องกับ สุภาวดี ปกครอง และคณะ (2556) ที่ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ พบว่าสภาพปัญหาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ คือนักเรียนคิดช้า รอคอยคำชี้แนะจากครู ขาดความคิดแนวใหม่ อีกทั้ง สินีนาถ ยาผาด และคณะ (2562) ทำการศึกษาผลการจัดการเรียนตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการในด้านความคิดริเริ่ม และความคิดยืดหยุ่นอยู่ในระดับน้อย

ประกอบกับการสังเกตสภาพแวดล้อมโดยรอบโรงเรียนขยายโอกาสแห่งหนึ่ง ในอำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี ทั้งบริเวณชุมชน และพื้นที่การเกษตร พบว่ามีเศษขยะอยู่ทั่วไป มีวัสดุที่ผ่านการใช้งานเป็นจำนวนมาก ซึ่งถูกจัดเก็บไม่เป็นระเบียบ รวมทั้งเศษแก้วน้ำ ถูขุ่นที่ถูกทิ้งไว้ซึ่งแสดงออกถึงความไม่รับผิดชอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของธารินดา เสนาวงษ์ และคณะ (2564) ที่ศึกษาพบว่าพฤติกรรมกาทิ้งขยะของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง คือ ยังปฏิบัติไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการขยะ มากไปกว่านั้นเศษวัสดุธรรมชาติที่เหลือใช้จากกระบวนการผลิตเครื่องจักรสานที่ถูกนำไปเผาทิ้ง จากสภาพปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับความตระหนักในสิ่งแวดล้อมด้านพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเมื่อศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่านักเรียนมีความตระหนักในสิ่งแวดล้อมด้านพฤติกรรมแสดงออกและการลงมือปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง (ชลธิรา ชาวบ้านกร่าง และคณะ, 2561) ดังนั้นเพื่อปลูกฝังความตระหนักในสิ่งแวดล้อมจึงควรเริ่มต้นตั้งแต่ในโรงเรียนโดยสอดแทรกกิจกรรมทางสิ่งแวดล้อมเข้าสู่ในบทเรียน เช่น การศึกษาสิ่งปฏิกูลสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวนักเรียน เป็นต้น (Global vision international, 2022)

ด้วยบทบาทความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรมที่ยั่งยืน ทำให้มีนักวิชาการศึกษาพัฒนาแนวทางการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ไว้อย่างกว้างขวาง Hursen et al., (2014) เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า ควรจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้พบสถานการณ์ใหม่ ๆ ให้ลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมให้นำเสนอความคิดอย่างอิสระ และจัดวางเนื้อหาให้สอดคล้องกับสิ่งที่คาดว่าจะพบในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ (2566, p. 11) ได้เสนอแนวทางในการฝึกความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียนเพิ่มเติมว่า ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเสนอแนวคิดที่หลากหลาย ผ่านการสร้างผลงานชิ้นงาน ส่งเสริมการแก้ปัญหาภายใต้เงื่อนไข ข้อจำกัดของทรัพยากร พร้อมอธิบายคุณค่าผลงานของตนเองให้ผู้อื่นเข้าใจ ซึ่งแนวทางการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างนวัตกรรม ทำลายความคิดของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ตรงกับแนวทางการจัดการเรียนรู้รูปแบบสะเต็มศึกษา (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2566)

การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาในประเทศไทยจึงได้พัฒนาให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของประเทศและการพัฒนาของสังคมโลก เชื่อมโยงเข้ากับบริบทในชุมชนของนักเรียนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ นักเรียนสามารถนำไปปรับประยุกต์เข้ากับชีวิตประจำวันของตัวนักเรียนได้ โดยการผลักดันเศรษฐกิจบีซีจี (BCG Economy) ที่เป็นโมเดลเศรษฐกิจแบบใหม่ หรือ โมเดลเศรษฐกิจบีซีจี (BCG Economy Model) จะเน้นพัฒนา 3 มิติพร้อมกัน คือ ระบบเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy: B) ที่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมระบบที่นำวัสดุกลับมาใช้ให้คุ้มค่าที่สุด คือระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy: C) และระบบเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy: G) ซึ่งมุ่งแก้ปัญหามลพิษเพื่อลดผลกระทบโลกร้อน (สถาบันเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2563) พร้อมกับตอบสนองต่อนโยบายชาติด้านการพัฒนาสมรรถนะให้ผู้เรียน โดยเชื่อมโยงเข้ากับเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเกิดเป็นแนวคิดสะเต็มบีซีจีเพื่อการศึกษา (STEM BCG for education) ที่นำแนวคิดเศรษฐกิจบีซีจี รวมเข้ากับสะเต็มศึกษา ในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะแบบองค์รวม พร้อมก็นำบริบทท้องถิ่นเป็นตัวตั้งต้น ส่งผลให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้จากการแก้ปัญหา พัฒนาท้องถิ่น และได้สร้างนวัตกรรมอย่างสร้างสรรค์ (ชาติรี ฝ่ายคำตา และคณะ, 2565) จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตาม

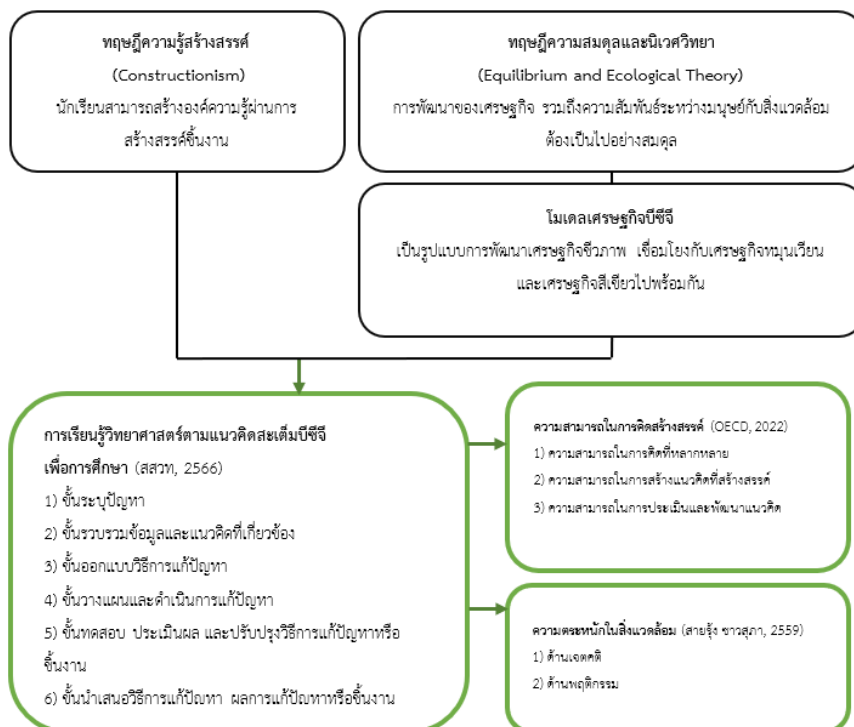
แนวคิดสะสมปีซีจี จะส่งเสริมนักเรียนให้สามารถเสนอแนวคิดเพื่อผลิตนวัตกรรมที่เชื่อมโยงเข้ากับบริบทของสิ่งแวดล้อมในสังคมได้

ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดในการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะสมปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ที่มีต่อการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมตามแนวคิดสะสมปีซีจีจะสนับสนุนให้นักเรียนระบุปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน พร้อมเสนอแนวทางแก้ไข และลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความตระหนักในสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมให้นักเรียนเสนอแนวคิดอย่างหลากหลายเพื่อการสร้างนวัตกรรมที่เหมาะสม พร้อมกับให้รายละเอียดในขั้นตอนการออกแบบวิธีการแก้ปัญหา ไปจนถึงการบอกข้อจำกัดและการพัฒนาแนวคิด ในขั้นตอนการทดสอบและพัฒนาผลงาน ซึ่งเป็นการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียน ดังแสดงในภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะสมปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะสมปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์
- 3) เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมจากผลงานของนักเรียนหลังเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะสมปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้เป็นแบบการทดลองเบื้องต้น (Pre-experimental design) ทำการศึกษากับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง (The one group pretest-posttest design) ทั้งนี้ผู้วิจัยเพิ่มการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทของงานวิจัย และสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณจากการเก็บข้อมูลโดยแบบทดสอบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และแบบวัดความตระหนักในสิ่งแวดล้อม

ดำเนินการใช้เครื่องมือวิจัยในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ระหว่างเดือนสิงหาคม – เดือนตุลาคม 2567 ระยะเวลา 24 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง โดยใช้คาบในรายวิชาวิทยาศาสตร์เพิ่มเติม

ประชากรในงานวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็กแห่งหนึ่ง อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 5 เนื่องจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายยังมีความคิดสร้างสรรค์บางองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง และมีความตระหนักในสิ่งแวดล้อมบางองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1 ห้องเรียน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) มีจำนวนทั้งสิ้น 27 คน

เนื้อหาที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัยมีความสอดคล้องเนื้อหาในรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมที่จะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ จำนวน 3 แผนการเรียนรู้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ปรากฏการณ์เรือนกระจก (ว 3.2 ป.6/9) ส่วนประกอบของพืช (ว 1.2 ป.4/1) สมบัติของวัสดุ (ว 2.1 ป.4/1) สมบัติของวัสดุ (ว 2.1 ป.4/1) และความตระหนักในคุณค่าสิ่งแวดล้อม (ว 1.1 ป.5/4)

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ จำนวน 3 แผน มีความสอดคล้องที่ระดับ 0.66 - 1 2) แบบทดสอบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับที่ 0.953 3) แบบสอบถามความตระหนักในสิ่งแวดล้อม มีค่าความเชื่อมั่นที่ 0.709 และ 4) แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมมีค่าความสอดคล้องที่ระดับ 0.66 - 1 ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการรับรองโครงการจริยธรรมการวิจัยในคนหมายเลข 354/67

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนก่อนเรียน จากนั้นจึงดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ ซึ่งระหว่างการทำกิจกรรมนักเรียนจะได้ออกแบบและสร้างผลงานที่จะนำไปพิจารณาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมจากผลงานของนักเรียน แล้วเก็บข้อมูลหลังเรียน พร้อมสัมภาษณ์นักเรียนเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้สนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

จากนั้นจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคะแนนความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อม มาหาค่าเฉลี่ย ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้วยสถิติทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายสองกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent sample t-test) นำข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และนำไปสนับสนุนการอภิปรายข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ พบว่า

1) ผลการศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย

ในการศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายของนักเรียนประถมโดยใช้แบบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ แบบเขียนตอบ นำคะแนนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มาวิเคราะห์ ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและร้อยละของค่าเฉลี่ยระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของแต่ละองค์ประกอบของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

องค์ประกอบ ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์	ค่าเฉลี่ย (ค่าเฉลี่ยร้อยละ)		ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	ก่อนเรียน	หลังเรียน
ความสามารถในการสร้างแนวคิดหลากหลาย (เต็ม 3 คะแนน)	1.33 (44.44)	2.77 (92.59)	2.788	2.722
ความสามารถในการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ (เต็ม 8 คะแนน)	2.07 (25.93)	4.93 (61.57)		
ความสามารถในการประเมินและพัฒนาแนวคิด (เต็ม 3 คะแนน)	0.40 (13.58)	1.18 (39.50)		
(รวมคะแนนเต็ม 14 คะแนน)	3.80 (27.14)	8.89 (63.5) *		

*แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p = .00$)

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเฉลี่ยร้อยละระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ พบว่า ก่อนเรียนนักเรียนมีความสามารถในการสร้างแนวคิดหลากหลายสูงที่สุดคือร้อยละ 44.44 รองลงมาคือความสามารถในการสร้างแนวคิดอย่างสร้างสรรค์ มีคะแนนร้อยละ 25.93 และมีความสามารถในการประเมินและพัฒนาแนวคิดน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 13.58 ในส่วนของคะแนนหลังเรียนพบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนมีคะแนนความสามารถในการสร้างแนวคิดหลากหลายสูงที่สุดคือ ร้อยละ 92.59 รองลงมาคือความสามารถในการสร้างแนวคิดอย่างสร้างสรรค์ ร้อยละ 61.57 และมีคะแนนเฉลี่ยด้านความสามารถในการประเมินและพัฒนาแนวคิดน้อยที่สุด คือร้อยละ 39.50

2) ผลการเปรียบเทียบความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนความตระหนักในสิ่งแวดล้อมในแต่ละองค์ประกอบของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังเรียน

องค์ประกอบความตระหนักในสิ่งแวดล้อม	ค่าเฉลี่ย (ค่าเฉลี่ยร้อยละ)		ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	ก่อนเรียน	หลังเรียน
ด้านเจตคติ (เต็ม 5 คะแนน)	3.59 (71.85)	4.04 (80.86)	5.47	3.926
ด้านพฤติกรรม (เต็ม 5 คะแนน)	3.19 (63.89)	4.06 (81.30)		
(รวมคะแนนเต็ม 10 คะแนน)	6.78 (67.80)	8.10 (81.00) *		

*แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ พบว่า คะแนนความตระหนักในสิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของความตระหนักในสิ่งแวดล้อม พบว่า ก่อนเรียนนักเรียนมีคะแนนความตระหนักในสิ่งแวดล้อมด้านเจตคตร้อยละ 71.85 และมีคะแนนด้านพฤติกรรมร้อยละ 63.89 เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ นักเรียนมีความตระหนักในสิ่งแวดล้อมด้านเจตคตร้อยละ 80.86 และด้านพฤติกรรมร้อยละ 81.30

3) ผลการศึกษาศามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายจากผลงานที่นักเรียนสร้างขึ้น

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ในงานวิจัยครั้งนี้ มีกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้สร้างผลงาน 3 กิจกรรมประกอบด้วย 1) กระเป๋าสตูดสร้างสรรค์จากวัสดุเหลือใช้ 2) เสื้อแฟชั่นรักษ์โลกแบบบ้านเฮา 3) กระติบอินสเปซ ซึ่งจะได้ผลงานของนักเรียนทั้งสิ้น 3 ผลงาน/กลุ่ม โดยนักเรียนจะใช้กระบวนการทางสะเต็มศึกษาตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมในการดำเนินการเพื่อการออกแบบและสร้างผลงาน จากนั้นผู้วิจัยจึงประเมินผลงานตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้โดยเกณฑ์การประเมินความสามารถในการสร้างแนวคิดที่หลากหลายจะให้นักเรียนเสนอแนวคิดเพื่อออกแบบกระเป๋าสตูดโดยใช้วัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิตเครื่องจักรสานอย่างหลากหลาย โดยให้เสนอแนวคิดให้ได้มากที่สุดในเวลาจำกัด 10 นาที ภายใต้เงื่อนไขที่นักเรียนกำหนดไว้ พร้อมคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ด้านประเมินการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ จะให้นักเรียนเลือกแนวคิดที่มีความแปลกใหม่ ริเริ่ม มาออกแบบให้รายละเอียด เกิดประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยกำหนดให้นักเรียน 1) เลือกแนวคิด 2) ระบุวัสดุอุปกรณ์ 3) ขั้นตอนการสร้าง 4) วาดภาพพร้อมบอกความยาว ความสูง หรือความยาวรอบอก และ 5) บอกประโยชน์การใช้งาน สุดท้ายด้านการประเมินและพัฒนาแนวคิด นักเรียนจะได้ทดสอบผลงานของกลุ่มตนเอง โดยพิจารณาการทดสอบผลงานของกลุ่มตนเองจากเงื่อนไขที่สมาชิกภายในกลุ่มร่วมกันกำหนด เมื่อนักเรียนดำเนินการทดสอบผลงานเสร็จสิ้น นักเรียนจึงบอกข้อจำกัดและบอกแนวทางการพัฒนาผลงานด้วยความเห็นของตนเอง ทั้งนี้เกณฑ์การประเมินได้มีการปรับเปลี่ยนเล็กน้อยตามความเหมาะสมของแต่ละกิจกรรม ในส่วนการประเมินความตระหนักในสิ่งแวดล้อมจากผลงานของนักเรียน พิจารณาจากการใช้วัสดุธรรมชาติ รวมถึงการนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ในการผลิตผลงานของนักเรียน

3.1 ผลการศึกษาความสามารถในการสร้างแนวคิดที่หลากหลายจากผลงานนักเรียน พบว่า ในการดำเนินกิจกรรมที่ 1 มีนักเรียนเสนอแนวคิดได้ 1 แนวคิด ร้อยละ 51.85 ในกิจกรรมที่ 2 นักเรียนที่เสนอได้ 1 แนวคิดมีจำนวนลดลงเหลือร้อยละ 18.52 และกิจกรรมที่ 3 นักเรียนที่เสนอแนวคิดได้ 1 แนวคิดลดลงเหลือร้อยละ 3.70 หมายความว่า นักเรียนที่เสนอแนวคิดได้ 1 แนวคิดมีจำนวนลดลงเรื่อย ๆ เมื่อเข้าร่วมกิจกรรม โดยในกิจกรรมที่ 1 นักเรียนเสนอแนวคิดได้สูงสุดคือ 5 แนวคิด แต่ในกิจกรรมที่ 2 และ 3 นักเรียนสามารถเสนอแนวคิดสูงสุดได้มากถึง 9 แนวคิด โดยมีจำนวนนักเรียนที่สามารถเสนอแนวคิดได้หลากหลายมากขึ้น มีจำนวนเพิ่มขึ้นเมื่อเข้าร่วมกิจกรรม

3.2 ผลการศึกษาความสามารถในการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์จากผลงานนักเรียน พบว่า ในกิจกรรมที่ 1 มีนักเรียนที่ไม่สามารถให้รายละเอียดตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ได้อย่างครบถ้วน ร้อยละ 77.78 ในกิจกรรมที่ 2 มีจำนวนลดลงเหลือร้อยละ 37.04 และกิจกรรมที่ 3 ลดลงเหลือร้อยละ 22.22 เมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนที่สามารถให้รายละเอียดตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ได้ครบถ้วนพบว่า จำนวนนักเรียนที่ให้รายละเอียดได้ครบถ้วนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้มีจำนวนเพิ่มขึ้น คือ ในกิจกรรมที่ 1 มีจำนวนร้อยละ 22.22 กิจกรรมที่ 2 ร้อยละ 62.96 และกิจกรรมที่ 3 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 77.78

3.3 ผลการศึกษาความสามารถในประเมินและพัฒนาแนวคิดจากผลงานนักเรียน พบว่า ในกิจกรรมที่ 1 นักเรียนที่ไม่สามารถบอกข้อจำกัดและแนวทางการพัฒนาผลงานของตนเองได้อย่างครบถ้วนมีร้อยละ 88.89 ในกิจกรรมที่ 2 มีจำนวนลดลงเหลือร้อยละ 70.37 และในกิจกรรมที่ 3 ลดลงเหลือร้อยละ 14.81 ซึ่งตรงข้ามกับจำนวนของนักเรียนที่สามารถบอกข้อจำกัดและแนวทางการพัฒนาผลงานของตนเองได้ครบถ้วน ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเมื่อผ่านไปแต่ละกิจกรรม

3.4 ผลการศึกษาความตระหนักในสิ่งแวดล้อมจากผลงานของนักเรียน พบว่า ในทุกกิจกรรมนักเรียนสามารถแสดงออกถึงความตระหนักในสิ่งแวดล้อมได้ พิจารณาจากการใช้วัสดุธรรมชาติมาสร้างผลงาน รวมถึงการใช้วัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิตสิ่งทอและเครื่องจักรสานภายในชุมชน มากไปกว่านั้น นักเรียนยังใช้วัสดุเหลือใช้อย่างคุ้มค่าโดยไม่ให้มีเศษวัสดุเหลือใช้จากการผลิตผลงานของตนเอง

4) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อม แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อม เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วยคำถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ รวมถึงความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับความตระหนักในสิ่งแวดล้อม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นักเรียนรายบุคคล หรือเป็นรายคู่ในเวลาที่แตกต่างกันพร้อมบันทึกเสียง แล้วนำมาถอดเทป ซึ่งมีตัวอย่างบทสัมภาษณ์ดังนี้

บทสัมภาษณ์นักเรียนตัวอย่างหมายเลข 7 “การทำกระติบที่ทำให้นึกความคิดได้หลากหลาย กิจกรรมในส่วนของการวาดภาพทำให้มีความริเริ่มมากขึ้น ตอนทำกระเป่าทำให้รู้สึกสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เนื่องจากมีความท้าทายในการออกแบบ โดยการพยายามใช้เศษเหลือใช้ให้ได้มากที่สุด ชอบกิจกรรมกระเป่าสุดสร้างสรรค์มากที่สุด สนุก หลังทำกิจกรรมรู้สึกอยากอนุรักษ์และเฉย ๆ เนื่องจากปกติร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว แต่ได้เห็นมุมมองที่หลายมากขึ้น ประกอบกับตอนต้นที่ครูชี้ให้เห็นปัญหาที่มีอยู่ตอนนี้ ทำให้มีความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น”

บทสัมภาษณ์ร่วมกับของนักเรียนตัวอย่างหมายเลข 16 กับ 22 “ช่วงการออกแบบและลงมือทำ ได้ถกเถียงกับเพื่อน ได้เสนอแนวคิด และช่วงการกำหนดเงื่อนไขทำให้ได้มีการริเริ่มเพื่อสร้างสิ่งของไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ตอนทำได้มีการประเมินแนวคิด และตั้งแต่การกำหนดเงื่อนไขที่ได้ฝึกการประเมินความคิด และพัฒนาแนวคิด กิจกรรมทำกระติบข้าว เพราะต้องไปเก็บขยะ หลังจากทำกิจกรรม มีความรู้สึกรักอยากอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการเก็บขยะต่าง ๆ”

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาแนวคิดอย่างหลากหลาย พบว่า 1) การให้นักเรียนร่วมกันกำหนดเงื่อนไขเพื่อสร้างผลงานเป็นจุดเริ่มต้นของการกระตุ้นให้นักเรียนคิดอย่างหลากหลาย เนื่องจากนักเรียนได้มีการพูดคุย ประเมินหรือ แลกเปลี่ยนแนวคิดซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้เงื่อนไขที่มีความเหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์มากที่สุด 2) การให้นักเรียนนำเสนอแนวคิดให้ได้มากที่สุดก่อนการประดิษฐ์เป็นจุดที่ให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอย่างหลากหลายภายใต้เงื่อนไขที่นักเรียนกำหนดอีกครั้ง 3) กระบวนการลงมือประดิษฐ์ผลงานก็เป็นจุดที่ได้ใช้ความสามารถในการคิดอย่างหลากหลายด้วยเช่นกัน เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และพบเจอกับปัญหาที่ต้องแก้ไขเฉพาะหน้า จึงเกิดการเสนอแนวคิดอย่างหลากหลายในการแก้ปัญหาเหล่านั้นร่วมกับสมาชิกในกลุ่มของตนเอง

บทสัมภาษณ์แสดงให้เห็นมุมมองของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ คือ 1) การกำหนดเงื่อนไขช่วยให้นักเรียนเกิดการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ เนื่องจากนักเรียนได้ริเริ่มความคิดใหม่ ๆ เพื่อเป็นต้นทางในการสร้างผลงานที่แปลกใหม่ 2) การวาดภาพพร้อมบอกรายละเอียดต่าง ๆ ของผลงานสามารถส่งเสริมความสามารถในการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ด้วย เนื่องจากนักเรียนจะได้เห็นแนวทางในการสร้างผลงานมากยิ่งขึ้น ไม่ได้เป็นเพียงความคิดในจินตนาการเท่านั้น 3) การนำเสนอหน้าชั้นเรียน หรือการไปเสนอขาย การไปบอกกล่าวเกี่ยวกับผลงานของตนเองให้ผู้ฟัง ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการสร้างแนวคิด เนื่องจากนักเรียนได้ทบทวนซ้ำถึงรายละเอียดที่ตนเองได้คิดไว้

ด้านความสามารถในการประเมินและพัฒนาแนวคิด นักเรียนมีความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ 1) การออกแบบการทดสอบผลงาน การออกแบบตารางบันทึกผล และการประเมินผลงานช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการประเมินและพัฒนาแนวคิด เนื่องจากนักเรียนคิดวิธีการด้วยตนเองภายใต้เงื่อนไขที่ตนเองเป็นผู้กำหนดขึ้น 2) การทดสอบผลงานมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับเงื่อนไข จึงทำให้การออกแบบการทดสอบเพื่อประเมินผลงานมีความเป็นได้สำหรับนักเรียน ทั้งนี้ นักเรียนยังเสนอแนะที่มากขึ้น คือ นักเรียนให้ความเห็นว่า ได้เริ่มพัฒนาความสามารถในการประเมินและพัฒนาแนวคิดตั้งแต่การกำหนดเงื่อนไข การวาดภาพออกแบบผลงานก่อนการประดิษฐ์ จนกระทั่งเข้ามาสู่กระบวนการผลิตผลงาน เนื่องจากนักเรียนต้องพิจารณาว่าสิ่งที่นักเรียนคิดมีความเหมาะสม สอดคล้อง เป็นไปได้ตามที่สถานการณ์กำหนด

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากบทสัมภาษณ์นักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับความตระหนักในสิ่งแวดล้อม พบว่า กิจกรรมที่ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกรู้สต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น คือ กิจกรรมที่ได้ลงมือประดิษฐ์สิ่งของโดยใช้วัสดุเหลือใช้ เนื่องจากนักเรียนมองการออกแบบและสร้างสิ่งใหม่จากวัสดุเหลือใช้ หรือการนำเศษขยะกลับมาใช้ มีความท้าทาย ทำให้อยากใช้ของที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยลง ประกอบกับประสบการณ์เกี่ยวกับผลกระทบของภาวะโลกร้อนทั้งทางตรงและทางอ้อมทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม และมีความคิดที่จะแสดงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น และอีกกิจกรรมที่นักเรียนตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้นคือ การสำรวจบริเวณที่ผลิตกระดืบ หรือสิ่งทอในชุมชน และบริเวณโรงเรียน แล้วพบว่ามิวส์เหลือใช้มาก มีขยะรกเต็มไปหมด จึงเกิดความรู้สึกรู้ว่าต้องเริ่มต้นอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเริ่มจากตนเอง เช่น การทิ้งขยะให้ถูกที่ การลดการใช้พลาสติก เป็นต้น

ภาพที่ 2 กิจกรรมการดำเนินงานระหว่างการทำนายนวิจัย

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายมีการอภิปรายผลดังนี้

ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากนักเรียนได้เสนอแนวคิดในการสร้างผลงานอย่างหลากหลาย พร้อมให้รายละเอียดและบอกประโยชน์การใช้งานของสิ่งที่จะประดิษฐ์ รวมถึงทดสอบผลงานเพื่อประเมินผลงาน หาข้อจำกัด และบอกแนวทางการพัฒนาผลงานของตนเองได้ สอดคล้องกับ วรณพร สิงห์บุญ และคณะ (2564) กล่าวว่านักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ผ่านการลงมือปฏิบัติ ปฏิภาหหรือ และเสนอแนวคิดร่วมกันเป็นกลุ่มซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ มากไปกว่านั้น กิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์เป็นกิจกรรมที่มีแนวทางให้นักเรียนได้ระบุปัญหารอบตัวด้วยตนเอง (ชาตรี ฝ่ายคำตาและคณะ, 2565) ทำให้เกิดการส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาใกล้ตัวนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

ผลการเปรียบเทียบคะแนนความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ที่ออกแบบมาบูรณาการเข้ากับบริบทของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ชีให้เห็นสภาพปัญหาของสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกันแก้ปัญหาด้วยการลงมือปฏิบัติจริง

สอดคล้องกับ ศิริลักษณ์ ชาวลุ่มบัว และสุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2558) ที่นำสภาพปัญหาทางสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนมาเป็นสถานการณ์ในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนทำให้นักเรียนมีความตระหนักในสิ่งแวดล้อมหลังเรียนเพิ่มขึ้น อีกทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ได้มีการแสดงให้นักเรียนเห็นถึงผลกระทบของสิ่งแวดล้อมผ่านสื่อต่าง ๆ สอดคล้องกับ Shaafi et al. (2021) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมที่จะพัฒนาความตระหนักในสิ่งแวดล้อมควรเป็นกิจกรรมที่มีการนำเสนอ หรือภาพของผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมาให้รับชม ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียน

ผลการศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมจากผลงานของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์พบว่านักเรียนพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง พร้อมแสดงออกถึงความตระหนักในสิ่งแวดล้อมจากการเลือกวัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรค์ผลงานของตน

เนื่องจากการส่งเสริมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติมีส่วนช่วยในการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน (Ruey-Shyy Shieh , 2014) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒิชัย ภูติ (2566) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมตามแนวคิดสะเต็มปีซีจี ส่งเสริมให้นักเรียนได้ออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานผ่านบริบทชุมชน จึงมีส่วนให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ และความตระหนักในสิ่งแวดล้อม

สรุปผลการวิจัย

เมื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาทำการจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบและศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปได้ว่าดังนี้

1) ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ โดยนำคะแนนเฉลี่ยรวมของ 3 องค์ประกอบของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) ความสามารถในการสร้างแนวคิดที่หลากหลาย 2) ความสามารถในการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ และ 3) ความสามารถในการประเมินและพัฒนาแนวคิด พบว่า นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ผลการเปรียบเทียบมีความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ พบว่านักเรียนมีคะแนนรวมเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผลการศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมจากผลงานของนักเรียนหลังเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มปีซีจีเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ พบว่า นักเรียนมีการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องในทุกองค์ประกอบของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ พิจารณาจากการเสนอแนวคิดได้อย่างหลากหลาย การให้รายละเอียดของผลงานพร้อมบอกประโยชน์ และสามารถบอกข้อจำกัด พร้อมบอกแนวทางการพัฒนาผลงาน ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังพบว่านักเรียนมีความตระหนักในสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งพิจารณาจากการใช้การเลือกใช้วัสดุจากธรรมชาติ หรือการนำวัสดุเหลือใช้กลับมาเพิ่มมูลค่า รวมถึงการนำขยะมาใช้ในการประดิษฐ์ผลงาน และการใช้สิ่งของที่นำมาสร้างผลงานให้มีมูลค่าอย่างคุ้มค่า ไม่ให้มีวัสดุเหลือทิ้งจากการประดิษฐ์

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาองค์ประกอบความของสามารถในการคิดสร้างสรรค์พบว่าความสามารถในการประเมินและพัฒนาแนวคิดมีคะแนนน้อยที่สุด (ร้อยละ 39.50) ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปการศึกษาแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการประเมินและพัฒนาแนวคิดของนักเรียนจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ

เอกสารอ้างอิง

ชลธิรา ชาวบ้านกร่าง และคณะ. (2561). การสำรวจความตระหนักทางสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.

รายงานการประชุมนานาชาติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 56, กรุงเทพฯ.

ชาตรี ฝ่ายคำตา. (2565). ถอดรหัสกิจกรรมสะเต็มศึกษาที่บูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจปีซีจี เพื่อเป้าหมายพัฒนา

สมรรถนะของผู้เรียน. นิตยสาร สสวท, 50(238), 62.

- ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ. (2566). *ทักษะการคิดสร้างสรรค์*. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2566, จาก <https://www.gened.nu.ac.th/file/001237LifeSkills/LifeSkills.pdf>
- ธารินดา เสนาวงศ์ และคณะ. (2564). การรับรู้นโยบายการจัดการขยะพลาสติกและพฤติกรรมการจัดการขยะพลาสติกของผู้ค้าในตลาดเจริญศรี อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*. 15(37), 210-223.
- วรรณพร สิงห์บุญ, นวลจิตต์ เขาวีรดิพงษ์, ดวงเดือน สุวรรณจินดา. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้รูปแบบสะเต็มศึกษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง สารในชีวิตประจำวัน และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนปู้เจ้าสมิงพราย จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 36(3).
- วุฒิชัย ภูติ. (2566). การพัฒนาสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมของผู้เรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางของสะเต็มศึกษาแบบ 6E ร่วมกับโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านคำพอกท่าดอกแก้ว. *วารสารวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ศึกษา*. 6(1), 105-119.
- ศิริลักษณ์ ชาวลุ่มบัว และสุนีย์ เหมะประสิทธิ์. (2558). การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการแบบ STEM รายวิชาวิทยาศาสตร์เพิ่มเติม เรื่อง อ้อย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารศึกษาศาสตร์*. 26(1), 224-236.
- สถาบันเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2563). *โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2566, จาก https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/bcg-by-nstda/.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2566). *การเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2566, จาก http://physics.ipst.ac.th/?page_id=2481
- สายรุ้ง ชาวสุภา. (2559). ผลการเรียนรู้แนวคิดเคมีสีเขียวโดยใช้แนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านด้วย “โครงการ Green Chem Green Life” ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมของนิสิตระดับบัณฑิต. จาก http://cuir.chula.ac.th/dspace/bitstream/123456789/61662/1/Sairoong%20S_Res_2559.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *สมรรถนะการศึกษาไทยในเวลาสากล ปี 2563 (IMD2020)*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2566, จาก <https://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1836-file.pdf>
- สินีนารถ ยาฟาด, สุจินทร์ วิทวธีรานนท์ และ ดวงเดือน พินสุวรรณ. (2562). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวทางสะเต็มศึกษา เรื่อง สารในชีวิตประจำวัน ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 34(1).
- สุภาวดี ปกครอง, ภัทราพร เกษสังข์ และ นฤมล ศักดิ์ปกรณกานต์. (2013). การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนชุมชนบ้านเชียงกลม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. *Research and Development Journal, Loei Rajabhat University*, 8(26), 70-80
- Global vision international. (2022). *How to cultivate environmental awareness in schools*. Retrieved January 10, 2023, from <https://www.gvi.co.uk/blog/how-to-cultivate-environmental-awareness-in-schools/>.
- Hursen, C, et al. (2014). *Assessment of creative thinking studies in term of content analysis*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 143. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.574>

- International science council. (2020). *Sustainable human development means living in harmony with nature*. <https://council.science/current/blog/sustainable-human-development-means-living-in-harmony-with-nature/>.
- OECD. (2022). *PISA 2022 Creative Thinking*. Retrieved 26th January, from <https://www.oecd.org/pisa/innovation/creative-thinking/>
- Ruey-Shyy Shieh, W. C. (2014). OSTERING STUDENT’S CREATIVE AND PROBLEM-SOLVING SKILLS THROUGH A HANDS-ON ACTIVITY. *Journal of Baltic science education*, 13(5).
- Shaafi, N. F., Khalipah, N. N. M., Shafie, N. S., & Salleh, M. F. M. (2021). The infusion of environmental values in science classroom: primary school teachers’ views and practices. *Innovative Teaching and Learning Journal*, 5(2), 25-39.

การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เลือกเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ชุมชนตำบลโคกยาง อำเภوبرรจักษ์ จังหวัดบุรีรัมย์

Creative Reed Mat Product and Packaging Development Project to Promote Community Tourism in Khok Yang Sub-district, Prakhon Chai District, Buriram Province

สินีนาน รามฤทธิ์
Sineenart Ramrit

Received: November 1, 2024

Revised: December 12, 2024

Accepted: December 23, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันของการผลิตผลิตภัณฑ์ความต้องการของตลาด ออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เลือกเชิงสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนตำบลโคกยาง และถ่ายทอด องค์ความรู้ที่ได้พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา กลุ่มสมาชิกผู้ผลิตสินค้าเลือกในชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ผู้นำการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชน โดยเลือกแบบเจาะจง และผู้บริโภครวมไปทั้งสิ้น 50 คนจากกลุ่มตัวอย่างที่สนใจเข้ามาชมผลิตภัณฑ์ในการจัดแสดงสินค้าในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 คนจากการเลือกแบบบังเอิญ ด้วยเครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบประเมิน และแบบสรุป วิเคราะห์ข้อมูล ทางสถิติ ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เลือกแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋า และ บรรจุภัณฑ์ถุงผ้า ผลการประเมินความพึงพอใจภาพรวมกระเป๋า 10 รูปแบบ กระเป๋าครีซ กระเป๋าถือ กระเป๋าสะพายไหล่ กระเป๋าเงินธนบัตร กระเป๋าใส่โทรศัพท์ กระเป๋าใส่กุญแจ กระเป๋าสะพายข้ามตัว กระเป๋าถุงเงินเหรียญ กระเป๋าใส่แท็บเล็ต และกระเป๋าเป้ ความพึงพอใจระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.56) บรรจุภัณฑ์ถุงผ้า ความพึงพอใจระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.60) การส่งเสริมชุมชนรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 80 และได้กำลังคนในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญา กระบวนการทอเลือกแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเลือกและบรรจุภัณฑ์ จำนวน 2 คน ความพึงพอใจผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชน จำนวน 20 คน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.52)

คำสำคัญ : การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เลือก บรรจุภัณฑ์ ชุมชนตำบลโคกยาง

Abstract

The objectives of this research were to study the current situation of product production and market demand, to design and develop creative reed products and packaging to promote tourism in Khok Yang community and to transfer the developed body of knowledge. A mixed research method was employed, encompassing both qualitative and quantitative research. The sample group of community reed product manufacturers, product and packaging design experts, knowledge transfer leaders, and knowledge transfer recipients in the community were selected using purposive sampling, and 50 general consumers who expressed interest in visiting the product exhibition in Buriram province were selected through accidental sampling. The research tools utilized included interviews, questionnaires, evaluations, and summary forms. Statistical data analysis was employed to analyze the collected data. The research findings indicated a strong demand for processed reed products, particularly in bags and fabric bag packaging. The overall satisfaction evaluation results of 10 types of bags revealed that clutch bags, handheld bags, shoulder bags, wallets, phone cases, key cases, crossbody bags, coin purses, tablet cases, and backpacks also received high satisfaction ratings ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.56). Fabric bag packaging achieved the highest level of satisfaction ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.60). Public relations efforts to promote community tourism resulted in an impressive 80% increase in income. Two community members successfully transferred their knowledge and expertise in the reed weaving process, enabling the production of processed reed products and packaging. The satisfaction of the twenty community members who received this knowledge transfer reached the highest level ($\bar{X}$ = 4.66, S.D. = 0.52).

Keywords: Product Development, Reed Mats, Packaging, Khok Yang Sub-district Community

บทนำ

การพัฒนาท้องถิ่นนั้นปัจจัยสำคัญหนึ่งคือเศรษฐกิจฐานรากจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นแนวทางประการหนึ่ง ที่จะสร้างความเจริญแก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพมีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ โดยมีหลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือ 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) 2)พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance-Creativity) 3) การสร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)ตำบลโคกยาง ตั้งอยู่ห่างจาก อ.ประโคนชัย ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 6 กิโลเมตร และห่างจาก จ.บุรีรัมย์ 50 กิโลเมตร เขตการปกครองพื้นที่รับผิดชอบจำนวน 9 หมู่บ้าน จุดเด่นของพื้นที่ เป็นทางผ่านไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเขา

พนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ การประกอบอาชีพของประชากร อาชีพเกษตรกรรม

(ทำนา) เป็นหลัก มีอาชีพเสริมได้แก่ ปลุกผัก เพาะเห็ด ทอเสื่อ โดยหัตถกรรมทอเสื่อนั้นเป็นภูมิปัญญาที่ชุมชนสืบสานต่อกันมายาวนาน

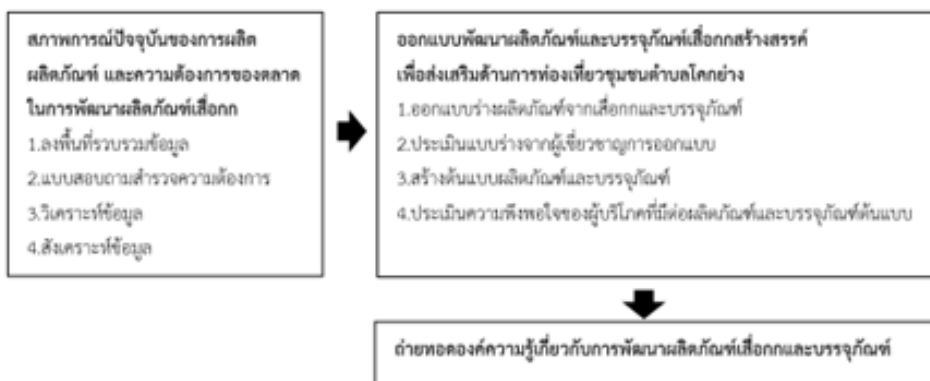
จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจพื้นที่ชุมชนพบว่า ในชุมชนตำบลโคกย่าง หมู่ 8 บ้านโคกเบง เป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญากระบวนการผลิตเสื่อกกต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำด้วยตนเอง นำเสื่อกกมาทอเป็นผืน และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ บ้าง เช่น กระเป๋า หมอน กล่องใส่กระดาษทิชชู ที่รองจานรองแก้ว ฯลฯ และชุมชนมีพื้นที่ตั้งใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวอุทยานปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ แต่ชุมชนไม่มีสินค้าผลิตภัณฑ์จำหน่ายเป็นที่รองรับนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากชุมชนมีปัญหาในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เสื่อกก ขาดการส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์ จึงทำให้ผลิตภัณฑ์ของชุมชนยังไม่เป็นที่ดึงดูดน่าสนใจ และยังขาดบรรจุภัณฑ์ที่จำเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์ไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว อีกทั้งชุมชนยังขาดผู้สืบสานภูมิปัญญาที่ใกล้จะสูญหายไปจากชุมชน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญในโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เสื่อกกเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลโคกย่าง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ให้มีรูปแบบที่ดึงดูดและน่าสนใจมากขึ้น เพื่อการส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน และการท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เสื่อกกเพื่อการสืบสานภูมิปัญญาให้มีความยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันของการผลิตผลิตภัณฑ์ และความต้องการของตลาดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื่อกกของชุมชนทอเสื่อกก ตำบลโคกย่าง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
2. ออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เสื่อกกสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนตำบลโคกย่าง
3. ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เสื่อกก

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ผู้วิจัยได้กำหนดโดยการเลือกการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง(Purposive sampling) เป็นวิธีการที่

นักวิจัยใช้วิธีการสุ่มเลือกผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งแบบบังเอิญ (Accidental sampling) กลุ่มผู้บริโภครั่วไปเพื่อให้ได้จำนวนตามต้องการโดยไม่มีหลักเกณฑ์ กลุ่มตัวอย่างจะเป็นใครก็ได้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ จนครบจำนวนที่ต้องการ (ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์, 2556 : 185 ; นิรัช สุตสังข์, 2559: 50) ดังนี้

1.1 กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ กลุ่มสมาชิกผู้ผลิต

สินค้าเสือกก ชุมชนตำบลโคกยาง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ปัจจุบันยังคงทอเสือกกอยู่ มีเครื่องมือวัตถุดิบในการผลิตเสือกก หรือคนที่มีความสามารถในการผลิตทอเสือกกได้ จำนวน 10 คน

1.2 กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้าน

การออกแบบผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ จากสถาบันระดับอุดมศึกษา นักวิชาการ หรือปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์อย่างน้อย 5 ปี จำนวน 5 คน จากแบบสอบถามโดยใช้ทฤษฎีหลักการออกแบบมาวิเคราะห์หารูปแบบของผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเสือกกและบรรจุภัณฑ์

1.3 กลุ่มที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบบังเอิญ ได้แก่ ผู้บริโภคทั่วไปที่

สนใจเข้ามาชมผลิตภัณฑ์ในการจัดแสดงสินค้าในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 คน เพื่อเป็นการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อ รูปแบบของผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเสือกกและบรรจุภัณฑ์ จากแบบสอบถามโดยใช้ทฤษฎีหลักการออกแบบมาวิเคราะห์

1.4 กลุ่มที่ 4 กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ กลุ่มสมาชิกทอเสือกกที่สามารถเป็นผู้นำการถ่ายทอด

องค์ความรู้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เสือกกได้จำนวน 2 คน

1.5 กลุ่มที่ 5 กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนตำบลโคกยาง

อำเภอบึงสามพัน ไม่น้อยกว่า 8 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบการประชุมกลุ่มย่อย ในประเด็นข้อมูลสภาพการณ์ปัจจุบัน

ของการผลิตผลิตภัณฑ์เสือกก และแบบสัมภาษณ์ความต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เสือกกเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลโคกยาง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์ สมาชิกกลุ่มทอเสือกก 10 คน

2.2. แบบประเมินความพึงพอใจการออกแบบร่างการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เสือกกทำการ

ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ และ บรรจุภัณฑ์ จากสถาบันระดับอุดมศึกษา นักวิชาการ หรือปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ 5 คน

2.3. แบบสอบถามความพึงพอใจ สำหรับผู้บริโภคทั่วไปที่สนใจเข้ามาชมผลิตภัณฑ์ในการจัดแสดงสินค้า

ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์จากเสือกกแปรรูปและบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น 50 คน

2.4. แบบสรุปการถ่ายทอดถ่ายทอดองค์ความรู้ 2 คน

2.5. แบบสอบถามความพึงพอใจรับการถ่ายทอดความรู้ไม่น้อยกว่า 8 คน

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันของการผลิตผลิตภัณฑ์ และความต้องการ

ของตลาดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสือกกของชุมชนทอเสือกก ตำบลโคกยาง

อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์

1.1. สภาพการณ์ปัจจุบันของการผลิตผลิตภัณฑ์ พบว่า ปัจจุบันชุมชนโคกยางมีกระบวนการผลิตเสือกก

จากต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ จากปลูกต้นกกไว้ในพื้นที่บ้านตนเอง สอยเป็นเส้น ตากเส้น ย้อมสี ทอเป็นเสือกก และแปรรูป

เป็นผลิตภัณฑ์ ลวดลายของเสื้อกมาจากการจินตนาการ และการประยุกต์ลายอื่นๆมาปรับและทอเป็นของตนเอง ปัจจุบันนิยมทอแบบลายขัด สีที่ใช้นิยมใช้เป็นสีเคมี โทนสีเอกลักษณ์ของชุมชนคือ สีส้ม มีความต้องการส่งเสริมการจำหน่ายจากหน่วยงานต่างๆ ด้านผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัจจุบันที่ผลิตมี เสื้อกเป็นผืน เสื้อกสามพับ กระเป๋ามอน กล่องทิชชู ที่รองจานรองแก้ว แต่รูปแบบสินค้าเสื้อกแปรรูปยังไม่มีจุดเด่น ยังขาดทุนบรรจุกัญท์สำหรับใส่สินค้าสถานที่จำหน่ายอยู่ในชุมชน มีช่องทางออนไลน์เพจเฟซบุ๊กแต่ไม่ค่อยได้อัพเดทข้อมูล ยังไม่มีหน้าร้านหรือตลาดอื่นๆ รายได้ต่อเดือนของสมาชิก เฉลี่ยอยู่ที่ 1000 บาท/เดือน ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนซื้อใช้เอง ผลิตภัณฑ์ราคา 100-600 บาท/ชิ้น ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมของผู้บริโภค ได้แก่ กระเป๋าสีเสื้อก จำหน่ายราคา 150-400 บาท ปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม และมีการพัฒนารูปแบบด้วยตนเอง และขาดการส่งเสริมรูปแบบให้ตรงกับความต้องการของตลาด คาดความคิดสร้างสรรค์ด้านรูปแบบ การใช้วัสดุ สีส้น ในการออกแบบ

1.2 ความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื้อกและบรรจุกัญท์ของชุมชนทอเสื้อก พบว่าผลการประเมินการวิเคราะห์คัดเลือกรายการความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื้อก จากการประชุมกลุ่มย่อยสมาชิกทอเสื้อก คัดเลือกรูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋จาก 15 ประเภท ให้เหลือ 10 ประเภท โดยใช้เกณฑ์ความน่าสนใจและความเหมาะสมกับการผลิตเพื่อการจำหน่าย ได้แก่ กระเป๋าคาร์ซ (Clutch Bag) กระเป๋ถือ (Handheld Bag) กระเป๋าสายไหล่ (Shoulder Bag) กระเป๋าสายข้ามตัว (Crossbody Bag) กระเป๋าสตางค์ (Wallets Bag) กระเป๋าสตางค์เหรียญ (Purses Bag) กระเป๋าสีโทรศัพท์ (Phone Case) กระเป๋าสีแท็บเล็ต (Tablet Case) กระเป๋ารุ่น (Backpacks Bag) กระเป๋าสีกุญแจ (Key Case) โดยใช้ลวดลายของกลุ่มตามความถนัดที่ทออยู่คือลายขัดสีธรรมชาติสลับกับโทนสีส้มที่สื่อถึงชุมชนโคกย่าง ผลการประเมินการวิเคราะห์คัดเลือกรายการความต้องการการพัฒนาบรรจุกัญท์ของชุมชนทอเสื้อก ตำบลโคกย่าง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ถุงผ้า มีความเหมาะสมที่สุด

2. ผลการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุกัญท์เสื้อกสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนตำบลโคกย่าง

2.1 พัฒนาแบบร่างและต้นแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋จากเสื้อก สร้างแบบร่าง 2 มิติ กระเป๋จากเสื้อก 10 ประเภท รวมทั้งหมด 50 รูปแบบ คัดเลือกเหลือ30รูปแบบ และเพื่อทำการผลิต ให้เหลือ 10 รูปแบบ

ภาพที่ 2 แบบสเก็ต30 รูปแบบ และต้นแบบกระเป๋าสีเสื้อก 10 รูปแบบตามลำดับ
ที่มา : สนิตนาฏ งามฤทธิ์ (2566)

2.2 ทุนบรรจุกัญท์ได้นำมาออกแบบร่าง 5 แบบและได้คัดเลือกแบบที่เหมาะสมที่สุดมาผลิต และได้นำมาปรับเพื่อให้เหมาะสมกับการผลิตโดยทำเป็น 2 ขนาด ที่มีขนาด21.5 x 17.5 เซนติเมตร สำหรับใส่ผลิตภัณฑ์ขนาดเล็ก

และขนาด 38 x 32 เซนติเมตร สำหรับใส่ผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ โดยใช้ผ้าสปันบอนด์เนื่องจากผ้าสปันบอนด์มีราคาไม่สูงมาก มีความแข็งแรงพอสามารถรับน้ำหนักผลิตภัณฑ์เสื่อกกแปรรูปได้ ซึ่งในเทคนิคการสกรีนแบบ 1 สีใช้โทนสีส้มให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชน ตามภาพดังนี้

ภาพที่ 3 ต้นแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับเสื่อกก
ที่มา : สินีนาฏ งามฤทธิ์ (2566)

2.3 ผู้วิจัยนำต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์สอบถามความพึงพอใจผู้บริโภคทั่วไปที่มีความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์จากเสื่อกกแปรรูปและบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น จำนวน 50 คน จากแบบสอบถามโดยใช้ทฤษฎีหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์และหลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์มาวิเคราะห์ ดังนี้

2.3.1 ผลการประเมินความพึงพอใจ ผู้บริโภคทั่วไปที่มีความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์กระเป๋าเสื่อกก พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 76 รองมาเพศชาย จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 24 อายุ 41-50 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 36 รองลงมาอายุ 51-60 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 28 และน้อยที่สุดมีอายุ 21-30 ปี, 20 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8 ส่วนใหญ่ออาชีพข้าราชการ/ข้าราชการบำนาญจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 64 รองมาเป็นอาชีพเกษตรกร จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และน้อยที่สุดเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 4 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 10,001-20,000 บาท จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาได้รายได้ต่อเดือน 20,001-30,000 บาท จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 28 และน้อยที่สุดมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาทจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 6 การศึกษาส่วนใหญ่ระดับปริญญาตรี จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 64 รองมาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 18 และน้อยที่สุดระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2

ด้านแบบสอบถามความพึงพอใจผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์กระเป๋าเสื่อกก 10 รูปแบบ ที่มีความสร้างสรรค์พัฒนาจากเดิมที่ชุมชนไม่เคยผลิตมาก่อน ดังนี้ กระเป๋าครัช (Clutch Bag) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.54) กระเป๋าถือ (Handheld Bag) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.55) กระเป๋าสะพายไหล่ (Shoulder Bag) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.59) กระเป๋าสะพายข้ามตัว (Crossbody Bag) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.54) กระเป๋าเงินธนบัตร (Wallets Bag) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.51) กระเป๋าถุงเงินเหรียญ (Purses Bag) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.60) กระเป๋าใส่โทรศัพท์ (Phone Case) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.56) กระเป๋าใส่แท็บเล็ต (Tablet Case) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.60) กระเป๋าเป้ (Backpacks Bag) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.60) กระเป๋าใส่กุญแจ (Key Case) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.60)

สรุปผลการประเมินความพึงพอใจภาพรวมกระเป๋า 10 รูปแบบ ความพึงพอใจระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.56)

2.3.2 ผลการประเมินความพึงพอใจ ผู้บริโภคที่มีความคิดเห็นต่อบรรจุภัณฑ์สำหรับเสื้อก
แปรรูป จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน พบว่า มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$,
S.D. = 0.60)

2.4 การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนตำบลโคกย่าง

ผู้วิจัยได้นำผลิตภัณฑ์เสื้อกในชุมชนบ้านโคกย่าง ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนา มาจัดแสดงผลงานในพื้นที่ชุมชน
และห้างโรบินสันไลฟ์สไตล์บุรีรัมย์ เพื่อการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา
การผลิตสินค้าหัตถกรรมเสื้อกในชุมชนบ้านโคกเบง ตำบลโคกย่าง อ.ประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เริ่มมีผู้ที่สนใจและสั่งผลิต
ในรูปแบบต่างๆเพิ่มขึ้นจากเดิม รายได้จากการผลิตเสื้อกต่อเดือนของสมาชิกผู้ผลิต เฉลี่ยอยู่ที่ 1,000 บาท/เดือน
ปัจจุบันรายได้เพิ่มขึ้น เฉลี่ยอยู่ที่ 1,800 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 80 เปอร์เซนต์

ภาพที่ 4 จัดแสดงผลงาน ชุมชนบ้านโคกเบง ตำบลโคกย่าง และจัดแสดงนิทรรศการ ณ ห้างโรบินสันไลฟ์สไตล์บุรีรัมย์
ที่มา : สินีนาฏ งามฤทธิ์ (2566)

3. ผลการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เสื้อก

สมาชิกกลุ่มผู้ทอเสื้อกที่ร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์กับโครงการวิจัยที่เป็นวิทยากรผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิก
ในหมู่บ้านจำนวน 2 คน และเยาวชนในท้องถิ่นตำบลโคกย่างจำนวน 20 คน ผลสำรวจความพึงพอใจผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด
องค์ความรู้ พบว่า มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.52)

ภาพที่ 5 ถ่ายทอดองค์ความรู้กระบวนการทอเสื้อก
ที่มา : สินีนาฏ งามฤทธิ์ (2566)

สรุปผลการวิจัย

สภาพการณ์ปัจจุบันของการผลิตผลิตภัณฑ์ และความต้องการของตลาดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื้อกของชุมชน ทอเสื้อก ตำบลโคกยาง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์ มีกระบวนการผลิตเองทุกขั้นตอน ไปจนถึงแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ และจำหน่ายในชุมชน ปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รูปแบบสินค้าเสื้อกแปรรูปยังไม่มีจุดเด่น ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด คาดความคิดสร้างสรรค์ด้านรูปแบบ การใช้วัสดุ สีส้น ในการออกแบบ และยังขาดบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมของผู้บริโภค ได้แก่ กระเป๋าสีเสื้อก นำมาคัดเลือกประเภทกระเป๋า และออกแบบผ่านการคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ได้รูปแบบกระเป๋าทั้งหมด 10 รูปแบบ ด้านบรรจุภัณฑ์นำมาคัดเลือกประเภทได้เป็น ถุงผ้า มาออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์เสื้อกแปรรูปเป็น ถุงผ้า 1 แบบ ซึ่งได้นำมาผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ และสอบถามความพึงพอใจผู้บริโภคทั่วไปที่มีความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์จากเสื้อกแปรรูปและบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น จำนวน 50 คน โดยใช้ทฤษฎีหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์และหลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์มาวิเคราะห์ ผลการประเมินความพึงพอใจกระเป๋า 10 รูปแบบ กระเป๋าครีซ กระเป๋าถือ กระเป๋าสะพายไหล่ กระเป๋าเงินธนบัตร กระเป๋าใส่โทรศัพท์ กระเป๋าใส่กุญแจ ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และกระเป๋าสะพายข้ามตัว กระเป๋าถุงเงินเหรียญ กระเป๋าใส่แท็บเล็ต กระเป๋าเป้ ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก บรรจุภัณฑ์ถุงผ้า ความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, $S.D. = 0.60$) การประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 80 เปอร์เซ็นต์ และได้กำลังคนในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญากระบวนการทอเสื้อกแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื้อกและบรรจุภัณฑ์จำนวน 2 คน ความพึงพอใจผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชน จำนวน 20 คน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, $S.D. = 0.52$)

อภิปรายผล

จากการสำรวจสภาพการณ์ผลิตภัณฑ์ของชุมชน และความต้องการของตลาดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื้อกของชุมชน มีการปลูกต้นกกในพื้นที่ของตนเอง และผลิตเส้นกกเอง มีการทอเสื้อเป็นผืนและมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่งในการนี้ถือว่าเป็นจุดแข็งของชุมชนที่มีวัตถุดิบ และมีทักษะทั้งด้านการผลิตและแปรรูปเสื้อกเองได้ ถือเป็นทรัพยากรอันมีค่าและหากได้รับการส่งเสริมจะทำให้ชุมชนมีแรงผลักดัน และศักยภาพในด้านต่างๆเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยมงคลศิริวรินทร์ และคณะ (2564) ในการศึกษาศักยภาพชุมชน พบว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนมีศักยภาพที่สูงขึ้นเช่นเดียวกันกับแนวคิดของ อรรถ วานิชกร (2559 : 55) ในการศึกษาข้อมูลทางภูมิปัญญา นักออกแบบควรมีการลงพื้นที่และมีส่วนร่วมกับชุมชน และคลุกคลีหรือฝังตัวในระดับที่สามารถทำได้ ซึ่งจะเป็นการทราบถึงข้อมูลเชิงลึกของชุมชนและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน จากกระบวนการสำรวจความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เดิมชุมชนได้มีทักษะในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ชุมชนต้องมีการเรียนรู้และเพิ่มศักยภาพในการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ๆการสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆทำให้ชุมชนเห็นช่องทางการต่อยอดภูมิปัญญาของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ รจนา จันทราสา (2558 : 112) การออกแบบที่สร้างแนวคิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอีกหนึ่งการสร้างแรงบันดาลใจในการออกแบบ กล่าวคือเป็นการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากขึ้นจากประโยชน์เดิม

การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เสื้อก ได้คำนึงถึงหลักการออกแบบเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างเต็มที่ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุดมศักดิ์ สาริบุตร (2549 : 10) ซึ่งได้กล่าวถึงหลักการออกแบบต้องคำนึงถึงเรื่องของ หน้าที่ใช้สอย ความปลอดภัย ความแข็งแรงทนทาน ความสะดวกสบายในการใช้ ความสวยงามน่าใช้

มีลักษณะเฉพาะ ราคา การซ่อมแซม วัสดุ กรรมวิธีการผลิต และการการขนส่ง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ออกแบบหลากหลายรูปแบบแล้วจึงเลือกรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดในการทำต้นแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งได้สอดคล้องกับแนวคิดของ ยุพาวดี นิศวอนุตรพันธ์ (2556 : 54-55) ในการสร้างงานศิลปะด้านศิลปะด้านศิลปะประยุกต์เป็นผลงานที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกันเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก ถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นว่า ขบวนการที่ซับซ้อนในการผลิตและรูปแบบที่เรามองเห็นนั้นจะต้องทำการออกแบบเสียก่อนจึงจะถูกหลักการ มิใช่ทำไปคิดไป จะทำให้งานนั้นไม่มีคุณภาพและมาตรฐาน ดังนั้นการออกแบบจึงควรทำเป็นแบบร่างหลายรูปแบบเสียก่อน เมื่อได้ข้อสรุปแล้วจึงนำมาประยุกต์เพื่อให้เกิดผลงานขึ้นมา ความสำคัญของการออกแบบบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มผู้ผลิตทอเสื่ออก ก็มีความสำคัญมากในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุมาลี ทองรุ่งโรจน์ (2555 : 16) กล่าวว่า

บรรจุภัณฑ์กลายเป็นสิ่งสำคัญของงานด้านการตลาด ก็เนื่องจากการแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้น การมีบริการแบบช่วยตัวเอง (Self-Service) การขายโดยใช้เครื่องอัตโนมัติ สิ่งเหล่านี้ทำให้บรรจุภัณฑ์ต้องทำหน้าที่มากขึ้น และบรรจุภัณฑ์ยังต้องมีบทบาทต่อการขายในขณะที่เกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าขึ้น เพราะไม่ใช่เรื่องง่ายที่ผู้ผลิตหรือผู้ขายจะนำสินค้าไปวางแสดงตามร้านค้า และทำให้ลูกค้าพึงพอใจและพร้อมตัดสินใจซื้อ ดังนั้น ผู้ผลิต และผู้ขาย อาจต้องยอมเสียค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่ง เพื่อให้ได้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมที่จะจัดวางบนชั้นวางของหรือตู้โชว์สินค้าและดึงดูดผู้บริโภคให้สนใจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่เลือกให้มีความสร้างสรรค์นั้นจะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนได้ด้วยการดึงดูดผู้บริโภคให้รู้จักชุมชนซึ่งอาจจะเริ่มที่ตัวผลิตภัณฑ์ไปสู่ชุมชน หรือจากชุมชนไปสู่ผลิตภัณฑ์ก็ได้

การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน การจัดกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นการคืนความรู้สู่ชุมชนและเป็นการทอดบทเรียนสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และ

บรรจุภัณฑ์ เรียกได้ว่าเป็นกระบวนการสื่อสารกับชุมชนด้วยวิธีหนึ่งซึ่งสอดคล้องแนวคิดของ นิรัช สุดสังข์ (2557 : 150) ได้ให้ความหมาย การสื่อสาร คือ การถ่ายทอดเรื่องราว แลกเปลี่ยนความคิดเห็นการแสดงออกของความคิดและความรู้สึก ตลอดจนไปถึงระบบเพื่อการติดต่อสื่อสารข้อมูลซึ่งกันและกัน ในงานวิจัยครั้งนี้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัย ผู้ผลิตเสื่ออก และผู้รับการถ่ายทอดที่สนใจเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และสามารถต่อยอดเป็นอาชีพในอนาคตได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ กนกกร จินนา และอลงกรณ์ คูตระกูล (2561) การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ที่เป็นประโยชน์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน เกิดการส่งต่อและรับความรู้ที่สามารถนำไปผสมผสานกับความรู้ของชุมชนที่มีอยู่เดิมจนก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และถ่ายทอดหมุนเวียนกันต่อไปอย่างเป็นระบบ ซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ชุมชนก็ยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของ อรรถ วนิชกร (2559 : 203) การนำเสนอกิจกรรมการออกแบบทางภูมิปัญญาเพื่อการประชาสัมพันธ์ผลงานออกแบบเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักออกแบบ ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวความคิด การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางการออกแบบและสร้างสรรค์ชิ้นงาน ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม สร้างโอกาสทางการตลาดให้กับชิ้นงานออกแบบและนักออกแบบขึ้นมา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ชุมชนนำองค์ความรู้ทักษะในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์รูปแบบกระเป่าเสื่ออกมาพัฒนาต่อยอดเป็นรูปแบบใหม่ๆ รวมทั้งนำรูปแบบที่ไม่ได้รับการคัดเลือกมาปรับและผลิตจำหน่ายได้

1.2. สามารถสร้างหลักสูตรท้องถิ่นทางการศึกษาในระบบสามารถนำ

ผลการวิจัยไปใช้ประกอบการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นรวมทั้งเพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยววิถีชุมชนได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สามารถพัฒนาสื่อการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการตลาดออนไลน์ เพื่อช่วยส่งเสริมกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกกร จินนา และอลงกรณ์ คูตระกูล. (2561). กระบวนการถ่ายทอดความรู้จากมหาวิทยาลัยสู่ชุมชน : กรณีศึกษาโครงการอนุรักษ์วิหารพระเจ้าพันองค์ วัดปงสนุก จังหวัดลำปาง. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 9(1), 59 - 80.
- ชัยมงคล ศิริวารินทร์, จารุณี จันทระเสนา, ประกาศ แสนทอง, พงศธร แสงลี, และ ปนิตา จันทร์สงค์.(2564). การศึกษาศักยภาพ สภาพปัญหา และความต้องการในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาหมู่บ้านดงบัง หมู่1 ตำบลหนองสระปลา อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี. *วารสารปัญญาภิธาน*, 5(1), 141.
- ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์. (2556). *ระเบียบวิธีวิจัย*. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- นิรัช สุดสังข์. (2557). *ออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม*. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- นิรัช สุดสังข์. (2559). *ระเบียบวิธีวิจัยทางการออกแบบ*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ยุพาวิดี นิศวอนตรพันธ์. (2556). *การออกแบบสร้างสรรค์เศษวัสดุ*. บริษัท วี.พรีนท์(1991) จำกัด, 54 - 55.
- รจนา จันทราสา (2558). *การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหญ้าแฝก*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี ทองรุ่งโรจน์ (2555). *Packaging Design ออกแบบบรรจุภัณฑ์*. กรุงเทพฯ : วาดศิลป์.
- อรัญ วาณิชกร. (2559). *การออกแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดมศักดิ์ สาริบุตร. (2549). *เทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรี้นติ้ง เฮ้าส์.

ทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

The Local Leaders Attitude for Subdistrict Administrative Organization to Subdistrict Municipality: A Case Study of Nondeang Subdistrict Administrative Organization, Bankhwao District, Chaiyaphum Province

อภิลาภา เอกชัย^{1*} ลดาวัลย์ ไขคำ²
Apilapa Ekachai^{1*} Ladawan Khaikham²

Received: November 13, 2024

Revised: December 26, 2024

Accepted: December 26, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการศึกษา คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 11 ราย โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการบริหารงานในท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้นำท้องถิ่นมีความคิดเห็นต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบลว่าการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล จะทำให้ สามารถพัฒนาในพื้นที่ได้มากขึ้น ประชาชนได้รับประโยชน์จากการบริการสาธารณะ มากขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน อีกทั้งทำให้การบริหารงานท้องถิ่นมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงมีสภาพพื้นที่เหมาะสมต่อการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม และมีความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ทั้งด้านการบริหารงาน ด้านบุคลากร ด้านการให้บริการประชาชน ด้านการพัฒนาในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ปัญหาและอุปสรรคในการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล คือ ด้านงบประมาณ เนื่องจากมีรายรับค่อนข้างน้อย ไม่เพียงพอจ่ายตามภารกิจ และด้านการบริหารงาน มีการแบ่งโครงสร้างส่วนราชการภายในค่อนข้างน้อย ส่งผลให้มีภาระงานในความรับผิดชอบไม่สอดคล้องกับจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

คำสำคัญ : การปกครองท้องถิ่น, องค์การบริหารส่วนตำบล, การยกระดับเป็นเทศบาล, บริการสาธารณะ, การพัฒนาท้องถิ่น, ผู้นำท้องถิ่น

^{1*} นิสิตระดับปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
E-mail : Apilapa.e@ku.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
E-mail : Ladawan.kh@ku.th

Abstract

This study aimed to investigate the perspectives of local leaders in Non Daeng Subdistrict, Ban Khwao District, Chaiyaphum Province, regarding the transition of the Non Daeng Subdistrict Administrative Organization (SAO) to a subdistrict municipality. Additionally, the research sought to identify challenges and obstacles that the SAO faced in the process of upgrading its status. Using a qualitative research approach, data were gathered through in-depth interviews and document analysis. The participants consisted of 11 local leaders selected via purposive sampling, all of whom possess substantial knowledge and expertise in local administration.

The findings revealed that local leaders generally perceived the status upgrade to a subdistrict municipality as beneficial for the local development. They noted that this transition would enhance public services, address the local challenges, and improve the quality of life for residents. Furthermore, leaders believed that municipal status would increase administrative efficiency and flexibility. The current economic and social conditions in Non Daeng were seen as suitable for the transition, with sufficient administrative, personnel, public service, and development readiness to support the change.

However, challenges were identified, particularly regarding budget constraints due to limited revenue, which fell short of the required expenditure for operational responsibilities. Additionally, administrative limitations, such as a small internal organizational structure, led to an imbalanced workload relative to the number of available personnel.

Keywords: Local Administration, Subdistrict Administrative Organization, Municipality Transition, Public Services, Local Development, Local Leaders

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดตั้งและเปลี่ยนแปลงฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ โดยจะต้องดำเนินการตามแนวทางที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด ในการเปลี่ยนแปลงฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 249 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 7 และมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562)

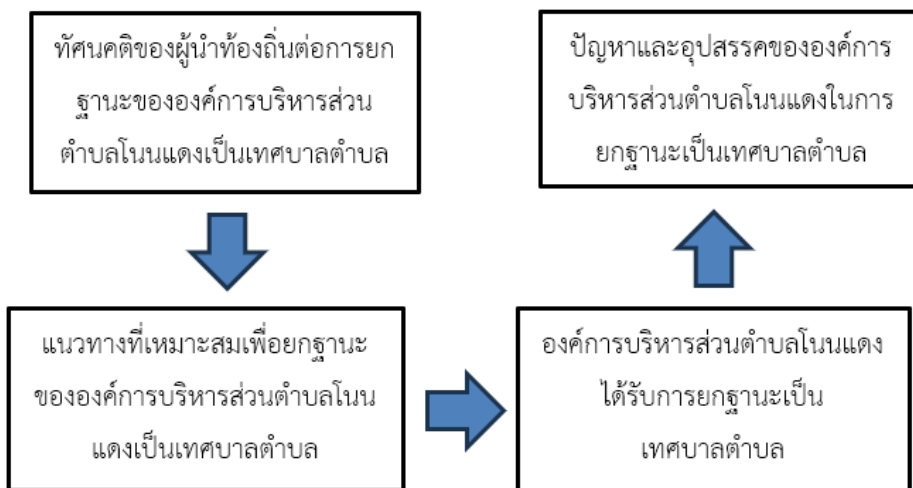
องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และตามประกาศกระทรวงมหาดไทยในราชกิจจานุเบกษา มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2539 มีหมู่บ้านอยู่ในการกำกับดูแลจำนวน 9 หมู่บ้าน (องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง, 2561) มีจำนวนประชากรทั้งหมด ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2567 จำนวน 4,572 ราย (กรมการปกครอง, 2567) และมีจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 56 ตารางกิโลเมตร (องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง, 2566)

ผู้วิจัยเป็นหนึ่งในประชาชนในพื้นที่ที่มีความเห็นส่วนตัวว่า หากองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล จะทำให้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะในพื้นที่มากขึ้น และทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการเข้าถึงบริการสาธารณะมากขึ้น จึงมีความสนใจที่อยากศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบลว่ามีความคิดเห็นเป็นอย่างไร ปัญหาและอุปสรรคขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลคืออะไร เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบการตัดสินใจในการยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา : ผู้วิจัยปรับปรุงจากอภิลาภา เอกาชัย (2567)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study Research) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสัมภาษณ์และเครื่องบันทึกเสียงมาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 11 ราย ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นและข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล นอกจากนี้ได้ใช้ข้อมูลจากเอกสารทางราชการ เช่น ข้อมูลพื้นฐาน ผลสำรวจความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อคุณภาพการให้บริการ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวกับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล และได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงาน

วิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นแนวทางในการศึกษาและประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการศึกษา ตั้งแต่เดือนมกราคม 2567 เป็นต้นไป

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินงานออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนเตรียมการ โดยผู้วิจัยจะดำเนินการสร้างแนวคำถามสัมภาษณ์จากการนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาตรวจสอบร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาและจัดทำหนังสือถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง เพื่อขออนุญาตในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ 2) ขั้นตอนดำเนินการ โดยผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นตามคำถามสัมภาษณ์ในแบบสัมภาษณ์และบันทึกเสียงระหว่างดำเนินการสัมภาษณ์ หลังจากนั้น จะดำเนินการถอดเสียงสัมภาษณ์ และสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องและบันทึกเป็นข้อมูลเชิงพรรณนา ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลและเก็บข้อมูลเสริมเพื่อให้มีเนื้อหาครบถ้วน แล้วสรุปสาระสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์ ส่งให้ผู้นำท้องถิ่นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง และในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการแยกประเด็นตามขอบเขตของเนื้อหาในการศึกษาและใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยนำแนวคิดการกระจายอำนาจ แนวคิดการปกครองส่วนท้องถิ่น และแนวทางปฏิบัติการจัดตั้งและเปลี่ยนแปลงฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมาย

ผลการวิจัย

ความคิดเห็นต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล กลุ่มผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความแตกต่างกันจากเทศบาลตำบล ในเรื่องงบประมาณ เทศบาลตำบลจะได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลมากกว่า และสามารถดำเนินการกู้ยืมเงินจากกองทุนส่งเสริมกิจการเทศบาลมาพัฒนาพื้นที่ได้ก่อน ในเรื่องโครงสร้างและอำนาจในการบริหารงาน เทศบาลตำบลจะมีความซับซ้อนกว่าและมีอำนาจหน้าที่มากกว่า ทั้งในส่วนของการพัฒนาในพื้นที่ การทำสาธารณประโยชน์ต่างๆ และการให้บริการประชาชน การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้มากขึ้น เนื่องจากเทศบาลตำบลจะมีอำนาจหน้าที่และงบประมาณในการดูแลและช่วยเหลือประชาชนมากกว่า ทำสาธารณประโยชน์ได้มากกว่า ทั้งในเรื่องการพัฒนาในพื้นที่ การให้ความช่วยเหลือประชาชน การขออนุญาตต่างๆ และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการรับบริการสาธารณะมากขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากกว่าและครอบคลุมกว่า ข้อดีของการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล คือ เทศบาลตำบลจะได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลมากกว่าและมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีมากกว่า ทำให้มีงบประมาณมากขึ้น ข้อเสียของการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล คือ เทศบาลตำบลจะมีพื้นที่ในความรับผิดชอบมากขึ้น ส่งผลให้เจ้าหน้าที่จะต้องดูแลพื้นที่มากขึ้น หากให้ความช่วยเหลือในบางพื้นที่ก่อน จะถูกมองว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ และหากหมู่บ้านไหนไม่มีผู้ถูกเลือกให้เป็นสมาชิกสภาเทศบาล จะทำให้ขาดตัวแทนที่เป็นกระบอกเสียงและอาจเกิดการพัฒนาในพื้นที่บริเวณนั้นน้อย

“ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า การยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล เป็นสิ่งที่ดีที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน การเป็นเทศบาลตำบลจะมีงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงานมากกว่าองค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบันตำบลโนนแดงมีปัญหาในเรื่องของถนนขรุขระ ระบบระบายน้ำ มีปัญหาท่อน้ำอุดตัน และในการขุดลอกท่อระบายน้ำ จำเป็นต้องใช้งบประมาณมากและในปัจจุบันมีงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงานค่อนข้างน้อย ไม่สามารถทำพร้อมกันได้ หากได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล จะสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ เพราะได้รับงบประมาณมากขึ้น ก็จะสามารถแก้ไขปัญหาได้เร็วขึ้นและทั่วถึงกันในทุกหมู่บ้าน”

(นายบุญส่ง สุพมาตย์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2567)

“ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า การยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบลมีข้อดี คือ ตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ได้รับการพัฒนาที่มากขึ้น มีความเจริญมากขึ้น และในส่วนข้อเสีย คือ เมื่อมีการพัฒนาในพื้นที่ตำบลโนนแดงให้มีความเจริญมากขึ้น ก็จะต้องดำเนินการให้ความช่วยเหลือให้ครอบคลุมมากขึ้น หากให้ความช่วยเหลือในบางพื้นที่ก่อน ก็อาจจะถูกมองว่า เป็นการเลือกปฏิบัติ”

(นายวิรัช แร่งโนนแดง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2567)

การยกฐานะขององค์การบริหารตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม เนื่องจากสภาพพื้นที่ในปัจจุบันค่อนข้างก้าวไปทางความเป็นเมือง มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ทำให้เกิดการค้าขายได้ง่าย นอกจากนี้มีลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ใกล้เคียงกัน หมู่บ้านค่อนข้างอยู่ติดกันความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในหมู่บ้านค่อนข้างสนิทกัน และมีลักษณะเป็นเครือข่าย การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้การบริหารงานของท้องถิ่นมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เทศบาลตำบลจะมีอำนาจหน้าที่และมีกรอบอัตรากำลังเพิ่มขึ้น ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความรวดเร็ว อีกทั้งจะมีขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่รวดเร็ว ทำให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

“ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า การยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม ตำบลโนนแดง มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีที่ตั้งค่อนข้างอยู่ติดกัน แต่จะมีหมู่บ้านโนนเสาเล้า หมู่ที่ 3 และหมู่บ้านซำช่องแมว หมู่ที่ 7 ที่จะมีที่ตั้งห่างไกลออกไป ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในหมู่บ้านค่อนข้างสนิทกัน มีลักษณะเป็นเครือข่าย เช่น หากไปงานศพก็จะเจอกันอยู่บ่อยครั้ง หากไปงานศพบ้านไหนก็จะเจอกัน”

(นายประดิษฐ์ เทพนุรักษ์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2567)

“ข้าพเจ้าคิดว่า หากได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลโนนแดงแล้ว จะทำให้ได้รับงบประมาณมากขึ้น ส่งผลให้การบริหารงานในส่วนต่างๆเกิดความคล่องตัวมากขึ้น การดำเนินโครงการต่างๆมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเรื่องร้องเรียนบางเรื่องที่ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากเกินอำนาจหน้าที่ของ อบต. หากได้เป็นเทศบาลคิดว่าอาจจะแก้ไขได้”

(นายอเนก ยวงทอง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2567)

ความพร้อมในการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล กลุ่มผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ด้านงบประมาณ มีรายรับในแต่ละปีงบประมาณค่อนข้างน้อย แต่ได้มีการวางแผนในการใช้งบประมาณอย่างเหมาะสม จึงถือว่าค่อนข้างมีความพร้อมในด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ปัจจุบันมีจำนวนผู้ปฏิบัติงานไม่ครบตามกรอบอัตรากำลัง เนื่องจากมีบางตำแหน่งที่ขาดผู้ปฏิบัติงานอยู่ และอยู่ระหว่างดำเนินการรับโอนย้ายข้าราชการหรือรอเรียกบรรจุข้าราชการใหม่ ไม่ค่อยมีปัญหาในการปฏิบัติงานระหว่างรอผู้ปฏิบัติงาน จึงถือว่าค่อนข้างมีความพร้อมในด้านบุคลากรด้านการบริหารงาน มีการแบ่งส่วนราชการภายใน ได้แก่ สำนักปลัด กองคลัง และกองช่าง มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ผู้นำท้องถิ่นมีการจัดเจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างดี จึงไม่ค่อยมีปัญหาในการบริหารงานและถือว่ามีความพร้อมในการบริหารงาน ด้านการให้บริการประชาชนมีความพร้อมในการให้บริการประชาชนครอบคลุมทุกด้าน ทั้งงานด้านสังคมสงเคราะห์ งานป้องกันบรรเทาสาธารณภัย งานด้านสาธารณสุข ประชาชนที่เข้ามาใช้บริการสาธารณะมีความพึงพอใจในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ จึงถือว่ามีความพร้อมในการให้บริการประชาชน และด้านการพัฒนาในพื้นที่ องค์การบริหารตำบลโนนแดงมีขอบเขตพื้นที่ชัดเจนมากขึ้น มีการแบ่งพื้นที่ในความรับผิดชอบชัดเจน มีการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่องและมีระบบบริหารจัดการที่ดีขึ้น จึงถือว่ามีความพร้อมในการพัฒนาในพื้นที่

“ข้าพเจ้าคิดว่า อบต.โนนแดงในขณะนี้ มีศักยภาพเพียบพร้อมในทุกด้าน โดยมีความพร้อมในการยกฐานะในทุกด้าน ด้านงบประมาณ ในขณะนี้ยังอยู่ในขอบเขตที่บริหารได้ แต่หากได้รับการยกฐานะ จะทำให้มีงบประมาณมากขึ้น ก็จะทำให้การบริหารยังมีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้านบุคลากรก็พร้อมที่จะจัดหาบุคคลเข้ามาทำงานได้ตลอดเวลา ด้านการบริหารงานก็มีผู้นำที่มีประสบการณ์สามารถบริหารจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการบริการประชาชนนั้น ค่อนข้างทั่วถึงและเข้าถึงแม้แต่พื้นที่ห่างไกล ส่วนในด้านการพัฒนาในพื้นที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับที่ดีแล้ว หากได้รับการยกฐานะคิดว่าจะต้องไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิม”

(นายอเนก ยวงทอง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2567)

นอกจากนี้กลุ่มผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยกับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล เนื่องจากการเป็นเทศบาลตำบล จะทำให้มีจำนวนผู้ปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นและเป็นการส่งเสริมการจ้างงาน อีกทั้งจะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะเพิ่มขึ้น ประชาชนในพื้นที่จะเข้าถึงการบริการสาธารณะมากขึ้น และผลที่ได้รับจากการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล กลุ่มผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นว่า จะต้องศึกษากฎหมายและระเบียบในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเทศบาลตำบล เช่น ขอบเขตในการใช้อำนาจ อำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะที่เพิ่มขึ้น และจะต้องศึกษาสภาพปัญหาในพื้นที่ในความรับผิดชอบมากขึ้น และจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง กลุ่มผู้นำท้องถิ่นได้มีการวางแผนที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี เพื่อเข้าไปบริหารงานในท้องถิ่นต่อ และได้มีการวางแผนเพื่อเตรียมจัดการแบ่งเขตการเลือกตั้ง แบ่งสัดส่วนของประชากรในพื้นที่ให้เท่ากันในแต่ละเขต เพื่อให้มีความพร้อมในการจัดการเลือกตั้ง และ กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ไม่ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ เนื่องจากยอมรับผลของการเปลี่ยนแปลงจากการยกฐานะ

“ข้าพเจ้ามีความเห็นด้วยกับการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล เพราะจะทำให้เราได้คนทำงานที่เพิ่มขึ้น การทำงานก็จะมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ทุกพื้นที่ในตำบลโนนแดงจะได้รับการพัฒนาเร็วขึ้น อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการจ้างงานให้กับประชาชนในหมู่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านไปด้วยกัน”

(นายหนูแดง จอกเงิน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2567)

“ข้าพเจ้ามีการวางแผนรองรับการเปลี่ยนแปลง หากองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลนั้น ข้าพเจ้าจะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นคณะเทศมนตรี เพื่อเข้ามาพัฒนาพื้นที่ตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ให้มีความเจริญมากขึ้น และเข้ามาดูแลให้ความช่วยเหลือประชาชนต่อไป”

(นายประทีป ต้นเรือน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2567)

“หาก อบต. ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลนั้น ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ในการขอรับความช่วยเหลือใดๆ จากทางรัฐ เนื่องจากข้าพเจ้ายอมรับผลกระทบจากการยกฐานะที่มันเป็นไปตามระบบของมัน”

(นายบุญอยู่ ปิตะบุตร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2567)

ปัญหาและอุปสรรคในการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล ด้านบุคลากร มีจำนวนผู้ปฏิบัติงานไม่ครบตามกรอบอัตรากำลัง ปัจจุบันขาดผู้ปฏิบัติงานจำนวน 2 ตำแหน่ง คือ นิติกร นักวิชาการตรวจสอบภายใน ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการรับโอนย้ายข้าราชการหรือรอเรียกบรรจุข้าราชการใหม่ อาจส่งผลกระทบทำให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า ด้านการบริหารงาน มีการแบ่งโครงสร้างของส่วนราชการภายใน ได้แก่ สำนักปลัด กองคลัง และกองช่าง มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ปัจจุบันประสบปัญหาส่วนราชการภายในมีภาระงานในความรับผิดชอบมาก เจ้าหน้าที่ยังขาดการทำงานแบบบูรณาการและขาดทักษะด้านการสื่อสาร อีกทั้งระเบียบ กฎหมายและนโยบายของรัฐบาลมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง ด้านงบประมาณ มีรายรับในแต่ละปีงบประมาณค่อนข้างน้อย มีรายได้จากการเก็บภาษีค่าน้ำประปา มีรายจ่ายใกล้เคียงกับรายรับ ส่งผลให้เหลือเงินคงคลังค่อนข้างน้อย จึงถือว่าด้านงบประมาณเป็นหนึ่งในปัญหา

และอุปสรรคต่อการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

“ข้าพเจ้ามีความเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล คือ ด้านบุคลากร เนื่องจากกรอบอัตรากำลังยังมีตำแหน่งว่างอยู่ เจ้าหน้าที่ยังไม่ครบทุกตำแหน่ง ทำให้การดำเนินงานล่าช้าไปบ้าง ซึ่งส่งผลกระทบต่อด้านการให้บริการประชาชน พอเจ้าหน้าที่มาดำรงตำแหน่งครบก็จะทำให้บริการประชาชนได้ทั่วถึง และในส่วนด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงาน และด้านการพัฒนาในพื้นที่ไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล”

(นายบุญส่ง สุพมาตย์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2567)

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลรายงานประมาณรายรับ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

รายจ่าย	รายจ่ายจริง ปี 2564	รายจ่ายจริง ปี 2565	ประมาณการ ปี 2566	ประมาณการ ปี 2567
หมวดภาษีอากร	169,454.98	513,810.29	460,000.00	518,000.00
หมวดค่าธรรมเนียม ค่า ปรับ และใบอนุญาต	276,679.40	164,768.80	153,200.00	182,200.00
หมวดรายได้จากทรัพย์สิน	194,930.02	125,047.03	201,500.00	180,000.00
หมวดรายได้เบ็ดเตล็ด	472,200.00	56,500.00	51,000.00	1,000.00
หมวดรายได้จากทุน	1,818.00	0.00	1,000.00	5,000.00
หมวดภาษีจัดสรร	16,436,749.06	16,730,252.51	15,872,700.00	17,237,100.00
หมวดเงินอุดหนุน	18,391,333.52	18,263,840.00	18,760,600.00	18,176,700.00
รวมทุกหมวด	35,943,164.98	35,854,218.63	35,500,000.00	36,300,000.00

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลรายงานประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

รายจ่าย	รายจ่ายจริง ปี 2564	รายจ่ายจริง ปี 2565	ประมาณการ ปี 2566	ประมาณการ ปี 2567
งบกลาง	12,288,167.00	12,687,480.00	13,041,880.00	13,051,300.00
งานบริหารงานทั่วไป	10,866,226.50	10,882,933.30	12,686,300.00	11,809,660.00
งานการรักษาความ สงบภายใน	48,588.00	33,935.00	328,600.00	900,280.00
งานการศึกษา	2,794,634.02	2,869,284.92	3,336,730.00	3,282,420.00
งานสาธารณสุข	278,816.00	324,083.00	316,000.00	751,320.00
งานสังคมสงเคราะห์	0.00	0.00	70,000.00	519,740.00

งานเคหะและชุมชน	1,050,268.00	1,665,931.00	2,126,290.00	638,000.00
งานสร้างความเข้ม แข็งชุมชน	2,088.00	288.00	90,000.00	55,000.00
งานศาสนา วัฒนธรรมฯ	0.00	0.00	35,000.00	223,000.00
งานอุตสาหกรรมและ การโยธา	110,610.00	370,900.00	3,380,000.00	4,987,280.00
งานเกษตร	16,788.00	69,169.00	89,000.00	82,000.00
รวมทุกแผนงาน	27,456,185.52	28,904,004.22	35,500,000.00	36,300,000.00

แหล่งที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง (2566).

นอกจากนี้ด้านการให้บริการประชาชน มีความพร้อมในการให้บริการประชาชน ประชาชนที่เข้ามาใช้บริการ สาธารณะมีความพึงพอใจในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ จึงถือว่าไม่ได้มีปัญหาและอุปสรรคในการยกฐานะเป็นเทศบาล ตำบล ด้านการพัฒนาในพื้นที่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาในพื้นที่ โดยการทำ ประชามติ เพื่อให้เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นหลัก จึงถือว่าไม่ได้มีปัญหาและอุปสรรคใน การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ในด้านการพัฒนาในพื้นที่

แนวทางที่เหมาะสมต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล จากการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้นำท้องถิ่นและศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ด้านงบประมาณ ควรมีการจัดเก็บภาษีให้เข้มงวดมากขึ้น ในหมวดภาษีอากร หมวดค่าธรรมเนียมฯ หมวดภาษีจัดสรร จะทำให้มีรายได้มากขึ้น มีเงินคงคลังมากขึ้น อีกทั้งควรมีข้อ บัญญัติงบประมาณรายจ่ายงบประมาณประจำปีที่ชัดเจนในการเตรียมยกฐานะ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการ ด้าน บุคลากร ควรมีการเพิ่มกรอบอัตราค่าจ้าง เพื่อส่งเสริมการจ้างงานในพื้นที่และเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน และในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงาน ควรมีการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาในพื้นที่ ด้าน การบริหารงาน ควรมีการแบ่งโครงสร้างการบริหารงานของส่วนราชการภายในเพิ่มขึ้น ควรมีการจัดสรรจำนวนผู้ปฏิบัติงาน ให้สอดคล้องกับปริมาณงาน นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมการฝึกทักษะด้านการสื่อสารและการทำงานแบบบูรณาการให้กับ ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านการให้บริการประชาชน ควรมีการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน มากขึ้น เช่น การให้คำปรึกษาด้านกฎหมายผ่านช่องทางออนไลน์ การให้บริการผ่านระบบ (E-Service) ให้ครอบคลุมทุก ด้าน และด้านการพัฒนาในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ควรมีการลงสำรวจพื้นที่เป็นประจำ ตรวจสอบพื้นที่จุดเสี่ยง พื้นที่ที่ควรพัฒนา เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนพัฒนาท้องถิ่น

“ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า แนวทางที่เหมาะสมในการยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล ด้านของงบประมาณ คือ การมีข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายงบประมาณประจำปีที่ชัดเจนในการเตรียมยกฐานะเป็นเทศบาล ตำบลมาเป็นแผนงานในการดำเนินงานต่อไป และในส่วนของด้านบุคลากร ด้านการบริหารงาน ด้านการให้บริการประชาชน และด้านการพัฒนาในพื้นที่ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ในปัจจุบันที่องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงมีการดำเนินงานอยู่มีความ เหมาะสมอยู่แล้ว”

(นายประดิษฐ์ เทพนุรักษ์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2567)

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มผู้นำท้องถิ่น มีความคิดเห็นต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบลว่า การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้มากขึ้น เนื่องจากเทศบาลตำบลจะมีอำนาจหน้าที่และงบประมาณในการดูแลและช่วยเหลือประชาชนมากกว่า สามารถทำสาธารณประโยชน์ได้มากกว่า ทั้งในเรื่องการพัฒนาในพื้นที่ การให้ความช่วยเหลือประชาชน การขออนุญาตต่างๆ และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชน การยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม เนื่องจากสภาพพื้นที่ในปัจจุบันกึ่งไปทางความเป็นเมือง มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ทำให้เกิดการค้าขายได้ง่าย และลักษณะที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในหมู่บ้านค่อนข้างสนิทกัน จึงถือว่ามีความเหมาะสมที่จะยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

นอกจากนี้ การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้การบริหารงานของท้องถิ่นมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เทศบาลตำบลจะมีอำนาจหน้าที่และมีการอบอัตรากำลังเพิ่มขึ้น อีกทั้งมีขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่รวดเร็ว ทำให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงมีความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ทั้งในด้านการบริหารงาน ด้านการให้บริการประชาชน ด้านการพัฒนาในพื้นที่ และค่อนข้างมีความพร้อมในด้านงบประมาณและด้านบุคลากร กลุ่มผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยกับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล เนื่องจากการเป็นเทศบาลตำบล จะทำให้มีจำนวนผู้ปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นและเป็นการส่งเสริมการจ้างงานให้กับประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งจะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะเพิ่มขึ้น ประชาชนในพื้นที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะจากรัฐมากขึ้น และผลที่ได้รับจากการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลต่อผู้นำท้องถิ่น คือ จะต้องศึกษากฎหมาย ระเบียบในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล ศึกษาสภาพปัญหาในพื้นที่ในความรับผิดชอบมากขึ้น จะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ได้การวางแผนที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี เพื่อต้องการเข้าไปบริหารงานในท้องถิ่นต่อ และได้มีการวางแผนเพื่อจัดแบ่งเขตการเลือกตั้ง แบ่งสัดส่วนของประชากร เพื่อให้มีความพร้อมในการจัดการเลือกตั้ง

เมื่อได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลแล้ว กลุ่มผู้นำท้องถิ่นไม่ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ เนื่องจากยอมรับผลของการเปลี่ยนแปลงจากการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ปัญหาและอุปสรรคในการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล ด้านบุคลากร ปัจจุบันขาดผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 2 ตำแหน่ง ซึ่งมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานและอยู่ระหว่างดำเนินการรับโอนย้ายข้าราชการหรือรอเรียกบรรจุข้าราชการใหม่ อาจส่งผลกระทบทำให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า ด้านการบริหารงาน ปัจจุบันประสบปัญหาส่วนราชการภายในมีภาระงานในความรับผิดชอบมาก ส่งผลต่อการปฏิบัติงานอาจมีความล่าช้า อีกทั้งผู้ปฏิบัติงานยังขาดการทำงานแบบบูรณาการและทักษะด้านการสื่อสาร ด้านงบประมาณ มีรายได้จากการเก็บภาษีค่อนข้างน้อย มีรายจ่ายใกล้เคียงกับรายได้ ส่งผลให้เหลือเงินคงคลังน้อย ด้านการให้บริการประชาชนและการพัฒนาในพื้นที่ไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล แนวทางที่เหมาะสมต่อการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล พบว่า ด้านงบประมาณ ควรมีการจัดเก็บภาษีให้เข้มงวดมากขึ้น จะทำให้มีรายได้เข้าสู่หน่วยงานมากขึ้น มีเงินคงคลังมากขึ้น อีกทั้งควรมีข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายงบประมาณประจำปีที่ชัดเจนในการเตรียมยกฐานะ ด้านบุคลากร ควรมีการเพิ่มกรอบอัตรากำลัง ทั้งในส่วนข้าราชการ ลูกจ้าง และผู้ปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมการจ้างงานในพื้นที่และเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ด้านการบริหารงาน ควรมีการแบ่งโครงสร้างการบริหารงานของส่วนราชการภายในเพิ่มขึ้น ควรมีการจัดสรรจำนวนผู้ปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับปริมาณงาน ควรมีการส่งเสริมการฝึกทักษะด้านการสื่อสารและการทำงานแบบบูรณาการให้กับเจ้าหน้าที่ด้านการให้บริการประชาชน ควรมีการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนมากขึ้น เช่น การให้คำปรึกษาด้านกฎหมายผ่าน

ช่องทางออนไลน์ การให้บริการผ่านระบบ (E-Service) ให้ครอบคลุมทุกด้าน และด้านการพัฒนาในพื้นที่ ควรมีการลงสำรวจพื้นที่เป็นประจำ ตรวจสอบพื้นที่จุดเสี่ยง พื้นที่ที่ควรพัฒนา เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนพัฒนาท้องถิ่น

อภิปรายผล

การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่ได้มากขึ้น เทศบาลตำบลจะมีอำนาจหน้าที่และงบประมาณในการดูแลและช่วยเหลือประชาชนมากกว่า สามารถทำสาธารณประโยชน์ได้มากกว่า ทั้งในเรื่องการพัฒนาในพื้นที่ การให้ความช่วยเหลือประชาชน การขออนุญาตต่างๆ และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชน การยกฐานะขององค์การบริหารตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม เนื่องจากสภาพพื้นที่ในปัจจุบันค่อนข้างกึ่งไปทางความเป็นเมือง มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกทำให้เกิดการค้าขายได้ง่าย และลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ใกล้เคียงกัน ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในหมู่บ้านค่อนข้างสนิทกัน

อีกทั้งการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจะทำให้การบริหารงานของท้องถิ่นมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เทศบาลตำบลจะมีอำนาจหน้าที่ มีกรอบอัตรากำลังเพิ่มขึ้น มีขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่รวดเร็ว ทำให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงมีความพร้อมในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ทั้งในด้านการบริหารงาน ด้านการให้บริการประชาชน ด้านการพัฒนาในพื้นที่ ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร กลุ่มผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นด้วยกับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล เนื่องจากการเป็นเทศบาลตำบล จะทำให้มีจำนวนผู้ปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นและเป็นการส่งเสริมการจ้างงานให้กับประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งจะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชนเพิ่มขึ้น ประชาชนจะเข้าถึงบริการสาธารณะจากรัฐมากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคในการยกฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงเป็นเทศบาลตำบล ด้านบุคลากร ปัจจุบันขาดผู้ปฏิบัติงานจำนวน 2 ตำแหน่ง และอยู่ระหว่างดำเนินการรับโอนย้ายข้าราชการหรืออรรถบริกรข้าราชการใหม่ อาจส่งผลกระทบทำให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า ด้านการบริหารงาน ปัจจุบันประสบปัญหาส่วนราชการภายในมีภาระงานในความรับผิดชอบมาก ผู้ปฏิบัติงานยังขาดการทำงานแบบบูรณาการและขาดทักษะด้านการสื่อสาร ด้านงบประมาณ มีรายได้จากการเก็บภาษีค่อนข้างน้อย รายจ่ายใกล้เคียงกับรายได้ ส่งผลให้เหลือเงินคงคลังน้อย ด้านการให้บริการประชาชน และด้านการพัฒนาในพื้นที่ไม่มีปัญหาและอุปสรรค เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ประชาชนประเมินความพึงพอใจในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ เพื่อนำไปปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ และมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาในพื้นที่โดยการทำประชาคม การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอยู่บนพื้นฐานที่ว่าประชาชนอยู่ในท้องถิ่นเท่านั้นที่รู้ถึงความต้องการอะไร ควรแก้ไขปัญหาอย่างไร ดังนั้นรัฐบาลจึงทำการกระจายอำนาจให้กับประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองในรูปแบบที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง ควรมีการจัดทำข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างของอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบล ข้อดีและข้อเสียของการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ข้อมูลเหตุผลความจำเป็น และข้อมูลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับเมื่อเป็นเทศบาลตำบลให้ประชาชนทราบ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการยกฐานะ

1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง ควรมีการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้ทราบถึงแนวทาง

การปฏิบัติก่อนดำเนินการยกฐานะ การปฏิบัติในการยกฐานะ และการปฏิบัติหลังจากยกฐานะ

1.3 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง ควรมีการจัดทำแผนงานการโอนงบประมาณ ทรัพย์สิน พนักงานส่วนตำบลและลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจากการยกฐานะ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของบุคลากร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และประชาชน ภายหลังจากการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล เพื่อเป็นข้อมูลในการประกอบการตัดสินใจในการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลของหน่วยงานอื่นที่อยู่ระหว่างดำเนินการตัดสินใจ

2.2 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบก่อนการดำเนินการยกฐานะและหลังการดำเนินการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล เพื่อถอดบทเรียนข้อดีและข้อเสียจากการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล และเพื่อเป็นข้อมูลในการประกอบการตัดสินใจในการยกฐานะของหน่วยงานอื่นที่อยู่ระหว่างดำเนินการตัดสินใจจะดำเนินการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

2.3 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการยกฐานะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของต่างประเทศและประเทศไทย เพื่อศึกษาแนวทางในการยกฐานะ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ และปัญหาและอุปสรรคในการยกฐานะ เพื่อนำมาปรับใช้กับกระบวนการยกฐานะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กองกฎหมายและระเบียบท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2562). *คู่มือการปฏิบัติงาน การจัดตั้งและเปลี่ยนแปลงฐานะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การเปลี่ยนชื่อองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงเขตองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การรวมและยุบรวมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การรวบรวม และแยกพื้นที่บางส่วนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- ทองอร หาญชัย. (2567). *สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงหมู่ที่ 3*. สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2567.
- ธนวุฒิ พิงกุล. (2567). *หัวหน้าสำนักปลัด ปฏิบัติราชการแทนปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง*. สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2567.
- บุญยู ปิตะบุตร. 2567. *สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงหมู่ที่ 8*. สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2567.
- บุญลัว ไวประเสริฐ. 2567. *สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงหมู่ที่ 2*. สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2567.
- บุญส่ง สุพมาตย์. 2567. *สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงหมู่ที่ 6*. สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2567.
- ประชา คิตติ. (2560). *ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาอำเภอเกาะกูด จังหวัดตราด (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ประดิษฐ์ เทพนุรักษ์. 2567. *สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงหมู่ที่ 4*. สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2567.
- ประทีป ต้นเรือน. 2567. *สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงหมู่ที่ 5*. สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2567.
- พรประภา ภู่นิม. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อการยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรัช แร่นโนนแดง. 2567. *สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงหมู่ที่ 1*. สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2567.

- ศุภชัย ฐานวิสัย. 2567. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดงหมู่ที่ 7. สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2567.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2563). การปกครองท้องถิ่น: มุมมองจากประเทศฝรั่งเศส ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และไทย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: สถาบันสัญญาธรรมศักดิ์เพื่อประชาธิปไตย.
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. (2567). การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.nondaeng.go.th/news>
- สมศักดิ์ เกียงกิ่งแก้ว. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์. เชียงใหม่: ศูนย์หนังสือเชียงใหม่.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2567). สถิติจำนวนประชาชน พื้นที่จังหวัดชัยภูมิ อำเภอบ้านเขว้า ตำบลโนนแดง ข้อมูลเดือนพฤษภาคม 2567. สืบค้นเมื่อ 27 มิถุนายน 2567, จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/>
- หนูแดง จอกเงิน. 2567. รายนายกององค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง ปฏิบัติราชการแทนนายกององค์การบริหารส่วนตำบล โนนแดง. สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2567.
- องค์การบริหารส่วนตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ. (2561). สภาพทั่วไป. สืบค้นเมื่อ 27 มิถุนายน 2567, จาก <https://www.nondaeng.go.th/data2>.

การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ มัธยมศึกษาสงขลา สตูล

The Use of Technology for Administration of School Administrators under the Secondary Education Service Area Office in Songkhla, Satun

ธนภรณ์ วรรณะ^{1*} และ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ²

Thanaporn Wanna^{1*} and Rungchatchadaporn Vehachart²

Received: November 14, 2024

Revised: December 9, 2024

Accepted: December 12, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา 3) ประมวลข้อเสนอแนะการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 338 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม จำนวน 60 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ .983 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 320 ฉบับ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ครูที่มีเพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และครูที่มีอายุต่างกัน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ .01 และสถานศึกษาต่างกัน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 3) ผลการประมวลข้อเสนอแนะการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการดำเนินงานภายในสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาตนเองและพัฒนากระบวนการทำงาน พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยีในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ : การใช้เทคโนโลยี การบริหารงาน ผู้บริหารสถานศึกษา

^{1*} นักศึกษาปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

Email: arigatohai25@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

Email: rungchatchadaporn@tsu.ac.th

Abstract

This study aimed to 1) examine the use of technology in the administration of school administrators, 2) compare its use based on gender, age, educational qualifications, work experience, and school size, and 3) compile recommendations for its effective application. The sample consisted of 338 individuals, determined using Krejcie and Morgan's table, with 320 completed questionnaires returned. The research instrument was a 60-item questionnaire with a reliability score of .983. Data were analyzed using statistical software, employing percentages, means, standard deviations, t-tests, and one-way ANOVA.

The findings revealed that: 1) The use of technology in the administration of school administrators, both overall and in specific aspects, was at a high level. 2) A comparison of technology use in administration showed no significant differences overall or in specific aspects among teachers with different genders, educational qualifications, and work experiences. However, teachers of different ages exhibited significant differences overall at the .05 level, and in specific aspects at the .05 and .01 levels. Similarly, schools of different types showed significant differences overall at the .05 level and in specific aspects at the .01 level. 3) Recommendations suggested that school administrators integrate technology into operational processes, encourage teachers and educational personnel to use technology for self-development and work process improvement, and utilize technology for monitoring, inspection, and performance evaluation.

Keywords: The Use of Technology, Administration, School Administrators

บทนำ

เทคโนโลยีถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง หากดำเนินงานโดยปราศจากการใช้เทคโนโลยีย่อมส่งผลให้เกิดความล่าช้าขาดประสิทธิภาพและไม่ทันสมัย โดยผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีในการประมวลผล จัดเก็บข้อมูล เผยแพร่ข้อมูล ใช้เป็นฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อประกอบการตัดสินใจในการบริหารสถานศึกษา รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นต้นแบบในการใช้เทคโนโลยีในการดำเนินงานมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสังคมในปัจจุบัน (ปริญญา ขุนพรม, 2564) เพื่อกระตุ้นให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเกิดการเรียนรู้และได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเห็นถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีโดยการฝึกฝนตนเองให้เกิดทักษะและใช้เทคโนโลยีในการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำไปต่อยอดในการบริหารสถานศึกษา ตลอดจนส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างเต็มประสิทธิภาพ เพื่อก้าวสู่องค์กรดิจิทัล (ชินวัตร เจริญนิตย์ และคณะ, 2565)

จุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ 2567-2568 พัฒนาสมรรถนะครูด้านภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เทคโนโลยีดิจิทัล และนโยบายระยะเร่งด่วน (Quick Win) สนับสนุนการใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ในระบบดิจิทัลและส่งเสริมการเรียนรู้ทุกที่ทุกเวลา ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดสงขลา พ.ศ. 2566-2570 ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

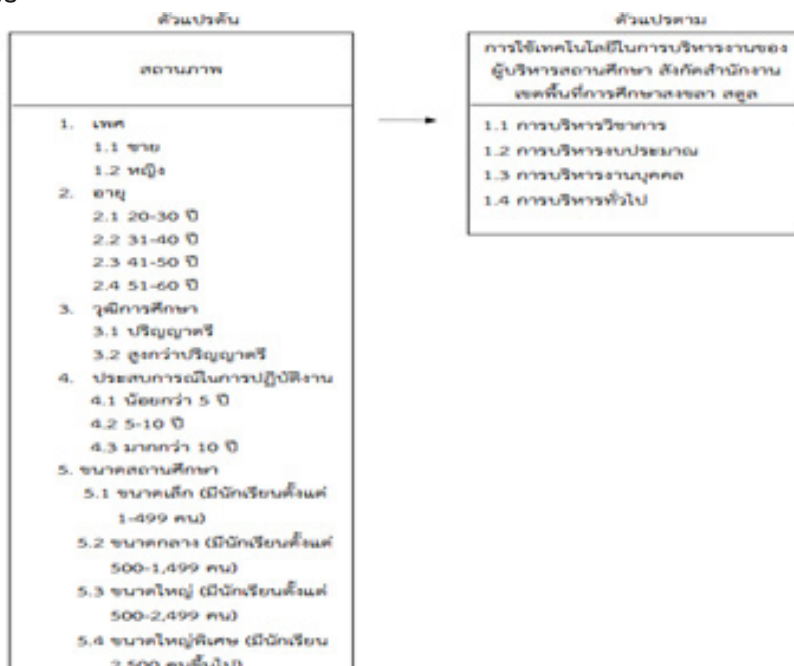
ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ, 2565) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ได้นำเอานโยบายและจัดทำแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ได้กล่าวถึงจุดเน้นในการส่งเสริมผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล, 2566)

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล เพื่อต้องการศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้สถานศึกษาในประเทศไทยมีความตื่นตัว พร้อมใช้เทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และสร้างแรงกระตุ้นให้นำเทคโนโลยีไปใช้ในสถานศึกษาและส่งผลให้สถานศึกษามีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นก้าวทันการเปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา
3. เพื่อประมวลข้อเสนอแนะการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล แบ่งตามกฎกระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษา(กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารทั่วไป

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ปีการศึกษา 2567 จำนวน 2,612 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ปีการศึกษา 2567 จำนวน 338 คน ซึ่งได้จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำแนกตามขนาดสถานศึกษา แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและขนาดสถานศึกษา

ตัวแปรตาม ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล แบ่งตามกฎกระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารทั่วไป

4. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล เพื่อทราบถึงตัวแปรที่กำหนดในการศึกษา ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 องค์ประกอบ จำนวน 60 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ ลักษณะคำถามเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert's Five Rating Scale

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำนวน 4 ข้อ

5. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล โดยดำเนินการดังนี้ 1) ขออนหนังสือรับรองและแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง 2) นำหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมทั้งนัดหมายเวลาและสถานที่ขอรับแบบสอบถามคืน 3) เก็บรวบรวมแบบสอบถามจำนวนแบบสอบถามที่จัดส่งไป จำนวน 338 ฉบับได้รับคืนจำนวน

320 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 94.67 4) เมื่อรับแบบสอบถามคืนตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ในภาพรวมและรายด้าน

การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสงขลา สตูล	ระดับความคิดเห็น		แปลความ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. การบริหารวิชาการ	4.2641	0.6296	มาก
2. การบริหารงบประมาณ	4.2062	0.6563	มาก
3. การบริหารงานบุคคล	4.2141	0.6299	มาก
4. การบริหารทั่วไป	4.2719	0.6180	มาก
รวม	4.2680	0.5660	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.2680$, S.D. = 0.5660) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการบริหารทั่วไป ($\bar{X} = 4.2719$, S.D. = 0.6180) รองลงมา คือ ด้านบริหารวิชาการ ($\bar{X} = 4.2641$, S.D. = 0.6296) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ การบริหารงบประมาณ ($\bar{X} = 4.2062$, S.D. = 0.6563)

2. ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ วุฒิการศึกษา

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ วุฒิการศึกษา

การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล	เพศ		อายุ		วุฒิการศึกษา	
	t	Sig	F	Sig	t	Sig
การบริหารวิชาการ	1.609	.109	2.985*	.031	-.696	.487
การบริหารงบประมาณ	1.842	.066	5.135**	.002	-1.625	.105
การบริหารงานบุคคล	1.190	.235	3.356*	.019	-.405	.686
การบริหารทั่วไป	.323	.747	3.259*	.022	-.356	.722
รวม	1.069	.286	3.481*	.016	-.581	.562

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำแนกตามตัวแปรเพศ พบว่า ครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ไม่แตกต่างกัน โดยค่าเฉลี่ยของเพศชายสูงกว่าค่าเฉลี่ยของเพศหญิง ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำแนกตามตัวแปรอายุ พบว่า ครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ซึ่งการบริหารงบประมาณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 จึงทำการทดสอบรายคู่โดยใช้สถิติ LSD (Least Significant Difference) การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำแนกตามวุฒิการศึกษา

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ขนาดสถานศึกษา

การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล	ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน		ขนาดสถานศึกษา	
	F	Sig	F	Sig
การบริหารวิชาการ	2.791	.063	1.499	.215
การบริหารงบประมาณ	2.221	.110	4.137**	.007
การบริหารงานบุคคล	1.371	.255	2.071	.104
การบริหารทั่วไป	1.776	.171	4.600**	.004
รวม	2.532	.081	3.172*	.025

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำแนกตามตัวแปรประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ในภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ไม่แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำแนกตามตัวแปรขนาดสถานศึกษา ในภาพรวม พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาด แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 เมื่อพบความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่าง ระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยใช้สถิติ LSD (Least Significant Difference)

3. การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล สามารถสรุปได้ ดังนี้

ด้านที่ 1 การบริหารวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการดำเนินงานภายในสถานศึกษา เพื่อช่วยลดความซับซ้อนของงาน เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน และยังช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาให้ดีขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาตนเองและพัฒนากระบวนการทำงาน มีการจัดอบรมและพัฒนาครูผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ มุ่งเน้นให้ครูสามารถนำเทคโนโลยีไปปรับใช้ในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีฐานข้อมูลในการจัดเก็บเอกสารและข้อมูลสำคัญทางวิชาการ เพื่อให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ทุกที่ทุกเวลา ลดการสูญหายของข้อมูล

ด้านที่ 2 การบริหารงบประมาณ สามารถช่วยให้การทำงานมีความรวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้ริเริ่มนำเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมาช่วยในการจัดการงบประมาณของสถานศึกษา บันทึกข้อมูลรายรับรายจ่าย จัดเก็บข้อมูลให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน เพื่อให้สามารถปรับปรุงงบประมาณได้อย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งควรมีการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผลการใช้งบประมาณอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ข้อมูลเหล่านี้ช่วยในการวางแผนการเงินในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 3 การบริหารงานบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากร จัดการเอกสารและอนุมัติเอกสารออนไลน์ เพื่อสามารถลดช่องว่างในการสื่อสาร ช่วยให้แลกเปลี่ยนข้อมูลหรือการทำงานร่วมกันเป็นไปได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการขอลา ขออนุมัติโครงการ หรือจัดเก็บเอกสารสำคัญต่าง ๆ เพื่อช่วยลดการใช้เอกสารแบบกระดาษ ลดความซับซ้อน และสามารถเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญได้อย่างรวดเร็ว

ด้านที่ 4 การบริหารทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาควรคำนึงถึงความปลอดภัยในสถานศึกษา โดยนาระบบควบคุมการเข้าออกด้วยบัตรหรือสแกนลายนิ้วมือ รวมทั้งมีระบบลงเวลาที่สามารถสแกนได้ผ่านโทรศัพท์มือถือส่วนบุคคล เพื่อสามารถตรวจสอบการเข้าออกของนักเรียนและบุคลากรได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้ยังควรเพิ่มจำนวนกล้องวงจรปิด (CCTV) ในมุมต่างๆ ภายในสถานศึกษา และมีโปรแกรมออนไลน์สำหรับสื่อสารระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง เพื่อเปิดรับข้อร้องเรียนหรือข้อเสนอแนะจากนักเรียน ผู้ปกครอง หรือบุคลากร เพื่อช่วยให้สามารถแก้ปัญหาร่วมกันได้ทันที่

อภิปรายผล

ผลการวิจัย การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสงขลา สตูล อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารทั่วไป มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านบริหารวิชาการ และด้านบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษาผ่านช่องทางต่าง ๆ ในรูปแบบออนไลน์ อีกทั้งมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยสุรพงษ์ แสงสีมูข (2564) ได้ศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาของกลุ่มโรงเรียนช่องแคบ-คีรีราชูร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพร สงวนหงส์ และคณะ (2565) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนช่องแคบ-คีรีราชูร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ ด้านการบริหารทั่วไป พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษาผ่านช่องทางต่าง ๆ ในรูปแบบออนไลน์ เช่น ช่องทางเว็บไซต์โรงเรียน, ช่องทาง Facebook การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษา ได้ให้ความสำคัญในการใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานรูปแบบออนไลน์ เพิ่มขึ้น เพื่อลดกระบวนการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อน โดยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูลและจัดเก็บข้อมูลในการบริหารทั่วไป ตลอดจนการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของชยากร ทิพมาศ (2565) ได้ศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า แนวทางการใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารทั่วไป ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีเว็บไซต์สำหรับการจัดเก็บและเข้าถึงข้อมูล รวมทั้งการนำเทคโนโลยีไปใช้ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเก็บสถิตินักเรียนรายวัน การประชุมผู้ปกครองออนไลน์ และการเยี่ยมบ้านออนไลน์ ด้านการบริหารวิชาการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยมากที่สุดรองลงมา เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีการสร้างช่องทางติดต่อที่หลากหลาย เช่น เว็บไซต์สถานศึกษา, Line Official, Facebook การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญในการใช้เทคโนโลยีที่มีความทันสมัยนำมาใช้ในสถานศึกษา มีการสำรวจความต้องการและจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีให้เพียงพอต่อความต้องการของบุคลากรในสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวัดและประเมินผล เพื่อความแม่นยำ ป้องกันข้อผิดพลาด อีกทั้งจัดทำฐานข้อมูลครูและบุคลากรลงในเว็บไซต์ของสถานศึกษา ปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันและมีช่องทางการติดต่อที่หลากหลาย สอดคล้องกับผลการวิจัยของฉัตรชัย ทองย้อย และ ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์ (2567) ได้ศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาเครือข่ายการศึกษา อริยมงคล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 พบว่า ด้านการบริหารวิชาการในภาพรวมอยู่ระดับมาก ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รายงานผลและส่งต่อข้อมูล เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในกระบวนการดำเนินงานด้านการบริหารงบประมาณ

พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีการใช้เทคโนโลยีในการจัดเก็บข้อมูล ทำให้เข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและป้องกันการสูญหายของข้อมูล การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ได้ให้ความสำคัญในการใช้เทคโนโลยีดำเนินการจัดซื้อ จัดจ้าง ยึดการดำเนินงานตามระเบียบกระทรวงการคลัง มีการใช้เทคโนโลยีในการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับกิจกรรม และมีการมอบหมายคณะกรรมการในการตรวจสอบทรัพย์สินภายในสถานศึกษา และจัดเก็บลงระบบฐานข้อมูล อีกทั้งมีการใช้เทคโนโลยีในการรายงานการใช้งบประมาณของสถานศึกษาต่อหน่วยงานต้นสังกัด สอดคล้องกับงานวิจัยของวุฒิพันธ์ ปรีชาธิวัฒน์กุล และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนพื้นที่สูง เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบ่อหลวง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ด้านการบริหารงบประมาณ ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการใช้เทคโนโลยีในการวางแผนและจัดสรรงบประมาณ และส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล จำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา อภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตัวแปรเพศ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากครูเพศชายและเพศหญิงมีความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้บริหารได้ใช้เทคโนโลยีช่วยในการบริหารจัดการการดำเนินงานภายในสถานศึกษาให้มีความรวดเร็วก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลง พร้อมอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลทางการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยสุรพงษ์ อนันต์ธนสาร และ สมใจ สืบเสาะ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตัวแปรอายุ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ซึ่งการบริหารงบประมาณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากครูที่มีอายุต่างกัน มักมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้มีความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ครูมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาตนเอง เนื่องจากปัจจุบันมักมีการจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ผ่านช่องทางออนไลน์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีที่มีความทันสมัยสามารถช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานและเทคโนโลยีสามารถช่วยให้สื่อสารระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครองมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของนิทัศน์ กลัดแก้ว และ กมลวรรณ วรรณธำ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน

2.3 ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตัวแปร

วุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของณฐาพัชร วรพงศ์พัชร และไมตรี เจียมรณานนท์ (2567) ได้ทำวิจัยเรื่องการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มบางจากประชาวิทย์ และวัดสุบรรณนันทิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 พบว่า การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.4 ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตัวแปรประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการหาความรู้เพิ่มเติมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของณรรค์ พลเดช (2566) ได้ทำวิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาสำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอเทิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา เขต 4 พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาสำหรับครู จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.5 ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตัวแปรขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่พิเศษมีทรัพยากรมากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็กและมีความพร้อมในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของนิตยา เทียนนาค (2567) ได้ทำวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ทักษะของผู้บริหารในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการบริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา อภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าการบริหารวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาตนเองและพัฒนากระบวนการทำงาน มีการจัดอบรมและพัฒนาครูผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ มุ่งเน้นให้ครูสามารถนำเทคโนโลยีไปปรับใช้ในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีฐานข้อมูลในการจัดเก็บเอกสารและข้อมูลสำคัญทางวิชาการ การบริหารงบประมาณ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้ริเริ่มนำเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมาช่วยในการจัดการงบประมาณของสถานศึกษา บันทึกข้อมูลรายรับรายจ่าย จัดเก็บข้อมูลให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน พร้อมทั้งควรมีการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผลการใช้งบประมาณอย่างเป็นระบบ การบริหารงานบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ประโยชน์จาก

แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากร จัดการเอกสารและอนุมัติเอกสารออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นการขอลา ขออนุมัติโครงการ หรือจัดเก็บเอกสารสำคัญต่าง ๆ การบริหารทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำระบบควบคุมการเข้าออกด้วยบัตรหรือสแกนลายนิ้วมือ รวมทั้งมีระบบลงเวลาที่สามารถสแกนได้ผ่านโทรศัพท์มือถือส่วนบุคคลและเพิ่มจำนวนกล้องวงจรปิด (CCTV) ในมุมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา และมีโปรแกรมออนไลน์สำหรับสื่อสารระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชก มีชูพันธ์ และ สมใจ สืบเสาะ (2565) กล่าวถึง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ช่วยพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ และใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา ดวงจินดา และคณะ (2566) กล่าวถึง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารกับบุคคล ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรประสานความร่วมมือกับผู้บริหารสถานศึกษาขนาดอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีภายในสถานศึกษา

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง โดยจัดหาผู้เชี่ยวชาญทางด้านการใช้เทคโนโลยี มาให้ความรู้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีของบุคลากรในสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครองที่มีต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.2550. กระทรวงศึกษาธิการ.

คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา พ.ศ. 2566-2570 ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567.

ฉัตรชัย ทองย้อย และ ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร. (2567). แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา เครือข่ายการศึกษาริยวมงคล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2. วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2(2), 453–461.

ชยากร ทิพมาศ. (2565). แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ชลธิชา ดวงจินดา, อีรพจน์ แนนเนียน, และ ไกรวิชญ์ ดีอม. (2566). การศึกษาปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3. วารสารการศึกษา, 6(2), 157–169.

- ชินวัตร เจริญนิตย, ภาณุพงษ์ บุญรัมย์, และ สุวิมล โพธิ์กลิ่น. (2565). สภาพและปัญหาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 17(1), 98–113.
- ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร์ และ ไมตรี เจียมรจนานนท์. (2567). การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มบางจากประชานิคม และวัดสุบรรณนิมิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1. วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลพระนคร, 4(1), 59–71.
- ณรงค์ พละดร. (2566). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาสำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอเทิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา เขต 4 (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ณัฐพร สงวนหงษ์, ปพนสรรค์ โพธิพิทักษ์, และ นันธวัช นูนาถ. (2565). แนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนช่องแคบ-คีรีราษฎร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 2. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม, 4(2), 35–50.
- นิตยา เทียนนาค. (2567). แนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการบริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารการจัดการภาครัฐและการเมือง, 2(2), 39–49.
- นิทัศน์ กลัดแก้ว และ กมลวรรณ วรรณนัง. (2567). การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 21(2), 216–226.
- ปริญญา ขุนพรม. (2564). เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการโรงเรียนประถมศึกษา1 (วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัชนก มีชูพันธ์ และ สมใจ สืบเสาะ. (2565). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในการบริหารงานวิชาการ เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ยุคดิจิทัลในสถานศึกษา. Journal of Administrative and Management Innovation, 10(2), 1–12.
- วุฒิพันธ์ ปรีชาธิวัฒน์กุล, สุภาภรณ์ กิตติรัชฎานนท์, และ สิริกร ชุมเขย. (2567). แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนพื้นที่สูง เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11(8), 68–77.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล. (2566). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567. กลุ่มนโยบายและแผนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567-2568. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สุรพงษ์ แสงสีมู. (2564). แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาของกลุ่มโรงเรียนช่องแคบ-คีรีราษฎร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(11), 182–194.

สุรพงษ์ อนันต์ธนสาร และ และ สมใจ สืบเสาะ. (2566). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน, 5(3), 261–275.

แบบการเขียนอ้างอิงแบบ APA7th edition
วารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

1.การอ้างอิงในเนื้อหา

1) ผู้แต่ง 1 คน

ภาษาไทย	ชื่อ/สกุล/(ปี) หรือ (ชื่อ/สกุล,ปี)
ภาษาอังกฤษ	สกุล/(ปี) หรือ (สกุล,ปี)
<u>ตัวอย่าง</u>	สุวัจน์ ธีรุต (2563) หรือ (สุวัจน์ ธีรุต,2563) Tanyaros (2019) หรือ (Tanyaros,2019) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย 2563 Rajamangala University of Technology Srivijaya (2020)

2) ผู้แต่ง 2 คน

ภาษาไทย	ชื่อ/สกุลและ ชื่อ/สกุล/(ปี) หรือ (ชื่อ/สกุลและ/ชื่อ/สกุล,ปี)
ภาษาอังกฤษ	สกุล/and/สกุล/(ปี) หรือ (สกุล/&/สกุล,ปี)
<u>ตัวอย่าง</u>	สุวัจน์ ธีรุต และ ยุทธนา พงษ์พิริยะเดช (2563) Tanyaros and Pongpiriyadacha (2019) (Tanyaros & Pongpiriyadacha,2019)

3. ผู้แต่ง 3 คนขึ้นไป

ภาษาไทย	ชื่อ/สกุลและคณะ/(ปี) หรือ (ชื่อ/สกุลและคณะ,ปี)
ภาษาอังกฤษ	สกุล/et al.(ปี) หรือ (สกุล/et al.,ปี)
<u>ตัวอย่าง</u>	สุวัจน์ ธีรุต และคณะ (2563) (Tanyaros et al.,2019)

1.2 เอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่าสองแหล่งข้อมูล ให้เขียนเรียงตามลำดับตัวอักษร

งานวิจัยของยุทธนา พงษ์พิริยะเดช (2561) และ สุวัจน์ ธีรุต (2563)
ปัจจัยที่มีผลต่ออัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักศึกษา (ยุทธนา พงษ์พิริยะเดช, 2561; สุวัจน์ ธีรุต, 2563)
ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของมนุษย์ (Pongpiriyadacha, 2017; Tanyaros et al., 2019)

1.3 การอ้างอิงจากข้อมูลจากแหล่งข้อมูลระดับทุติยภูมิ

1) การอ้างอิงหน้าข้อความ

งานของผู้เขียน (1) ถูกอ้างอิงในงานของผู้เขียน (2)	
ภาษาไทย	ชื่อ ¹ /สกุล ¹ /(ปี), หรือ (ชื่อ/สกุลและคณะ,ปี)
ภาษาอังกฤษ	สกุล/et al.(ปี) หรือ (สกุล/et al.,ปี)
<u>ตัวอย่าง</u>	สุวัจน์ ธีรุต (2560, อ้างอิงใน ยุทธนา พงษ์พิริยะเดช, 2561)..... Tanyaros (2018, as cited in Pongpiriyadacha, 2019)

2) การอ้างอิงท้ายข้อความ

งานของผู้เขียน (1) ถูกอ้างอิงในงานของผู้เขียน (2)

ภาษาไทย(ชื่อ¹/สกุล, //อ้างอิงในชื่อ²/สกุล²/ปี)

ภาษาอังกฤษ(ชื่อ¹/สกุล, //อ้างอิงในชื่อ²/สกุล²/ปี)

ตัวอย่าง(สุวัจน์ ธีรุต, 2560, อ้างอิงใน ยุทธนา พงษ์พิริยะเดช, 2561).....
.....(Tanyaros, 2018 as cited in Pongpiriyadacha, 2019).....

1.4 การอ้างอิงจากบทสัมภาษณ์

ภาษาไทย ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์/สกุลผู้ถูกสัมภาษณ์/(การสื่อสารส่วนบุคคล/วัน/เดือน/ ปี) หรือ
(ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์/สกุลผู้ถูกสัมภาษณ์ /การสื่อสารส่วนบุคคล/วัน/เดือน/ ปี)

ภาษาอังกฤษ อักษรย่อชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์/สกุลผู้ถูกสัมภาษณ์/(personal communication,/เดือน/วัน,/ปี) หรือ (สกุลผู้ถูกสัมภาษณ์
อักษรย่อชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์,/personal communication,/เดือน/วัน,/ปี)

ตัวอย่าง สุวัจน์ ธีรุต (การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 ตุลาคม 2562)
(สุวัจน์ ธีรุต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 ตุลาคม 2562)
S. Tanyaros (personal communication, October 1, 2019)

(Tanyaros S, personal communication, October 1, 2019)

หมายเหตุ การเขียนอ้างอิงจากบทสัมภาษณ์ กรณีไม่มีการเผยแพร่เป็นสาธารณะ ให้เขียนอ้างอิงใน
เนื้อหาเท่านั้น โดยไม่ต้องใส่เป็นรายการอ้างอิงท้ายเล่ม

1.5 การอ้างอิงข้อมูลกรณีที่ไม่มิชื่อผู้เขียน

ภาษาไทย (“ชื่อเรื่อง”/ปีที่เผยแพร่)

ภาษาอังกฤษ (“Title” ,ปีที่เผยแพร่)

ตัวอย่าง (“การเตรียมตัวของนักศึกษาใหม่” , 2560)
(“Active Learning” , 2019)

หมายเหตุ กรณีที่ไม่มีวันเผยแพร่ปรากฏ ให้ใส่ ม.ป.ป) หรือ n.d. กรณีที่ไม่ปรากฏเฉพาะ พ.ศ. หรือ
ค.ศ. ให้ใส่แค่ ปี เท่านั้น ถ้าชื่อเรื่องมียาวเกินไป ให้ใส่เฉพาะคำแรกของชื่อเรื่องเท่านั้น

1.6 การอ้างอิงราชกิจจานุเบกษา

ตัวอย่าง (พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562, 2562)

หมายเหตุ การอ้างอิงราชกิจจานุเบกษาท้ายข้อความในเนื้อหาเท่านั้น ให้ใช้ชื่อย่อกฎหมายแล้วตามด้วย
ปี

2. การอ้างอิงท้ายเล่ม หรือท้ายบทความ (Reference)

2.1 หนังสือ เป็นรูปเล่ม

1) ผู้แต่ง 1 คน

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)/สำนักพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ สกุล/อักษรย่อชื่อ/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)/สำนักงานพิมพ์

ตัวอย่าง สุวัจน์ ธีรุต. (2558).ชีววิทยาและการเพาะเลี้ยงหอยนารม. สำนักพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Ashby, M.F. (2011). Materials selection in mechanical design (4th ed.). Butterworth -Heinemann.

2) ผู้แต่ง 2 คน

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล/และชื่อ/สกุล/(ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)/สำนักพิมพ์.
ภาษาอังกฤษ สกุล/อักษรย่อชื่อ./&/สกุล/อักษรย่อชื่อ/(ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)/สำนักพิมพ์.
ตัวอย่าง วรวรรณ นิมิตรพงษ์กุล และวิริยะ ฤชชัยพาณิชย์. (2562) . สอนสร้างสรรค์ เรียนสนุก ยุค 4.0+. เซนจ์พลัส.

Budynas R. G., & Nisbett K. J. (2014). Shigley's mechanical engineering design (10th ed.). McGraw-Hill.

3) ผู้แต่ง 3 - 20 คน ให้ใส่ชื่อทุกคน

ภาษาไทย ชื่อ¹/สกุล¹/ชื่อ²/สกุล²/ชื่อ³/สกุล³/ชื่อ⁴/สกุล⁴/ชื่อ⁵/สกุล⁵/ชื่อ⁶/สกุล⁶/และ/ชื่อ⁷/
////////สกุล⁷/(ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)/สำนักพิมพ์.
ภาษาอังกฤษ สกุล¹/อักษรย่อชื่อ¹./สกุล²/อักษรย่อชื่อ²./สกุล³/อักษรย่อชื่อ³./สกุล⁴/
////////อักษรย่อชื่อ⁴./สกุล⁵/อักษรย่อชื่อ⁵./สกุล⁶/อักษรย่อชื่อ⁶./&/สกุล⁷/
////////อักษรย่อชื่อ⁷/(ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)/สำนักพิมพ์.
ตัวอย่าง Brower J. E., Zar J. H., & von Ende C. N. (1998). Field and laboratory methods for general ecology (4th ed.). McGraw-Hill.

4) ผู้แต่ง 21 คนขึ้นไป

ภาษาไทย ชื่อ¹/สกุล¹/ชื่อ²/สกุล²/ชื่อ³/สกุล³/ชื่อ⁴/สกุล⁴/ชื่อ⁵/สกุล⁵/ชื่อ⁶/สกุล⁶/ชื่อ⁷/สกุล⁷/
////////ชื่อ⁸/สกุล⁸/ชื่อ⁹/สกุล⁹/ชื่อ¹⁰/สกุล¹⁰/ชื่อ¹¹/สกุล¹¹/ชื่อ¹²/สกุล¹²/ชื่อ¹³/สกุล¹³/
////////ชื่อ¹⁴/สกุล¹⁴/ชื่อ¹⁵/สกุล¹⁵/ชื่อ¹⁶/สกุล¹⁶/ชื่อ¹⁷/สกุล¹⁷/ชื่อ¹⁸/สกุล¹⁸/
////////ชื่อ¹⁹/สกุล¹⁹./././ชื่อ คนสุดท้าย/สกุล คนสุดท้าย/(ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง/พิมพ์ครั้งที่)/
////////สำนักพิมพ์.
ภาษาอังกฤษ สกุล¹/อักษรย่อชื่อ¹./สกุล²/อักษรย่อชื่อ²./สกุล³/อักษรย่อชื่อ³./สกุล⁴/
////////อักษรย่อชื่อ⁴./สกุล⁵/อักษรย่อชื่อ⁵./สกุล⁶/อักษรย่อชื่อ⁶./
////////สกุล⁷/อักษรย่อชื่อ⁷./สกุล⁸/อักษรย่อชื่อ⁸./สกุล⁹/อักษรย่อชื่อ⁹./
////////สกุล¹⁰/อักษรย่อชื่อ¹⁰./สกุล¹¹/อักษรย่อชื่อ¹¹./สกุล¹²/อักษรย่อชื่อ¹²./
////////สกุล¹³/อักษรย่อชื่อ¹³./สกุล¹⁴/อักษรย่อชื่อ¹⁴./สกุล¹⁵/อักษรย่อชื่อ¹⁵./
////////สกุล¹⁶/อักษรย่อชื่อ¹⁶./สกุล¹⁷/อักษรย่อชื่อ¹⁷./สกุล¹⁸/อักษรย่อชื่อ¹⁸./
////////สกุล¹⁹/อักษรย่อชื่อ¹⁹././././สกุลคนสุดท้าย/อักษรย่อชื่อคนสุดท้าย/(ปีพิมพ์)/
////////ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

Gilbert, J. R., Smith, J. D., Johnson, R. S., Anderson, A., Plath, S., Martin, G., Sorenson, K., Jones, R., Adams, T., Rothbaum, Z., Esty, K., Gibbs, M., Taultson, B., Christner, G, Paulson, L., Tolo, K., Jacobson, W. L., Robinson, R. A., Maurer, O., . . . White, N. (2014). Choosing a title (2nd ed.). Unnamed Publishing.

2.2 หนังสือ (ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ไม่มีเลข DOI)

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./ (ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)/URL
 ภาษาอังกฤษ สกุล/อักษรย่อชื่อ./ (ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่)/URL
 ตัวอย่าง กรมวิชาการเกษตร. (2555). การป้องกันกำจัดศัตรูปาล์มน้ำมันโดยวิธีผสมผสาน (พิมพ์ครั้งที่ 2). <http://www.doa.go.th/share/attachment.php?aid=1240>
 Ashby, M.F. (2011). Materials selection in mechanical Design (4th ed.). Butterworth -Heinemann.
 Edmiston B. (2008). Forming ethical identities in early childhood play. <https://epdf.pub/forming-ethical-identities-in-early-childhood-play-contesting-early-childhood.html>

2.3 หนังสือแปล

ภาษาไทย สกุล/อักษรย่อชื่อ./ (ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่องภาษาต้นฉบับ/[ชื่อหนังสือภาษาไทย]/
 ///// (พิมพ์ครั้งที่)/สำนักพิมพ์.
 ภาษาอังกฤษ สกุล/อักษรย่อชื่อ./ (ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่องภาษาต้นฉบับ/[ชื่อหนังสือภาษาอังกฤษ]/
 ///// (พิมพ์ครั้งที่)/สำนักพิมพ์.
 ตัวอย่าง เคน, โมจิ. (2561). The little book of Ikigai [อิกิไก ความหมายของการมีชีวิตอยู่] (พิมพ์ครั้งที่ 3). มูฟ พับลิชชิง.

2.4 บทในหนังสือ

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล./ (ปีพิมพ์)/ชื่อบทหรือชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ/(บ.ก.)/ชื่อหนังสือ/
 ///// (น./เลขหน้า)/สำนักพิมพ์.
 ภาษาอังกฤษ สกุล/อักษรย่อชื่อ./ (ปีพิมพ์)/ชื่อบทหรือชื่อบทความ./In/ชื่อบรรณาธิการ/
 ///// (Ed. หรือ Eds.)/ชื่อหนังสือ/(pp./เลขหน้า)/สำนักพิมพ์.
 ตัวอย่าง ไพโรจน์ จวงพานิช. (2520). โรคอ้วนที่เกิดจากเชื้อรา. ใน เกษม สุขสถาน และอุดม พูลเกษ (บ.ก.), หลักการอ้วน (น 141-145). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

2.5 บทความในวารสารแบบรูปเล่ม/อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มีเลข DOI

ภาษาไทย ชื่อ/สกุล/(ปี พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร,/เลขของปีที่(เลขของฉบับที่),/เลขหน้า.

ภาษาอังกฤษ สกุล/อักษรย่อชื่อ/(ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร,/เลขของปีที่(เลขของฉบับที่),/
////////เลขหน้า.

ตัวอย่าง สุวัจน์ ธีญรส และ ประเสริฐ ทองหนู่น้อย. (2554). พัฒนาการของเซลล์สืบพันธุ์ แอมบริโอ และตัวอ่อนของหอยแครง *Anadara granosa* (L.) (Bivalvia: Arcidae). วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 3(1), 51-60.

Tanyaros, S. (2011). Na₂-EDTA effects on the development of oyster, *Crassostrea belcheri* (Sowerby) Larvae. Kasetsart Journal (Natural Science), 45, 1058 – 1063.

Tanyaros, S., Pattanatong, T., & Tarangkoon, W. (2012). Effect of water flowrate and stocking density on nursing hatchery-reared Juvenile oysters, *Crassostrea belcheri* in a semi-closed recirculation system. Journal of Applied Aquaculture, 24(4), 356-365.

ชื่อเรื่อง ภาษาไทย ชื่อเรื่อง ภาษาอังกฤษ

ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทย¹

บทคัดย่อ

.....
.....
.....

คำสำคัญ :

Abstract

.....
.....
.....

Keywords:,,

¹ รายละเอียดผู้นิพนธ์ภาษาไทย....ตำแหน่ง....หน่วยงานสังกัด....(TH Sarabun New 12 pt. ปกติ)

1.บทนำ

.....

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.

2.

3.กรอบแนวคิดการวิจัย

.....

4.วิธีดำเนินการวิจัย

.....

5.ผลการวิจัย

.....

6.สรุปผลการวิจัย

.....

7.อภิปรายผล

.....

8.ข้อเสนอแนะ

.....

9.กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

.....

10. เอกสารอ้างอิง (ใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิงตามรูปแบบ APA7th edition ตามเอกสารคู่มือ)

ตัวอย่างการแทรกรูป

ภาพที่ 1 ชื่อภาพ

[ตัวอย่างการแผนภูมิหรือตาราง]

ตารางที่ 1 ชื่อตาราง

ช่วงของค่าเฉลี่ย	การแปลผล
4.50 – 5.00	พอใจที่สุด
3.50 – 4.49	พอใจ
2.50 – 3.49	เฉยๆ
1.50 – 2.49	ไม่พอใจ
1.00 – 1.49	ไม่พอใจที่สุด

